

İNSÂN-I KÂMİL
Abdülkerim Cîlî

Abdülkadir Akçiçek tercümesi
Cilt (1) / Kitap (4)
(4/12) BÖLÜMLERİ

NECDET ARDIÇ
TERZİ BABA
ŞERHİ

İRFAN SOFRASI
NECDET ARDIÇ
TASAVVUF SERİSİ (90/1-4)

İNSÂN-I KÂMİL

Abdülkerim Cîlî

Abdülkadir Akçiçek tercümesi

Cilt (1/ Kitap/4)

(4/13) BÖLÜMLERİ.

NECDET ARDIÇ

TERZİ BABA

ŞERHİ

İRFAN SOFRASI

NECDET ARDIÇ

TASAVVUF SERİSİ (115-90/1-4)

İnsân-ı Kâmil

Abdülkerim Cîlî

Abdülkadir Akçiçek tercümesi

Cilt (1/ Kitap/4)

(4/13) Bölümleri.

Necdet Ardıç
Terzi Baba
Şerhi

Kayda Alanlar
Erhan Aytaç, Nurbil Aytaç

Düzenleyen
Terzi Baba
Adres

Büro: Ertuğrul Mahallesi Hüseyin
Pehlivan Caddesi No: 29/5
Servet Apt. 59 100
Tekirdağ

Ev: 100 yıl Mahallesi Uğur Mumcu Caddesi
Ata Kent Sitesi A Blok Kat 3, D. 13.
Süleyman paşa Tekirdağ

Tel: (0282) 2614318

(0533) 7743937

www.terzibaba13.com

terzibaba13@gmail.com

	Sayfa nosu
İçindekiler:	(3)
Önsöz:	(4)
4-Bölüm-Ulûhiyyet:	(6)
5-Bölüm-Ahadiyyet:	(27)
6- Bölüm-Vahidiyyet:	(36)
7- Bölüm-Rahmâniyyet:	(43)
8- Bölüm-Rububiyyet:	(58)
9- Bölüm-A'mâ:	(67)
10- Bölüm-Tenzih:	(85)
11- Bölüm-Teşbih:	(96)
12- Bölüm-Filler tecellisi:	(115)
13-İsimler tecellisi:	(134)
Terzi Baba kitapları listesi:	(166)

ÖNSÖZ

Muhterem okuyucularım, sevgili kardeş ve evlâtlarımız. Uzun zamandır sohbetlerini yaparak kayda aldığımız **Abdülkerim Cîlî Hz.** nin gerçekten çok yüce hakikatleri bünyesinde bulunduran "**İnsân-ı Kâmil**" isimli kitabının acizane şerhi bittikten epey zaman sonra, nihayet onun da ses kasetlerinin kayda geçirme işlemleri de bittikten sonra, bu sahada hizmeti geçen evlâtlarımıza teşekkür ederim sağ olsunlar.

Daha sonra kayda geçen bu ses kayıtlarının okuyucularımıza sunulabilmesi için kitap haline dönüştürülmesi gerekiyordu vakti gelmiş ki Rabb'im izin verdi, şükür "**giriş**" bölümü şerhi ile birinci kitap tamamlanmış oldu. "**mukaddime**" bölümü ile de ikinci kitap tamam olmuştu. **Zat, İsim. Sıfat,** bölümleri ile de, üçüncü kitap tamam olmuştu.

Bu kitap ilede.

4-Bölüm-Ulûhiyyet.

5-Bölüm-Ahadiyyet.

6- Bölüm-Vahidiyyet.

7- Bölüm-Rahmâniyyet.

8- Bölüm-Rububiyyet.

9- Bölüm-A'mâ.

10- Bölüm-Tenzih.

11- Bölüm-Teşbih,

12- Bölüm-Fiiller tecellisi.

13-İsimler tecellisi. Mertebe/bölümleri anlatılmaya çalışılacaktır.

İnşallah ileriki zamanlarda bölüm, bölüm tamamı kitaplar halinde sizlerin okuyabilmenize sunulacaktır. Bu ve benzeri kitapların İnsan tefekkür ufkunda çok büyük hedefleri gösterdiği aşikârdır. Cenâb-ı Hakk bu ve benzeri kitaplarda kendi hakikatlerini kendi bildirmesiyle ve evvelâ Peygamber Efendimizin bizlere aktarımı ve daha sonra da büyüklerimizin bu günlere kadar bizler dahil günümüz insanına kadar ulaşmasını sağlayan büyüklerimiz, İrfan ehline şukranlarımızı sunarız.

Bütün âlemlerin bir harikası olan "**İnsân**" ne yazık ki kendi değerini, varlığının üzerinden binlerce sene geçtiği halde, çok azı müstena, anlamış ve kadrü kıymetini bilmiş değildir. Ayrıca bu kıymetini anlamamakta ısrar etmekte ve kısa süreli nefsi emmâre içinde olduğu dünya yaşantısını tercih edep, İlâh-i ve ebedi hayatını heba etmekte,

gerek birey gerek toplum olarak, hazin bir sona doğru sür'atle gitmektedir.

İşte elimizde bulunan bu kitap ve benzerleri, kişiye evvelâ kendini sonra da Rabbinı tanıtıcı haliyle tefekkür hayatımızda çok büyük bir yeri olması lâzım gelmektedir. İnsan ki "*Hakk'ın zât-i zuhur mahalli ve âlemin göz bebeği*"dir. Bu hakikatini yerinde kullanamadığından ne yazık ki yerlerde sürünmektedir. Yerlerde sürünmekten kurtulup ayağa kalkması ve asli asaletine ulaşması, bu ve benzeri tevhid kitaplarında belirtilen kendi hakikatlerini anlaması ile ancak mümkün olacaktır.

Umarım Azrâîl (a.s.) ile zaruri ölüm gelmezden evvel ihtiyari ölüm ile, bu dünyanın ve kendi beden dünyamızın hakikatini idrak etmiş olarak varlığımızı daha evvelden Hakk'a teslim ederiz de Azrâîl (a.s.) geldiğinde varlığımızda sadece geriye kalmış bir çuval et ve kemikten başka bir şey bulamamış olsun.

Rabb-ımızdan cümlemizi gaflet ehli olmamızdan korumasını, ve bizlere kendi varlığından varlık vermiş olduğundan, kendi aklından da akıl vermesini niyaz ederim.

Bu bölümde,

4-Bölüm-Ulûhiyyet.

5-Bölüm-Ahadiyyet.

6- Bölüm-Vahidiyyet.

7- Bölüm-Rahmâniyyet.

8- Bölüm-Rububiyyet.

9- Bölüm-A'mâ.

10- Bölüm-Tenzih.

11- Bölüm-Teşbih,

12- Bölüm-Fiiller tecellisi.

13-İsimler tecellisi.

Hakikatlerinden bahsedilecektir. Akıl ve idraklerimizin kısmen dahi olsa açılmalarını Cenâb-ı Hakk'tan dilerim. T.B.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

BİSMİLLÂHİR RAHMÂNİR RAHÎM

ULUHİYET

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ULUHİYET

Bu bölümde ULUHİYET manası islenecek... işlenecek ki, o nedir? bilesin...

Tüm olarak, bu varlığın gerçek yüzleri ile, onları kendi mertebelerinde korumaya;

– ULUHİYET...

Adı verilir...

– *Bu varlığın gerçek yüzleri...*

Dedim... Bunda hükmün: Zâhir olup gelenle, bu gelene teşne olan zuhur yerleridir...

Özet olarak diyelim:

– *Hak ve halk...*

Hak zâhir, halk mazhardır.. Yani; Zuhur yeridir...

Tüm olarak, bu varlığın gerçek yüzleri ile, onları kendi mertebelerinde korumaya;

- ULUHİYET...

Adı verilir... Uluhiyetin izahının, bundan daha derli toplu anlaşılması mümkün değildir. "Tüm olarak, bu varlığın gerçek yüzleri ile" yani, bizim gördüğümüz, bizim değerlendirdiğimiz yüzleriyle değil, gerçek yüzleri ile.

"Hep Kitab-ı Hakk'tır eşya sandığın, ol okur kim seyri eftan eylemiş"...???

O tür okuyanların gözü ile, vatanları seyretmiş. Yani, hakikat-i ilahiyeyi idrak etmiş kimselerin gözüyle baktığın zaman. Ki bakış ona denir ve doğru değerlendirme ona denir. Yoksa, hayali değerlendirmeye; taşı taş, toprağı toprak, güneşi güneş, havayı hava, iskemleyi iskemle görürsen, burada uluhiyeti anlaman mümkün değildir.

Hayalindeki Allah ile birlikte olmuş olursun, o da seni hayalinden, bir başka hayale götürür. Hiçbir gerçek yere götürmez. Kelimelerin hakikî manâlarını idrak etmedikçe, bu kelimelerin manâlarını yaşamadıkça irfan ehli olunması mümkün değildir. İdrak ve şuhud, müşahede etmedikçe. Allah, dediğimiz zaman neyi anlıyoruz? İnsan, dediğimiz zaman neyi anlıyoruz? Neyi vasf ediyoruz? Beşer şaşar hükmüyle belirtilen, zillet halinde olan bir insanı mı anlıyoruz? Yoksa, Allah'ın vasf ettiği, halife insanı mı anlıyoruz ve takdir edebiliyoruz? Allah dediğimiz mertebenin bir başka ismi de uluhiyet, ilahiyet. Bu mertebe ne işe yarıyor? Ne işe yarıyor? Derken, basit mana değil, görevi ne? Bütün bu âlemlerde üstlendiği görev ne? İşte onun yaptığı iş; bu varlığın gerçek yüzleriyle,

uluhiyetin kendilerine vermiş olduğu yüzleriyle, bizim bakıp ta beşeriyetimize göre değerlendirdiğimiz vecheleriyle değil.

İşte, "Feynema tüvellü fesemme vechullah" (2/115) dediği budur. Biz, baktığımız eşyayı, eşya suretinde gördüğümüz zaman, bu ayeti takdir edemeyiz, idrak edemeyiz. Allah'ın verdiği gerçek yüzleriyle çevremizi tesbit ettiğimiz, müşahede ettiğimiz zaman, onun vechinin, Hakk'ın vechi olduğunu görürüz. Yoksa, bizim beşeriyet kafamızla, bu, Allah'ın vechidir dersek çok yanlış söylemiş oluruz. "Taşı taş, toprağı toprak olarak görene lafımız yok" diyor Muhyiddin Arabî. İşte bize, o taşı, toprağı aşacak, taş, toprağın özünde olana nüfuz edecek göz ve idrâk gerekiyor. İşte, onu açmaya, açılmasına dikkat ediyoruz.

- Bu varlığın gerçek yüzleri... Yani, her varlık nasıl ki, kendine ait bir özelliğe sahipse, hiçbir varlık birbirine benzemiyorsa, her varlığın kendine ait bir özelliği varsa, işte bu kendine ait özelliği, onun gerçek yüzü demek, gerçek vechi, gerçek hakikati demektir. Nohutun nohutluğu kendi vechesi, kendi hakikati. Sarımsağın sarımsaklığı kendi vechesi, kuşun kuşluğu, kelebeğin kelebekliği, yılanın yılanlığı kendi varlığının gerçek yüzüdür. O yüzleriyle kendi mertebelerinde, her varlığı kendi mertebesinde, kendini ilgilendirdiği mertebede, kendinin bulunduğu mertebede, ilahi bilgi onu hangi mertebeye koymuşsa, o mertebedeki gerçek yüzleriyle korumaya uluhiyet adı verilir deniyor. Yani, ef'al mertebesinde, esma mertebesinde, sıfat mertebesinde, zat mertebesinde, hangi mertebede ne varsa, onları gerçek yüzleriyle kendi mertebelerinde korumaya uluhiyet adı verilir. Önceki sohbetlerimizde bahsedilen, Allah'ın ahlaki da işte budur.

Her mertebedeki varlığın, kendi varlığının hak etmiş olduğu istihkakını kendisine vermesi. Bunu müşahede etmek, yaşamak, Allah'ın ahlaki ile ahlaklanmak demek. Nedeni? Niçini? Ortadan kaldırıp, o fiilin, o mertebenin gereği olduğunu anlayarak sükût etmek, müşahede etmek. Meseleyi daha aşağı indirelim; uluhiyet mertebesinde bir bal arısının, bal yapmasını temin etmesi, uluhiyet mertebesine düşen bir görevdir. bal arısının gerçek vechi, bal üretmektir. Buna karşılık, benzeri olan eşek arısının ihtiyacını da vermek, uluhiyetin şanıdır. Eğer, eşek arısının ihtiyacını vermemiş olsa, onu kendi mertebesinde korumamış, muhafaza etmemiş olur. Yılanın zehirini, ineğin sütünü verdiği gibi, onları vermezse, onlar kendi mertebelerinde korunamaz, bu da uluhiyete yakışmaz. Bir şeyi ortadan kaldırıp, bir şeyi baki olarak tutmak, yani taraf tutmak uluhiyete yakışmaz. Bunun gibi, küfür ehlinin dahi ihtiyacını Allah karşılar.

İrfan ehlinin birisi diyor ki; "Sen zannediyor musun ki? Müslümanların ibadetinden dolayı Allah onları rızıklandırıyor." Öyle olmuş olsaydı, küfür ehlini ortadan kaldırması gerekirdi, rızık vermemesi gerekirdi. Bu da uluhiyetin o mertebesine yakışmaz. Her varlığı kendi mertebelerinde korumaya uluhiyet deniyor ya; ister küfür ehli, ister iman ehli olsun, zaten orada böyle bir ayırma tabii tutmaz. Hatta, uluhiyeti dahi bırakalım ama, yine uluhiyetten kaynaklanıyor, uluhiyetin Vehhab ismiyle meydana getirdiği yağmur dahi, burası Hristiyan tarlası, burası Müslüman tarlası diye ayırım yapıyor mu? Ona, kendi

mertebesinde suyunu veriyor. Güneş, böyle yapıyor mu? Ben mü'mine doğarım, gayrı müslime doğmam diye. Demek ki uluhiyet mertebesi, bütün bu varlıklarda var olan oluşumların hepsinin, hakkını vermek suretiyle, uluhiyet mertebesi ismini alabiliyor. Bu da, onun adaleti oluyor. Kendi mertebelerinde korumak ayrıca. Küfrü, küfür mertebesinde korumak, imanı, iman mertebesinde korumak. Uluhiyet, zıtlarla meydana geliyor ve zıtları muhafaza ediyor. Bu demek değil ki; onlara hak veriyoruz. Mesele yanlış anlaşılmasın. Hak meselesi, cennet, cehennem meselesi ayrı konudur. Burada, bunların kaynakları anlatılmak isteniyor.

Tekrar edelim; tüm olarak, bu varlığın, gerçek yüzleri ile, onları kendi mertebelerinde korumaya uluhiyet adı verilir. Hiçbir şeyi ayırmadan; Müslüman, Müslüman olmayan, İsevi, Musevi diye ayırmadan, tüm olarak bu varlığı kendi gerçek yüzleriyle, bu âlemde korumaya, bütün mertebelerde korumaya uluhiyet adı verilir. Allah'ın ahlâkı ile ahlâklanmanın bir başka ifadesi de işte budur. Her varlığın, ister asi, ister muti olsun, ister insanlara zarar verici, ister fayda verici olsun, her varlığın yaşayabilmesi için, onların ihtiyacı olan gıdalarını, rızıklarını, yaşam sistemlerini vermesi. Bunun adı, işte uluhiyettir.

Dedim... Bunda hükmün: Zâhir olup gelenle, bu gelene teşne olan zuhur yerleridir... Teşne olan; yani mahal olan, saksı olan, yer olan gibi. Mesela, şu ağacın dikildiği yer, onun teşnesi, çıkış yeri, mahallidir. Bütün bu âlemin, zuhur yerlerinde neler varsa, gerçek yüzleri, Hakk'ın vechinden başka bir şey değildir. Bunu idrâk ettiğimiz zaman o ayet faaliyete geçmiş olur; "Feynema tuvellu fesemme vechullah". (2/115)

Özet olarak diyelim:

- Hak ve halk... Bunlar; batınından baktığımız zaman, Hak, zahirine, zuhuruna baktığımız zaman, halk olmuş oluyor. Aslında, kelimelerin özlerini anlamamız lâzım. "Halk" kelimesi, bizim anladığımız manada; biz hemen, genel olarak, bu alemleri canlandırıyoruz kafamızda. Halbuki, Cenab-ı Hakk'ın, "Halâka" sıfatından meydana gelene "Halk" deniyor. Cenab-ı Hakk'ın, esma-i ilahiyesinde mevcut olan isimlerin, zahir âlemde görünür halde, faaliyette olmasının aldığı isim: Halk veya basit anlamda; yaratma. Ama, beşeriyetin anladığı manada, yaratma diye bir şeyin olmadığını biliyoruz tabii. Yaratılmış olarak bu âleme baktığımız zaman, yukarıdaki uluhiyet hakikatini anlamamız, çözmemiz mümkün değildir. Niye? Çünkü gerçek yüzlerini anlayamıyoruz.

Uluhiyet; bütün varlığı kendi mertebelerinde, gerçek yüzleriyle korumaya deniyor. Önce yapılması gelen şey, bu varlığın gerçek yüzünü müşahede etmek. Bunun gerçek yüzü, batında Hak, zahirde aldığı isim, halk. Ama biz bunu, halk etmişiz. Hak esmasına, bir Lâm ilave edilerek, halk olmuş. Yani, batın esması, zahir esmasına dönüşmüş. Batında olan, siluet halinde olan, kesafet haline dönüşmüş. Batın, zahir esmasına dönüşmüş. İşte, bir zaman gelecek, bu zahir olan âlem, tekrar batın esmasına dönüşecek. Değişecek bir şey yok yani. Onun için, halk ismini verdiğimiz, zahir olan bu âlem, Hakk'tan başka bir şey değildir.

Bu âlemin batını, Hakk esmasından başka bir şey değildir. Onun için ayet-i kerîmede, " Ma Halekassemavati velardı vema beynehuma bil Hakkı"; (46/3) "Semavat ve arzı ve arasında olanları biz Hakk olarak halk ettik". Batın ismi Hakk iken, halk ismini vererek, görüntüye getirdik, zahire dönüştürdük diyor. Aradaki fark, sadece bir Lâm. İşte o Lâm, Ahadiyet mertebesi itibariyle, bütün varlığı kucaklamış demek. Hem batın ismiyle, hem zahir ismiyle. Sadece zahir ismiyle kucaklamış olsa, batınsız olmaz bu alem. Sadece batın ismiyle kucaklamış olsa, görüntüye gelmez, zahirsiz olmaz, halk olmaz. Hak ile halk eyledi diyor. Hakk esmasıyla halk etti. Demek ki; zahiri, batını, o uluhiyet mertebesi, Lâm dediğimiz uluhiyet mertebesi, ikisini birlikte, Hakk ve halkı kendi bünyesinde toplamış oluyor ki, işin aslı da bu. Sadece Hakk olarak baktığımız zaman, eksik görüyoruz. O zaman halk, ortaya çıkmıyor. Uluhiyet Lâm'ı ilâve edildiği zaman, halk olarak görüntüye, zuhura geliyor bu âlemler. Bu âlemde ne kadar zuhur yeri varsa, bu zuhur yerlerinin hepsi bir vecih halinde, Hakk'ın bir vechi, bir esmanın özelliği yani. Bütün bu vecihleri, ama kendi mertebelerinde korumaya uluhiyet deniyor. Yılanı bülbüllük mertebesinde, bülbülü, yılanlık mertebesinde tutmuyor.

İşte bu varlığı, biz de kendi mertebelerinde korumaya çalıştığımız sürece, aynı işi yapmış oluruz. Uluhiyet işini yapmış oluruz. Uluhiyetin hakikatinden bize olan tecelliyi zuhura çıkarmış oluruz. Bir böceği korumak, zararlı olan bir böceği öldürmeyip korumak, onun hakkını korumak demektir. Hani günah deniyor ya, şunu öldürmeyin, bunu öldürmeyin, şu günah, bu günah; işte buraya dayanıyor bu günahın hakikati. Uluhiyet mertebesinin hakikatini yaşatmaya dayanıyor. Ama biz, her şeyi basit yönleriyle ele aldığımızdan, söylenen sözün hakikat de olsa, neye dayandığını bir türlü idrak edemiyoruz, anlayamıyoruz. Bu demek değil ki, zararlı mahlukat hiç öldürülmeyecek veya hiç olmayacak. Olacak ama, başka mertebe itibariyle o iş yapılacak. Bir hadiseye bakış, ne kadar çok değişiyor.

Uluhiyet mertebesinden bakarsan, onu öldürmen mümkün değil. Onun uluhiyetten aldığı bir hayat hakkı var. O koruyorsa, sen de onu koruyacaksın, o anda sana batırıyorsa dahi dişlerini, tırnaklarını. Ama sonradan idrake gelip, sen de bireysel hakkani yönünü koruma zorundasın. O yönden müdafaya geçeceksin. Sabır sahibi olan Eyüp A.S., üstünden düşmüş kurtlar; "Sizin rızkınız burada" diye tekrar alır, üstüne koyarmış. Bu, ne dereceye kadar sahih bir şeydir ayrı. Ama bir ibret levhasıdır. Uluhiyet mertebesinden, o kurdun hakkını veriyor. Kendi canını verse bile onun hakkını koruyor.

Hak zâhir, halk mazhardır.. Yani; Zuhur yeridir... Aslında Hakk, onun suretlenmiş şeklidir, zuhurudur, mazharıdır.

Bu kevnî âlemin tüm mertebeleri, varlık mertebesinde, her birine hak ettiği şeyin verilmesi... İşte: ULUHİYET manası budur...

Bu mertebe, Rabbin mertebesidir... Bu Rabbin ismi ise... bu mertebede: Allah'tır...

Allah ismi ise... Vacib'ül-vücut, her bakımdan yüce ve mukaddes zattan başka olamaz...

Yüce zatın, zuhur yerlerinin en yükseği, ULUHİYET zuhurunun meydana geldiği yerdir...

Çünkü o: Zuhur yerlerinin her birini, kapsamına alır; kuşatır... Bu vasıf onda vardır...

Zira, her vasfın, her ismin üzerine uçar konar... Bu vasıf da onda vardır...

Bu kevnî âlemin tüm mertebeleri, varlık mertebesinde, her birine hak ettiği şeyin verilmesi... İşte: ULUHİYET manası budur... Ağacın, ağaç olarak kendisine ihtiyacı olan her yaprağının, çiçeğinin, meyvesinin verilmesi uluhiyet icabıdır, gereğidir diyor.

Bu mertebe, Rabbin mertebesidir... Bu Rabbin ismi ise... bu mertebede: Allah'tır... Rububiyet, terbiye mertebesi. Her bir oluşumda bir terbiye, bir tesir var. Marangoz, ham bir tahtayı eline alıyor kesiyor, parçalıyor. Her ne kadar onu kesiyor, rendeliyor, eziyet etmiş gibi gözükiyorsa da sonuçta terbiye ediyor onu. Terbiye ettiği zaman da malzeme ortaya çıkıyor. İşte bu mertebe, uluhiyet mertebesi.

Allah ismi ise... Vacib'ül-vücut, her bakımdan yüce ve mukaddes zattan başka olamaz...

Yüce zatın, zuhur yerlerinin en yükseği, ULUHİYET zuhurunun meydana geldiği yerdir...

Çünkü o: Zuhur yerlerinin her birini, kapsamına alır; kuşatır... Bu vasıf onda vardır... Yani, uluhiyet mertebesi bütün âlemi kuşatmış. İster Rububiyet, ister Rahmaniyet olsun, ister ondan aşağıdaki Esmalar olsun, ister Melikiyet olsun, hepsini uluhiyet kuşatmıştır diyor.

Zira, her vasfın, her ismin üzerine uçar konar... Hepsinde tesiri vardır, hepsinin üstündedir. Bu vasıf da onda vardır...

ULUHİYET: Ümm'ül-kitabdır...

Kur'an: Ahadiyettir...

Furkan: Vahidiyet-i furkaniyedir...

Üstte, özellikle ULUHİYET için: Ümm'ül-kitab şeklinde yapılan açıklama, itibarî bir açıklamadır... Halbuki, muteber olan ilk sofiye tabirlerine göre: Zatın esas mahiyetinden ibarettir...

Durum böyle olunca, aşağıdaki tabirleri de dinle:

Kur'an: Zattır...

Furkan: Sıfattır...

Kitab: Mutlak varlıktır...

Allah dilerse, bu açıklama isteyen cümleler için; yeri geldiğinde izahlar yapılacaktır...

ULUHİYET: Ümm'ül-kitabdır...

Kur'an: Ahadiyettir... Kur'an-ı Kerîm'de bir ayette belirtildi ki: "Vema rameyte iz rameyte velakinallahe rama". Ey habibim, attığın zaman sen atmadın, ancak Allah attı. Bunun, çok kere mevzuu oluyor ama, yeri geldiğinde bir şeyi mevzu etmek daha güzel oluyor. Ne dedik; Kur'an ahadiyettir. Daha evvelki bir sohbetimizde; Âmaiyet'ten ilk tecellinin Ahadiyet'e olduğunu, Ahadiyet'te iki özelliğinin ortaya çıktığını, bunun birisinin inniyeti, birisinin hüviyeti olduğunu, inniyetinden, Kur'an ve insanın meydana geldiğini, hüviyetinden de bütün bu âlemlerin meydana geldiğini belirtmiştik. Bakın işte burada, o konuyla irtibatlı olmadığımız halde, mevzu onu ortaya getiriyor; Kur'an Ahadiyet'tir. Şimdi,

Şu Hz.Peygamber A.S. , şu atılan mahal, Kureyşliler, şu da Uluhiyet, Allah. Bir mertebe daha var ki, bir başkası daha var ki, burada yaşanan hadiseyi izah ediyor, görüyor, müşahede ediyor. "Ey habibim, şuraya attığın zaman, taşı toprağı, çakılı attığın zaman, sen atmadın, ancak Allah attı" diyor. Demek ki, orada dördüncü ve daha üstte bir mertebe var. Hiçbir tefsir kitabında, bu ayetin, bu şekilde izahını bulmak mümkün değil. Çünkü, kafası almaz zaten, hafzalasası almaz.

Eğer, Cenab-ı Hakk uluhiyet mertebesinden, yani sıfat mertebesinden bu sözü söylemiş olsaydı; "Ben attım" derdi. oysa, bir başkası "Allah attı" diye izah ediyor. "Ey habibim attığın zaman, karşı tarafa, sen atmadın, Allah attı" diye bu izahı yapan var. İşte orası, burada belirtilen Ahadiyet mertebesi. Bütün her şeye hakim olan. Onun için; Kur'an Ahadiyet'tir demiş. Buna benzer bir çok ayetler var. Bu böylece hatıra olsun; Ahadiyet'in inniyeti, Kur'anıyeti, yani o mertebenin hakikati.

Furkan: Vahidiyet-i furkaniyedir...

Üstte, özellikle ULUHİYET için: Ümm'ül-kitab şeklinde yapılan açıklama, itibarî bir açıklamadır... Halbuki, muteber olan ilk sofîye tabirlerine göre: Zatın esas mahiyetinden ibarettir...

Durum böyle olunca, aşağıdaki tabirleri de dinle:

Kur'an: Zattır...

Furkan: Sıfattır...

Kitab: Mutlak varlıktır...

Allah dilerse, bu açıklama isteyen cümleler için; yeri geldiğinde izahlar yapılacaktır...

Yukarıda iki çeşit tabir geçti... Dıştan bakınca, birbirinin aksi gibi... Ama değil... Sen işin özünü bulmaya bak... Dış aksanı ile kalma...

İşin özüne varıp, İstılahlardaki manayı kavrar; işaret ettiğimiz öz mananın gerçek yüzüne geçer; onda bir irfana sahib olursan... İşte o zaman, bilirsin ki: Bu da öbürü gibi... İki: söz arasındaki ayrılık, yalnız ibarede... Mana aynı...

Yukarıda anlatılanları iyi anıladıktan sonra, sana bir başka mana kapısı açılır... İşte o zaman, görürsün ki; ULUHİYET saltanatı altındaki isimlerin en yükseği ahadiyettir...

Vahidiyet ismine gelince, bu da: Yüce Hakkın ahadiyet makamındaki tezahürlerinin ilkidir...

Vahidiyet mertebesinin kapsamında bulunan mertebelerin en yükseği rahmaniyettir...

Rahmaniyet mazharlarının en yüksek derecesi rububiyettir...

Rububiyet mazharlarının en yükseği ise, yüce Allah'ın melik isminde olmaktadır...

Durum anlatıldığı gibi olunca, sonuç şu şekilde bağlanır:

a) Melikiyet, rububiyetin altındadır...

b) Rububiyet, rahmaniyetin altındadır...

c) Rahmaniyet, vahidiyetin altındadır...

d) Vahidiyet, ahadiyetin altındadır...

e) Ahadiyet, ULUHİYET'in altındadır...

Görülüyor ki, ULUHİYET hepsini kapsamına aldı... Bunun böyle olması gerekir; çünkü ULUHİYET:

— Bu varlığın dışında kalanların hakkının bütün kapsam ve şümulü ile verilmesi...

Demektir...

Ahadiyet, varlık hakikatlerinin tümünden bir hakikattir... Bu manay göre, ULUHİYET daha yüksektir...

İşbu mana icabıdır ki: Onun Allah ismi, isimlerin en yücesidir...

Hatta: Ahad isminden de yücedir...

Ahadiyet, zat mazharlarında zatın kendine has zuhurudur...

ULUHİYET ise... zuhur yeri olma yönünden: Gerek zatın kendine, gerekse başkalarına göre, en faziletli makamı alır...

Bu makamın bir gereği olarak, ehlullah: Ahadiyet tecellisi bahsine engel olmuşlar; ULUHİYET tecellisi bahsine engel olmamışlardır...

Çünkü: Ahadiyet, sırf zattan ibarettir... Orada sıfatlar İçin bir zuhur yoktur... Hele mahluk için hiç bir şey olmaz... Dolayısı ile ahadiyet makamının, hiç bir şekilde mahluka bağlanmasına yol yoktur...

Zira orası: Zatiyla kaim olan ezeli ve ebedi zata mahsustur...

O: Varlığı mutlak gerekli bir zattır. Böyle bir zat hakkında kelâm yolu kapalıdır...

Sebebine gelince: Ona kendisinden hiç bir şey gizli olamaz...

Anla... Sen o olursan, sen sen olamazsın... Elbette olan odur o...

O, sen olursa... o, olamaz... Elbette sensin sen...

Her kime ki, üstte anlatılan tecelli hâsıl olursa... bilsin ki: O vahidiyet tecellilerindedir, ahadiyet tecellisinden değil... Çünkü: Ahadiyet tecellisinde; sen, o zikri geçmez...

Bu manayı anlamaya çalış...

Bu kitaptaki yeri geldiği zaman: Yüce Allah dilerse... ahadiyet üzerine kelâm edilecektir...

Yukarıda anlatılanları iyi anladıktan sonra, sana bir başka mana kapısı açılır... İşte o zaman, görürsün ki; ULUHİYET saltanatı altındaki isimlerin en yükseği ahadiyettir...

Vahidiyet ismine gelince, bu da: Yüce Hakkın ahadiyet makamındaki tezahürlerinin ilkidir...Yani, Ahadiyet'ten sonra Vahidiyet geliyordu ya.

Vahidiyet mertebesinin kapsamında bulunan mertebelerin en yükseği rahmaniyettir...

Rahmaniyet mazharlarının en yüksek derecesi rububiyettir...

Rububiyet mazharlarının en yükseği ise, yüce Allah'ın melik isminde olmaktadır... Mülke geçişi artık, zuhura gelişi.

Durum anlatıldığı gibi olunca, sonuç şu şekilde bağlanır:

a) Melikiyet, rububiyetin altındadır...

b) Rububiyet, rahmaniyetin altındadır...

c) Rahmaniyet, vahidiyetin altındadır...

d) Vahidiyet, ahadiyetin altındadır...

e) Ahadiyet, ULUHİYET'in altındadır...Demin bahsemişti;"...Bir başka mana kapısı açılır, işte o zaman görürsün ki; Uluhiyet saltanatı altındaki isimlerin en yükseği Ahadiyettir." Burada Uluhiyet diye bahsettiği şey aslında, Âmaiyettir. Uluhiyetin faaliyete geçmesi, sıfat mertebesinde yani Vahidiyet mertebesinde oluşuyor. İlahlığın, uluhiyetin faaliyet sahası, Vahidiyet mertebesi oluyor. Buradaki tabir, yukarıdaki ifadeye ters düşer gibi geldi de, onun için izhını yaptım. Burada Uluhiyet dediği, Âma'nın zatı itibariyle, Âmaiyettir.

Görülüyor ki, ULUHİYET hepsini kapsamına aldı... Yani, Âmaiyet. Bunun böyle olması gerekir; çünkü ULUHİYET:

- Bu varlığın dışında kalanların hakkının bütün kapsam ve

şumulü ile verilmesi...

Demektir...

Ahadiyet, varlık hakikatlerinin tümünden bir hakikattir... Bu manaya göre, ULUHİYET daha yüksektir... Yani, Âmaiyet.

İşbu mana icabıdır ki: Onun Allah ismi, isimlerin en yücesidir...

Hatta: Ahad isminden de yücedir...

Ahadiyet, zat mazharlarında zatın kendine has zuhurudur...

ULUHİYET ise... zuhur yeri olma yönünden: Gerek zatın kendine, gerekse başkalarına göre, en faziletli makamı alır... Ahadiyet mertebesinde, bunun izahı gelecek tekrar.

Bu makamın bir gereği olarak, ehlullah: Ahadiyet tecellisi bahsine engel olmuşlar; ULUHİYET tecellisi bahsine engel olmamışlardır...

Çünkü: Ahadiyet, sırf zattan ibarettir... Orada sıfatlar İçin bir zuhur yoktur... Hele mahluk için hiç bir şey olmaz... Dolayısı ile ahadiyet makamının, hiç bir şekilde mahluka bağlanmasına yol yoktur...

Zira orası: Zatiyla kaim olan ezeli ve ebedi zata mahsustur...

O: Varlığı mutlak gerekli bir zattır. Böyle bir zat hakkında kelâm yolu kapalıdır...

Sebebine gelince: Ona kendisinden hiç bir şey gizli olamaz...

Anla... Sen o olursan, sen sen olamazsın... Beşeriyetinden çıkman gerekir. Elbette olan odur o...

O, sen olursa... o, olamaz... Elbette sensin sen... İşte burada, Ahadiyette, Kur'an ve insanın hakikatini anlattı.

Her kime ki, üstte anlatılan tecelli hâsıl olursa... bilsin ki: O vahidiyet tecellilerindedir, ahadiyet tecellisinden değil... Çünkü: Ahadiyet tecellisinde; sen, o zikri geçmez...

Bu manayı anlamaya çalış... Burada sen, o zikri dediği; varlıkların karşılıklı oluşu halinde, sen, o. Ama o, yukarıdan, amir hükmünde, hepsini kontrol hükmünde, sen, o diyebiliyor burada. Demin söylediğimiz söze ters gibi görünüyor ama, içinde olduğun zaman; sen, o hükmü var. Yukarıdan baktığın zaman, hep kendi tecellisini görüyor ve kendi tecellilerine hükmediyor.

Bu kitaptaki yeri geldiği zaman: Yüce Allah dilerse... ahadiyet üzerine kelâm edilecektir...

Şimdi bir başka mana kapısı açacağız; dikkatle dinle ve anlamaya bak...

Bilesin ki...

Varlık ve yokluk karşılıklı durur...

ULUHİYET seması ise, her ikisini kapsamına alır...

Çünkü ULUHİYET: Karşılıklı zıddı özünde toplar... Meselâ: Evveli olmayanı, sonradan olmuşu; Hakkı, halkı; varlığı, yokluğu... bütün bunların hepsini özünde toplar...

ULUHİYET durumu anlatıldığı gibi olunca: Onda vacib, muhal olarak zuhura gelir, zuhurundan sonra vacib olur... Yine onda, muhal vacib olarak zuhura gelir; zuhurundan sonra, yine muhal olur...

...Ve onda; Hak halk suretinde zâhir olur... Şu hadîs-i şerif, bu manayı anlatır:

– «Rabbımı, taze bir delikanlı suretinde gördüm...»

... Ve onda: Halk, Hak suretinde zâhir olur... Şu hadis-i şerif de bu manayı anlatır:

– «Yüce Allah, Âdemi kendi sureti üzerine yarattı...»

Anlatılan bu zıd haller, daha da sürdürülebilir... Çünkü, ULUHİYET, kendi şumulünde bulunan hakikatlerden, her şeye hakkını verir...

Sebebine gelince: ULUHİYET, için, kendi mertebesinde ekmel ve ala mertebe zuhur vardır...

En değerli ve en üstün mazharları vardır...

Şimdi bir başka mana kapısı açacağız; dikkatle dinle ve anlamaya bak...

Bilesin ki...

Varlık ve yokluk karşılıklı durur...

ULUHİYET seması ise, her ikisini kapsamına alır...

Çünkü ULUHİYET: Karşılıklı zıddı özünde toplar... Zaman zaman mevzularda olur ya, kişi kendi bünyesinde ne kadar zıddı birleştirebilirse, toplayabilirse Allah'ı o kadar tanımış olur, o nisbette, o genişlikte tanımış olur. **Meselâ: Evveli olmayanı, sonradan olmuşu; Hakkı, halkı; varlığı, yokluğu... bütün bunların hepsini özünde toplar...**

ULUHİYET durumu anlatıldığı gibi olunca: Onda vacib, muhal olarak zuhura gelir Yani, vacib denen şey olmaz gibi, aslı vacib, ama zuhura gelmediğinden muhal, zuhura gelmediği için vacib olan şey, olmamış hükmündedir, yok hükmündedir. Muhal demek; olmayacak bir şey demek, **zuhurundan sonra vacib olur...** Olmayacak şey gibi zuhura gelir, zuhurundan sonra vacib olur. Hükmü zuhur ettikten sonra kesinleşir diyor. **Yine onda, muhal**

vacib olarak zuhura gelir; zuhurundan sonra, yine muhal olur... Yani, olmayacak şey aslında ama, mutlak olacak olarak zuhura gelir, zuhurundan sonra yine muhal olur. Zuhur eder, bu, gereksiz bir şey olarak meydana gelir. Yani varlığın, yokluğun zıddı oluşu gibi.

Gereksiz bir şey olarak meydana çıkmış olur, ama zıddı olduğundan onun da bir gerekliliği vardır. Çünkü olmayacak şey, olacak şeyi ispatlamış olur. Muhal, vacibi ispatlamış olur zıddıyla. Muhal olmasa o, kaim olmaz, vacib olmaz.

...Ve onda; Hak halk suretinde zâhir olur... Şu hadîs-i şerif, bu manayı anlatır:

- «Rabbımı, taze bir delikanlı suretinde gördüm...»

... Ve onda: Halk, Hak suretinde zâhir olur... Şu hadis-i şerif de bu manayı anlatır:

- «Yüce Allah, Âdemi kendi sureti üzerine yarattı...»

Anlatılan bu zıd haller, daha da sürdürülebilir... Çünkü, ULUHİYET, kendi şumulünde bulunan hakikatlerden, her şeye hakkını verir... "Her şeyi, kendi mertebesinde, kendi hakikatleri üzere korumaya Uluhiyet denir." diyorduk ya.

Sebebine gelince: ULUHİYET, için, kendi mertebesinde ekmel ve ala mertebe zuhur vardır...

En değerli ve en üstün mazharları vardır...

Hakkın ULUHİYET sıfatındaki zuhuru: Mümkünün kendi çeşitleri, değişik halleri, varlığı ve yokluğu durumunca, hak ettiği kadar olur...

Varlığın ULUHİYET'teki zuhuru: Mertebelerinde hakkı olduğu gibi kemal üzeredir... Hak'tan ve halktan hepsi bu mertebeye girer...

Bu mertebe Hakkın ve halkın fertlerini de içine alır...

Yokluğun ULUHİYET'teki zuhuruna gelince, bu da: Onun gizlenişi ve kendi başına kalması sayılır... Bir de sırf fena halinde, mevcutsuz olarak en güzel bir şekilde kendi başına kalmasıdır...

Hakkın ULUHİYET sıfatındaki zuhuru: Mümkünün kendi çeşitleri, değişik halleri, varlığı ve yokluğu durumunca, hak ettiği kadar olur...

Varlığın ULUHİYET'teki zuhuru: Mertebelerinde hakkı olduğu gibi kemal üzeredir... Hak'tan ve halktan hepsi bu mertebeye girer...

Bu mertebe Hakkın ve halkın fertlerini de içine alır... Yani, iki zıddı birleştiriyordu ya; hem Hakk'ı hem halkı.

Yokluğun ULUHİYET'teki zuhuruna gelince, bu da: Onun gizlenişi ve kendi başına kalması sayılır... Bir de sırf fena halinde, mevcutsuz olarak en güzel bir şekilde kendi başına kalmasıdır...

Yukarıda anlatılan mana: Akıl yolu ile bilinemez; düşünmekle kavranamaz... Ancak, kendisine bu ilâhî keşiften bir şey hâsıl olursa... o kimse, bu manayı sırf zevk olarak tadar...

Böylece o tecelliden hoş bir nefes alınır...

İşbu tecellinin bilinen manası: Tecelli-i İlâhîdir...

Yukarıda anlatılan mana: Akıl yolu ile bilinemez; düşünmekle kavranamaz... Ancak, kendisine bu ilâhî keşiften bir şey hâsıl olursa... o kimse, bu manayı sırf zevk olarak tadar...

Böylece o tecelliden hoş bir nefes alınır...

İşbu tecellinin bilinen manası: Tecelli-i İlâhîdir... Herhangi bir kimseye, ilahi nefha, venefahtü ulaşmazsa, bu manaları anlaması mümkün değil. İsterse, bu kitabı alsın, satır satır ezberlesin. İçindeki manâları idrâk etmesi mümkün değil. Bu kitap, ölü bir kimse tarafından okunursa, ölü doğuş olur. Yani, doğanlar, kendisinden meydana gelenler de ölü olur. Ancak, diri kimselerin okuması lazım ki, bu sözler hayat bulsun. Başka türlü mümkün değil. Zaman zaman söylediğimiz gibi, dört mertebe üzerinden bunun nakledilmesi lâzım ki, karşı tarafta o, hayat iksiri meydana gelsin, bunları kendi bünyesinde yaşasın.

Burası, şaşırtıcı bir mevzidir... O kadar ki: Ehlullahtan kâmil olanlar bile hayrete düşmüştür... O kadar ki:

— «Allah'ı, en çok bileniniz olduğum halde; ondan en çok korkanınızım...»

Hadis-i şerifi ile, Resulullah S.A. efendimiz bir sırra işaret etmiştir...

Görülüyor ki: Resulullah S.A. efendimiz, Rabb'dan ve Rahmandan korkmamış; ancak:

-« Allah'tan...»

Korktuğunu anlatmıştır... Şu âyet-i kerime dahi bu manaya işaretler:

-« Bilemem; bana ne yapılır, size ne yapılır? » (46/9)

Burada biraz duralım...

Resulullah S.A. efendimiz, irfan yönüyle; yüce Allah'a karşı marifetin en üstününe sahiptir... Onun bu durumunu, Cenab-ı İlâhî katından alıp, açıkladığı hakikatler de gösterir... Böyle olduğu halde:

— «Bilemem...»

Buyuruyor... Bunun manası şudur:

— *Bilemem ki, ilâhî tecellide; suretlerin hangisi ile izhar edecek...*

Bu durum böyledir... Bir suret meydana getirir; bir sonraki zuhuru, o suretin hükmünü bozar... Meydana gelen o suretin hükmünde:

– Bunu, bir başka zuhur bozamaz...

Diye bir karar yoktur...

Böyle olunca; Tecelli durumunu kendisi bilir; başkaca bilinmez...
Başkalarına meçhuldür... Ama, kendisine değil...

Bu böyledir... Çünkü ULUHİYET tecellisi için bir sınır yoktur ki, tafsil edilsin... Ve kalınsın... Kaldı ki, tafsil yönünden de, hiç bir şekilde; tam olarak, oraya varmak mümkün değildir... Böyle bir idrâk Allah için, muhaldir... Çünkü, böyle bir şey nihayet sayılır... Yüce Allah'ın ise... nihayeti yoktur... Nihayetsiz bir şeye de, idrâk yolu kapalıdır... Ancak yüce Hak, bu tecellide, küllî, icmal ve bütün olarak görülür... Bu tecelliden alınan hazlar da değişiktir...

Durum anlatıldığı gibi olunca, herkes o yayılan tecelli cümlesinden nasibi kadarını ve yüce, büyük olanın kendisine nasib ettiğini alır...

Durum ki böyledir... Her kemal sahibinde görülen kemal hali; esas kemal halinden bir eserdir... Ve o kimsenin haddi nisbetindedir...

Burası, şaşırtıcı bir mevzidir... O kadar ki: Ehlullahtan kâmil olanlar bile hayrete düşmüştür... Bu bahiste. Yani, irfan ehli demiyor bakın, ehlullah diyor. Ehlullahların hali başkadır; kimi zikirde bir letafet bulmuştur, kimileri şükürden, kimileri ittikadan, kimileri zahiri şeriat mertebesindeki çalışmalarından bulmuştur, onlar dahi burada hayrete düşmüştür, onlar dahi bunu anlayamazlar diyor. Çünkü onlar, daha ziyade beşeri duygusallıkla gitmişlerdir. Onlar, ebrar mertebesinde. **O kadar ki:**

- «Allah'ı, en çok bileniniz olduğum halde; ondan en çok korkanınızım...»

Hadis-i şerifi ile, Resulullah S.A. efendimiz bir sırra işaret etmiştir...

Görülüyor ki: Resulullah S.A. efendimiz, Rabb'dan ve Rahmandan korkmamış; ancak:

-« Allah'tan...»

Korktuğunu anlatmıştır... Çünkü, Uluhiyet mertebesi en üstün mertebedir. İsim, sıfat gibi alt mertebelerdeki idraki aşmış, kavrayabilmiş de, uluhiyet mertebesinin sonsuzluğunda ve her şeyin hakkını veren bir mertebede olduğundan, diğerleri sadece kendi düzeyi itibarıyla faaliyet sahasında, ama uluhiyet mertebesi her şeyin hakkını verdiğinden; küfrün küfrünü, acının acılığını, zehirin zehirliğini verdiğinden; bir sonraki aşamada "Bana ne yapılır, bilemem" diyor. **Şu âyet-i kerime dahi bu manaya işarettir:**

-« Bilemem; bana ne yapılır, size ne yapılır? » (46/9)

Burada biraz duralım...

Resulullah S.A. efendimiz, irfan yönüyle; yüce Allah'a karşı marifetin en üstününe sahiptir... Onun bu durumunu, Cenab-ı

İlâhî katından alıp, açıkladığı hakikatler de gösterir... Böyle olduğu halde:

- «Bilemem...»

Buyuruyor... Bunun manası şudur:

- **Bilemem ki, ilâhî tecellide; suretlerin hangisi ile izhar edecek...** Uluhiyet mertebesi, karşısına gelen suretleri hangi mertebeden zuhura getirecek?

Bu durum böyledir... Bir suret meydana getirir; bir sonraki zuhuru, o suretin hükmünü bozar... Meydana gelen o suretin hükmünde:

- **Bunu, bir başka zuhur bozamaz...**

Diye bir karar yoktur... Bir tecelli olur, tamam bu tecelli uygun benim düşünüşüme, ama bir sonraki tecelli nasıl bir tecelliye dönüşecek? Biraz kader de var bu işin içerisinde; bilemez, güvenilirmez, güvenemez hiç kimse. Bir saniye sonrası, on saniye sonrası, on dakika sonrası, ne olacak? Hangi tecelli gelecek? Bilinemez, İşte bundan "korkarım" diyor.

Böyle olunca; Tecelli durumunu kendisi bilir; başkaca bilinmez... Başkalarına meçhuldür... Ama, kendisine değil... Allah'ın, kendisine değil.

Bu böyledir... Çünkü ULUHİYET tecellisi için bir sınır yoktur ki, tafsil edilsin... Ve kalınsın... Kaldı ki, tafsil yönünden de, hiç bir şekilde; tam olarak, oraya varmak mümkün değildir... Böyle bir idrâk Allah için, muhaldir... Çünkü, böyle bir şey nihayet sayılır... Yüce Allah'ın ise... nihayeti yoktur... Nihayetsiz bir şeye de, idrâk yolu kapalıdır... Ancak yüce Hak, bu tecellide, küllî, icmal ve bütün olarak görülür... Bu tecelliden alınan hazlar da değişiktir...

Durum anlatıldığı gibi olunca, herkes o yayılan tecelli cümlesinden nasibi kadarını ve yüce, büyük olanın kendisine nasib ettiğini alır...

Durum ki böyledir... Her kemal sahibinde görülen kemal halî;

esas kemal halinden bir eserdir... Ve o kimsenin haddi nisbetindedir...

*Ey saba rüzgârı al ehl-i diyara tebliğini;
Su ile ateş arasındaki sevgi haberini...*

*İnersen, geceyi bekle de öyle in o diyara;
Güçsüz kalırsan, gündüz bulamazsın menzilini.*

*Orası öyle bir diyardır ceylân avlar arslanı;
Çünkü oralarda arslanın hiç yoktur zarar vereni...*

Dayanamadık onlarla olmaya da ayrıldılar;

Katlandık ayrılığa uzattık ziyaretlerini...

*Yüce Hakkın güzellikleri kalbe Kur'an yazdı;
İndirdiler oraya da gösterdiler güçlerini...*

*Kalb, aşk âyetini o kadar okudu ki hatta;
Okuyup bitirdi iştihar süresinin sırrını...*

*Cemal yüzündeki, perdesi kalkıp da görününce;
Bakanları da öldürdü açınca perdelerini...*

*Diller konuştu güzelliğine hayran olarktan;
Tükrüğü sarhoş etti, kaldır şarabın yeterini...*

*Kalbleri esaretle gördüğü zaman şöyle dedi:
— Siz zengin oldunuz, seçince fakrin iyicesini...*

*Bu varlıkta ne varsa, gayrın, hemen hepsi bendendir;
O benim zatımdır istedim seçtim çeşitlerini...*

*Ben bir elbise gibiyim, renge bürünürsem bir gün;
Alırım kırmızıyı, bazen seçerim sarısını...*

*Eğer kırmızı beyazı yok gösterirse ortada;
Ortaya o kesret çıkar ki hepten arar rengini...*

*Bana, ne bölünmek ne ayrılmak vardır hiç bir zaman;
Almak olmaz bana göre elbiselerin rengini...*

*Elbiseler daim renklenmededir, Hakka gelince;
O perde içindedir ancak olmaz benden geleni...*

*Her ne var ise, âlemlerinde cemadat cinsinden;
Bitkilerden ve say bu arada ruh sahiplerini...*

*Hepsi benim, arz ettiğim suretler sayılır şayet;
Onları giderirsem, perdemdir; gider sanma beni...*

*Onlarla bir ittifakım varsa, o çeşit çeşittir;
Rütbe olarak benimki yüksekte geçer hepsini...*

*Bende bir mana var ki, açılınca mana olurum;
Onun manaları, gösterir fakrimde zenginliğini...*

*O gitse de, ben yine kalırım libası içinden;
Elbise almadım, say günlerimden çıplak geçeni...*

*Her mana terkibi onun üzerine kuruldu;
Ama benim için gör aziz zatın parlak halini...*

*ULUHİYETİM dahi zatım için bir kök sayılır;
Belki de bir daldır sunar şiarımın belgesini...*

*Hayret edilir o köke ki, hükmen dahi öyledir;
Dallara sirayet eder anlatır sirayetini...*

*Bu söz seni, hiç dehşete düşürmesin, zira ben;
Hiç onun dalı değilim, ancak say perdedekini...*

*Bütün dallar, onun üstünde kök olma yolundadır;
O bir asildir bana, görünür zahiri, batını...*

*Belli şey görünürse, görünen tecellimdir orda;
Perdemdir, sayılır ki, attım ondan salınıp gideni...*

*Sen onu anlarsın ama göremezsin, fakat beni;
Görürsün, bilemezsin durağımın belli yerini...*

*Bu âdettir ki, böylece sürüp gider ama ben hiç;
Muhtaç değilim istemem örtülmeyi ve göreni...*

*ULUHİYET, eserleri ile müşahede edilir, ama görünürde kayıptır...
Hükmen vardır; bilinir, ama resmen görülmez...*

*Zata gelince, aynen görülür; ama ona bir mekân yoktur... Ayanen
görünür; ama bir beyan yolu ile idrâk edilmez... Ne var ki, açık bir beyan
yolu ile idrâk edilemez...*

Bu manada, bir insanı misal yolu ile ele alabiliriz... Şöyle ki:

Bir insanı görürsün: Çeşitli, müteaddid sıfatlarla sıfatlanmıştır...

*Ondaki, sabit vasıfları ancak ilim ve itikad yolundan bilirsin... Ve
inanırsın ki, o belli vasıflar onda vardır... Fakat o vasıfları ayan beyan
göremezsin...*

*O şahsın zatına gelince, onu toplu olarak, açıktan görürsün... Ama
onda baki kalan vasıfları bilemezsin... Özellikle bilgi yönünden
ulaşamadığın vasıfları...*

*Belki o şahsen gördüğün zatın, bin vasfı vardır; böyle olması da
mümkündür... Ve sen: Ancak, onların az miktarını biliyorsun...*

Cümleyi toplayalım: Zat görülür; sıfatlar meçhul kalır...

*Sıfatların birini görürsen, ancak eserini görebilirsin; ama o vasfın
özünü göremezsin... Bu, hiç bir zaman, görülemez... Ama, hiç mi hiç...*

*Buna bir misal olmak üzere, muharebe esnasında bir kahramanı
gösterebiliriz...*

Düşman karşısında ancak, onun düşmana hücumunu görebilirsin... Bu ise... kahramanlığın kendisi değil; eseridir, belirtisidir...

Kerim olan bir zatın da, ancak ihsanını görebilirsin. Bu ihsan ise, onun keremine bir belirtidir. Kerem sıfatının kendisi değildir...

Çünkü, sıfatın kendisi zatta gizlidir... Onun ortaya çıkmasına imkân yoktur...

O sıfatın ortaya çıkması, caiz olursa, zattan ayrılma durumu meydana çıkar ki; işte bu, mümkün değildir...

Bu manayı anla...

ULUHİYET, eserleri ile müşahede edilir, ama görünürde kayıptır... Hükmen vardır; bilinir, ama resmen görülmez...

Zata gelince, aynen görülür; ama ona bir mekân yoktur... Ayanen görünür; ama bir beyan yolu ile idrâk edilmez... Ne var ki, açık bir beyan yolu ile idrâk edilemez...

Bu manada, bir insanı misal yolu ile ele alabiliriz... Şöyle ki:

Bir insanı görürsün: Çeşitli, müteaddid sıfatlarla sıfatlanmıştır...

Ondaki, sabit vasıfları ancak ilim ve itikad yolundan bilirsin... Ve inanırsın ki, o belli vasıflar onda vardır... Fakat o vasıfları ayan beyan göremezsin...

O şahsın zatına gelince, onu toplu olarak, açıktan görürsün... Ama onda baki kalan vasıfları bilemezsin... Özellikle bilgi yönünden ulaşamadığın vasıfları...

Belki o şahsen gördüğün zatın, bin vasfı vardır; böyle olması da mümkündür... Ve sen: Ancak, onların az miktarını biliyorsun...

Cümleyi toplayalım: Zat görülür; sıfatlar meçhul kalır...

Sıfatların birini görürsen, ancak eserini görebilirsin; ama o vasfın özünü göremezsin... Bu, hiç bir zaman, görülemez... Ama, hiç mi hiç...

Buna bir misal olmak üzere, muharebe esnasında bir kahramanı gösterebiliriz...

Düşman karşısında ancak, onun düşmana hücumunu görebilirsin... Bu ise... kahramanlığın kendisi değil; eseridir, belirtisidir...

Kerim olan bir zatın da, ancak ihsanını görebilirsin. Bu ihsan ise, onun keremine bir belirtidir. Kerem sıfatının kendisi değildir...Sıfatının zuhurudur.

Çünkü, sıfatın kendisi zatta gizlidir... Onun ortaya çıkmasına imkân yoktur...

O sıfatın ortaya çıkması, caiz olursa, zattan ayrılma durumu meydana çıkar ki; işte bu, mümkün değildir...

Bu manayı anla... Yani, sıfatın kendisi ortaya çıkarsa, zatından ayrılması gerekiyor ki, bu da mümkün değil. Ayrılırsa, bir daha o sıfat, sende zuhura gelmez. Sende zuhura gelmesi için, onun senin varlığında daim ve baki olması lazım. Onun için, hayat, ilim, irade, kudret, kelam, semi, basar sıfatlarından ilki olan hayat, bizden çıktığı anda, bütün sıfatlarımız bizden çıkmış oluyor ve bir daha da geriye dönmüyor. Demek ki gördüklerimiz, sıfatların kendisi değil, zuhurlarıymış. Hep insanı anlatıyor, insandaki Allah'ı yahut Allah'taki insanı anlatıyor.

ULUHİYET sıfatının bir sırrı vardır... Şöyle ki:

Bir şey olma yönünden her ferd, kendinden başka şey olma vasfını alanlara benzer bir isme de sahiptir... Eşya cinsinden bir ferdin, ezelden beri var olması, sonradan yaratılmış olması, yok görünmesi veya var olması hiç bir şey değiştirmez...

Durum, anlatıldığı gibi olunca, o eşyanın bir ferdi, kendi özü ile ULUHİYET saltanatı kapsamında bulunan cümle eşyayı toplar...

Bütün mevcudatın, hali anlatıldığı gibidir...

Böyle olunca, varlıkların misalleri, birbirine karşı konan aynalar gibi olur... Birinde ne varsa diğerinde de aynısı olur...

Anlatılan misâl üzerine şöyle söyleyebilirsin:

— Karşılıklı duran aynalardan her biri, ancak karşısına gelen diğer aynadakini alır... Böyle olunca, yalnız bir aynayı alıyor; onun altında kalan müteaddid aynaları alamamıştır... Bu durumla, yukarıdaki mana nasıl bağdaşır?

Bunu şu şekilde cevaplandırmamız mümkün olur:

— Şu açıktır, ki, varlık ferdlerinden her biri, ancak, zatının hakkı kadarını alabilir... Daha fazlasını alamaz...

Bu, bir başka manadır... Esas anlatılmak istenen manayı itibara alarak:

— Tümünün varlığı, aynalardan her birinde vardır...

Dersen, ki bu:

— Varlık ferdlerinden her birinde, bütün mevcudat gizlidir...

Şeklinde bir mana çıkar ki, senin için, esasa bir geçit noktasıdır...

Şu bir hakikattir ki: Misaller tam manası ile, anlatılan mananın tıpkısı değildir... Bir yaklaşımdır... Ayna misalini de aynı görmek icab eder...

Hakikatta, anlatılan misal asıl murad edilen manaya bir kabuk tur...

Bu misal, ancak bir bağlantı olsun, diye getirildi... Ümit edilen odur ki: Fikir kuşun belki bu sayede ahadiyet tuzağına düşer...

İşte... o zaman: Zatta, sıfatlardan hakkın kadarını görürsün...

Kabuğu at... Özü al... Perdeleri görmek sureti ile, esas yüzdenâmâ olma...

ULUHİYET sıfatının bir sırrı vardır... Şöyle ki:

Bir şey olma yönünden her ferd, kendinden başka şey olma vasfını alanlara benzer bir isme de sahiptir... Eşya cinsinden bir ferdin, ezelden beri var olması, sonradan yaratılmış olması, yok görünmesi veya var olması hiç bir şey değiştirmez...

Durum, anlatıldığı gibi olunca, o eşyanın bir ferdi, kendi özü ile ULUHİYET saltanatı kapsamında bulunan cümle eşyayı toplar...

Bütün mevcudatın, hali anlatıldığı gibidir...

Böyle olunca, varlıkların misalleri, birbirine karşı konan aynalar gibi olur... Birinde ne varsa diğerinde de aynısı olur...

Anlatılan misâl üzerine şöyle söyleyebilirsin:

- Karşılıklı duran aynalardan her biri, ancak karşısına gelen diğer aynadakini alır... Böyle olunca, yalnız bir aynayı alıyor; onun altında kalan müteaddid aynaları alamamıştır... Bu durumla, yukarıdaki mana nasıl bağdaşır?

Bunu şu şekilde cevaplandırmamız mümkün olur:

- Şu açıktır ki, varlık ferdlerinden her biri, ancak, zatının hakkı kadarını alabilir... Daha fazlasını alamaz... Bir ağaçtan, ne kadar meyve meydana gelecekse, onu verir, haktan da onu alır, daha fazlasını veremez. Yani, kapasitesi kadarını.

Bu, bir başka manadır... Esas anlatılmak istenen manayı itibara alarak:

- Tümünün varlığı, aynalardan her birinde vardır...

Dersen, ki bu:

- Varlık ferdlerinden her birinde, bütün mevcudat gizlidir... Nasıl ki bir tohumda, bütün ağaç gizli, her bir varlıkta da bütün alem gizli.

Şeklinde bir mana çıkar ki, senin için, esasa bir geçit noktasıdır...Buradan, hakikate bir geçiş bulabilirsin.

Şu bir hakikattir ki: Misaller tam manası ile, anlatılan mananın tıpkısı değildir... Bir yaklaştırmadır... Ayna misalini de aynı görmek icab eder...

Hakikatta, anlatılan misal asıl murad edilen manaya bir kabuk

tur...

***Bu misal, ancak bir bağlantı olsun, diye getirildi... Ümit edilen
odur ki: Fikir kuşun belki bu sayede ahadiyet tuzağına düşer...***

Yani, ahadiyet, senin avcın olmuş olur, belki. O avcı, seni kendi mahalline alır, kendi kafesine alır, kendi koruması altına alır diyelim.

İşte... o zaman: Zatta, sıfatlardan hakkın kadarını görürsün...

Ahadiyet zatına sen ulaşınca, o zattaki sıfatlardan, onun sıfatlarından, hakkın kadarını alırsın diyor. Eğer bu hal olmazsa, o sıfatlardan hakkımızı alamıyoruz. Alıyoruz, sadece surî manâda, dünyevi manada almış oluyoruz, geniş, genel manada, ilahi manada alamıyoruz. Almak için oraya ulaşmak lazım.

***Kabuğu at... Özü al... Perdeleri görmek sureti ile, esas yüzden
âmâ olma...***

*Kalbim, hep sizden güç alır;
Hem döner, hem sakın kalır...*

*Hayali hep sevginizdir;
Bazen gider, bazen gelir...*

*Siz hiç gayrım değilsiniz;
Özümden nasıl kaçılır?.*

*Nefsi attım sabahladım;
Oldum, ülkenizde kalır...*

*Kendimi attım da buldum;
Ana baba sözde kalır...*

*İnkâr ettim evvelimi;
Sonum da şüphesiz kalır...*

*Attım ihtisası yüzden;
Ona nasıl yaklaşılır?.*

*Benim o kuddûs, şöyle ki;
Amâda perdeli kalır...*

*Ve ben, öyle bir ferdim ki;
Kemaldir bakan şaşırır...*

*Ümid çemberine kutbun;
Yüceyim ki, toptan alır...*

*Ben, şaşırtırım ne varsa;
Gören şaşırır bırakır...*

Güzellikler semasıyım;
Güneşim hiç batmaz kalır...

Mekânda yüceliğim var;
Ona nasıl yaklaşılır?.

Ve her kılın bittiği yer;
Benden tam bir kemal alır...

O kuş ki, daima öter;
Sonra, o dal ki sallanır...

Her aynada da suretim;
Gâh kapanır gâh açılır...

Hep kemalim baştan sona;
Halim de bundan hal alır...

Derim ki, onun halkıyım;
Şaşınız, zatım Hak kalır...

Nefsim temiz o sözden ki;
Yalanlanmaz öyle kalır...

Yücelik Allah'ın hakkı;
Şimşeğim yağmursuz kalır...

Ben, hiç o ezel olmadım;
Söz uzatmaya ne kalır?.

Söz de bitti artık ses yok;
Ne söz ne de sükût kalır...

Güzellikleri derledim;
Bağışım var, suçum kalır...

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

BİSMİLLÂHİR RAHMÂNİR RAHÎM

AHADİYET

BEŞİNCİ BÖLÜM AHADİYET

Bu bölümde, AHADİYET sıfatından anlatılacaktır...

AHADİYET, yüce zatın tecellisinden ibarettir... Orada; Ne isimlerin, ne de sıfatların sözü geçer... İsim ve sıfatların tesir sahası da buraya varamaz...

Burası, mücerred, zata ait bir isimdir... O kadar ki: Hakka dair itibarların da, burada sözü edilmez... Keza, halka nisbet edilen itibarların da...

Bu bölümde, AHADİYET sıfatından anlatılacaktır...

AHADİYET, yüce zatın tecellisinden ibarettir...** Sıfat tecellisi, esma tecellisi, ef'al tecellisi değil, zatın tecellisi, âmaiyyetin tecellisinden ibaret. Âmaiyyet bir coşuyor, ahadiyeti meydana getiriyor. **Orada; Ne isimlerin, ne de sıfatların sözü geçer... İsim ve sıfatların tesir sahası da buraya varamaz...

***Burası, mücerred, zata ait bir isimdir... O kadar ki: Hakka dair itibarların da, burada sözü edilmez... Keza, halka nisbet edilen itibarların da...** Hakk hakkındaki şeyler dahi burada geçerli değildir.*

AHADİYET tecellisi, sensin... Bütün bu kâinat içinde, senden daha tam olarak, o tecelli için bir zuhur yeri yoktur..

Şu şartla ki: Sana nisbet edilen bütün itibarları bir yana atıp özüne dalasın...

Bir de, seni sende bulur, dış bağlarından da geçersen...

İşte o zaman, sen sende olursun... Hem de, sana nisbet edilen Hakka ait vasıfların tümünü bir yana atarak... Keza, halka dair vasıfların da tümünü bırakarak... Meselâ: Güç, kuvvet vb. sıfatlar gibisinden...

İşte... anlatıldığı gibi olunca; insan bu hali kendinde bulursa...bu kâinatta ondan tam bir zuhur yeri olamaz...

***AHADİYET tecellisi, sensin... Bütün bu kâinat içinde, senden daha tam olarak, o tecelli için bir zuhur yeri yoktur...**Bizim hep bahsettiğimiz, Ahadiyet tecellisinin inniyet bölümündeki, yani iki tecellisi; Kur'an ve insan tecellisinden biri olan, insan tecellisinden bahsediyor. İnsandan daha geniş manada bu tecelliye bir mahal, bir zuhur yoktur*

diyor.

Şu şartla ki: Sana nisbet edilen bütün itibarları bir yana atıp özüne dalasın... Beşeri varlığın sende olduğu sürece, bunları anlamaman mümkün değil. Bütün, sana nisbet edilen, itibarî olan herşeyi attıktan sonra, bunu anlayabilirsin.

Bir de, seni sende bulur, dış bağlarından da geçersen...

İşte o zaman, sen sende olursun... Biz, hep hayal aleminde olduğumuz için, ben bende değilim, sen sende değilsin, o onda değil. İşte, bunun ilk şartı, Âdem olmak, yani sende olmak, sana konmak, sana gelmen, kendine gelmen, ilahi varlığın ile kendine gelmen. O zaman, sen sana ulaşırsın. Burada ilk ulaşılmaması gereken; Allah'a ulaşmak değil, kişinin kendine ulaşması. Biz hep işi yanlış yaptığımızdan, kendimize ulaşmadan Allah'a ulaşacağız zannettiğimizden, günde doksan bin, yüz bin İsmi Celâl çeksen, ulaşman mümkün değil. Çünkü, sistem yanlış. Kendine gelmeden, Allah' a ulaşman mümkün değil. Neden? Çünkü, ben diye hayali bir varlık kurdun, Allah diye hayali bir kurdun, iki hayal bir araya gelirse ondan çıkan da hayal olur. Onun için, Allah'a ulaşman mümkün olmaz. Ancak, "Ben kulumun zannına göreyim" hadisi itibariyle hayatını zanda sürdürürsün, o da hayal zaten. **Hem de, sana nisbet edilen Hakka ait vasıfların tümünü bir yana atarak...** Hakk'a ait vasıfları da, halka ait vasıfları da bırakacaksın. İşte, yedi nefis mertebelerinde, halka ait vasıfları bırakıyoruz, beş mertebede de, Hakk'a ait vasıfları bırakıyoruz. O, yukarıdaki Hazerat-ı Hamse, onun ifadesidir. **Keza, halka dair vasıfların da tümünü bırakarak...** **Meselâ: Güç, kuvvet vb. sıfatlar gibisinden...**

İşte... anlatıldığı gibi olunca; insan bu hali kendinde bulursa... bu kâinatta ondan tam bir zuhur yeri olamaz...

Yukarıda anlatılan manayı iyi anlamaya çalış...

Çünkü bu hal; Görülmez zulmet âleminden, tecelli nurlarına ulaşan zatın ilk tenezzülüdür...

Bu tecellinin en yükseği ise... anlatılan şeklidir...

Çünkü orada, sırf kendisi vardır. Bütün sıfat, isim, işaret, nisbet ve itibarlardan yana temizdir...

O kadar ki. Varlık tümünden oraya dahildir...

Fakat içte olan bir şekilde... Dışa çıkan bir zuhur hükmü ile değil...

Bu AHADİYET sıfatı için umumî ve şümullü bir tabir kullanıldığı zaman, kendisinden:

— Kesret... ama tabi olanları ile birlikte...

Olarak bahsedilir...

Bunun için, yapılı bir binayı misal getirebiliriz... Şöyle ki:

Bir kimse, uzaktan bir duvara bakar; görür...

Bu bina; çamurdan, tuğladan, kireçten ve ağaçtan yapılmıştır...

*Fakat... yapıya karışan o şeylerin hiç bir eseri görülmez... söylenmez...
Yalnız bir duvar görülür...*

*Şimdi bu duvarı bir AHADİYET misali olarak ele alalım... Bu AHADİYET
çamurun, tuğlanın, kirecin ve ağacın toplamı içinde bir AHADİYET'tir...*

*Hiç bir şekilde ona: Sayılan eşyanın adı isim olamaz... Özel durumu
ile sadece bir duvar ismi verilir...*

*Bu misali, kendinde de deneyebilirsin... Müşahede ve istiğrak haline
geçtiğin zaman; ama aslındaki hal üzere... yalnız kendi kimliğini
görürsün... Bu müşahede halinde sana, hakikî durumlardan hiç biri zâhir
olmaz. Ki o hakikatler, tüm olarak sana bağlıdır...*

*İşte... senin için AHADİYET budur... Ama, senin kimliğine itibar
edilerek, zata bir tecelligâh olmana isim olaraktan... Hakikatlerin
tümünün sana bağlı oluşu manasına gelemez...*

— O hakikatlerin tümü sen oldun...

Diyelim... Ama, bir muhal olarak... Esas zatî tecelli n'olacak?

*Ki o, esas AHADİYET'in sende bir zuhur yeridir... Ama senin zatına,
isim olaraktan... Ve kimliğin itibarı ile...*

*Senin kimliğinde bir zuhur yeri alan bu İsim, yüce Hakkın ilâhî
katında; isimlerin de, sıfatların da tümünden yana mücerredir... Hatta
orada, eserlerin, müessirlerin de sözü edilmez... Çünkü, tecelli*

*yönlerinin en yükseği orasıdır... Ondan sonraki tecelli yeri için, ondan
bir tahsis beklenir... Hatta, uluhiyet için bile... bir tahsis beklenir... Sebebi
açıktır; çünkü uluhiyet, umuma tahsis edilmiş durumdadır...
AHADİYET'te umum diye bir şey yoktur... Yukarıda da anlatıldığı gibi,
AHADİYET zatın ilk zuhurudur... Ondan sonrası, mahluktur... Böyle olunca
da, AHADİYET'in mahluk sıfatına girmesi mümkün değildir... Daha önce
de, anlatıldığı gibi, AHADİYET sırf zattan ibarettir... Hakka ait itibarlar da,
halka ait itibarlar da orada yoktur...*

*Özet olarak, diyelim: Kul da, mahluk olduğuna göre; o hakikatlerin
tümünü almak kul için mümkün değildir... Keza, AHADİYET'le
sıfatlanamaz da...*

Aynı şekilde, onunla sıfat almak; çalışmak ve zorlama ile de olmaz...

*Zira, böyle bir şey AHADİYET hükmüne uymaz... Hiç bir şekilde
mahluk için oraya yol yoktur...*

Çünkü: AHADİYET, yüce Allah'ındır; ona mahsustur...

Yukarıda anlatılan manayı iyi anlamaya çalış...

***Çünkü bu hal; Görülmez zulmet âleminden, tecelli nurlarına
ulaşan zatın ilk tenezzülüdür...Burası, hatta "Lâ ilâhe illâallah" dan da***

üstün bir yer. "Kul illah sümme zerhum" "Allah de geç" hakikatine işaret var burada.

Bu tecellinin en yükseği ise... anlatılan şeklidir...

Çünkü orada, sırf kendisi vardır. Bütün sıfat, isim, işaret, nisbet ve itibarlardan yana temizdir...

O kadar ki. Varlık tümünden oraya dahildir...

Fakat içte olan bir şekilde... Dışa çıkan bir zuhur hükmü ile değil...

Bu AHADİYET sıfatı için umumî ve şümullü bir tabir kullanıldığı zaman, kendisinden:

- Kesret... ama tabi olanları ile birlikte... Ahadiyet'ül kesre. Yani, ahadiyet ama bütün varlığı kapsamında toplayıp, birlemiş. Sıfatlar, esmalar, fiiller hiç ortada yok, hepsini toplamış.

Olarak bahsedilir...

Bunun için, yapılı bir binayı misal getirebiliriz... Şöyle ki:

Bir kimse, uzaktan bir duvara bakar; görür...

Bu bina; çamurdan, tuğladan, kireçten ve ağaçtan yapılmıştır...

Fakat... yapıya karışan o şeylerin hiç bir eseri görülmez... söylenmez... Yalnız bir duvar görülür...

Şimdi bu duvarı bir AHADİYET misali olarak ele alalım... Bu AHADİYET çamurun, tuğlanın, kirecin ve ağacın toplamı içinde bir AHADİYET'tir... Çamur bir, kireç bir, ağaç bir ve içerisinde karışık daha neler varsa, ayrı ayrı onların hepsi bir. İşte ahadiyet, bu birlerin hepsinin toplamı ve bu ahadiyette, artık o, çamurdu, balçıktı diye isimleri kalmamış, bitmiş olmakta.

Hiç bir şekilde ona: Sayılan eşyanın adı isim olamaz... Özel durumu ile sadece bir duvar ismi verilir...

Bu misali, kendinde de deneyebilirsin... Müşahede ve istiğrak haline geçtiğin zaman; ama aslındaki hal üzere... yalnız kendi kimliğini görürsün... Sıfatlarını göremezsün orada. Bu müşahede halinde sana, hakikî durumlardan hiç biri zâhir olmaz. Ki o hakikatler, tüm olarak sana bağlıdır... Tabi, senden çıktıkları için, senin aslına, özüne bağlıdır.

İşte... senin için AHADİYET budur... Ama, senin kimliğine itibar edilerek, zata bir tecelligâh olmana isim olaraktan... Hakikatlerin tümünün sana bağlı oluşu manasına gelemez...

- O hakikatlerin tümü sen oldun...

Diyelim... Ama, bir muhal olarak... Esas zatî tecelli n'olacak?

Ki o, esas AHADİYET'in sende bir zuhur yeridir... Ama senin

zatına, isim olaraktan... Ve kimliğin itibarı ile...

Senin kimliğinde bir zuhur yeri alan bu İsim, yüce Hakkın ilâhî katında; isimlerin de, sıfatların da tümünden yana mücerredir...

Hatta orada, eserlerin, müessirlerin de sözü edilmez... Çünkü, tecelli yönlerinin en yükseği orasıdır... Ondan sonraki tecelli yeri için, ondan bir tahsis beklenir... Hatta, uluhiyet için bile... bir tahsis beklenir... Uluhiyet dahi, tahsisini, istihkakını ahadiyetten talep etmekte. Sebabi açıktır; çünkü uluhiyet, umuma tahsis edilmiş durumdadır... AHADİYET'te umum diye bir şey yoktur... Yukarıda da anlatıldığı gibi, AHADİYET zatın ilk zuhurudur... Ondan sonrası, mahluktur... Böyle olunca da, AHADİYET'in mahluk sıfatına girmesi mümkün değildir... Daha önce de, anlatıldığı gibi, AHADİYET sırf zattan ibarettir...

Hakka ait itibarlar da, halka ait itibarlar da orada yoktur... Bu çok dehşetli bir cümle. Ahadiyet, zatın ilk zuhurudur. Zatın bir Ama'iyet hali vardır. Savad-ı Azam ismiyle de, Zat'ül baht ismiyle de belirtilen, Ama' neydi? Kendi kendine, kendinin kendisiyle olduğu, dışa dönük hiç bir halin olmadığı bir yaşantıydı. Ahadiyet ise, zatın ilk zuhurudur. Yani, ama'iyette olan zat, zati tecellisi ile ahadiyeti ortaya getiriyor. "De ki ey habibim O ahaddir" O mertebeden bahsediyor yani. "Allahussamed": O Allah hem de öyle bir sameddir. "Lem yelid velemyuled": Doğmamıştır, doğurulmamıştır. "Velem yekün": Olmamıştır. "Lehu": Onun için. "Küfüven ahad" Yine ahad ile bitiyor. Yani bütün varlıkta, mahlukatta onun benzeri olmamıştır. Neden? Burada da dediği gibi; Ahadiyet zati tecelli, zati zuhur olduğu için, " küfüven ahad" bütüh kaffesinin ona benzer bir hali yoktur. Çünkü, orada mahlukat yoktur. Onun için, bu âlemler ona benzemez. Bu mertebede mahluk olmadığı için, bu âlemlerin tümü de mahluk hükmünde olduğundan, dolayısıyla bu âlemlerde ona benzeyen hiçbir şey yoktur. Onun sonrası mahluktur. Yani, ahadiyet mertebesinden sonraki tecelli, mahluk, var edilmiş, halk edilmiş. Yaratılmış demiyoruz; halk edilmiş.

Ahadiyet mertebesinde ne vardı? İki özelliği ile zuhur etmişti. Ama'iyet ile ahadiyetin arasındaki fark; Ahadiyette, Zat-ı Mutlak'ın iki özelliği ile belirgin hale gelmesiydi. Ama bu da, mahluk olarak değil daha henüz, halık olarak. Birisi inniyeti, birisi hüviyeti. İnniyetinden; Kur'an ve insan meydana geldi, Hüviyetinden de; bu âlemler meydana geldi. Yani, bu âlemlerin kaynağı; ahadiyetin hüviyeti, Kur'an ve insanın kaynağı; ahadiyetin inniyeti. Bakın, bir bakıma insan, o mertebede, mahluk sayılmıyor. Çünkü, Zatın varlığında. Ama'iyet ile ahadiyet arasındaki fark bu işte; inniyet ve hüviyetin belirgin hale gelmesi. Ondan sonrası mahluktur, yani mahlukluk lafzı, vahidiyet mertebesinde başlıyor. Zuhurlar orada başlıyor, sıfatlar meydana geldiği için, mahlukluk sıfatı orada başlıyor. Ahadiyette sıfatlar bölümlenmemiş, sıfatların tamamı bir olarak, yani sıfatların kaynağı olarak belirtiliyor. Vahidiyet mertebesinde, bunlar meydana çıkıyor; hayat, ilim, irade, kudret, kelam, semî, basar. Ahadiyette bunlar proje olarak var, zuhur olarak yok. Zuhura, vahidiyette çıkıyor, orada mahlukluk başlıyor. Ayan-ı sabiteler vahidiyette proje olarak ama belirginleşiyor. Daha önce ilmî olarak iken,

sonra bunlar bölünmeye başlıyor, kristalleşiyor vahidiyette. Sınırları çizilmeye başlıyor hepsinin. Tabi daha henüz orada zuhur yok, tecelli var, manada tecelli var, maddî tecelli değil.

"Daha önce de anlatıldığı gibi, AHADİYET sırf zattan ibarettir. Hakka ait sıfatlar da, halka ait sıfatlar da orada yoktur." Yani, Hakk esması daha ortaya çıkmış değil. Uluhiyet mertebesi, bundan sonra oluşuyor. Allah esmasının faaliyet sahası dahi, ahadiyet mertebesinden sonra meydana geliyor. Allah esması ve onun ifade ettiği manâ; bütün bu mükevvenatı kontrolü altında tutması, meydana getirmesi. Ama, ahadiyette daha halk da yok, Hakk da yok, Allah da yok yani. "Ahadiyet, sırf zattan ibarettir, Hakk'a ait itibarlar da, halka ait itibarlar da orada yoktur." İtibar: Varlıklar, muteber olanlar, bilinen şeyler anlamında.

Özet olarak, diyelim: Kul da, mahluk olduğuna göre; o hakikatlerin tümünü almak kul için mümkün değildir... Keza, AHADİYET'le sıfatlanamaz da... Ama, mirac ehli ayrı, müstesna tabi. Burada, kulun kulluk meretebesinden bahsediyor, Abd'lık mertebesinden değil. Burada kul dediğimiz zaman; sıradan, kendini bilmeyen mahlukat hakkında olan kuldan bahsediyor, abid olan kullardan bahsediyor. Arif olanlardan ise; "Kendi hakikatini idrak eden arif, mahluk değildir" hakikati içerisine giriyor. İnniyet bölgesine giriyor, çünkü kaynağı orası. Burada bahsettiği, genel kullar, genel insanlar için diyelim. Bunları ayıralım, birbirine ters düşüyormuş gibi oluyor. Yukarıda, insanın kaynağı ahadiyettir diyor, burada oraya yolu yoktur diyor. Kendini bilmeyen kimselerin oraya yolu yoktur. Kendi hakikatini idrâk eden irfan ehlinin, oraya her zaman yolu vardır. Çünkü, kaynağı orasıdır. Onun için, "Yanarsam ben yanarım" dediği yer burası işte. Mahlukat mertebesini aşıp, ahadiyet, uluhiyet mertebelerine yükselmiş oluyor. Orada artık, tüm beşeriyetin yok olması, kendi hakkani vasfı ile ahad hükmünü..." Ahad Ahmed'e dönüştü" diyor bak. Ahmed'le zuhur etti. Ahad'ın içine bir Mim koydular; Mim'i Muhammedi, Ahmed oldu, Ahmed'le zuhura geldi. İşte bu, hiç bir peygambere nasib olamayan bir mertebe. İşte bu yüzden son mertebe. Diğer peygamberler, uluhiyet mertebesinin aşağısında, kulluk mertebesinde meydana gelenler. İsa peygamber, sıfat mertebesinde kaldı. Ne zaman ki Ahmed'e kul olacak, ümmet olacak; o zaman, ahadiyetini idrak edecek. Şu sohbetimiz, Arş-ı âlada yapılan sohbetir.

Aynı şekilde, onunla sıfat almak; çalışmak ve zorlama ile de olmaz... Bu iş zorlama ile olmaz. Mutlaka Cenab-ı Hakk'ın özel bir lütfu olacak ki o kapıyı açsın, o yolu açsın, sebeplerini halk etsin. Ama çalışmadan da olmaz. Kapıyı açar, ama o kapıdan girmek lâzım. O kapıdaki engebelerden geçmek lâzım, imbikten geçmek lâzım. Kuran-ı kerimde, sanırım Maide suresinde geçiyor; "İğne deliğinden deve geçmedikçe bu iş olmaz" diye bir ayet var. Olmayacak bir iş gibi; iğne deliğinden deve geçerse, senin bu işin olur diyorlar. Cenab-ı hak bu ayeti boşuna koymuyor oraya. Devenin oradan geçmesi için, ya deliğin büyümesi lâzım ya devenin incelip, su gibi, hava gibi, iplik gibi olması lâzım. İşte, ikisini de oluşturmamız gerekiyor, bir tarafı fazla zorlamadan. Bir tarafı zorlarsak iş çok zor olur. Hem iğne deliğini büyüteceğiz, hem deveyi incelteceğiz.

Zira, böyle bir şey AHADİYET hükmüne uymaz... Hiç bir şekilde mahluk için oraya yol yoktur... Bakın, mahluk için yol yoktur diyor, insan için yol yoktur demiyor. Cümleleri çok iyi anlamamız gerekiyor. Arif için demiyor, aşık için demiyor, mahluk için yol yoktur diyor. Eğer biz, hakikatimizi idrâk etmemişsek, mahlukluktan kurtulamamışsak bu âlemde, oraya yol yok. Ama, mahlukluktan kurtulmuşsak, Hakk ile Hakk olmuş isek, zaten oranın ehliyiz. İsterse vücudumuz, bedenimiz yani, yaşadığımız varlığımız, herhangi bir galaksinin, herhangi bir gezegeninde olsun. Ha dünyada olmuş, ha bir başka yerde olmuş, hiç farkı yok.

Çünkü: AHADİYET, yüce Allah'ındır; ona mahsustur... İlahlık, uluhiyet.

Yukarıda anlatılanları, dikkate alarak dinle...

Şimdi sen; kendinde, anlatılan tecelliden bir şey görürsen... onu Allah'ından, Rabbından bil... Ona bağla... Yaratılmış şekline, olduğunu iddia etme...

Çünkü, bu tecellilerde mahluk için, hiç bir nasib yoktur... Bu, kesin olarak böyledir...

Çünkü o, tek olan Allah'ındır... Zatî tecellilerin ilki oradan başlar...Sen, nefsinden ibaretsin...

Zattan, Haktan ve halktan murad, sen olduğunu bilirsen... halk cihetinden kesilmek suretiyle hükmünü yürüt...

Yüce Hakkı ise, isimlerinin ve sıfatlarının hakkı ne ise... onunla gör...

Böyle yaptığın takdirde, kendi özünü müşahede ile, Allah'ı müşahede edenlerden olursun...

Yukarıda anlatılanları, dikkate alarak dinle...

Şimdi sen; kendinde, anlatılan tecelliden bir şey görürsen... onu Allah'ından, Rabbından bil... Ona bağla... Yaratılmış şekline, olduğunu iddia etme... Bunu nefsinden bilme. Allah'ın sana açmış olduğu bir kapı olarak, bir yol olarak, bir lütuf olarak bil diyor. Diyelim ki; yüz tane kibrit çöpü var, aralarında da iki üç tane iğne var. Mıknatıs tahtaları çekmez, ancak iğneleri çeker. İğnelerin de oraya yükselmesi, kendi çabaları ile değil, mıknatısın çekmesi sayesinde. O tahta, istediği kadar uğraşsın, yukarıya çıkacağım, mıknatısa yapışacağım diye. Neden? Çünkü, onlar mahluk sınıfında. Mutlaka, yukarıdan bir cazibe, cezbe gelecek. Ama bizde de, çalışma ve azim olması gerekiyor. Bize gerekli materyali vermiş, vermese onu istemez zaten. Ama, çalışma gerekiyor. "Leyse lil insane illa masia: İnsanın çalışmasından başka hiçbir şeyi yoktur" diyor. Ne miras, ne bir şey. Çalışmadan mümkün değil. Bıkmadan, yorulmadan, ümitsiz olmadan, ben şu kadar buradayım, bu kadar buradayım diye hiç hesabını yapmadan, ne ders geçme telâşında, ne geçmeme telâşında, sırf yolcu olma telâşında

olarak.

"Kendinde, anlatılan tecelliden bir şey görürsen, onu Allah'ından, Rabbından bil, ona bağla, yaratılmış şekline olduğunu iddia etme. Yani, senin yaratılmış şeklinde, mahluk şeklinde bunları arama diyor. Olmayacak bir şey olsa, bu cümle, buraya yazılmaz. "Kendinde anlatılan şeyden bir tecelli görürsen": Yani, ahadiyet tecellisinden bir şey görürsen. Yukarıda, kula yol yoktur oraya dedi. Ama, kula yol yoktur, sen, kul olarak kalırsan, bu tecelliden sana nasip yok. Bu tecelliden, sen kendinde bir nasip buluyorsan, bu Allah'tandır, Rabbındandır, bunun değerini bil, kıymetini bil. Sana Rabbından, özel bir şifrenme var, kodlanma var, özel bir arayış var. O kadar beyinler arasından, o telefonun, kişiye has telefonunu bulduğu gibi, telsiz falan, hiçbir şeyi olmadığı halde, işte Rabbin da, melekleri vasıtasıyla veya bizatihi sana sinyal göndermekte, gönlünde o muhabbeti yaşatmakta ve seni aratmakta. Eğer, içinde olmasa kimsenin, kim nereye gider ki? Sadece buraya değil. İçine olan, nesi varsa içinde, onun peşinde koşuyor. Cenab-ı Hakk'a ne kadar şükretsek az. Kendi varlığını içimize koymuş ve kendinin peşinde koşturuyor.

Çünkü, bu tecellilerde mahluk için, hiç bir nasib yoktur... Bu, kesin olarak böyledir... Bakın, insanın nasibi yoktur demiyor, mahlukun nasibi yoktur diyor. Çünkü Mahluk ile Halık'ın o mertebede buluşması mümkün değil. Halık'ın Halık ile buluşması ancak mümkün.

Çünkü o, tek olan Allah'ındır... Zatî tecellilerin ilki oradan başlar...

Sen, nefsinden ibaretsin... Biz nefsimizi nefs-i emmare olarak görürüz. Oysa nefs-i emmare, onun küçük bir bölümü. Burada bahsedilen, ilahi nefis. Hani Cenab-ı Hakk'ın, sıfat-ı zatiyelerinden altı tanesinden birisi; kıyam-ı bi nefsihi. Nefsi ile kaim. Allah, nefsi ile kaimse, biz de nefsimizle kaimiz. Onun için, "Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki" diye başlıyor, bir çok hadis-i şeriflerin başında Cenab-ı Allah.

Zattan, Haktan ve halktan murad, sen olduğunu bilersen... halk cihetinden kesilmek suretiyle hükmünü yürüt... Sende, Zat var, Hakk var, halk var. Bunlardan murad edilenin sen olduğunu bilersen; yani, Zat dedikleri zaman da senden bahsediliyor, Hakk dedikleri zaman da senden bahsediliyor, halk dedikleri zaman da senden bahsediliyor bilersen. Yani, kendi hakikatini anlamak ve devam ettirmek istiyorsan, halk cihetinden uzaklaş, çek kendini. Halk cihetiyle hareket ettiğimiz sürece biz, halktan biri olarak kalmış oluruz, halk ehli oluruz. Hakk ehli, Ahad ehli olmak istiyorsak, vechimizi oraya döndürmemiz lâzım.

Yüce Hakkı ise, isimlerinin ve sıfatlarının hakkı ne ise... onunla gör... Yüce Hakk'ı anlamak istiyorsan, isimlerinin, sıfatlarının özelliği neyse ona yönel, onunla görmeye bak. Yani, halkı halk olarak görüp de halklıkta kalma, halklarla beraber olma. Halkın varlığında olan Hakk'ın hakikatini idrâk ederek yaşamını sürdür.

Böyle yaptığın takdirde, kendi özünü müşahede ile, Allah'ı

müşahede edenlerden olursun... Hep işler, müşahedeye kalıyor. Kendi halk yönünü ve Hakk yönünü birbirinden ayırır, halktan uzaklaşır, Hakk yönü ile yaşamını sürdürmeye başlarsan; kendi özünü müşahede etmiş, böylece de Allah'ı müşahede etmiş olursun. "Nefsini bilen Rabbini bilir" dediği mertebede. Ama bunun bir üstü, "Kendindeki Hakk'ı bilen, ilâhi Hakk'ı bilir". "Kendindeki uluhiyeti idrâk eden, gerçek uluhiyeti bilir". Hep neticede iş, sana geliyor, neticede merkez sensin.

*Aynım senin içindir, münezzehdir zatında;
Mukaddestir isimlerinde, sıfatlarında...*

*Onun hakkı olduğuna şehadet et, deme,
Nefsim hak etti hüsnünü onun sebatında...*

*Kadehlerle içmeye devam, ama konuşma;
Bir gün biter yol, onun canibine varanda...*

*Ne zararı sana, kinaye yollu kullansan;
Sana ismi kalsa, kusur etmesen saygıda...*

*Zat tecellisini ismine mazhar yapsan da;
Bulsan izzet ismi, yüceliği mazharında...*

*Hazine üstüne bir ev yapsan da otursan;
Ta ki, görüp yaya kalmaya cahil saygıda...*

*Bu sana emanet, onu çok çok iyi sakla;
Bırakma onun sırrını yaygaracılarda...*

***Aynım senin içindir, münezzehdir zatında;
Mukaddestir isimlerinde, sıfatlarında...***

***Onun hakkı olduğuna şehadet et, deme,
Nefsim hak etti hüsnünü onun sebatında...***

***Kadehlerle içmeye devam, ama konuşma;
Bir gün biter yol, onun canibine varanda...***

***Ne zararı sana, kinaye yollu kullansan;
Sana ismi kalsa, kusur etmesen saygıda...***

***Zat tecellisini ismine mazhar yapsan da;
Bulsan izzet ismi, yüceliği mazharında...***

***Hazine üstüne bir ev yapsan da otursan;
Ta ki, görüp yaya kalmaya cahil saygıda...***

Bu sana emanet, onu çok çok iyi sakla;

Bırakma onun sırrını yaygaracılarda...

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
BİSMİLLÂHİR RAHMÂNİR RAHÎM
VAHİDİYET

ALTINCI BÖLÜM VAHİDİYET

*VAHİDİYET, mazharıdır zatın;
Tüm belirtir, farkını sıfatın...*

*Her şey onda birdir parça parça;
Şaş parçalara birdir zatın...*

*Bu, şu ile onun misalidir;
Ati hükme nişan hakikatin...*

*Kesrettir, hakikatten ibaret;
Parçalanma içinde vahdetin...*

*Her şey, orda her şey birde gibi;
Bu yüz, nefyi sayılır isbatın...*

*Furkan, Allah'a zat, cem sureti;
Evsaf, sayısı gibi ayatın...*

*Oku, sendedir sırrı kitabın;
Açan sen, sırrısın kâinatın...*

**VAHİDİYET, mazharıdır zatın;
Tüm belirtir, farkını sıfatın...**

**Her şey onda birdir parça parça;
Şaş parçalara birdir zatın...**

**Bu, şu ile onun misalidir;
Ati hükme nişan hakikatin...** Geçmişteki hükme nişan, senin hakikatin. Yani, geçmişine nişan bu.

**Kesrettir, hakikatten ibaret;
Parçalanma içinde vahdetin...** Tekliğin içindeki parçalanma.

**Her şey, orda her şey birde gibi;
Bu yüz, nefyi sayılır isbatın...** Yani, bu yüzü, yok ve var, nefi ve isbat. Nefyi sayılır ispatın.

**Furkan, Allah'a zat, cem sureti;
Evsaf, sayısı gibi ayatın...**

Oku, sendedir sırrı kitabın;

Açan sen, sırrısın kâinatın... Yani, bu kâinatın sırrını açan sensin.
Kâinatın sırrı sensin.

Burada, VAHİDİYET ismi anlatılacaktır... Öğren, anlamaya gayret et...

*VAHİDİYET, yüce zatın zuhuruna bir tecelli yeri olmaktan İbarettir...
Onda, zat sıfattır; sıfat da, zattır...*

*Durum anlatıldığı gibi olunca: Meydana gelen her sıfatın zuhuru,
diğer sıfatın aynı sayılır... İsterse birbirinin zıddı olarak, gözüksün...*

*Meselâ: Bu makamda, müntakim ismi aynen Allah'tır... Allah ise,
müntakimin aynıdır... Aynı şekilde müntakim sıfatı ile, mün'im sıfatı
birdir...*

*Durum anlatıldığı gibi olunca: VAHİDİYET, nimet içinde kendisi olur.
Nikmet de onun aynı olur...*

*Rahmetten ibaret sayılan nimet ise., azabdan ibaret olan nikmetin
aynıdır...*

Nikmet, azabın kendisidir; aynı olarak rahmetten ibarettir...

*Her şey, buna göre kıyas edilir; zatın sıfatlardaki zuhurunda ve bu
zuhur eserlerinde, hatta VAHİDİYET hükmü ile, zatın zuhura geldiği her
şeyde... daima: Biri, diğerinin aynıdır...*

**Burada, VAHİDİYET ismi anlatılacaktır... Öğren, anlamaya
gayret et...**

**VAHİDİYET, yüce zatın zuhuruna bir tecelli yeri olmaktan
İbarettir... Onda, zat sıfattır; sıfat da, zattır...**

**Durum anlatıldığı gibi olunca: Meydana gelen her sıfatın
zuhuru, diğer sıfatın aynı sayılır... İsterse birbirinin zıddı olarak,
gözüksün...** İşte burada, zıtların birleştiği yer. Zuhura geliyor ama,
faaliyet sahasında değil henüz. İlimde, bilimde, programda ve burada
zıtlar birbirinin aynı.

**Meselâ: Bu makamda, müntakim ismi aynen Allah'tır... Allah
ise, müntakimin aynıdır...** Müntaki: İntikam demek. **Aynı şekilde
müntakim sıfatı ile, mün'im sıfatı birdir...** Yani, intikam almak ile
nimet vermek, inam etmek. Nimet vermek ile nimeti elinden almak
aynıdır.

**Durum anlatıldığı gibi olunca: VAHİDİYET, nimet içinde
kendisi**

olur. Nikmet de onun aynı olur... Nimet ile nikmet, birbirinin tam
zıddı olan iki şey. Nikmet: Kötülükler, eksikler, zararlar, zıyanlar.

Rahmetten ibaret sayılan nimet ise, azabdan ibaret olan nikmetin aynıdır...

Nikmet, azabın kendisidir; aynı olarak rahmetten ibarettir...

Her şey, buna göre kıyas edilir; zatın sıfatlardaki zuhurunda ve bu zuhur eserlerinde, hatta VAHİDİYET hükmü ile, zatın zuhura geldiği her şeyde... daima: Biri, diğerinin aynıdır... Yani, vahidiyet mertebesinde bütün sıfatlar vardır, fakat faaliyet sahasına geçmediği için, hepsi aynıdır. Nasıl ki, adliyede ceza hukuku var, bütün hukuklar var. Birisinde idam hükmü var, birisinde beş sene hapis, on sene hapis vb. var. Defterde aynı hepsi. Ne zaman ki faaliyete geçiyor, o zaman ayrılıyor. Sıfatlar, faaliyete geçtiğinde ayrılıyor. Şöyle de diyebiliriz: Bir çuval un, bundan pasta da, börek te, tatlı da, tuzlu da, acılı da yapıyor. Onun içinde hepsi bir, hepsi bir yerde. Ama ne zaman faaliyet sahasına çıkıyor, o zaman değişiklik, fark. Fark âlemi, işte oradan oluyor.

Yukarıda anlatılanları, özellikle, aynı oluş şekillerini yanlış anlamamak icab eder...

Aynı oluş şekli, birlik tecellisine göredir; her hak sahibinin hakkını teslim etmek gereğine göre değildir...

Bu mana, zatî tecelli yönüdür...

Yani: Bir sıfatın, diğerinin aynı oluşu manası...

Yukarıda anlatılanları, özellikle, aynı oluş şekillerini yanlış anlamamak icab eder...

Aynı oluş şekli, birlik tecellisine göredir; her hak sahibinin hakkını teslim etmek gereğine göre değildir... Şimdi, faaliyet sahasına doğru iner halini gösterdi. Yani her hak sahibi, neyi hak etmişse, kendisi onu alır. Yani, zuhura doğru, zuhur mertebesine doğru, artık bu iş, böyle değildir. Birlik hakikatine göredir. Toplu olduğu halde, işler böyledir diyor. Şimdi biz, düşünelim kendi kendimize; bu mertebeden, yani ef'al mertebesinden esmaya, esmadan sıfat mertebesine geçmişsek, bizim için artık orada gündüz de bir gece de bir. Kış ta bir yaz da bir. Hatta bu hadise, daha oraya geçmeden başlıyor, birlik. Güneşin karşısına çıktığın zaman, gece gündüz kalmıyor. Bunlar, yerinde faaliyetlerini gösteriyorlar, kendi mahallerinde. Ebedi olarak bir hüküm değil, gece ile gündüz. Geçici bir hüküm. Diğer tecelliler de böyle; belirli zuhur yerinde geçerli, ama kaynak yerinde hepsi bir. Nasıl ki, kaynaktan çıkan su aynı, ama sudan, bir sürü meşrubat yapıyorlar. Fiilde ayrılıyorlar. İstihkak ihtiyaçlarına göre ayrılıyorlar, faaliyet sahasına göre ayrılıyorlar. Yani, yukarıda birdir de, aşağıda da birdir demek değil. Aşağıda, her şey yerli yerince.

Tevhid hakikatlerini çok iyi bilmemiz lâzım ki, bunların hakkını vererek yaşayalım. Yoksa, birbirine karışır gider her şey. Nitekim, bir çok tevhid tarikatları, "Her şey Hakk'tır. Artık ben de Hakk'ım. Kulluğum gitti

benim. Artık Hakk oldum. Namazı kime kılacağım? Niçin namaz kılacağım?" gibi şeylere düştü mü, işi bitti onun. Şeriat ehli olsun daha sağlam. Sen Hakk'sın ama, özün itibarıyla, zuhurun itibarıyla da mutlak halsin. Hem de, geçici değil, mutlak halsin. Halktaki zuhurun ne ise, onun fiiliyatını, tecellisini ortaya koyacaksın. Ama bu, senin Hakk olduğunun oluşumunu üstünden düşürmez. Ve Hakk olman da, halklığını üstünden düşürmez. Mümkün değil. Çünkü, ne Hakk halk olabilir, ne halk Hakk olabilir. Bunların ikisinin de varlığını bilip, ikisini birleştirmektir, birbirinde yok etmek değil. Yani, varlıklarını kabul ederek ikisini birleştirmektir. Bunları eğer, ayrı ayrı varlıklar olarak görür isek, biz daha şirk ehliyiz. Hakk ayrı, halk ayrı diye görürsek. Bunlar, birbirlerinin tecellileridir. Geçen sohbetimizde vardı, "Rabbımı bir delikanlı şeklinde gördüm" demesi; Hakk'ı halk suretinde görmesi, müşahade etmesiydi. Ama, diğer hadis-i şerifte, "Allah Âdem'i kendi sureti üzere halk etti" demesi; halkta Hakk'ı müşahade etmesiydi Efendimizin s.a.v. Demek ki, varlık aynı varlık ama, mertebe itibarıyla aldığı isimler var. İşte, bu isimler de gerçek. İsimlerin zuhurları, sahaları, yaşamları da bir gerçek. Kulluk ta bir gerçek, abdiyet de bir gerçek, ubudiyet te bir gerçek.

Bu mana, zatî tecelli yönüdür... İnsanda, zat tecellisi olduğu zaman, bütün varlığı, tek olarak görür.

Yani: Bir sıfatın, diğerinin aynı oluşu manası... Biz kendi varlığımıza bakalım; kendi alemimizdeyiz. Şu anda bizde, tabii bir seyir var; ne ağlıyoruz, ne gülüyoruz. Ne küfrediyoruz, ne taltif ediyoruz. Yani, zıt fikirler şu anda faaliyete çıkmıyor. Tek bir tevhid fikri içerisindeyiz, irfan yolu düşüncesindeyiz. Hepimi bir hükümdeyiz şu anda. Bu Hakkanî yönümüz, Hakk yönümüz. Ama her birerlerimiz, içinde de halk yönümüz olduğundan, bir müddet sonra; kimimiz gideceğimiz evde birisine bağıracağız, kimimiz bir üzüntüden ağlayacağız, kimimiz güleceğiz. Bizde, bu sıfatların, bu oluşumların hepsi bir. Zıt sıfatlar ama, ağlamak da gülmek de bir. Ama, halk varlığımıza döndüğümüz zaman, halk yaşantımıza girdiğimiz zaman, çevreyle, şunlarla, bunlarla, bazen ağlayabiliyorsun, bazen gülebiliyorsun da. Zıt sıfatlar, sende, halk yönünde zuhura gelmiş oluyor. Ama, Hakk yönünden, bunların hepsi, var olduğu halde bir. Burada, şu anda zuhura gelen senin Hakk tarafın. Hakk tarafın zuhura gelmemiş olsa, halkın arasında olursun, Hakk'ın arasında olmazsın.

Bu mertebeden baktığında, zati tecelli olduğundan, her şeyi bir görürsün ve birdir her şey. Acılar, rahatlıklar, sevinçler, kinler, sevgiler zıt fikir, zıt fiil bunlar. Hakk mertebesinden baktığın zaman, bu sıfatların hepsi birdir. Bunlar, senden, halk yönünden zuhura çıkmaya başladığı zaman, vücut bulurlar, ayrılırlar. İşte onun için, burası fark âlemi. Ama biz, fark âleminde yaşadığımız halde, Hakk âlemini yaşıyorsak, ki yapılması lâzım gelen o, onun eğitimini yapıyoruz, işte o zaman, biz Hakk ehli, ehlullah oluruz. "Ene'l Hakk" demiş olan, Hallac-ı Mansur'un sözleri, muhtelif şekilde yorumlanabilir. Bir de, Hallac-ı Mansur'un hüviyetine doğru yönelerek, o, hangi mertebede söyledi ise, o sözü, onun idrâk ettiği şekilde söylemek gerekiyor. Yoksa, bizlerin anladığı şekilde değil. Bizlerin anladığı şekilde yorumlamaya kalkarsak, orada

büyük, zannî hatalar olur. Onun için, mümkün olduğu kadar yorum yapmamak veya gerçek ölçülere göre yorum yapmak gerekir ki, hata yüzdesi çok düşük olsun.

Burada; ahadiyet, VAHİDİYET, uluhiyet sıfatları arasındaki fark üzerinde biraz duralım... Şöyle ki:

a) Ahadiyet..

Bu sıfatta isimlerin ve sıfatların zuhuru yoktur... Kendi özündedir... Ve, sırf zattan ibarettir... Bu sıfatın şanı bunu gerektirir...

b) VAHİDİYET...

Bu sıfatta, isimlerin ve sıfatların tesir sahasına göre zuhurları vardır...

Ancak, bu zuhur: Zatin hükmü ile olur... Zattan ayrı bir hükmü düşünülemez... Böyle olunca: Her şey, birbirinin aynı olur...

c) Uluhiyet...

Bu sıfatta, isimlerin ve sıfatların zuhuru vardır... Ve, toplumdan her şeyin hakkını tek tek vermek gibi bir zuhuru olur...

Durum anlatıldığı gibi olunca; Bu sıfatta, zıtlar belirir...

Meselâ; Mün'im, müntakimin zıddı olur... Müntakim ise, mün'imin zıddı olur...

Bu makamda kalan isimler ve sıfatlar da, birbirinin zıddı olarak gözüktür...

Meselâ: Ahadiyet, uluhiyet sıfatında zuhura geldiği zaman, ahadiyet hükmüne göre zuhur eder... VAHİDİYET de, aynı şekilde zuhur eder...

Çünkü, uluhiyet hepsinin tecelli şeklini şumulüne alır.. Her tecellinin hükmü ne ise, onu meydana getirir...

Zira, uluhiyet her şeyin hakkını yerine getirmeye yeterli bir tecelli makamıdır...

Ahadiyet, uluhiyet gibi değildir; onda ancak, Allah vardır... Onunla ikili bir şey yoktur...

VAHİDİYET, ise:

— Şu anda, ilk halindeki gibidir...

Çümlesinin ifade ettiği manaya bir tecelli makamıdır...

Daha önce de anlatıldığı gibi, ahadiyet bir başka makamıdır...

Orada:

— «Onun yüzünden başka her şey, helake varır...» (28/88)

Mealine gelen âyet-i kerimenin hükmü geçer...

İşbu hüküm icabıdır ki; ahadiyet, VAHİDİYET'ten daha üstündür... Çünkü, ahadiyet sırf zattan ibarettir...

Uluhiyet ise, ahadiyetten üstündür... Ahadiyete, hakkını uluhiyet verir...

Zira, uluhiyet: Her haklının hakkını verme makamıdır... Bundandır ki: İsimlerin en yücesi, en geniş, en azizi ve en yükseğidir...

Ahadiyetten üstün oluşunun misali: Bütünün parçaya olan üstünlüğü gibidir...

Ahadiyet sıfatının, kalan tecellilere nazaran üstünlüğü, kökün dallara nazaran üstünlüğü gibidir...

VAHİDİYET sıfatının, kalan tecellilere göre üstünlüğü de, toplu olanın ayrı kalana üstünlüğü gibidir...

İşbu manalara dikkat et... Hepsini senden bil ve kendinde düşün...

Burada; ahadiyet, VAHİDİYET, uluhiyet sıfatları arasındaki fark üzerinde biraz duralım... Şöyle ki: Ahadiyet, vahidiyet, uluhiyet. Bunlar, birbirine çok yakın mertebeler ve birbirinin içinde olan mertebeler. Daha evvelki sohbetlerde, ahadiyetin, uluhiyetin üstünde olduğunu belirtmişti. Şimdi burada ise, uluhiyetin, ahadiyetin üstünde olduğunu anlatıyor. Zannedilmesin ki bunlar, birbirine zıd ve yanlış ifadeler. Mertebeler itibarıyla, bazen, yani bir mertebede, uluhiyet ahadiyetin üstünde, bir mertebede, ahadiyet uluhiyetin üstünde. Bunu anlatmak istiyor. Bazen, böyle mevzular olur da; ahadiyet daha üstündür diye belirtilir, bir başka yerde de; uluhiyet daha üstündür diye belirtilirse, böyle cümleler meydana gelirse, bunların hakikatini bilerek, hangi mertebede, neden üstün olduğunun cevabını da bilmemiz lâzım. Burada da veriyor zaten onun cevabını.

a) Ahadiyet..

Bu sıfatta isimlerin ve sıfatların zuhuru yoktur... Kendi özündedir... Ve, sırf zattan ibarettir... Bu sıfatın şanı bunu gerektirir...

b) VAHİDİYET...

Bu sıfatta, isimlerin ve sıfatların tesir sahasına göre zuhurları vardır...

Ancak, bu zuhur: Zatin hükmü ile olur... Zattan ayrı bir hükmü düşünülemez... Böyle olunca: Her şey, birbirinin aynı olur...

c) Uluhiyet...

Bu sıfatta, isimlerin ve sıfatların zuhuru vardır... Ve, toplumdan her şeyin hakkını tek tek vermek gibi bir zuhuru olur... Uluhiyet bölümünde; bütün varlıkların, gerçek yüzleriyle, kendi mertebelerinde korunmasına uluhiyet denir demişti. Her mertebede, bütün varlıkları, kendi mertebelerinde korumak, ayırd etmeksizin. Öyle olmazsa, ilah olmaz zaten, uluhiyet olmaz.

Durum anlatıldığı gibi olunca; Bu sıfatta, zıtlar belirir... Yani, Allah mertebesinde, uluhiyette.

Meselâ; Mün'im, müntakimin zıddı olur... Yani, intikam alanla, nimet verenin. **Müntakim ise, mün'imın zıddı olur...**

Bu makamda kalan isimler ve sıfatlar da, birbirinin zıddı olarak gözükür...

Meselâ: Ahadiyet, uluhiyet sıfatında zuhura geldiği zaman, ahadiyet hükmüne göre zuhur eder... VAHİDİYET de, aynı şekilde zuhur eder...

Çünkü, uluhiyet hepsinin tecelli şeklini şumulüne alır.. Her tecellinin hükmü ne ise, onu meydana getirir...

Zira, uluhiyet her şeyin hakkını yerine getirmeye yeterli bir tecelli makamıdır...

Ahadiyet, uluhiyet gibi değildir; onda ancak, Allah vardır... Onunla ikili bir şey yoktur...

VAHİDİYET, ise:

- Şu anda, ilk halindeki gibidir...

Çümlesinin ifade ettiği manaya bir tecelli makamıdır...

Daha önce de anlatıldığı gibi, ahadiyet bir başka makamıdır...

Orada:

- «Onun yüzünden başka her şey, helake varır...» (28/88)

Mealine gelen âyet-i kerimenin hükmü geçer...

İşbu hüküm icabıdır ki; ahadiyet, VAHİDİYET'ten daha üstündür... Çünkü, ahadiyet sırf zattan ibarettir...

Uluhiyet ise, ahadiyetten üstündür... Bu, halde. Ahadiyete, hakkını uluhiyet verir...

Zira, uluhiyet: Her haklının hakkını verme makamıdır... Bundandır ki: İsimlerin en yücesi, en geniş, en azizi ve en yükseğidir...

Ahadiyetten üstün oluşunun misali: Bütünün parçaya olan üstünlüğü gibidir...

Ahadiyet sıfatının, kalan tecellilere nazaran üstünlüğü, kökün dallara nazaran üstünlüğü gibidir...

VAHİDİYET sıfatının, kalan tecellilere göre üstünlüğü de, toplu olanın ayrı kalana üstünlüğü gibidir...

İşbu manalara dikkat et... Hepsini senden bil ve kendinde düşün... Neticede, hep sende bil bunları, hep sende bul bunların hakikatini diyor. Eğer, zaten sende bulamazsan, başka yerde bulman da mümkün değil.

Der bu meyveleri ancak;
O süslendi toplanacak...

Şahitleri işe katma;
Şahitlerle zor ulaşmak...

Ağızdan şarab iç daim;
Onun içindedir kanmak...

Kadehleri bir önder gör;
Zor içindekine kanmak...

Açtım hoş güzelliğini;
Düşmez sana saklı tutmak...

Gayra aldanmayı bırak;
Değildir ulaştırarak...

Hep özden ye at kabuğu;
Olmaz onu elde tutmak...

Sakin, sırrı yayanlardan;
Gelmez sana öyle olmak...

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİLLÂHİR RAHMÂNİR RAHÎM

RAHMANİYET

YEDİNCİ BÖLÜM R A H M A N İ Y E T

RAHMANİYET; İsimlerin ve sıfatların gerçek yüzleri ile meydana gelişinden ibarettir...

Bu durumda onun yeri, yüce Allah'ın zat isimlerinde kendisine tahsis edilen yerle; bu isimlerin mahlukata dönük yüzleri arasındır...

Zat isimlerinin halka dönük yüzleri: Alim, kadir, semi, vb. isimlerdir... Bu isimler, varlığın hakikî yüzleri ile ilgilidir... O hakikî Yüzler, Hakka bağlanan bütün mertebelerde, RAHMANİYET sıfatın bir isimdir... O hakikî yüzlerde halka nisbet edilen mertebelerin iştiraki yoktur...

RAHMANİYET; İsimlerin ve sıfatların gerçek yüzleri ile meydana gelişinden ibarettir...

Bu durumda onun yeri, yüce Allah'ın zat isimlerinde kendisine

tahsis edilen yerle; bu isimlerin mahlukata dönük yüzleri arasındır... Vahidiyet mertebesinde, mahlukata dönük yüz, daha henüz yok. Ama, uluhiyet mertebesine gelindiğinde; zıt isimler meydana çıkmakta ve uluhiyet, o zıt isimleri, kendi bünyesinde korumakta. Uluhiyetten bir tecelli daha olduğu zaman ki bu, rahmaniyet tecellisi oluyor, bu isimler, zata dönük yüzleri ve halka dönük yüzleri; yani halk denilen oluşum, rahmaniyette yavaş yavaş oluşmaya başlıyor, halka dönük tarafı başlıyor. Vahidiyette, uluhiyette, daha henüz halk hükmü yok, ancak projeleri var. Rahmaniyette, halk artık konuşuluyor, söz konusu, yavaş yavaş gündeme gelmeye başlıyor.

Zat isimlerinin halka dönük yüzleri: Alim, kadir, semî, vb. isimlerdir... Bu isimler, varlığın hakikî yüzleri ile ilgilidir... O hakikî Yüzler, Hakka bağlanan bütün mertebelerde, RAHMANİYET sıfatın bir isimdir... O hakikî yüzlerde halka nisbet edilen mertebelerin iştiraki yoktur... Zata bağlanan isimlerde, halka nisbet edilen mertebelerin iştiraki yok.

RAHMANİYET, uluhiyetten daha özge bir duruma sahiptir... Sebebi: Yüce Hakkın teklifini sağlayan isimle, bir isim almıştır... Bu makamda, halkla bir ilişkisi yoktur... Uluhiyet, öyle değildir... Hakka ve halka nisbet edilen hükümlerin özünü alır...

Durum anlatıldığı gibi olunca:

A) Uluhiyet, umumî ve şümüllü bir mana taşır...

b) RAHMANİYET, hususî bir durum alır...

Bu itibardır ki, Uluhiyetten daha aziz bir duruma geçer... Çünkü, yüksek mertebelerde zatın zuhurundan ibarettir... Alt mertebelerden yana mukaddestir...

RAHMANİYET, sıfatı dışında; zat için tahsis edilen yüksek mertebelerde zuhura yol yoktur...

RAHMANİYET ile Uluhiyet arasında bir bağlantı yapacağımız zaman; misal olarak, kamış ile içindeki şekeri söyleyebiliriz...

Şüphesiz kamış içindeki şeker, derece itibarı ile daha yüksektir; çünkü sırf şekerdir... Kamışta ise, şeker dışında başka şeyler de vardır...

Bizim düşüncemiz bu yoldadır... Ama başka türlü de düşünebilirsin... Şayet bizim fikrimize katılır:

— Şekerin kamıştan daha değerli...

Olduğunu, söylersen; ki bu, bizim anlattığımız gibidir...

O zaman: RAHMANİYET Uluhiyetten daha üstün olur...

Ancak, bu yoldan değil de:

— Kamış tüm olarak, şekeri ve diğer şeyleri kapsamına almıştır...

Dersen; durum değişir.

O zaman, Uluhiyet, RAHMANİYET'ten daha üstündür...

**RAHMANİYET, uluhiyetten daha özge bir duruma sahiptir...
Sebebi: Yüce Hakkın teklifini sağlayan isimle, bir isim almıştır...
Bu makamda, halkla bir ilişkisi yoktur... Uluhiyet, öyle değildir...
Hakka ve halka nisbet edilen hükümlerin özünü alır...**

Durum anlatıldığı gibi olunca:

a) Uluhiyet, umumî ve şümullü bir mana taşır...

b) RAHMANİYET, hususî bir durum alır...

**Bu itibarladır ki, Uluhiyetten daha aziz bir duruma geçer...
Çünkü, yüksek mertebelerde zatın zuhurundan ibarettir... Alt mertebelerden yana mukaddestir...**

RAHMANİYET, sıfatı dışında; zat için tahsis edilen yüksek mertebelerde zuhura yol yoktur...

RAHMANİYET ile Uluhiyet arasında bir bağlantı yapacağımız zaman; misal olarak, kamış ile içindeki şekeri söyleyebiliriz...

Şüphesiz kamış içindeki şeker, derece itibarı ile daha yüksektir; çünkü sırf şekerdir... Kamışta ise, şeker dışında başka şeyler de vardır...

Bizim düşüncemiz bu yoldadır... Ama başka türlü de düşünebilirsin... Şayet bizim fikrimize katılır:

- Şekerin kamıştan daha değerli...

Olduğunu, söylersen; ki bu, bizim anlattığımız gibidir...

O zaman: RAHMANİYET Uluhiyetten daha üstün olur...

Rahmaniyet tecellisinin, daha hususi bir tecelliye sahip olduğundan, uluhiyetten daha üsttedir bir bakıma diyor. Bir kamış düşün; kamışın içinde birçok şeyler var. İşte, her türlü şeyin olması uluhiyet. Yani, eksinin de artının da, iyinin de kötünün de o mertebede, hepsini kendi mertebelerinde korumaya uluhiyet deniyordu. Bütün varlıktaki her varlığı kendi mertebelerinde, kendi özellikleriyle korumaya ve istihkaklarını vermeye uluhiyet deniyor. Kamışın kökünü de, yaprağını da, tahtasını da, şekerini de uluhiyet veriyor. Ama, bunun içindeki şeker, kamışın her şeyinden değerli. Gaye, şekeri elde etmek. İşte bu yönden bakarsan, şekeri rahmaniyet mertebesi olarak görürsen; rahmaniyet bu yüzden, kamıştan daha değerlidir, bizim görüşümüz bu yoldadır diyor.

Ancak, bu yoldan değil de:

- Kamış tüm olarak, şekeri ve diğer şeyleri kapsamına almıştır...

Dersen; durum değişir.

O zaman, Uluhiyet, RAHMANİYET'ten daha üstündür... Çünkü, şekeri de o, meydana getirmiş oluyor. Tevhid ehli neleri ortaya getiriyor. Allah'ı tanıtmak için, uluhiyet mertebesini daha yaklaştırmak için insan

beynine, ne misaller, ne yaşantılar veriyor. Bunu kendimizde de böyle görebiliriz. Diyelim ki; bizim bir özümüz, gerçek kaynağımız var. Bu gerçek kaynağımızı, rahmaniyet olarak görelim. Cesedimizi, etimizi, kemiğimizi, tırnağımızı, saçımızı, dışkımızı da uluhiyet olarak görelim. Çünkü uluhiyet, bunların hepsinin hakkını veriyor. Böyle baktığın zaman, dışkıdan, saçından, sakalından, senin ruhaniyetin tabi ki daha değerli, daha üstün, daha öz bir konuma sahip. Ama, bütün bunların hepsini uluhiyet verdiğinden, tırnağını da, senin içindeki ruhunu da, özünü de, hakikatini de; o yönden baktığın zaman, uluhiyet daha üstün. Kaynak, her şeye kaynak oluyor. Özele bakıldığında rahmaniyet, genele bakıldığında uluhiyet üstün. Çünkü, uluhiyete ihtiyacı var.

RAHMANİYET, mertebesinde verilen zâhirî isim: RAHMAN'dır...

Bu, öyle bir isimdir ki: Yüce Allah'ın zatına ait isimlerle, nefsine ait sıfatlara dönük yönü vardır...

Nefsî sıfatlar yedi olup, sırası ile şöyledir; Hayat, ilim, kudret, İrade, kelâm, semi', basar...

Zatî isimler de: Ahadiyet, vahîdiyete, samediyete, azamet, kuddusiyet vb. sıfatlardır...

İşbu isimler ancak: Vacib'ül-vücut olan yüce ve mukaddes sultan mabudundur...

RAHMANİYET, mertebesinde verilen zâhirî isim: RAHMAN'dır...

"Rahman'ı haberi olan birisinden sor" diyor, ayet-i kerime açıkça.

Bu, öyle bir isimdir ki: Yüce Allah'ın zatına ait isimlerle, nefsine ait sıfatlara dönük yönü vardır...

Nefsî sıfatlar yedi olup, sırası ile şöyledir; Hayat, ilim, kudret, İrade, kelâm, semi', basar...

Zatî isimler de: Ahadiyet, vahîdiyete, samediyete, azamet, kuddusiyet vb. sıfatlardır...

İşbu isimler ancak: Vacib'ül-vücut olan yüce ve mukaddes sultan mabudundur...

RAHMANİYET, bu mertebede: Rahman, ismi ile, bir özellik almsının sebebi: Hakka ve halka bağlanan bütün mertebeleri rahmet şümulüne almasıdır...

Hakka bağlanan mertebelerdeki zuhuru ile, halka nisbet edilen mertebelerde zuhur etmiş olur...

Durum anlatıldığı gibi olunca: RAHMANİYET katından gelen ve bütün mevcudata şamil olan bir rahmet olur...

RAHMANİYET, bu mertebede: Rahman, ismi ile, bir özellik almasının sebebi: Hakka ve halka bağlanan bütün mertebeleri rahmet şümulüne almasıdır...

Hakka bağlanan mertebelerdeki zuhuru ile, halka nisbet edilen mertebelerde zuhur etmiş olur...

Durum anlatıldığı gibi olunca: RAHMANİYET katından gelen ve bütün mevcudata şamil olan bir rahmet olur... Özelliği bu. Ondan, Celal tecellisi veya Kahhar tecellisi veya Cabbar tecellisi olmuyor. Hep rahmet tecellisi oluyor, rahmaniyetinden. Öz olması bu.

Yüce Allah'ın ilk rahmeti odur ki: Onunla bütün âleme rahmet tecellisi ile, onları kendi özünden yarattı...

Bu manayı, şu âyet-i kerime doğrular:

— «Yerde ve göktekileri size teshir eyledi... Hepsi ondandır...»

(45/13)

İşbu mana icabıdır ki: Onun zuhuru bütün mevcudata sirayet etti... Böyle olunca da, bu âlemin parçalarından her birinde, her ferdinde kemal zuhuru gösterdi...

Bu zuhurlarda, hiç bir zaman da, sayılı parçalara bürünmedi... Kendi özünde, zatı nasıl iktiza ediyorsa, öyle tektir... Bütün zuhur yerlerinde birdir...

Böyle olunca: Bütün mevcudata sirayeti, kemal sıfatlarının icabıdır...

Varlık zerrelere her zerreye zuhuru ile de, mevcudatın tümü içinde, belli bir zümreye sirayet eden varlıkla imtiyaz verdi...

Bu sirayetin başlıca sırrı, bu âlemi kendi özünden yaratmış olmasıdır... Ama kendisi, hiç bir şekilde; bölünüp parçalanmadı...

Bu âlemin parçalarından her şey, onun kemali iledir... Bu şey, aslında tam bir kemaldir... Ona:

— Halkiyet...

İsmi bir emanet olarak verilmiştir... Ama sadece; İlâhî vasıfların kulda emanet olduğunu sananın sandığı gibi değil... Sadece:

— Halkiyet...

İsmi emanettir...

Şu şiir anlatılan manaya işaretler:

Emaneti bir yanıdır, görür kendini;

Bir yanı gören de, alır kendininkini...

Yüce Allah'ın ilk rahmeti odur ki: Allah'ın yani, uluhiyet mertebesinin bütün âlemlere ilk rahmeti. **Onunla bütün âleme rahmet**

tecellisi ile, onları kendi özünden yarattı... Burada yarattı diyor, biz o kelimeyi kullanmıyoruz. "Halk etti" Yani uluhiyet, bütün varlığı, rahmaniyetin özünden halk etti. Uluhiyet, rahmaniyet mertebesinden bunları zuhura getiriyor. Kamışın her tarafında uluhiyet olduğu gibi, rahmaniyet mertebesini kullanarak bunları zuhura getiriyor. Ve bu rahman tecellisi ile, rahmetini veriyor bütün âleme. Gazabı, cabbarını değil. Bu âlemde, gazab tecellisi de var, ama gazab tecellisi rahman tecellisinden değil. Rahman tecellisinden, gazab çıkmıyor, sırf rahmet çıkıyor oradan. Halka dönük olan isimlerinden. Onlar, rububiyete intikal ediyor, sonra melikiyete intikal ediyor, ama kaynağı rahmaniyet.

Bu manayı, şu âyet-i kerime doğrular:

- «Yerde ve göktekileri size teshir eyledi... Hepsi ondandır...»

Emrinize verdi. Ağacı, denizi, gökyüzünü, her şeyi size teshir eyledi. Sizin için sihirledi. İsyân etmesinler diye, amade kıldı emrinize diyor. **(45/13)**

İşbu mana icabıdır ki: Onun zuhuru bütün mevcudata sirayet etti... Böyle olunca da, bu âlemin parçalarından her birinde, her ferdinde kemal zuhuru gösterdi...

Bu zuhurlarda, hiç bir zaman da, sayılı parçalara bürünmedi... Kendi özünde, zatı nasıl iktiza ediyorsa, öyle tektir... Bütün zuhur yerlerinde birdir... Biz onları, ne kadar ayrı ayrı olarak görsek de, o yine kendinden, rahman tecellisi tek bir tecelli, bütün âlemde birdir diyor.

Böyle olunca: Bütün mevcudata sirayeti, kemal sıfatlarının icabıdır...

Varlık zerrelerinden her zerreye zuhuru ile de, mevcudatın tümü içinde, belli bir zümreye sirayet eden varlıkla imtiyaz verdi...

Bu sirayetin başlıca sırrı, bu âlemi kendi özünden yaratmış olmasıdır... Kendi özünden var ettiği için, oraya sirayet etti. **Ama kendisi, hiç bir şekilde; bölünüp parçalanmadı...**

Bu âlemin parçalarından her şey, onun kemali iledir... Bu şey, aslında tam bir kemaldir... Ona:

- Halkiyet...

İsmi bir emanet olarak verilmiştir... Hani, hep bunu anlatmaya çalışıyoruz ya; Halk denen şey, aslında yoktur, isimden ibarettir. Bunun batını Hakk, zahiri halktır. O halde, bu halk, halkiyet, yani zuhura geliş, anlatış bu tabirlerin hepsi emanet tabirlerdir. Bir meseleyi izah için kullanılan tabirlerdir. Aslında, ne emanet vardır, ne isim, ne resim. Rahmanın tüm olarak, kendi zatının zuhurudur. Özünden vermesidir. **Ama sadece; İlâhî vasıfların kulda emanet olduğunu sananın sandığı gibi değil... Sadece:**

- Halkiyet...

İsmi emanettir... Yani, varlığın tümü Hakk'tır, Hakkaniyet'tir. O kul,

şu kul, bu kul diye isim emanettir. Sonradan yaratılan, yaratılmış denen de isimlerdir, başka bir şey değildir. Ve o isimleri de kullar halk etmiştir. Buna masa, ötekine radyo, ağaç, gül, çiçek denildiği gibi, bu isimler, sonradan konmuştur onlara. Asılları itibariyle, her şey rahmanın, uluhiyetin zuhurundan başka bir şey değildir. "Allah emanete ihanet edenleri sevmez" diyor, "Allah emanete ihanet edenlere lanet eder" diyor, böyle şeriat mertebesindeki gibi görünen ayetler var, hükümler var. Aslında bunlar, şeriat mertebesi değil, hakikat mertebesini anlatıyor. Bize verilen isimler emanet, ama biz bu emanet isimleri, asli isimlere döndürmüştük. Yani, asli olan varlığı gayba atmışız, emaneti zahire çıkarmışız. Dolayısıyla, emanete değil, aslına ihanet etmişiz. Daha ağır bir suç. Halkiyet ismi verilmiştir. "Halaka semavati vel ardı vema beyne huma bil hakkı" Halk etti, halkiyet yapı, semavat ve arzı halk etti. Ne ile? Hak ile, Hakk üzere halk etti. İşte halkiyet, emanettir bu yönden, aslı Hakk yani Rahman.

Şu şiir anlatılan manaya işarettir:

Emaneti bir yanıdır, görür kendini;

Bir yanı gören de, alır kendininkini... Yani, emanet olduğu yanı da, emanet olduğunu görür, alır onu da iki yanı da aslı olur o zaman diyor.

Eşyada bulunan emanet vasfı, ancak ondaki halkiyet bağlantısıdır...

Yüce Hakka bağlı varlık ise, eşyada asıldır...

Yüce Hak hakikatlerini:

— Halkiyet...

İsmi onlara emaneten verdi... Ta ki, Uluhiyet sırları ve onun gerekleri olan zıdlar zuhur etsin...

Eşyada bulunan emanet vasfı, ancak ondaki halkiyet bağlantısıdır... Yani, halk edildi, ismi ile birlikte emanet edilmiştir, emanettir o, geçicidir o.

Yüce Hakka bağlı varlık ise, eşyada asıldır...

Yüce Hak hakikatlerini:

- Halkiyet...

İsmi onlara emaneten verdi... Yüce Hakk, halkiyet ismini yani Hakk esmasına, halkiyet ismini emaneten verdi, geçici olarak verdi. ***Ta ki, Uluhiyet sırları ve onun gerekleri olan zıdlar zuhur etsin...*** Eğer halkiyet olmasaydı, zıdlar zuhura gelmeyecekti. Zıdlar zuhura gelmeyince de Allah'ın varlığı anlaşılmayacaktı, bilinmeyecekti.

Yüce Hak, bu âlemin bir temel maddesi ve aslıdır... Bu manayı şu âyet-i kerime bize anlatır:

— «Yeri, semaları ve bu ikisi arasında bulunanları Hak olarak yarattık...» (46/3)

Yukarıda anlatılan manaları, daha iyi açmak için, işe bir misal katalım... Şöyle ki:

Bu âlem kara benzer... Yüce ve sübhan olan Hak ise... bu karın aslı olan sudur...

İlk nazarda görülecektir ki; kardaki:

— Kar...

İsmi, bir emanettir...

— Su...

İsmi ise, onun için bir hakikat olur...

Yukarıda anlatılan manaları, daha iyi açmak için, işe bir misal katalım... Şöyle ki:

Bu âlem kara benzer... Yüce ve sübhan olan Hak ise... bu karın aslı olan sudur... Kar, o suda bir emanet işte, yani geçici. Ama biraz değiştiği zaman, kar su oluverir, aslına dönüverir. İşte bizde de ilahi muhabbet ortaya geldiği zaman, ilahi muhabbetin ısısı, bizdeki karları, buzları eritir, aslımız olan suya dönüştürür.

İlk nazarda görülecektir ki; kardaki:

- Kar...

İsmi, bir emanettir... Aslı su, özü su.

- Su...

İsmi ise, onun için bir hakikat olur... Gerçeği su. Yani karın, gerçek ismi su. Zuhuru itibariyle, halkiyeti itibariyle kar ismini alıyor, o da emanet oluyor kendisine. Emanet demek: Geçici demek.

Üstte geçen mana üzerine:

— Bevadir'ül-Gaybiye Fin-Nevadir'ül-Ayniye... Adlı kasidemde hayli tenbihatım olmuştur...

O, büyük bir kasidedir; derin manalıdır... Hakikatler gömleğinin üstüne, onun benzeri bir süs işlenmemiştir... Onun güzelliği zamanın kulağına girmemiştir... Çünkü, onu anlamak pek zordur...

O manada şöyle demiştim:

Halkın misali kar gibidir yağın;
Sen ondaki suya benzersin akan...

Tahkikimizde kar ne? Sudan başka;

Bir de hükmünü icraya çağırın...

*Lakin kar eriyince hükmü kalkar;
İş biter, hüküm suyun olur kalan...*

*Zıdları topladın bir güzellikte;
Kar yok oldu, odur ancak parlayan...*

*RAHMANİYET, üzerinde durmamız bitmedi... Bu yüce isim üzerinde,
biraz daha duracağız.*

Anlatacağız ki, onu iyice bilesin...

RAHMANİYET, en büyük, zuhur yeridir...

RAHMANİYET ; Tecelli yönünden en tamına sahiptir...

Anlatılan mana icabıdır ki:

- a) Rububiyet, onun arşıdır...*
- b) Melikiyet, onun kürsüsü mevkiini aldı...*
- c) Azamet, onun refref bineğidir...*
- d) Kudret, onun uğultulu avazıdır...*
- e) Kahır, onun tantanalı sesidir...*

***RAHMANİYET, üzerinde durmamız bitmedi... Bu yüce isim
üzerinde, biraz daha duracağız.***

Anlatacağız ki, onu iyice bilesin...

RAHMANİYET, en büyük, zuhur yeridir...

***RAHMANİYET ; Tecelli yönünden en tamına sahiptir... Çünkü
burada halkiyet başlıyor. Yukarıdaki mertebelerde, halkiyet yok daha
henüz.***

Anlatılan mana icabıdır ki:

- a) Rububiyet, onun arşıdır...***
- b) Melikiyet, onun kürsüsü mevkiini aldı...***
- c) Azamet, onun refref bineğidir...***
- d) Kudret, onun uğultulu avazıdır...***
- e) Kahır, onun tantanalı sesidir...***

*Hâsılı: Rahman ismi, cümle kemal iktiza eden yerlerde, zâhir olur...
Haliyle, onun bu zuhuru: Yerinde yerleşmiş olmasına, bütün mevcudata
sirayetine, hepsini hükmü altına almasına bağlıdır...*

İşbu mana;

— «Rahman arşı istiva etti...» (20/5)

Âyet-i kerimesi ile, anlatılmak istenen manadır...

Bu, böyledir; çünkü: Varlıkların her birinde, yüce ve sübhan Allah'ın zatı vardır... Onun zatının bulunduğu varlıklar ise., doğrudan doğruya arşıdır...

Bu mana, açıktır; çünkü onlar varlıklarını yüce Hakkın zatından almaktadır...

O sübhandır; yücedir...

Allah dilerse... arş üzerine, bu kitapta konuşacağız... Yeri geldiğinde çok çok anlatırız...

Hâsılı: Rahman ismi, cümle kemal iktiza eden yerlerde, zâhir olur... Haliyle, onun bu zuhuru: Yerinde yerleşmiş olmasına, bütün mevcudata sirayetine, hepsini hükmü altına almasına bağlıdır...

İşbu mana;

- «Rahman arşı istiva etti...» (20/5) Yani, kapladı.

Âyet-i kerimesi ile, anlatılmak istenen manadır...

Bu, böyledir; çünkü: Varlıkların her birinde, yüce ve sübhan Allah'ın zatı vardır... Onun zatının bulunduğu varlıklar ise, doğrudan

doğruya arşıdır... İnsanın arşı da kafasıdır, beynidir. Genel olarak, varlığının her tarafı da arşı aynı zamanda. Allah'ın zatının olduğu yer, onun arşıdır.

Bu mana, açıktır; çünkü onlar varlıklarını yüce Hakkın zatından almaktadır...

O sübhandır; yücedir...

Allah dilerse... arş üzerine, bu kitapta konuşacağız... Yeri geldiğinde çok çok anlatırız...

Burada, rahmanın istilâsı üzerinde biraz duralım...

Yüce ve sübhan Allah'ın rahman isimi ile istilâsı: Kudret, ilim ve ihata ile varlıklarını sarmasıdır...

Bu sarma, varlıkların içine girme; onlara yapışma gibi bir durum almadan olmaktadır...

Ve... kendi varlığı, ile bir istiva hükmü icabıdır...

Varlıklara girme ve onlara yapışma durumu, onun için nasıl caiz olur?. Olamaz; çünkü mevcudatın özü aynen kendisidir...

İşbu hüküm icabı: Rahman ismi yönünden; yüce Allah'ın varlığı bu varlıklardadır...

Yaratılmışlarda, kendi zuhurunu yapmakla onlara rahmetini ihsan etmiştir... Aynı şekilde mahlukatı kendi zatında meydana çıkarmakla, onları rahmetine nail eylemiştir...

Anlatılan her iki mana da doğrudur ve yüce Hakkın zatında olmuştur...

Burada, rahmanın istilâsı üzerinde biraz duralım...

Yüce ve sübhan Allah'ın rahman isimi ile istilâsı: Kudret, ilim ve ihata ile varlıklarını sarmasıdır...

Bu sarma, varlıkların içine girme; onlara yapışma gibi bir durum almadan olmaktadır...

Ve... kendi varlığı, ile bir istiva hükmü icabıdır...

Varlıklara girme ve onlara yapışma durumu, onun için nasıl caiz olur? Olamaz; çünkü mevcudatın özü aynen kendisidir...
Dışarıdan bir şey değil ki, onlara girmiş olsun. Özü, hakikati, aynen kendisidir.

İşbu hüküm icabı: Rahman ismi yönünden; yüce Allah'ın varlığı bu varlıklardadır...

Yaratılmışlarda, yani zuhurda olanlarda, kendi zuhurunu yapmakla onlara rahmetini ihsan etmiştir... Bütün varlıklarda, Allah kendi zuhurunu meydana getirmekle, onlara rahmetini ihsan etmiş.

Aynı şekilde mahlukatı kendi zatında meydana çıkarmakla, onları rahmetine nail eylemiştir... Ne kadar değişik bir ifade. "Fi ahseni takvim": En güzel suret içinde halk etti. En güzel surette ayrı ayrı değil. Orada bir "Fi" kelimesi, "Fi" zatiyat, içinde demek. Şu kaset, bunun içinde; kaseti güzel şekilde değil, güzelin içinde halketti. Meallerde; "En güzel suret üzerine halk etti" şeklinde geçiyor. Bu, ef'al mertebesinde böyle düşünülebilir. Ama, hakikati itibariyle böyle değil. Hakikati itibariyle, yukarıda ifadede belirtildiği şekliyle. Ne diyor? "Aynı şekilde mahlukatı kendi zatında meydana çıkarmakla" yani, uluhiyetin kendi içinde meydana çıkarmakla, dışında, ayrı varlık değil. Ağacın meyvesini, ağacın kendi içinde çıkarmakla, meyveyi dışarıdan ağaca takmakla değil. Eğer meyveyi, dışarıda halk edip de ağaca taksan, o takma iş olur, ikiyi birleştirmek olur. İttihad ve hulul o zaman olur. Halbuki meyve ağacın kendi içinde çıktı. Ağacın varlığında var oldu, ayrı bir varlık değil. Ağaçta var olduğundan, ağacın rahmeti, kendi özünden oldu ona. Bütün bu âlemlerdeki varlıklar, Allah'ın varlığı içinde var oldular. Onun için fark, ayrılık, gayrılık söz konusu değil.

Anlatılan her iki mana da doğrudur ve yüce Hakkın zatında olmuştur... Evvelki sayfada söylediği gibi;" Allah'ın ilk rahmeti odur ki, bütün varlığa kendi rahmetinden varlık vermesidir" diyor. Kendi varlığında. Senin bostan tarlanın içinde meydana geliyor o karpuz.

Dışarıdan biri gelip birisi koymuyor oraya. İşte o zaman, onu bostandan ayıramazsın. Bostanın dışında bir fark varlığı olarak göremezsin. Bostanın kendisi, özü çünkü içinde var oldu. Ve o karpuzda türlü türlü tecelliler oldu; Kabuk tecellisi var, dışı, koruyucusu, yeşilin içinde bir santim kadar beyazı var, onun içinde kırmızısı var, en özünde de göbeği var, en güzel yeri. Bir de içinde çekirdeği var. Kendi kendini de halk ediyor ayrıca. Karpuz, kendini halk etti dersek yanlış olmaz. Çünkü, içinden çıkan çekirdeği alır ekersen, yine aynısı olur. Bu âlemler de bu misalden başka bir şey değil. Senin özünde olan, bir anneye nakledildiği zaman, senin özün tekrar bir ikinci özünü halk ediyor, senin aynını halk ediyor.

Sen bir Halıksın. Neden? Allah'ın zatının sende mevcudiyetinden, Allah'ın Halık isminin sende olmasından, halk ediyorsun. Karpuzda Allah'ın Halık isminin zuhuru olduğundan, yine kendisini halk ediyor, kendi cinsini halk ediyor, bir başkasını halk edemez. Neden? Çünkü, onda o halikiyet yok. Halikiyetten bir nasip var, kısmet var. Halık isminin tamamı yok mevcudatta. O, Allah'a mahsus işte. Şu ağaç da, kalem aşısı yap, kendinin aynısını yetiştiriyor. Halık işte. Bu âlemler halk edilmezden evvel, Allah'ın bu âlemleri halk etmesi; "Her mertebede, Allah kendi kendini halk etti" dir. Ve böylece de devam ediyor, devamını da sağlıyor. Bütün varlıktaki rahmet tecellisinin bir yönü de bu. Rahmet olmazsa, ikinci, üçüncü, dördüncü... nesiller ortaya gelmez. Rahmaniyyet tecellisi, bunu ortaya getiriyor. "Aynı şekilde, mahlukatı kendi zatında meydana çıkarmakla, onları rahmetine nail eylemiştir." Mahlukatında da, halkiyetinde de rahmet olduğundan, rahmet kapsamında olduğundan, her varlık bir sonrakine rahmetini aktarıyor. Neden? Rahmet kaynaklı çünkü. Eğer, o çekirdeğin içinde o rahmaniyyet olmasa, o rahmet olmasa ve zati tecellisi olmasa, ikinci ekildiği zaman çıkartamaz bir daha aynısını.

Üstteki manayı daha iyi anlatabilmek için; bir başka yola girelim...

Böyle yapalım ki bilesin...

Bir hayal vardır... Bu hayal zihinde bir suret benzeri olarak teşekkül eder...

Anlatılan teşekkül ve hayal, yaratılmış, bir şeydir... Yaratana ise... her yaratılmışta vardır...

Şimdi... bu manada kendini de al: Gerek hayal; gerekse ondan meydana gelen şekil sende vardır... Çünkü, onun varlığı sendedir; bu itibarla sen Haksın..

Böyle olunca, Hakta suretlenmek senin için gerekli oldu... Hak ise, o hayalin ve şekillenen suretin içinde bulundu...

Bu manayı iyi anla ve yoluna devam et...

Üstteki manayı daha iyi anlatabilmek için; bir başka yola girelim...

Böyle yapalım ki bilesin... Buraya dikkat edelim şimdi; şu bölümü "Hayali kabir" e atıf diye bölmüşüz.

Bir hayal vardır... Bu hayal zihinde bir suret benzeri olarak teşekkül eder... Bir hayal var, yani zihnimizde kurduğumuz herhangi bir düşünce var. Bu hayal zihinde bir suret benzeri olarak teşekkül eder. Herhangi bir şey, ne olursa olsun. Hayalimizde, düşündüğümüz bir şey. Bu bir surete benzer şekilde beynimizde şekilleniyor. Mesela, sabah kalkıp şuraya gideceğim, buraya gideceğim. Bu bir hayal ve geçeceğin yollar, pazara gideceksen pazar, hemen senin hayalinde oluşuyor. Ki bu oluşmazsa, sen oraya gidemezsin zaten. Çünkü, ne yapacağının programı oluşuyor aslında. Evvela hayalinde bunu kuruyorsun, şu veya bu. Şunu yapacağım, bunu yapacağım, yeni bir şey icad edeceğim, yeni bir buluş yapacağım gibi, bunlar hep hayalde oluşan şeyler.

Anlatılan teşekkül ve hayal, yaratılmış, bir şeydir... Şimdi bu kelimeyi kullanalım. Yatılmış derken, senin zuhura getirdiğin, sende var olan. Belki dün yoktu bu düşünce, bu hayal, bu varlık, bugün oldu, yarın bir başka şey oluşacak. İşte sen bunu yaratıyorsun. Yaratıyordan kasıt; sen çıkartıyorsun, sen halk yapıyorsun, halk ediyorsun. Kendinde bu Hakk iken, gizli iken, suretlendirerek, şekillendirerek halk etmiş oluyorsun.

Yaratan ise... her yaratılmışta vardır... Yani bu sistem, senin düşündüğün her türlü hayalde mevcuttur. Hep bu hayallerin aynı şekilde devam eder. Bugün bunu hayal edersin, orada da sen varsın, yarın başka bir şey, bir saat sonra başka bir şey hayal, tasavvur edersin, onu da sen halk edersin ve sen orada varsın diyor. Sen halk ettiğin için, sen orada varsın. Sen olmasan, o olmaz zaten. O varsa, sen varsın. İspatı o, yani o varsa, senin varlığının ispatı o zaten. İşte bu âlemler varsa, Allah'ın varlığının ispatı o. Çünkü bu âlemlerle beraber.

Şimdi... bu manada kendini de al: Gerek hayal; gerekse ondan meydana gelen şekil sende vardır... Senin kurguladığın bir şey, sende vardır. **Çünkü, onun varlığı sendedir; bu itibarla sen Haksın...** Yani halk edicisin. Halk eden de, Hakk'tan başkası değil. Hakk, suret vererek halk ismini aldı. İşte sen de, herhangi bir şeyi tasavvur ederek, düşünerek, kendi beyninde suretlendirdiğin zaman, halk ettin. Halk etmeyi Hakk yapar ancak. Sen halk ettinse, sen Hakk'ın ta kendisisin ki halk ediyorsun. Başkası yapamaz çünkü.

Böyle olunca, Hakta suretlenmek senin için gerekli oldu... Sen nasıl kendindeki o sureti, kendinde suretlendirmiş isen, Allah da seni, kendinde öyle suretlendirdi. Hakk'ta sana halkiyet suretini verdi, hayalinde, tasavvurunda. Ve bunu sana, geçici olarak, emanet olarak verdi. Aslı Hakk. Yani, aslın Hakk. Dışarıdaki halkiyet de, sana emanet olarak verilmiş bi şey. "Böyle olunca, Hakk'ta suretlenmek senin için gerekli oldu." Çünkü Hakk seni tahayyül ettiğinden, hayalinde, özünde, zatında, kaynağında var ettiğinden, sen mecburen suretleneceksin, başka çaren yok. Nasıl ki bir mucid, bir şey icad ediyor, kafasında suretlendiriyor onu, hayal ediyor, sonra da maddeye döküyor, zuhura çıkartıyor, o kendi kafasında olmasa, zuhura çıkmaz. İşte bizler de eğer mevcut isek, Allah'ın hayalinde evvela var olduğumuzdan, burada

halkiyetimizle mevcuduz. Emaneti de ortadan kaldırdığımız zaman, Hakk'tan başka bir şey kalmaz bizde. "Çık aradan, kalsın yaradan" dediği bu işte.

Bizim düşüncemizi üretime dönüştürmemiz halk etmektir. Var olan malzemeyi işliyoruz, yok olanı değil. Sana malzemeyi vermiş. İş te bu halk etmek, yaratmak yok zaten. Halka dönüştürmüş oluyoruz, yani zuhura çıkartmış oluyoruz. Halk etmek: Zuhura çıkartmak demek. Hakk batın, halk zahir. Hakk esması bu âlemde batın, yani görünmeyen tarafı. Görünen tarafı da Zahir esmasının zuhuru, halkiyet olarak meydana çıkıyor, görüntüye çıkıyor yani. İşte sende de, batında Hakk'ta, senin kendi varlığındaki Hakk'ta olan o düşünce, o tasavvur batında iken, sendeki Zahir ismiyle zuhura gelmiş oluyor. Buna da halkiyet deniyor işte. Böyle olunca, Hakkın varlığında suretlenmek, senin için mecburi oldu, mutlak oldu. Bizim lugatımızda, "yaratma" kelimesine hiç bir şekilde yer yok. Ama ef'al âleminde insanlar ile konuşurken, onların mertebesinde, onların lisanı ile konuşmak gerektiğinden, "yaratma" kelimesini kullanabiliriz. Kamus-u aşkta yaratma kelimesi yok. Yaratma kelimesini kullandığımız sürece, bu hakikatleri idrâk edemeyiz, mümkün değil. Çünkü, tamamen başka bir yola sevkeder "yaratma" sözcüğü. **Hak ise, o hayalin ve şekillenen suretin içinde bulundu...**

Bu manayı iyi anla ve yoluna devam et... Sen hayalinde kurdun şeyi nasıl zuhura çıkarıyorsan, o zuhura çıkardığın şey de nasıl ki sende mevcutsa, sen de Allah'ın hayalinden meydana geldiğinden, senin Hakk'ta olman mutlak oldu. Hakk'ta mutlak olduğunu bil diyor.

Bu bölümde, çok değerli sırları anlattık... Dikkat edilirse, yüce Allah'ın sırlarından çoğu bilinir... Kader sırrı, Allah'ın ilim sırrı gibi...

Hepsi bir bilgiden ibarettir... O bilgi ile, dikkat edilirse... hem Hak bilinir; hem de halk...

Kudretin menşei aslında ahadiyettir... Lâkin rahman tecellisi yolundan gelir... İmin kökü, vahidiyet sıfatına dayanır... Ne var ki, bu da rahman tecellisi yolundan gelir...

Sözle, ancak bu kadar anlatılabilir; bunun ardında, bir çok nüktecikler vardır ki; onların hemen hepsi, yüce Hakkın bu varlıkta kemal durumlarına işaret eder...

Bu bölümün başından düşünmeye başla... Anla... Kabuğu at; özünü al...

Doğru yolda başarı nasib eden Allah'tır...

Burada, ayrı bir fasıl açmamız gerekecek... Bu fasıl: Rahim ve rahman isimleri üzerine açılacaktır...

Bu da, bilmen gereken bir mevzudur...

Rahim ve rahman, iki isimdir; rahmet kökünden gelmektedir...

Aynı kökten gelmesine rağmen, mana itibarı ile, bazı özellikleri vardır... Şöyle ki:

a) Rahman, umumî bir mana taşır...

b) Rahim, özel bir mana taşır... Tamamlayıcı bir durumu vardır...

Yukarıda özet olarak anlatılan manayı, biraz açalım;

— Rahman, isminin umumî bir mana taşıması...

Demek, bütün mevcudatı rahmet yönü ile zuhuruna alması sayılır...

— Rahim, isminin özel bir mana taşıması; tamamlayıcı bir durum alması...

Demek, ancak saadet ehline tahsis edilmiş olması icabıdır...

Rahman ismi yönünden gelen, rahmet azab ile karışıktır... Meselâ: Tatsız ve kötü kokulu ilâcın içilmesi gibi...

Aslında o ilâç, hasta için deva ise de; insanın hoşuna gitmeyen bir durumu vardır...

Rahim ismi yönünden gelen rahmet ise, sırf nimettir... Ona başka bir şey karışmamıştır... Ve o, tam saadeti bulan kâmillerde bulunur...

Ayrıca rahim, ismi altında bulunan, yüce Allah'ın bütün isim ve sıfatlarına rahmeti ve bütün eserleri ve tesirleri ile zuhurudur...

Rahman, ismindeki rahim ismi, insan heykelindeki göz gibidir...

Gözü, rahim olarak ele alırsak, özel ve aziz bir durum meydana çıkar... Kalan kısmı odur ki: Her şeyi kapsamına alır...

Anlatılan mana icabıdır ki:

— Rahim ismi, tam kemali ile ancak ahiret âleminde zuhura gelir...

Denmiştir... Çünkü âhiret, dünyadan daha geniştir...

Dünyada gelen her nimete, mutlaka keder karışmıştır... Bunun böyle olması gerekir; çünkü, RAHMANİYET tecellilerinden gelmektedir...

Rahim ve rahman isimleri üzerinde:

-EL-KEHF'Ü VER-RAKİM Fİ ŞERH-İ BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Adli eserimizde çokça durduk...

Bu iki İsmi, buradakinden daha fazlasını bilmek isteyenler, sözü geçen esere baksın...

Allah... Hak söyler... Doğru yola hidayet eden odur...

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
BİSMİLLÂHİR RAHMÂNİR RAHÎM
RUBUBİYET

SEKİZİNCİ BÖLÜM RUBUBİYET

RUBUBİYET: Bu varlıkların istedikleri isimlerin iktiza ettiği mertebe için bir isimdir...

Yüce Allah'ın: Alim, semi', basir, kayyum, mürid, melik, vb. isimleri RUBUBİYET isminin içindedir...

Çünkü anlatılan isimlerden de her biri, kendisi için olması gereken bir şey ister...

Mürid, ismini ele alalım: Bu da, murad olunan bir şey talep eder...

Diğerlerini de buna göre ölçebilirsiniz...

SEKİZİNCİ BÖLÜM RUBUBİYET

Rububiyet yani Rab mertebesi, "Ya Rabbi" dediğimiz yer. Rububiyet dendiği zaman, buradaki faaliyetlerin özelliği nedir? Rububiyet: bütün varlıklara verilen isimlerin zuhur ettiği mertebenin ismidir. **RUBUBİYET: Bu varlıkların istedikleri isimlerin iktiza ettiği mertebe için bir isimdir...**

Yüce Allah'ın: Alim, semi', basir, kayyum, mürid, melik, vb. isimleri RUBUBİYET isminin içindedir... Cenab-ı Hakk'ın zati isimleri var, sıfati isimleri, esmai isimleri ve fiili isimleri var. Her ismin bulunduğu bir mertebesi var. Rububiyet mertebesinin kapsamında olan isimler: Alim, Semi, Basir, Kayyum, Mürid, Melik, vb. isimler.

Çünkü anlatılan isimlerden de her biri, kendisi için olması gereken bir şey ister...

Mürid, ismini ele alalım: Bu da, murad olunan bir şey talep eder...

Diğerlerini de buna göre ölçebilirsiniz... Mürid ismi muradını istiyor. Yani kendi ihtiyacını istiyor ve bunun bir terbiye içerisinde olması gerekiyor ve rububiyet de bunun hakkını veriyor.

Şunu da bil...

Yüce Allah'ın Rabb ismi altında toplanan bütün isimler, halkı ile kendi arasında ortaklaşa kullanılan isimlerdir...

Halka tahsis edilen isimler, sadece onların tesir özelliğidir...

Yüce Allah'ın zatına tahsis edilen isimlerle; bir yüzü halka dönük olan isimlerden biri:

— Alim...

Diye anlattığımız isimdir... Bu isim, nefsi isimdir... Bu ismin bir gereği olarak:

— Kendisi bilir; halkı da bilir...

Diyebilirsin... Aynı şekilde; semi' ismi için de:

— Kendisi işitir; başkası da işitir...

Diyebilirsin... Aynı şekilde, basir ismini ele alalım:

— Kendisi görür; başkası da görür...

Diyebilirsin...

Hâsılı: Daha önce de anlatıldığı gibi bu isimleri, benzerleri ile birlikte; Hak ile halkı arasında ortaklaşadır...

Bu ortaklığa maddî bir mana verilmemesi gerekir... Esas kasdım şudur: Bir ismin iki yüzü vardır... Bir yüzü yüce Allah'a mahsustur... Bir yüzü de halka bakar...

Yüce Allah'ın zatına tahsis edilen isimlerle; bir yüzü halka dönük olan isimlerden biri:

- Alim...

Diye anlattığımız isimdir... Bu isim, nefsi isimdir... Bu ismin bir gereği olarak:

- Kendisi bilir; halkı da bilir...

Diyebilirsin... Aynı şekilde; semi' ismi için de:

- Kendisi işitir; başkası da işitir...

Diyebilirsin... Aynı şekilde, basir ismini ele alalım:

- Kendisi görür; başkası da görür...

Diyebilirsin...

Hâsılı: Daha önce de anlatıldığı gibi bu isimleri, benzerleri ile birlikte; Hak ile halkı arasında ortaklaşadır...Rububiyet isminin tesirinde olan isimler, Hakk ile halk arasında ortaklaşa kullanılır.

Bu ortaklığa maddî bir mana verilmemesi gerekir... Esas kasdım şudur: Bir ismin iki yüzü vardır... Bir yüzü yüce Allah'a mahsustur... Bir yüzü de halka bakar...

Anlatılan durum dışında, sadece halka tahsis edilen isimler vardır... Bu isimlere:

— *Esmâ-i fiiliye...*

Adı verilir... Bu isimlerden bir tanesi:

— *Kadir...*

Adı verilen isimdir... Fiiliyat sahasında, bu ismi ve benzerlerini, yüce Allah'ın sırf zatı için kullanamayız...

— *Allah mevcudatı yarattı...*

Diyebilirsin; ama;

— *Allah kendisini de yarattı...*

Diyemezsin... Aynı şekilde:

— *Allah mevcudatın rızkını verdi...*

Diyebilirsin; ama:

— *Allah kendi rızkını da verdi...*

Diyemezsin... Aynı yoldan:

— *Kendine gücü yeter...*

Şeklinde bir cümle kullanılmaz...

Bu cümlelerde her ne kadar tevil yolu varsa da; üzerinde durmadan, onların halka tahsis edildiğini kabul etmek gerekir...

Çünkü:

— *Esmâ-i fiiliye...*

— *Diye anlattığımız isimler, yüce Hakkın melik ismi kapsamındadır...Melik olan bir zat için ise... elbette bir memleket gereklidir...*

Anlatılan durum dışında, sadece halka tahsis edilen isimler vardır... Bu isimlere:

- ***Esmâ-i fiiliye...*** Fiil isimleri.

Adı verilir... Bu isimlerden bir tanesi:

- ***Kadir...***

Adı verilen isimdir... Fiiliyat sahasında, bu ismi ve benzerlerini, yüce Allah'ın sırf zatı için kullanamayız...

- ***Allah mevcudatı yarattı...*** Halk etti.

Diyebilirsin; ama;

- **Allah kendisini de yarattı...** Halk etti.

Diyemezsin... Aynı şekilde:

- **Allah mevcudatın rızkını verdi...**

Diyebilirsin; ama:

- **Allah kendi rızkını da verdi...**

Diyemezsin... Aynı yoldan:

- **Kendine gücü yeter...**

Şeklinde bir cümle kullanılmaz...

Bu cümlelerde her ne kadar tevil yolu varsa da; üzerinde durmadan, onların halka tahsis edildiğini kabul etmek gerekir...

Çünkü:

- **Esmâ-i fiiliye...**

Diye anlattığımız isimler, yüce Hakkın melik ismi kapsamındadır... Melik olan bir zat için ise... elbette bir memleket gereklidir... Tabi bu gibi mevzularda, bazı büyük kimselerin içtihatları, biraz daha farklı olabiliyor. Mesela; "Allah mevcudatı halk etti diyebilirsin ama kendisini de halk etti diyemezsin" diyor. Muhyiddin Arabi ise; "Allah kendi kendini de halk etti" diyor. "Her ne kadar tevil yolu varsa da, üzerinde durmadan, onların halka tahsis edildiğini kabul etmek gerekir" diye, o da, bir izah yapmış. Burada, o da anlayamamış bu meseleyi; "Allah mevcudatı yarattı" diyor ben, "halk etti" ye çevirerek söylüyorum. "Allah kendisini de yarattı" diyemezsin diyor. Tercümeden de kaynaklanıyor olabilir. "Yarattı" kelimesinin yerinde acaba ne vardı orjinalinde? Tam bilemiyoruz. Ama şöyle bir şey diyebiliriz: "Allah kendi kendini halk etmemişse, o zaman kim halk etti onu?", " Nereden meydana geldi?" İşte oradaki hakikat; "Allah kendi kendisini de yarattı" diyemezsin. Yarattı diyemezsin. O zaman, bir başka varlık oluşmuş olur. "Allah kendi kendisini yarattı" dersin; Allah başka, var ettiği başka olması gerekir. Ama," Allah kendindeki hakikatleri seyretmek için, bunları müşahede sahasına getirdi" dersin, kendi görüntüsünü ortaya koymuş olduğunu ifade edersin. "Allah mevcudatın rızkını verdi diyebilirsin ama, kendi rızkını da verdi diyemezsin" demiş. Tabi bunlar çok değişik mevzular. Aslında, mevcudatın rızkını verirken, kendi rızkını da vermiş oluyor. "Kendine gücü yeter" şeklinde bir cümle kullanılmaz. Bir insanın, kendi kendine gücü yetmez mi?. Bir şeyi yapmayı murad etti ve vaz geçti onu yapmaktan, harekete geçmişken vaz geçti. Kendi kendine gücü yetti, onu çevirebildi geriye. Tabi bunların üzerinde konuşmamız da yersiz ama, bazı şeyler daha açık olarak belirtilsin diye. Çünkü, hangi mertebeden söylediği de mühim. O anda bir müşahede içerisinde ki bunları bu şekilde düzenlemiş. Biz okuyalım, istifade etmeye çalışalım.

Burada, yüce Allah'ın melik ismi ile, Rabb ismi arasındaki farka işaret edeceğiz... Şöyle ki:

a) Melik, esma-i fiilîyeyi içine alan bir mertebenin ismidir... Bunların halka tahsis edilen isimler olduğunu anlatmıştık...

b) Rabb, müşterek isimlerdir; halka tahsis edilen yüzleri de vardır...

Burada, yüce Allah'ın melik ismi ile, Rabb ismi arasındaki farka işaret edeceğiz... Şöyle ki: Rab isminden sonra Melik ismi geliyor ya, mülk. Rububiyet: Esmâ âlemi, Melikiyet: Ef'al âlemi, fiiller âlemi.

a) Melik, esma-i fiilîyeyi içine alan bir mertebenin ismidir... Bunların halka tahsis edilen isimler olduğunu anlatmıştık... Melik isminin tamamı, halka tahsis edilmiş olan isimdir.

b) Rabb, müşterek isimlerdir; halka tahsis edilen yüzleri de vardır...

Rabb ve rahman ismi arasında da bir fark vardır... Şöyle ki;

a) Rahman, ilâhî ve yüce olan isimlere tahsis edilen bir mertebeye isimdir...

Bunda, yüce zatın tekliğini belirten: Azim, ferd gibi isimler ile; müşterek olan azim, basir gibi isimleri, ayrıca halka tahsis edilen halik, razik gibi isimler aynıdır...

Rahman ismi ile, Allah ismi arasındaki fark ise şöyledir:

a) Allah ismi, ulvîsi, süflîsi ile beraber, bütün mevcudatın hakikatini toplayan zata bağlı mertebeye bir isimdir...

Rabb ve rahman ismi arasında da bir fark vardır... Şöyle ki;

a) Rahman, ilâhî ve yüce olan isimlere tahsis edilen bir mertebeye isimdir...

Bunda, yüce zatın tekliğini belirten: Azim, ferd gibi isimler ile; müşterek olan azim, basir gibi isimleri, ayrıca halka tahsis edilen halik, razik gibi isimler aynıdır... Yani bunlar, yukarıda vardır ama tecelli sahası olmadığı için, yani tecelliye dönük olmadığı için aynı isimlerdir.

Rahman ismi ile, Allah ismi arasındaki fark ise şöyledir:

a) Allah ismi, ulvîsi, süflîsi ile beraber, bütün mevcudatın hakikatini toplayan zata bağlı mertebeye bir isimdir... "Bütün varlıkları, kendi mertebeleri içerisinde, gerçek yüzleri ile korumaya uluhiyet adı verilir" diye belirtilmişti daha önce. Allah ismi, ulvîsi, süflîsi ile beraber, bütün varlıkları korumaya dönük. Allah esmasının özelliği bu.

Yukarıdaki manaları şöylece özetleyelim:

a) *Rahman, ismi Allah isminin kapsamı altındadır...*

b) *Rabb, ismi rahman isminin kapsamına girer...*

c) *Melik, ismi rabb isminin kapsamındadır...*

Durum anlatıldığı gibi olunca; RUBUBİYET, bir arş olur...

Yani: Kendisi için bir zuhur yeri olur... Ve orada zuhura gelir...

Yine bu zuhur yerinde: Rahman, varlıklara nazar eder...

İşbu merteye icabıdır ki Kulları ile Allah arasındaki bağlantı sağlanmış oldu...

Resulullah S.A. efendimizin şu hadis-i şerifi bu manaya işaretler:

– «O, rahm'i, rahman'ın HİKV'inden bulup aldı...»

Burada HIKV, orta mahal manasındadır...

Bu arada RUBUBİYET'i rahmaniyet isminin ortasında saymak gerekir...

Çünkü rahmaniyet: Hakkın teklifi ile, halkla müşterek olarak isimleri; bir de sadece halka tahsis edilen isimleri toplar... Bu manadan da anlaşılıyor ki, müşterek isimler ortada kalıyor... Burası ise, doğruca RUBUBİYET mahallidir...

Rahmetin, rahman ortasında bulunması, Rabb ile merhub arasında bir bağlantıdır... Bu böyledir... Çünkü; bir Rabbin mutlaka merhubu olması gerekir...

İşbu merteye icabıdır ki: Allah ile kulları arasında bağlantı mutlak gerekli oluyor...

Bu durumda sana düşen: Bu ortadaki bağlantıya bakmak ve anlamaktır...

Bu bağlantının sırrını çözmeye çalış... Maddî bir mana düşünme...Çünkü Allah-ü Taâlâ, kendisi ile bitişmekten ve ayrılmaktan yana münezzehtir... Aynı şekilde; onunla birleşen bir şeyin ayrılması da düşünülemez...

Şimdi... düşün... onun tecelli çeşitlerinden başka bir şey kalmadı... Bunlara da Hak ismi veriliyor; yahut bu Hak ismini, kinaye yollu mahlukatta kullanırız...

Yukarıdaki manaları şöylece özetleyelim:

a) Rahman, ismi Allah isminin kapsamı altındadır...

b) Rabb, ismi rahman isminin kapsamına girer...

c) Melik, ismi rabb isminin kapsamındadır...

Durum anlatıldığı gibi olunca; RUBUBİYET, bir arş olur...

Yani: Kendisi için bir zuhur yeri olur... Ve orada zuhura gelir...

Yine bu zuhur yerinde: Rahman, varlıklara nazar eder...

İşbu mertebe icabıdır ki Kulları ile Allah arasındaki bağlantı sağlanmış oldu...

Resulullah S.A. efendimizin şu hadis-i şerifi bu manaya işarettir:

- «O, rahm'i, rahman'ın HİKV'inden bulup aldı...»

Burada HIKV, orta mahal manasınadır...

Bu arada RUBUBİYET'i rahmaniyet isminin ortasında saymak gerekir...

Çünkü rahmaniyet: Hakkın tekliği ile, halkla müşterek olarak isimleri; bir de sadece halka tahsis edilen isimleri toplar... Bu manadan da anlaşılıyor ki, müşterek isimler ortada kalıyor... Burası ise, doğruca RUBUBİYET mahallidir...

Rahmetin, rahman ortasında bulunması, Rabb ile merhub arasında bir bağlantıdır... Bu böyledir... Çünkü; bir Rabbin mutlaka merhubu olması gerekir... Yani, terbiye edicinin, terbiye ettiği bir varlık olması gerekir, bağlantısı olması gerekir.

İşbu mertebe icabıdır ki: Allah ile kulları arasında bağlantı mutlak gerekli oluyor...

Bu durumda sana düşen: Bu ortadaki bağlantıya bakmak ve anlamaktır...

Bu bağlantının sırrını çözmeye çalış... Maddî bir mana düşünme...

Çünkü Allah-ü Taâlâ, kendisi ile bitişmekten ve ayrılmaktan yana münezzehtir... Aynı şekilde; onunla birleşen bir şeyin ayrılması da düşünülemez... Duhul ve ittihad diye bilinen şeylerden bahsediyor.

Şimdi... düşün... onun tecelli çeşitlerinden başka bir şey kalmadı... Bunlara da Hak ismi veriliyor; yahut bu Hak ismini, kinaye yollu mahlukatta kullanırız...

*Bizler, ancak sizlersiniz;
Değişmez gelip gitmemiz...*

*Varlık sizden başka değil;
Aynı, çıkmanız kalmanız...*

*O, cemalinize suret;
Onun manası sizsiniz...*

*Bu varlık oluşunuzla;
Onun oluşu sizsiniz...*

Attınız yabancı sevgi;

Hüsnünüzü de açtınız...

*Hoş güzelliği mal edip;
Size ihanet ettiniz...*

*Deyip: Kasvet masiva hep;
Biz, demeye gelmediniz...*

*Hakikat isminiz oldu;
Gelen halk dahi isminiz...*

*Renkler verdiniz cemale;
Vefa var zay etmediniz...*

*Kemaliniz var ki; sonsuz;
Halk onun, murad sizsiniz...*

Burada, biraz RUBUBİYET tecellileri üzerinde durmamız, icab edecek.

Bu da bilmen gereken bir mevzudur...

RUBUBİYET isminin iki tecellisi vardır;

a) Manevî...

b) Surî...

— Suretlerdeki tecellisi ile, mana yönünden gizli tecelliler...

Demeğe gelir...

Önce manevî tecelliyi ele alalım...

Bu tecelli: Tenzih kanunları usulünce, isimlerde ve sıfatlarda meydana gelir... Bunların, hemen hepsi, tam bir kemal çeşidinden sayılır.

Surî tecelliye gelince: Bunun zuhuru da, yaratılmışlar üzerinde görülür... Bu durumdaki tecelli ise, halka bağlanan teşbih yönlü icaplarında görülür... Bir de, mahluk vasfının ihtiva ettiği durumlarda... Bu tecellide, noksan çeşitleri görülebilir...

Burada, biraz RUBUBİYET tecellileri üzerinde durmamız, icab edecek.

Bu da bilmen gereken bir mevzudur...

RUBUBİYET isminin iki tecellisi vardır;

a) Manevî...

b) Surî...

- Suretlerdeki tecellisi ile, mana yönünden gizli tecelliler...

Demeğe gelir...

Önce manevî tecelliyi ele alalım...

Bu tecelli: Tenzih kanunları usulünce, isimlerde ve sıfatlarda meydana gelir... Bunların, hemen hepsi, tam bir kemal çeşidinden sayılır.

Surî tecelliye gelince (Suret yani madde tecellisi): **Bunun zuhuru da, yaratılmışlar üzerinde görülür...** Yani, mahluk üzerinde görülür. **Bu durumdaki tecelli ise, halka bağlanan teşbih yönlü icaplarında görülür... Bir de, mahluk vasfının ihtiva ettiği durumlarda... Bu tecellide, noksan çeşitleri görülebilir...**

Sübhan olan yüce Allah, hak ettiği şekilde mahlukatından birinde zuhur edince; bunun adı:

— Teşbih yönlü bir zuhur olur... Fakat bu zuhur yüce Hakkın kendi zatındaki tenzihe bir halel getirmez...

Şeklinde bir cümle ifadesini bulur... Böyle bir tecelli durumu; teşbihe bağlı bir suret tecellisiyle; tenzihe bağlı manevî bir tenzih durumu alır... Şöyle ki:

a) Surî bir zuhur olursa, manevî yön onun zuhur yeri olur...

b) Manevî bir zuhur olunca, surî yön, onun için bir zuhur yeri olur...

Anlatılan mana, bir galip, bir mağlup meselesidir... Hangisi galip gelirse; kalanını içine alır... İş bir tanesine kalır; diğerine perde olur...

Allah... Hak söyler... Doğru yola hidayet eden odur...

Sübhan olan yüce Allah, hak ettiği şekilde mahlukatından birinde zuhur edince; yani, hangi mertebede, ne şekilde zuhuru gerekiyorsa, hak ettiği dediği o. O varlığın zuhura gelmesi, faaliyet sahasına geçmesi için. **bunun adı:**

- Teşbih yönlü bir zuhur olur... Fakat bu zuhur yüce Hakkın kendi zatındaki tenzihe bir halel getirmez... Cenab-ı Hakk, herhangi bir varlıkta, fiili olarak zuhur ettiğinde bu, teşbihi bir zuhur olur. Orada zuhur ettiği halde, kendi zatındaki haline bir halel gelmez, zarar gelmez. Yine O, tenzih üzeredir, kendi mertebesinde. Yani zat mertebesinde. Ef'al mertebesinde zuhura gelmiş dahi olsa mahlukatında, kendisi yine tenzihtedir diyor. Yani, orada zuhur ettiğinde; "Allah oradadır mutlak olarak" demek değil, teşbih olarak, misal olarak. Oranın hakkını vermiş oluyor, ama kendi zatındaki tenzihine de bir halel getirmiyor. Bunu kendimizden düşünebiliriz: Herhangi bir fiil yaptığımız zaman, benzer yani teşbihle bir fiil ortaya koyuyoruz. Ama bizim bir de zatımız var, bunu ortaya getiren bir zatımız var, biz o fiili ortaya koymakla birlikte, zatımız da orada olmuş değil. Zatımız yine tenzihte, yine müstesna yerinde yani.

Şeklinde bir cümle ifadesini bulur... Böyle bir tecelli durumu; teşbihe bağlı bir suret tecellisiyle; tenzihe bağlı manevî bir tenzih durumu alır... Şöyle ki:

a) Surî bir zuhur olursa, manevî yön onun zuhur yeri olur...

b) Manevî bir zuhur olunca, surî yön, onun için bir zuhur yeri olur...

Anlatılan mana, bir galip, bir mağlup meselesidir... Hangisi galip gelirse; kalanını içine alır... İş bir tanesine kalır; diğerine perde olur...

Allah... Hak söyler... Doğru yola hidayet eden odur... Yani demin dedi ya, Rububiyet isminin iki tecellisi vardır; biri manevî biri surî. Surî olan, yani Hakk bir yerde tecelli ettiğinde; teşbih mertebesiyle tecelli ettiğinde, tenzihi zatı itibariyle yine mutlaktır. Teşbih olarak zuhur ettiğinde, tenzihi mutlak yani. Ama manevî zuhur ettiğinde; Orada teşbih yapamıyorsun. İlim olarak zuhur ediyor mesela: İlmî bir mesele getiriyor. İlmî mesele getirdiği zaman bu, teşbih değil. Yani, fiiliyat babından bir hadise değil, bilgi babından. İşte bu yönü manevî tecellisi, zuhur olmuş oluyor. Oradan teşbih kalkıyor, tenzih yine baki. Çünkü, fiil olmadığı için tenzihte zaten. Teşbih olmadığı için zaten tenzihte.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİLLÂHİR RAHMÂNİR RAHÎM
Â'MÂ

DOKUZUNCU BÖLÜM Â'MÂ

Â'MÂ odur ki, İlk mahalli sayılır evvelin;
Bir semadır, söner onda güzelliği güneşin...

Bu öyle bir özdür ki, Allah'ın özü onunla;
Olmuştur, ayrılmaz ve imkânı yok değişmenin.

Buna en güzel misal o gizlilik gibidir ki;
Bir taş misalidir özünü saklamış ateşin...

Ne zaman ki o taşlardan ateş parlar görünür;
Ateş onun hükmüdür, imkânsız ondan göçmenin...

Ateş bu taşlarda gizli durur şayet sırrını;
Çözmeye yeltenirsen, bir bak zorudur tahlilin...

Bu halde ona batanların nicesini gördük;
Yolu kapalı, yüce Allah'a misal vermenin...

*Hep birden kalbler hayrettedir onun dehşetinden;
Bir ÂMÂ'dır salınıp, kendisinde kendisinin.*

*O kendi özüdür ki, karanlığa itibar yok;
Belli nurudur, işine yarar akıl edenin...*

*Burada ahadiyetten gayrisi hiç bilinmez;
Yahut bilinen kesret halidir vahidiyetin...*

*İnce mana zatının inceliğinde eridi;
O gizliliği ilk görünmezliğidir evvelin...*

DOKUZUNCU BÖLÜM Â'MÂ

***ÂMÂ odur ki, İlk mahalli sayılır evvelin;
Bir semadır, söner onda güzelliği güneşin...***

***Bu öyle bir özdür ki, Allah'ın özü onunla;
Olmuştur, ayrılmaz ve imkânı yok değişmenin.***

***Buna en güzel misal o gizlilik gibidir ki;
Bir taş misalidir özünü saklamış ateşin...***

***Ne zaman ki o taşlardan ateş parlar görünür;
Ateş onun hükmüdür, imkânsız ondan göçmenin...***

***Ateş bu taşlarda gizli durur şayet sırrını;
Çözmeye yeltenirsen, bir bak zorudur tahlilin...***

***Bu halde ona batanların nicesini gördük;
Yolu kapalı, yüce Allah'a misal vermenin...***

***Hep birden kalbler hayrettedir onun dehşetinden;
Bir ÂMÂ'dır salınıp, kendisinde kendisinin.***

***O kendi özüdür ki, karanlığa itibar yok;
Belli nurudur, işine yarar akıl edenin...***

***Burada ahadiyetten gayrisi hiç bilinmez;
Yahut bilinen kesret halidir vahidiyetin...***

***İnce mana zatının inceliğinde eridi;
O gizliliği ilk görünmezliğidir evvelin...***

Bilesin ki...

Â'MÂ: Hakikatlerin öz hakikatinden ibarettir...

İşbu hakikat: Hakka bağlı sıfatlarla halka nisbet edilen sıfatların hiç

biri ile sıfatlanmaz... Çünkü o; Sırf zattan ibarettir...

Sonra... hiç bir mertebeye de izafe edilemez; Hakka ait mertebelere de... Halka ait mertebelere de...

Onda, bir izafet durumu olmayınca, kendisine bir vasıf veya isim verilemez...

Bu manada, Rasulü Allah S.A. efendimizin şu hadis-i şerifi yeterlidir:

— «Gerçekten ÂMÂ, altında da, üstünde de hava olmayan bir Âlemdir...»

Bu hadis-i şerif şunu anlatmak ister:

— *Orada, ne Hak ismi vardır; ne de halk...*

Bilesin ki...

Â'MÂ: Hakikatlerin öz hakikatinden ibarettir... Cenab-ı Hakk'ın hiç tecelli etmediği, ezeldeki hali. Âmâ'nın diğer isimleri: Zat'ül Baht; Mutlak Zat, Sevad-ı Azam yani büyük karanlık.

İşbu hakikat: Hakka bağlı sıfatlarla halka nisbet edilen sıfatların hiç biri ile sıfatlanmaz... Çünkü o; Sırf zattan ibarettir... Burada isimler, sıfatlar, vasıflar, teşbih, tenzih hiç birisi yok. Çünkü O, sırf zattan ibaretti.

Sonra... hiç bir mertebeye de izafe edilemez; Hakka ait mertebelere de... Halka ait mertebelere de...

Onda, bir izafet durumu olmayınca, kendisine bir vasıf veya isim verilemez...

Bu manada, Rasulü Allah S.A. efendimizin şu hadis-i şerifi yeterlidir:

- «Gerçekten ÂMÂ, altında da, üstünde de hava olmayan bir Âlemdir...»

Bu hadis-i şerif şunu anlatmak ister:

- ***Orada, ne Hak ismi vardır; ne de halk...*** Altında bulut demek; halk, üstünde bulut demek; Hakk. Bu vasıfların hiç biri onda yoktur diyor. Ebu Rez İsminde bir sahabe gelmiş, Hz. Resullullah'a bunu soruyor: "Ya Resullullah, Allah bu âlemleri halk etmezden evvel neredeydi?" diye, O da; "O bir Âmâ'daydı, üstünde de altında da bulut yoktu" diyor. Burada, "hava yoktu" diye almış. O buluta eskiler; sehab-ı muzi, yani parlak bulut demişler. Bütün bu âlemlerin kaynağı da o zaten.

Â'MÂ: Ahadiyet isminin karşılığıdır... Ahadiyette, isimlerin ve sıfatların eriyip gittiği gibi; ÂMÂ'da da aynı şekilde olur... Orada hiç bir şeyin zuhuru yoktur...

Aynı şekilde, ÂMÂ'da: Hiç bir şey için bir tecelli ve bir zuhur

düşünülemez...

ÂMÂ: Ahadiyet isminin karşılığıdır... Ahadiyette, isimlerin ve sıfatların eriyip gittiği gibi; ÂMÂ'da da aynı şekilde olur... Orada hiç bir şeyin zuhuru yoktur...

Aynı şekilde, ÂMÂ'da: Hiç bir şey için bir tecelli ve bir zuhur düşünülemez...

Ancak, ÂMÂ ile ahadiyet arasında bir fark vardır; şöyle ki:

a) Ahadiyet, zatta zatın hükmü geçerlidir... Bu geçerli hüküm yüce zatın, yüceliği iktizasına göre olur...

NETİCE: Ahadiyet, tek zatın zuhurundan ibarettir...

b) ÂMÂ, itlak suretiyle zat hükmünü geçerli kılar... Böyle olunca, ona: Yükseklik ve alçaklık şeklinde bir mana çıkarılamaz...

NETİCE: ÂMÂ, görünmezliğe bürünen zatın gizliliklerinden ibarettir...

İşte, onun ahadiyete mukabil olması anlatılan manadadır...

Bunun daha açık manası şöyledir:

a) Ahadiyet sırf zatın tecelli hükmüdür...

b) ÂMÂ, ise sırf zattan ibarettir... Ama kapalı bir şekilde...

Anlatılan kapalı olma durumu, maddî manada bir örtünme manasına alınmamalıdır...

Bu durum, yüce Allah'ın kendi zatında gizliliğidir; hiç bir şekilde kendine gizli değildir... Hele tecelliden yana; yahut kendi özüne perde arkasından tecelli etmeden yana...

Yüce Allah, bu gibi şeylerden tenzih edilir...

Anlatılan bu mana, zatının iktizasına göre olur... Tecelliyi perdelemeye, gizliliği, açıklığı, şekil almaları, bağlantıları, itibar ve izafetleri hep aynı yön ile görmek gerekir...

İsimlerinde ve sıfatlarında hiç bir değişiklik ve başkalık düşünülemez... Bir vasfa bürününce, diğerini terk ettiği manası çıkmaz...Üstündeki bir şeyi atıp diğer bir şeyi alması da tasavvur edilemez...

Hâsılı: Bütün bunlar, zatının hükmüne göre olur... Onun zatı ise, olduğu gibidir... Önceki hali ile, şu andaki hali arasında hiç bir fazlalık yoktur...

Yukarıda anlatılan manaları, şu âyet-i kerime pek güzel ifade eder:

— «Allah'ın halkında hiç bir değişiklik yoktur...» (10/64)

Bu âyette geçen:

— «Halk...» (10/64)

Sıfatlar manasına gelir ve şu demektir:

— Kendisinde bulunan sıfatlar için, hiç bir değişiklik yoktur...

Bu zâhir âlemde görülen başkalaşmalar, değişiklikler, ancak bu suretlerde görülür...

Ayrıca, bağlantılar, izafetler ve itibarlar da yine bu suret âleminin görüntüleridir...

Bütün bu olanlar, bizde yapılan tecelli hükmüne göredir...

Bize olan tecelli böyledir... Daima değişir... Ancak, yüce Allah zatında nasıl ise, öyledir... Bize tecellisinden ve zuhurundan önce hangi halde ise... yüce zatı yine o hal üzeredir...

Bunu dışında, onun zatı için verilecek hüküm ancak olduğu halden gösterdiği tecellidir... Başka türlü bir şey onun için makbul değildir...

Onun tecellisini de, parça parça değil, bir bütün olarak ele almak lâzımdır...

Tecelli bir olunca, ona verilecek isim de:

— Bir...Olur... Bu bir, isim içinde bir vardır...

Durum anlatıldığı gibi olunca, toptan her şey için: Yalnız bir, kalır... Sayı yoktur...

NETİCE; Yüce Allah ezelde kendi zatına tecelli etmektedir; ebedde dahi kendi zatına tecelli edendir...

Ancak, Â'MÂ ile ahadiyet arasında bir fark vardır; şöyle ki:

a) Ahadiyet, zatta zatın hükmü geçerlidir... Bu geçerli hüküm yüce zatın, yüceliği iktizasına göre olur...

NETİCE: Ahadiyet, tek zatın zuhurundan ibarettir...

b) ÂMÂ, itlak suretiyle zat hükmünü geçerli kılar (yani mutlak olarak zat hükmünü geçerli kılar)... Böyle

olunca, ona: Yükseklik ve alçaklık şeklinde bir mana çıkarılamaz...

NETİCE: Â'MÂ, görünmezliğe bürünen zatın gizliliklerinden ibarettir...

İşte, onun ahadiyete mukabil olması anlatılan manadadır...

Bunun daha açık manası şöyledir:

a) Ahadiyet sırf zatın tecelli hükmüdür... Diğer isimlerinin, sıfatlarının tecellisi değil, sırf zatın tecellisi.

b) ÂMÂ, ise sırf zattan ibarettir... Ama kapalı bir şekil de...

Yani, tecellisi yok, sırf zat.

Anlatılan kapalı olma durumu, maddî manada bir örtünme manasına alınmamalıdır... Kapalı olması, bir evin içinde gibi maddî manada bir örtü, kapanmak değil. Henüz orada bir mahluk olmadığı için, bilecek, bilinecek kimse de yok zaten.

Bu durum, yüce Allah'ın kendi zatında gizliliğidir; hiç bir şekilde kendine gizli değildir... Kendinde gizlidir ama, kendine gizli değil. Biz, herhangi birimiz, bir oda içerisinde dışarıdan gizlenelim, başkasına göre gizliyiz ama kendimize gizli değiliz, kendimizdeyiz yani. **Hele tecelliden yana; yahut kendi özüne perde arkasından tecelli etmeden yana...**

Yüce Allah, bu gibi şeylerden tenzih edilir...

Anlatılan bu mana, zatının iktizasına göre olur... Tecelliyi perdelemeye, gizliliği, açıklığı, şekil almaları, bağlantıları, itibar ve izafetleri hep aynı yön ile görmek gerekir...

İsimlerinde ve sıfatlarında hiç bir değişiklik ve başkalık düşünülemez... Bir vasfa bürününce, diğerini terk ettiği manası çıkmaz...

Üstündeki bir şeyi atıp diğer bir şeyi alması da tasavvur edilemez...

Hâsılı: Bütün bunlar, zatının hükmüne göre olur... Onun zatı ise, olduğu gibidir... Önceki hali ile, şu andaki hali arasında hiç bir fazlalık yoktur...

Yukarıda anlatılan manaları, şu âyet-i kerime pek güzel ifade eder:

- «Allah'ın halkında hiç bir değişiklik yoktur...» (10/64

Bu âyette geçen:

- «Halk...» (10/64)

Sıfatlar manasına gelir ve şu demektir:

- Kendisinde bulunan sıfatlar için, hiç bir değişiklik yoktur...

Bu zâhir âlemde görülen başkalaşmalar, değişiklikler, ancak bu suretlerde görülür... Değişiklikler, bu suretlerden ibarettir ama, Allah'ın zatında bir değişiklik olmaz.

Ayrıca, bağlantılar, izafetler ve itibarlar da yine bu suret âleminin görüntüleridir...

Bütün bu olanlar, bizde yapılan tecelli hükmüne göredir...

Bize olan tecelli böyledir... Daima değişir... Ancak, yüce Allah zatında nasıl ise, öyledir... Bize tecellisinden ve zuhurundan önce hangi halde ise... yüce zatı yine o hal üzeredir...

Bunu dışında, onun zatı için verilecek hüküm ancak olduğu

halden gösterdiği tecellidir... Başka türlü bir şey onun için makbul değildir...

Onun tecellisini de, parça parça değil, bir bütün olarak ele almak lâzımdır...

Tecelli bir olunca, ona verilecek isim de:

- Bir...

Olur... Bu bir, isim içinde bir vardır...

Durum anlatıldığı gibi olunca, toptan her şey için: Yalnız bir, kalır... Sayı yoktur...

NETİCE; Yüce Allah ezelde kendi zatına tecelli etmektedir; ebedde dahi kendi zatına tecelli edendir...

*Zeynep verdiği sözlerin hepsinde sadık kaldı;
Hadiseler bozmadı, onun için kapanmadı...*

*Hiç değişmeden vermiş olduğu sözleri tuttu;
Zeynep bir sözünü dahi karıştırıp bozmadı...*

*Ara bozanlar onu ayırmak isteseler de;
Bu bir sebep değil; onu yabancılaştırmadı...*

*Ayırmak ve kovmak için korkutmaları dahi;
Vefa şimşegi, lütuf yağmuru onu kurtardı...*

*Ey nedimleri, kadehlerinden akanı alın;
Onun nedimlerinin elleri hep kınalandı...*

*Onun selâmeti için ümitsiz olmayınız;
Ama yarasa kuşları güneşe yaklaşmadı...*

*Onun bakışları sizi çok güzel aydınlattı;
Rahmeti yağdı artık, ona hiç hicab kalmadı...*

*Gerçekte onun güzelliğine bir denk olamaz;
Ancak, size anka-i mağribden sakınmak kaldı...*

***Zeynep verdiği sözlerin hepsinde sadık kaldı;
Hadiseler bozmadı, onun için kapanmadı...***

***Hiç değişmeden vermiş olduğu sözleri tuttu;
Zeynep bir sözünü dahi karıştırıp bozmadı...***

***Ara bozanlar onu ayırmak isteseler de;
Bu bir sebep değil; onu yabancılaştırmadı...***

**Ayırmak ve kovmak için korkutmaları dahi;
Vefa şimşegi, lütuf yağmuru onu kurtardı...**

**Ey nedimleri, kadehlerinden akanı alın;
Onun nedimlerinin elleri hep kınalandı...**

**Onun selâmeti için ümitsiz olmayınız;
Ama yarasa kuşları güneşe yaklaşmadı...
Onun bakışları sizi çok güzel aydınlattı;
Rahmeti yağdı artık, ona hiç hicab kalmadı...**

**Gerçekte onun güzelliğine bir denk olamaz;
Ancak, size anka-i mağribden sakınmak kaldı...**

Bu manadaki tecelliye:

— *Tecell-i vahid...*

Denir... Bütün izlerini kendinde toplar... Bu tecelli ile kendinden başkasına tecelli eylemez... Çünkü onda: Halkın hiç bir nasibi yoktur...

Sebebine gelince: Bu tecelli; itibarı, bölünmeyi, izafeti, vasıfları vb. şeylerin hiç birini kabul etmez...

O tecellide, halkın bir bağlantısı olacak olsa, o zaman: Bir itibar, bir nisbet, bir vasıf meydana gelmiş olur ki; bunların hiç biri o tecelli hükmünde değildir...

Zira bu tecelli, yüce Allah'ın zatındadır ve ezelden ebede kadar durumu aynıdır; değişmez...

Ayrıca, bu tecelli; zata bağlı İlâhî tecellilere, sıfatlara bağlı fiilî tecellilere ve isme bağlı olan cümle tecellilere de yeterlidir; onları da özünde toplar...

Böyle olunca, ne kadar yüce zatın o tecellilerde de, bir hakikati varsa da, bu onun bir zuhur iktizasıdır ve kullarına olan tecelli yönüdür; başka değil...

Bu manadaki tecelliye:

- Tecell-i vahid...

Denir... Bütün izlerini kendinde toplar... Bu tecelli ile kendinden başkasına tecelli eylemez... Çünkü onda: Halkın hiç bir nasibi yoktur...

Sebebine gelince: Bu tecelli; itibarı, bölünmeyi, izafeti, vasıfları vb. şeylerin hiç birini kabul etmez... Zati tecelli.

O tecellide, halkın bir bağlantısı olacak olsa, o zaman: Bir itibar, bir nisbet, bir vasıf meydana gelmiş olur ki; bunların hiç biri o tecelli hükmünde değildir...

Zira bu tecelli, yüce Allah'ın zatındadır ve ezelden ebede kadar durumu aynıdır; değişmez... Bu, tabii daha rahmaniyet, rububiyet, melikiyet var edilmezden evvelki haldeki oluşumları anlatıyor. Mahlukatin, hatta daha ayan-ı sabitelerin dahi olmadığı bir devreyi anlatıyor.

Ayrıca, bu tecelli; zata bağlı İlâhî tecellilere, sıfatlara bağlı fiilî tecellilere ve isme bağlı olan cümle tecellilere de yeterlidir; onları da özünde toplar...

Böyle olunca, ne kadar yüce zatın o tecellilerde de, bir hakikati varsa da, bu onun bir zuhur iktizasıdır (gereğidir) ve kullarına olan tecelli yönüdür; başka değil...

Hülâsa: Bu tecelli tam olarak zata mahsus bir tecellidir.. Durumu, kendi özünde saklıdır... Anlatıldığı gibi olmasına rağmen, bütün tecelli çeşitlerini de özünde toplar... Onun böyle oluşu:

— Başka tecelli ile görünmez...

Demek değildir... Kendi durumunu korur; bu durumu, başka türlü tecelli etmesine engel değildir... Ne var ki:

— Başka türlü tecelli...

Dediğimiz de, bu tecellinin hükmünü yürütür... Buna bir misal olarak:

— Yıldızlarda, güneş hükmünün yürüdüğünü...Söyleyip gösterebiliriz...

Yıldızlarda nur vardır; ama aslında kendilerinin olmadığı için yoktur.

Zira: Asıl olarak; yıldızların aydınlığı güneşindir...

İşte... kalan tecelliler, bu misaldeki gibi, zata has olan ve bu makamda anlatılan tecellinin hükmüne böylece girmiş olur...Kalan tecellilerin hemen hepsi, bu:

— Tecelli-i vahid...

Adını verdiğimiz tecelli semasından bir nur olmaktadır... Ya da, onun denizinden bir damla...

Aslında, bunun dışında kalan tecelliler bu tecellinin etkisi ve sultanlığı altında yok gibidirler...

İşbu durum, yüce zatın hakkıdır... Kendi İlminin kendisine olması icabıdır... Kalan tecelliler için böyle bir şey düşünülemez... Onların hali başkasına aittir... Bir bilgileri varsa... bu başkasının bildiği bilgidir... Kendi hak ettikleri bilgi değildir...

Bu manaları anlamaya çalış...

Hülâsa: Bu tecelli tam olarak zata mahsus bir tecellidir.. Durumu, kendi özünde saklıdır... Anlatıldığı gibi olmasına rağmen, bütün tecelli çeşitlerini de özünde toplar... Onun böyle oluşu:

- Başka tecelli ile görünmez...

Demek değildir... Kendi durumunu korur; bu durumu, başka türlü tecelli etmesine engel değildir... Ne var ki:

- Başka türlü tecelli...

Dediğimiz de, bu tecellinin hükmünü yürütür... Buna bir misal olarak:

- Yıldızlarda, güneş hükmünün yürüdüğünü...Söyleyip gösterebiliriz...

Yıldızlarda nur vardır; ama aslında kendilerinin olmadığı için yoktur.

Zira: Asıl olarak; yıldızların aydınlığı güneşindir...

İşte... kalan tecelliler, bu misaldeki gibi, zata has olan ve bu makamda anlatılan tecellinin hükmüne böylece girmiş olur...

Kalan tecellilerin hemen hepsi, bu:

- Tecelli-i vahid...

Adını verdiğimiz tecelli semasından bir nur olmaktadır... Ya da, onun denizinden bir damla... Allah, ezelde bir tecelli etti, bütün alemlere, bunun ismi; tecelli-i vahid yani tek tecelli ve bu tek tecelli devam etmekte. Biz onu ef'al âleminde, parça parça, değişik değişik şekilde de görsek, aslında o, tek tecellinin devam etmesi.

Aslında, bunun dışında kalan tecelliler bu tecellinin etkisi ve sultanlığı altında yok gibidirler...

İşbu durum, yüce zatın hakkıdır... Kendi İlminin kendisine olması icabıdır... Kalan tecelliler için böyle bir şey düşünülemez... Onların hali başkasına aittir... Bir bilgileri varsa... bu başkasının bildiği bilgidir... Kendi hak ettikleri bilgi değildir...

Bu manaları anlamaya çalış...

Burada bir başka hal oldu... Beyan cömertliği yürüdü... özellikle bu saklanması gerekenleri açıklama yolunda...

O kadar ki: Açılmaması gereken mana yolları açıldı... Dizgini biraz çekelim...

Artık kılavuz lâzım... Kılavuzun bulunduğu yola girelim... O yoldan yürüyelim...

Burada bir başka hal oldu... Beyan cömertliği yürüdü... özellikle bu saklanması gerekenleri açıklama yolunda...

O kadar ki: Açılmaması gereken mana yolları açıldı... Dizgini biraz çekelim...

Artık kılavuz lâzım... Kılavuzun bulunduğu yola girelim... O

yoldan yürüyelim...

Buraya kadar anlattıklarımızın bir özetini yapalım:

a) *Â'MÂ, gizlilikler içinde ve perdeler altında kalan, itlak durumu da nazara alınarak, zatın kendisinden ibarettir...*

b) *Ahadiyet, kendisinde herhangi bir zuhur itibarı nazara alınmadan, sırf yüceliğine bakarak yüce Hakkın kendi özünden ibarettir... Burada yücelik ve zuhur itibarı vardır; Â'MA'da yoktur...*

Yukarıda:

– *Zuhurun ve perdelerin itibara alınmasını...*

Söyledim... Aslında bu, bir benzetmedir... Ve bunu, dinleyenin zihnine yerleştirmek için söyledim... Yoksa:

– *Gizlilik...*

Derken, bunu ÂMÂ'nın hükmünde saymış değilim... Aynı şekilde:

– *Zuhur...*

Derken; bunu da, ahadiyet hükmü arasına katmak istemedim...

Burada sana öğrettiklerimi iyi anlamaya çalış...

Buraya kadar anlattıklarımızın bir özetini yapalım:

a) *Â'MÂ, gizlilikler içinde ve perdeler altında kalan, itlak durumu da nazara alınarak, zatın kendisinden ibarettir...*

b) *Ahadiyet, kendisinde herhangi bir zuhur itibarı nazara alınmadan, sırf yüceliğine bakarak yüce Hakkın kendi özünden ibarettir... Burada yücelik ve zuhur itibarı vardır; Â'MA'da yoktur...*

Yukarıda:

- *Zuhurun ve perdelerin itibara alınmasını...*

Söyledim... Aslında bu, bir benzetmedir... Ve bunu, dinleyenin zihnine yerleştirmek için söyledim... Yoksa:

- *Gizlilik...*

Derken, bunu ÂMÂ'nın hükmünde saymış değilim... Aynı şekilde:

- *Zuhur...*

Derken; bunu da, ahadiyet hükmü arasına katmak istemedim...

Burada sana öğrettiklerimi iyi anlamaya çalış...

Yukarıda anlattıklarımızı ve sana öğretmek istediklerimizi anladınsa, sana başka bir kapı açacağız... Dikkat et ve bil...

Önce kendini ele al... Yüce Allah için, en güzel misali sende bulabiliriz...

Özellikle, ÂMÂ üzerine...

Senin kendine mutlak ve tamamen zuhurun olmadığını nazaraalalım... İşe bu yoldan girelim...

Anlatılan durumunda: Sende ne gibi haller olduğunu bildiğin halde, bir zuhurun olmuyor...

İşbu halinde sen: ÂMÂ'da sayılırsın...

Şimdi bu yoldan, yüce Hakkın ÂMÂ makamındaki durumunu kavrayabilirsin... Zatta, ÂMÂ sensin...

Hele bir bak... Sübhan olan yüce Hak, senin aynın ve kimliğindir... İsterse, sen tam hakkın olan bu durumdan gafil bulun...

Biraz daha açalım... Zuhurun olmadığı için ÂMÂ'dasın... Bu da seni bir hicaba büründürüyor...

Sen ki, anlatıldığı gibisin; yüce Hak için nasıl böyle olmasın? Ona nasıl kendisi kendisine perde olsun... Olmaz; çünkü onun hükmü perdelenmemektir.

Sen de: Kendin için bir zuhur olunca, ÂMÂ'dan sana kalan ne ise... onunla olur.

Burada, senin için ÂMÂ, halk olma hükmü ile perdelenmelidir...

Böyle olunca, sen kendin için zahir olursun... Ama, esas varlığına göre batınsın... Çünkü, özünden perdelisin... Perde ise... halk olma durumudur...

Yukarıda geçen cümleler, oldukça kapalı geçti... Ve, bir darb-ı meseldir... Bu meselin durumuna, ancak şu âyet-i kerime ile cevap verebiliriz:

— «Bunlar insanlar için getirdiğimiz misallerdir... Ne var ki, onlara ancak, bilenlerin akli erer...» (29/43)

Bu manada, bir hadis-i şerif anlatmamız yerinde olur:

Bir gün soruldu:

— HAK Taâlâ, halkı yaratmadan önce nerede idi?

Resulullah S.A. efendimiz, şu cevabı verdi:

— «Â'MÂ'da idi...»

Bu böyledir... Çünkü tecellisi kendi özünde idi... Yüce isminin iktizası gereğince zatında, önce örtülü idi...

Yukarıdaki cümlede geçen:

— Öncelik...

Sözümüz, hükmen bir önceliktir... Vakte bağlı bir öncelik değildir...

Çünkü Allah-ü Taâlâ, halkı ile arasında: Vakte bağlanmaktan, ayrılmaktan, parçalanmaktan, bitişmekten, bir şeye bağlı olmaktan

yana münezzehdir... Çünkü, vakte bağlanmak, ayrılmak, parçalanmak, bitişmek, bir şeye bağlı olmak onun yaratmış olduğu şeylerdir... Kendisi ile yarattıkları arasına ayrı bir yaratılmış nasıl girebilir?

Böyle bir şeyin olması zincirleme bir yolu ve devri gerektirir... Halbuki, bunların olması muhaldir...

Yukarıda anlattıklarımızı ve sana öğretmek istediklerimizi anladınsa, sana başka bir kapı açacağız... Dikkat et ve bil...

Önce kendini ele al... Yüce Allah için, en güzel misali sende bulabiliriz...

Özellikle, Â'MÂ üzerine...

Senin kendine mutlak ve tamamen zuhurun olmadığını nazara alalım... İşe bu yoldan girelim...

Anlatılan durumunda: Sende ne gibi haller olduğunu bildiğin halde, bir zuhurun olmuyor... Şunu demek istiyor: Sen kendi varlığında, kendi kendine duruyorsun, ama hiç bir faaliyet yapmıyorsun, hiç bir zuhurun olmuyor. Ama sen bunların varlığını biliyorsun.

İşbu halinde sen: Â'MÂ'da sayılırsın...

Şimdi bu yoldan, yüce Hakkın ÂMÂ makamındaki durumunu kavrayabilirsin... Zatta, ÂMÂ sensin...

Hele bir bak... Sübhan olan yüce Hak, senin ayının ve kimliğindir... Yani, Âmâiyet mertebesinde Sübhan olan yüce Hak, senin ayının ve kimliğindir diyor. ***İsterse, sen tam hakkın olan bu durumdan gafil bulun...*** Sen bunu istersen bilme diyor.

Biraz daha açalım... Zuhurun olmadığı için ÂMÂ'dasın... Bu da seni bir hicaba büründürmüyor... Zuhurun olmadığı için sen, Âmâ'dasın ama perdeli de değilsin.

Sen ki, anlatıldığı gibisin; yüce Hak için nasıl böyle olmasın? Ona nasıl kendisi kendisine perde olsun... Olmaz; çünkü onun hükmü perdelenmemektir. Neden perdelensin ki? Perdeler, hep bizim kafamızda oluşturduğumuz tahayyülattan, hayalattan başka bir şey değil. Cenab-ı Hak ezelde nasıl ise, şimdi yine öyle. Mahlukat onu bilse de öyle, bilmese de öyle. Biz de onu bilsek de; bizim hakikatimiz, O'nun hakikatinden gayrı bir şey değil, bilmesek de bu böyle.

Sen de: Kendin için bir zuhur olunca, ÂMÂ'dan sana kalan ne ise... onunla olur.

Burada, senin için ÂMÂ, halk olma hükmü ile

perdelenmendir... Âmâiyet, senin şu halkiyetinle perdelenmiştir. Halk meydana geldiği zaman, Âmâiyet perdelenmiştir halkiyetinle. Çünkü, Âmâiyet senin içinde kaldı, özünde kaldı.

Böyle olunca, sen kendin için zahir olursun... Ama, esas varlığına göre batınsın... Varlığın meydana çıkınca zahir oldun. Ama esas varlığın batında kaldı, batın oldu. İdrâk edersen, perde kalkıyor, idrâk edemezsen, bu varlığın sana perde oluyor. **Çünkü, özünden perdelsin... Perde ise... halk olma durumudur...** Halk olma durumun senin perdendir.

Yukarıda geçen cümleler, oldukça kapalı geçti... Ve, bir darb-i meseldir... Bu meselin durumuna, ancak şu âyet-i kerime ile cevap verebiliriz:

- «**Bunlar insanlar için getirdiğimiz misallerdir... Ne var ki, onlara ancak, bilenlerin aklı erer...**» (29/43)

Bu manada, bir hadis-i şerif anlatmamız yerinde olur:

Bir gün soruldu:

- **HAK Taâlâ, halkı yaratmadan önce nerede idi?**

Resulullah S.A. efendimiz, şu cevabı verdi:

- «**Â'MÂ'da idi...**»

Bu böyledir... Çünkü tecellisi kendi özünde idi... Yüce isminin iktizası gereğince zatında, önce örtülü idi...

Yukarıdaki cümlede geçen:

- **Öncelik...**

Sözümüz, hükmen bir önceliktir... Vakte bağlı bir öncelik değildir... Şu kadar ay, bu kadar sene gibi bir öncelik değil, hükmi bir öncelik.

Çünkü Allah-ü Taâlâ, halkı ile arasında: Vakte bağlanmaktan, ayrılmaktan, parçalanmaktan, bitişmekten, bir şeye bağlı olmaktan yana münezzehtir... Çünkü, vakte bağlanmak, ayrılmak, parçalanmak, bitişmek, bir şeye bağlı olmak onun yaratmış olduğu şeylerdir... Kendisi ile yarattıkları arasına ayrı bir yaratılmış nasıl girebilir?

Böyle bir şeyin olması zincirleme bir yolu ve devri gerektirir... Halbuki, bunların olması muhaldir...

Şüphesiz, yüce Allah'ın bir önü ve bir sonu vardır... Evveli ve âhiri de vardır... Ne var ki bu, hükmen böyledir... Böyle bir şeyin dıştan nazara alınması muhaldir...

Onun bağlı olduğu şeyler de vardır... Sınırları da vardır... Ne var ki, bunları belli bir zaman ve mekân kaydına bağlamak mümkün değildir... Bütün bunlar, zatına layık olduğu şekildedir...

Zatına layık olan şekil ise... halkı yaratmadan önce ÂMÂ'da oluşudur... Halkı yarattıktan sonra da, bu durum değişmemiştir... Yine önceki gibidir...

Şüphesiz, yüce Allah'ın bir önü ve bir sonu vardır... Evveli ve âhiri de vardır... Ne var ki bu, hükmen böyledir... Böyle bir şeyin dıştan nazara alınması muhaldir... Esmâ-i İlahi'de geçiyor ya; Hüvel evvelü vel ahiri vezzahiri... Aslında, bunlar da hükmandır. Mutlak olarak bir öncelik, evvelik, zahirlik, batınlık da düşünülemez diyor. Âmâiyet mertebesi itibarıyla oluşuma baktığımızda; Âmâiyet mertebesinde, ne evvel var ne son var. Orada, zatın bilinmezliği var. Onun için, Allah isminin faaliyet sahası daha oluşmadığından, orada hiç bir şey yok. Hakikatlerin öz hakikatindedir diyor. Âmâiyet, hakikatlerin öz hakikatidir. Âmâiyetin tecellisinden sonra Ahadiyet, Ahadiyetin tecellisinden sonra Vahidiyet ve bu tecelli ile birlikte, Uluhiyet meydana geldi. İşte bu itibarıyla, Allah'ın evveli ve âhiri vardır diyor. Âmâiyette değil, Âmâiyetten sonraki tecellide, Uluhiyet mertebesinin başladığı yerde evveli var. Ahadiyetten sonraki Vahidiyet mertebesinde, Vahidiyet mertebesinde mevcut olan Uluhiyet mertebesinde.

Uluhiyet mertebesiyle başlayan evvelik, Rahmaniyyetle, Rububiyetle, Melikiyyetle devam ediyor. Ne zaman ki bunlar tekrar geriye çekilecek, yani bu âlemlerin tümünden kıyameti meydana gelecek, o zaman da âhiri olmuş olacak. Bir daha okuyalım; "Şüphesiz, yüce Allah'ın bir önü ve bir sonu vardır..." Yani, Uluhiyet mertebesinin bir başlangıcı, bir sonu vardır. "Evveli ve âhiri de vardır... Ne var ki bu, hükmen böyledir... Böyle bir şeyin dıştan nazara alınması muhaldir..." Neden? Çünkü, bizim beşeriyet aklımız, bireysel aklımız bu süreyi ihata ve idrâk edecek mahiyette değil, anlayacak durumda değil. O zaman, bize göre evvel ve âhir hükmen var, hakikatte yok. Bize göre yok. Bize göre hakikatte yok, hükmen var, bilgide var sadece. Nerede var? Nerede yok? Bunu iyi bilmemiz gerekiyor. Yani, dışarıdan baktığımız zaman, gerçi Cenab-ı Hakk'ın kendi ismi; "Hüvel evvelü vel âhiri vez zahirü vel batın ve hüve ala külli şeyin kadir." İşte, her şeyin evveli O. Âmâiyette, Ahadiyyette bir varlıklar manzumesi olmadığı için, bu da ilahlık, Uluhiyet mertebesinde başladığı için, o zaman her şeyin evveli O ve yine onda biteceği için her şeyin âhiri O.

Her şeyin evveli Uluhiyet mertebesi ve her şeyin sonu da yine Uluhiyet mertebesi. Dış âleme dönük, zahir âleme dönük; ve her şeyin zahiri de Allah, batını da Allah ve her şeye de kadir, yani bunları böyle yapmaya da tutmaya da devamlılığı sağlamaya da kadir. Ancak, beşeriyet yönüyle, meseleye bizim mertebemizden yani dünyadan baktığımız zaman, bu evveliyetin ne kadar evvel olduğu, âhirin ne kadar âhir yani son olacağını bilmemiz, kestirmemiz ne tarihi kayıtlarla, ne bilgisayar hesaplarıyla, milyonlarca sıfır doldursanız arkası arkasıya, yine de sonunu başını belirtmek mümkün değil. Onun için, böyle bir şeyin dıştan nazara alınması muhaldir. Fiiliyyat mertebesinde bunu bileyim, göreyim dersen bu muhaldir, olmayacak bir iştir. Ama batın yönden düşündüğümüz zaman, bilgi yönünden ki, hakikat yönünden de böyle,

ama tahakkuk yönünden, muhal bunu anlamamız. Buradan galaksinin dışına çıkmayı düşünelim mesela, kaç milyar yıllık ömür lazım bize. Bunu dahi anlayamıyorsak, bir galaksiye veya güneşe gitmeye düşünsek, bunun hesaplarını kafamız almıyor. Onun için, sonsuz bir âlemin evvelini, sonunu hesaplamak mümkün değil.

Onun bağlı olduğu şeyler de vardır... Sınırları da vardır... Ne var ki, bunları belli bir zaman ve mekân kaydına bağlamak mümkün değildir... Bütün bunlar, zatına layık olduğu şekildedir... İşte, anlattıklarımızı bir başka yönden izah ediyor. Bizim demin anlattığımız, aslında zahiri oluşum itibariyle. Bunun bir de mana âlemindeki, ruhlar âlemindeki başlangıcı var. Hele oraya hiç bugünün hesapları sığmaz.

Zatına layık olan şekil ise... halkı yaratmadan önce ÂMÂ'da oluşudur... Halkı yarattıktan sonra da, bu durum değişmemiştir... Yine önceki gibidir... Şöyle bir misal verelim, Tuhfetül Uşşakide'de bunu vermiş en sonda, bir çekirdeği ektik. Bazı vahdet-i vücudçular, çekirdeği Hakk'ın zatına misal sayarlar. Nasıl ki, çekirdeği ekersen yine kendini halk eder. Ama bu sefer çekirdek biter orada. Aradaki ince fark bu. Soyunur, göğsünü çatlatır, içindekini verir, biter. Yenisini halk eder ama, baştaki çekirdekliliği kalmaz. İşte Cenab-ı Hakk, bütün bu âlemleri halk etti ama, kendi varlığı yine yerindeydi, kendi varlığına bir şey olmadı. Allah'ın zatı ne ise, ezelde ve ebedte yine aynıdır, yine de öyle olacaktır. Bu âlemleri var etti diye kendinden bir eksiklik, kendinden bir yokluk meydana gelmemiştir.

Buraya kadar anlatılanlardan beklenen mana: ÂMÂ, zata verilen geçmiş bir hükümdür... Bu hükümde, zuhur iktiza eden halkın yaratılmasına itibar yoktur... Bakılmaz...

Zuhur, varlıklar nazara alınarak, sonradan zata bağlanan bir hükümdür...

Burada:

a) Geçmişlik, bir önceliktir...

b) Sonradan zata bağlanan durum ise... sonralığın kendisidir...

İşin özüne bakılınca, ne öncelik vardır; ne de sonralık... Çünkü: Ön, odur; son da odur... Evvel, odur; âhir odur...

Asıl hayrete düşüren mana şudur ki: Zâhir oluşu, aynen gizleniştir... Böyle oluşunda, ne bir nisbet vardır; ne de bir yön...

Şu varlığın aynıdır... Bu varlık da onun aynıdır...

Sebebine gelince; Onun evveli, aynen âhirdir; önu aynen sonudur...

Buraya kadar anlatılanlardan beklenen mana: ÂMÂ, zata verilen geçmiş bir hükümdür... Bu hükümde, zuhur iktiza eden halkın yaratılmasına itibar yoktur... Bakılmaz... Yani, Âmâiyette

halka itibar edilmez, böyle bir şey yoktur.

Zuhur, varlıklar nazara alınarak, sonradan zata bağlanan birhükümdür... Âmâiyette, zuhur diye bir şey de yok. Zuhur var ise de, halka, yani mahluka dönük bir zuhurdan bahsetmek mümkün değildir. Âmâiyette zuhur da yok, hiç bu kelâmlar da yok zaten, ne Esma-i İlahiye var, hiç bir şey yok. Tabi faaliyet yok, zuhur yok.

Burada:

a) Geçmişlik, bir önceliktir... Âmâ bir öncelik, geçmişlik ama hiç bir şey yok.

b) Sonradan zata bağlanan durum ise... sonralığın kendisidir... Zata bağlanan sonradan var edilmişliğin kendisi.

İşin özüne bakılınca, ne öncelik vardır; ne de sonralık... Çünkü: Ön, odur; son da odur... Evvel, odur; âhir odur...

Asıl hayrete düşüren mana şudur ki: Zâhir oluşu, aynen gizlenişidir... Böyle oluşunda, ne bir nisbet vardır; ne de bir yön...

Şu varlığın aynıdır... Bu varlık da onun aynıdır...

Sebebine gelince; Onun evveli, aynen âhiridir; önü aynen sonudur... Bir yuvarlak çember düşünelim, bunun önü neresi? Âhiri neresi? Ama, oraya bir nokta koyduğumuz zaman veya bir çizgi çektüğümüz zaman, çizginin evveli evvel, çizginin sonrası âhiri olur. Evvellik, âhirlilik bize göre. Biz o çizgi olarak kendimizi o çemberde bulduğumuz anda, bize göre evvellik ve âhirlilik vardır. Kendimizi oradan çektüğümüzde, yine sonsuz bir varlık, bir yaşam oluşur. Ne önceliği var, ne âhiri var. İşte bunlar itibaridir. Sebebine gelince: Onun evveli aynen âhiridir, sonu aynen evvelidir.

Bundan öte akıllar için yol yoktur; onda akıllar hayrete düştüler...

Onun azameti önünde artık bir vüsul yolu da düşünülemez...

Onun suretini çizmek için, zihinlere yerleştirilecek bir mana yoktur; akıl da onun şeklini çizme yolunu bulamaz...

Bundan öte akıllar için yol yoktur; onda akıllar hayrete düştüler...

Onun azameti önünde artık bir vüsul yolu da düşünülemez...

Onun suretini çizmek için, zihinlere yerleştirilecek bir mana yoktur; akıl da onun şeklini çizme yolunu bulamaz... Bakın şurası bir değişik gerçeği de ifade ediyor; İslam dini bu hakikatleri ortaya getirdiğinden yani zati zuhuru ortaya getirdiğinden, zati zuhurda da silüetler ve zuhurlar ve mahlukat olmadığı için, İslamda resim yapmak yasaktır. Yoksa bu şekiller yasaklığı değil. İslamiyet zat tecellisi olduğundan, tümünden zati tecelli kaynağı olduğundan, zat tecellisini de herhangi bir şekle bağlamak mümkün olmadığından, eğer o şekilleri

İslam dini kabul etmiş olsa, sıfat ve esma mertebesinin zuhur mahalli olacağından, resim yapmak İslamiyette yasak edilmiştir.

Resim yapmak, heykel yapmak bu yüzden yasak, yoksa taş toprağı yontmak yüzünden değil. Bu hakikati, öyle zahir misal vererek ifade etmişler. Hz. Resulullah'ın resminin yapılmayışı da bu esasa binaen, yoksa onu putlaştırmak manasında, zahiri bir görüntü için değil sadece. İslamın resmi ve heykeli yasak etmesi bu yüzden. Yani müntesipleri, suretlere takılmasınlar, Hakk'ın zatına yol bulsunlar diye. Nasıl ki bütün kavimler surete takılarak yerlerinden oldular? Yahudiler, Museviler buzağıya taptılar, orada kaldılar. Orada da Hakk'ın zatı var, başka bir şey yok ama Hakk'ın zatını belirli bir suret içerisine sıkıştırıp, hapsetmek onların putları oldu işte. İseviler nasıl İsa A.S.'ı putlaştırdılar, Rab yaptılar; orası sıfat mertebesi, daha orada silüetler var.

Ama zat mertebesine gelindiği zaman, bakın, ne kadar enteresan bir dinimiz var; o kişi bu silüetleri dışarıda değil, kendinde bulup yaşaması gerekiyor. Çünkü, "Ne var âlemde, o var âdemde " demişler. Eğer dışarıda bulup, görürse, kendinde yaşaması mümkün olmaz. Nasıl ki, baştan daha zuhuratlarımızda onları yok etmeye çalışıyoruz. Varlıkları var çünkü. Ama içeriden faaliyete geçerek onları yok etmeye çalışıyoruz. Eğer baştan onların dışarıda varlığını kabul etmiş olsak, batınına geçemeyiz onların ve e'fal, esma, sıfat mertebelerinin tecellileri oluruz, zati tecelliye mümkünü yok sahip olamayız. O mahlukat varken, varlıklar varken, hiçbirimizde zat tecellisi olmaz. O tecellinin olması için, bütün mahlukatın ortadan kalkması, resimlerinin kalkması lazım gelir.

"Onun azameti önünde bir vüsul de düşünülemez" yani bir vuslat yönü de düşünülemez. Çünkü, o mertebeye geldiğin zaman, vuslat dahi ikiliği ortaya getirir. Vuslat, ikiliktir. Oraya gelinceye kadar, o vuslatın zaten olmuş olması gerekiyor. Neyle yapacaksın vuslatını? Fizik yani bireysel varlığıyla, ilahi varlık arasında ki, beden perdeni kaldırdıktan sonra, vuslatın olmuş olacak zaten. O çemberden kendi varlığını çektiğin zaman, o cereyan tüm olarak devam edecek. Vuslatın da birlikte olmuş olacak. Bakacaksın ki, vuslatsız vuslat olmuş. Vuslata ihtiyacın kalmamış artık. Daha evvel ötelerde aradığını kendinde bulduktan sonra, vuslat nerede? Uzaklık nerede?

Onun suretini çizmek için, zihinlere yerleştirilecek bir mana yoktur; akıl da onun şeklini çizme yolunu bulamaz... Bu da bir başka gerçek işte. Akıl, O'nun suretinin şeklini çizme yolunu bulamaz. Nasıl bulsun ki? Varlığı, bütün âlemde cereyan eden şekli tek bir şekilde çizip, göstermek mümkün mü? Ancak O, kendi resmini çizmiş zaten, onun dışında da bir resim çizilemez, onun resmi de bu âlemler resmi işte. Böyle ihata edebilirsen hepsini, O'nun resmini çizdin demektir. Ki bu da, ancak suret ve şekil âleminde, madde âleminde. Bir de bunun, batın âlemindeki hakikatini yaşamak için, bu madde âlemindeki hakikati idrâk etmek lazım ki oradan batınına geçesin.

Çünkü, biraz evvel dediği gibi; O'nun zahiri aynen batınıdır, batını da aynen zahiridir. Ayrıca, bize göre zahir ve batın hükümlerini koymaktayız ki, bazı ifadeler yerleşsin diye. Yani bir zaman geliyor, esma-i ilahiye dahi düşüyor. Neden? Yaşantına giriyor. Sen bir şekeri ağzına attığın

zaman, bilmeyen birisi "Ne yiyorsun?" derse, "Şeker yiyorum" dersin. Aksi halde söylemene gerek var mı? Yediğini de tadını da sen biliyorsun, kime ne başkasından? Onun için, bak o isimler de düşünüyor. Neden? Yaşam sahasına geçiyor. Bir yeri ararken elinde adres var değil mi? Şu, şu vasıflar var. Ama adresi bulduktan sonra, artık vasıflara ihtiyaç kalmıyor. Adres sen oluyorsun çünkü. Uzaktayken, arama yolundaki hallerin, vuslatı talep etmek. Ama ulaştıktan sonra, vuslat etmiş oluyorsun, artık orada vuslat da söz konusu, kalkıyor değil.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
BİSMİLLÂHİR RAHMÂNİR RAHÎM
TENZİH

ONUNCU BÖLÜM TENZİH

Başlıkta da görüldüğü gibi, bu bölümde TENZİH, sıfatı anlatılacaktır.

TENZİH: Kadim durumunun, isimleri ve sıfatları ile münferid bir vasfa bürünmesinden ibarettir.

Tıpkı: Zatının, kendisinden kendisi için, asaleten ve yücelik hakkını bulup aldığı gibi... Sonradan yaratılmış ve benzeri şeyler gibi olmadan... Zira, sübhan olan yüce Hak, bu gibi şeylerden tamamen ayrı bir durum taşır; kadim münferiddir...

Aslına bakılırsa, elimizde; yapma bir tenzihten başkası kalmaz... Buna da kadim tenzihi katılır... Bunu böyle kabullenmek gerekir...

Yapma bir tenzihin tarifini yapalım... Bu, şu demektir:

— Karşısında, kendi cinsinden bir şeye karşı yapılan tenzihtir...

Kadim tenzihi ise, şu şekilde anlatabiliriz:

— Tek başına, münferid kalan, kendisine denk olabilecek bir benzerinin karşısında bulunmaması...

İşte, bizim tenzihimiz bu ikinci şekilde anlatılan kadim tenzihidir...

Sebebine gelince: Yüce Hak kendi zatına zıd bir şeyi kabul etmez...

Durum, anlatıldığı gibi olunca, onun tenzihi nasıl olur? bilinmez...

İşte... üstte anlatılan mana icabıdır ki:

— Onu, tenzih etmekten, yana da aynı şekilde tenzih etmek gerekir...

Diyoruz... Çünkü, zatında tenzihi nasıldır. Kendisinden başkası bunun yolunu bulamaz...

NOT= İnternette. TENZİH kelimesinin Osmanlıca anlamı .

TENZİH: Suç ve noksanlıktan uzak saymak. Cenab-ı Hakk'ı (C.C.) her çeşit kusur, noksan, şerik gibi hallerden uzak bilip söylemek. * Kabahati yok olduğu anlaşılacak ve onu ifade etmek.

Aslına bakılırsa, elimizde; yapma bir tenzihten başkası kalmaz... Buna da kadim tenzihi katılır... Bunu böyle kabullenmek gerekir...

Yapma bir tenzihin tarifini yapalım... Bu, şu demektir:

- Karşısında, kendi cinsinden bir şeye karşı yapılan tenzihtir...

Kadim tenzihi ise, şu şekilde anlatabiliriz:

- Tek başına, münferid kalan, kendisine denk olabilecek bir benzerinin karşısında bulunmaması... "Küfüven Ahad" "Kâffesinde ona benzer bir şey yoktur." Aslında tenzih, iki türdür: Biri, belirli nisbetler karşısında tenzih etmek, diğeri, mutlak tenzih, kadim tenzihi deniyor buna. "Zamandan ve mekandan münezzehe olan Allah" diyoruz. Zamandan ve mekandan, O'nu tenzih ediyoruz. Yalnız, tenzih ederken, dilimizden çıkan kulağımızın duyması lâzımdır. Lâfzi, hayali, taklidi bir tenzih değil, hakiki, gerçekçi ve ilmi bir tenzih gerekir, bir mü'min için.

Kişi, gerçekten bunu böyle söylerse, böyle bilirse o, müşahede ehli olma yolundadır. Kadim tenzihi: Cenâb-ı Hakkı zâtı itibarıyla, mutlak olarak, her şeyden tenzih etmek. Bu âlemdeki varlıklardan, bu âlemin dışındaki varlıklardan zâtı itibarıyla tenzih etmek. Onlara hiç uymaz. "Allahu ganiyyun anil âlemin" dediği zaman, bu tenzihtir, kadim yani mutlak tenzihtir. "Allah, âlemlerden ganidir," (3/97) Yani zat-ı mutlak itibarıyla, âlemlere ihtiyacı yoktur,. Biliyoruz ki, zat-ı mukayyet ve zat-ı mutlak olarak, zâtın iki yönü vardır;

Zat-ı mutlak yönüyle Cenab-ı Hakk'ı bütün âlemlerden tenzih etmek, kadim tenzihi, mutlak tenzihtir. Bir de, sıfatları, isimleri, fiilleri yönüyle tenzih etmek vardır. Yalnız, şeriat mertebesindeki tenzih bir başka türlü tenzih, tarikat mertebesindeki tenzih bir başka türlü, hakikat mertebesindeki tenzih ve marifet mertebesindeki tenzih bir başka türlü tenzihtir. Kim? Hangi meritede yaşıyorsa, tabii ki tenzihini o mertebeden yapacaktır. Eğer mertebeler olmasa, bu işler çabucak, kolayca çözülmüş olur ve çok basit iş olur, Allah'ın işi olmaz. Allah'ın ilmini, diğer ilimlerden tenzih etmek lâzımdır. Burada tenzih gereklidir. İrfaniyet ilmini, şeriat ilminden tenzih etmek lâzımdır. Yani Zat ilmini, ef'al ilminden, esma ilminden, sıfat ilminden tenzih etmek lâzımdır. Neden? Çünkü zat ilmi, sıfat ilmine benzemez. Sıfat ilmi, esma ilmine benzemez. Esmâ ilmi, ef'al ilmine benzemez. Onun için zâtı, bütün bu ilimlerden tenzih etmek gerekir. O zaman, mutlak bir tenzihle, onu irfaniyet yönüyle anlamak ancak mümkün olacaktır.

Zat mertebesine gelen kişi, hakiki tenzihi idrak etmezse oraya hiç gelemeyebilir, oraya ulaşamaz. Ne kendini bulabilir orada, ne de mutlak zâtı. Ef'al mertebesinde bakıldığında tenzih yani tabii tenzih, normal tenzih diyelim; "Zaman ve mekândan tenzih ettiğim Rabb'ime yöneliyorum" diyor. Yani Cenâb-ı Hakk'ı, bu âlemlerin ötesine çıkartıyor. Hürmeten

tenzih ediyor. Ama ilmen tenzih etmemiş oluyor, hayalen bu tenzihi yapmış oluyor, ef'al mertebesinde yaşadığı için. Ef'al mertebesinde tenzih ettiğimiz zaman; O'nu,"noksan sıfatlardan tenzih ederiz" diyoruz Allah şunu yapmaz, bunu yapmaz, hep rahmani sıfatlarla bakarak, şunu şunu yapar diyoruz, tenzih ediyoruz. Aşağı yukarı tarikat mertebesinde de buna benzer bir tenzih vardır. Bu tenzihi, şeriat mertebesinde, kelimelerle, sözlerle yaparken, o mertebede, esma mertebesinde, biraz daha ciddi, biraz daha muhabbetle tenzih ediyoruz, daha sıkı bir tenzih ile tenzih ediyoruz.

Aradaki fark bu, ama tabii arada çok fark vardır. Yalnız itikadi olarak, bu tenzihler birbirine yakındır. Neden yakın? Hep ötedeki Allah'a yönelmek, Hakk'a yönelmek, tanrıya yönelmek vardır. İşte hakikat mertebesine genildiği zaman kişinin, bütün âlemde varlığını, Hakk'ın varlığından başka bir şey olmadığını, kesin ve mutlak olarak idrak ettiği zamanki tenzihi başkalaşır. Neden başkalaşır? Şeriat ve tarikat mertebesinde, varlıklarda bazı eksiklikler gören, değişik şekilde değerlendiren, yani o mertebenin hususiyeti içerisinde o değerleri değerlendiren, yavaş, yavaş arka plandaki hakikatleri idrak ettikçe, Allah'ı noksan zuhurlardan, noksan sıfatlardan, noksan vasıflardan tenzih ediyor. Aslında Allah'ı değil, neticede kendini tenzih ediyor. Yani kendi düşüncesini tenzih ediyor. "Ya Rabbi ben seni şimdiye kadar yanlış anlamışım, bu düşüncemi, bu idrakimi değiştiriyorum, tenzih ediyorum. haya ediyorum" diyor.

Bakın, meseleye gerçekçi bakıldığı zaman, bir tenzih ne kadar mühim rol oynadığını, üzerimizde ne kadar hakkı olduğunu veya gerçeği olduğunu anlıyoruz. Madde mertebesinde bir yıla veya başka bir mahlûka baktığımız zaman, oradaki güzelliklerin hepsinin Hakk'ın varlığı olduğunu, Hakk'ın verdiği şeyler olduğunu idrak ederek, orada da noksan bir şey olmadığını idrak ederek Hakk'ı tenzih ediyoruz. Daha önce bazı mahlûkatta noksanlıklar görüyor iken, onların noksan olmadığını, aslında her mertebenin kendi kemali olduğunu idrak ettiğimizde, daha önce Hakk'a noksanlık izafe ettiğimizden, onu idrak ettiğimiz zaman, o düşüncemizden ve Hakk'a verdiğimiz o vasıftan kendimizi tenzih ediyoruz. İşte ancak o mertebede, Cenab-ı Hakk'ın bu âlemlerdeki gerçek faaliyeti anlaşılabilir oluyor. Aksi halde, hep tenzih hep tenzih, Allah şunu yapar, bunu yapmaz... sanki biz Allah'ın programlayıcısıydık da bize göre hareket ediyor. Biz O'na göre hareket etmemiz gerekirken, sanki O, bize göre hareket etmiş oluyor. Hakikat mertebesinde, işlerin hakikati ortaya çıktığında, gerçek tenzih, nasıl gerekiyorsa öyle yapılması, tenzih hakiki yönü. Zat mertebesinde ise, mutlak tenzih, tenzihi kadim, ezeli tenzih yani. Orada, o idrakte hiç bir varlık söz konusu olmadığından, İhlâs-ı şerifte belirtildiği gibi; "Küfüven Ahad" (112/4) yani "O'na benzeyen hiç bir şey yoktur, O'nun varlığı ile kıyaslanacak hiç bir şey yoktur" diye mutlak tenzihi yapıyoruz. Aslında bu dahi bir mertebedir.

Çünkü irfan ehli öyle demişler: "Tenzih edersen sınırlandırırın." "Tenzih edersen bağlarsın." "Teşbih edersen sınırlandırırın." "Tenzih dahi mutlak manada hatadır, boydan boya perdedir yahut eksikliklerdir, teşbih de mutlak manada, kendi bünyesinde eksikliklerdir, hatadır." İşte, tenzihi

ve teşbihi birleştiren irfan ehli ki bunlar; Zatiyun, Zat ehlidir." "Ancak mü'min ve muvahhit, gerçek tevhid ehli bunlardır ki, bunlar da Müslümanlardır." diyorlar. Müslümanlık, hepsini birleştirmiştir, tevhid dini budur. Kelime-i tevhid demek, sadece "Lâ ilahe illa Allah" demek veya zahirde görülen putlara eğilmemek demek, İslamiyet demek değildir. Bu, daha işin çok çok ilk başlangıcıdır. Yüzde onu, yüzde yirmisidir dinimizin. Teşbih: Bir şeye benzeterek, onunla sınırlandırmak. Tenzih: Bağlamak, Tahdid etmek. Sınırlamanın bir başka türüsü. Tenzih de etsen, teşbih de etsen, orada bir bağlama var, sınırlandırma vardır. İşte gerçek mü'min, bütün bu mertebelerden geçmiş, tenzihi ve teşbihi tevhid etmiş, hem kendini ve hem âlemi o şekilde idrak etmiş olan kişi demektir. İslâm, sâlim, bu hakikatin ortaya çıkması demek. Aslı itibarıyla selâmette olan demektir.

Tenzihin diğer yönü ise, evvelâ bizler kendimizi Hakk'ı yanlış anlamaktan tenzih etmemiz lâzım gelmektedir.

İşte, bizim tenzihimiz bu ikinci şekilde anlatılan kadim tenzihidir...

Sebebine gelince: Yüce Hak kendi zatına zıd bir şeyi kabul etmez

Durum, anlatıldığı gibi olunca, onun tenzihi nasıl olur? bilinmez...

İşte... üstte anlatılan mana icabıdır ki:

- Onu, tenzih etmekten, yana da aynı şekilde tenzih etmek gerekir... Yani, tenzihimizi hakkıyla yapamadığımız için, onu da tenzih etmek gerekir. "Özüre özür gerekir." " Özürü kabahatinden büyük" derler. Özür dileyeyim derken, yapmış olduğu işin üstüne daha kötüsünü yapar. Bu duruma düşmemek için tenzih etmek lâzımdır.

Diyoruz... Çünkü, zatında tenzihi nasıldır. Kendisinden başkası bunun yolunu bulamaz... Mutlak tenzihte. Yukarıda bir cümle geçti, ***Yüce Hak kendi zatına zıd bir şeyi kabul etmez...*** Peki sıfat-ı ilahiye, esma-i ilahiye nasıl birbirine zıd. Evvel- Âhir , Zahir-Batın, Hadi-Mudil gibi. Hakk, kendi zatına zıd bir şeyi kabul etmez. Bunlar ise sıfatlarındaki, isimlerindeki zıdlıklar. Zatına zıd bir şey yoktur. Kendi özünde, kendine öz mertebesinde kendine zıd bir şey yok. Kendi zatına ait bir zıdlığı yoktur. Senin kendine ait bir zıdlığın var mı? Açlıyorsun-gülüyorsun iki zıd. Küfrediyorsun-taltif ediyorsun iki zıd. Merhamet ediyorsun- merhamet etmiyorsun, acımıyorsun iki zıd. Ama bunlar sıfatlarındaki zıdlıklardır, zatının zıdlığı değil, zatın tek, bunların hepsi zatından kaynaklanıyor. Dışarıda zıd gibi görünüyorsa da kaynağı aynı olduğundan, aslında zıd diye bildiğin şeyler de zıd değil. Zıd olması için mutlaka bir başka kaynak olması lâzımdır. Sıfatlar da kaynağı sen olduğun için zıd değildir. Ama, ef'al mertebesinde bakıldığı zaman, ayrı, ayrı gördüğün zaman zıdmış gibi görülür. Bir ağaca iki tane meyve aşlanıyor. Birinde erik var, birinde kiraz var. Kökünü görmeyip dallarını

görsen ayrı ayrı, zıd iki şey. Ama aşağı doğru indiğinde bakıyorsun ki zıdlık yokmuş, aynıymış, aynı şeyin değişik cepheleriymiş. Zıd olması için mutlak olarak o varlığın, kendine ait bir oluşumu olması lâzımdır.

Hak kendi zatına zıd bir şeyi kabul etmez... Yok zaten. Velez ki bir başka Hakk tarafından zıdlık verilse O'na, onu da kabul etmez diyor. **Durum, anlatıldığı gibi olunca, onun tenzihi nasıl olur? bilinmez...** Biz tenzih ediyoruz ya noksan sıfatlardan, halbuki O'nun kendi zatında hiç bir zıdlık yok ki, nasıl tenzih olsun. Tenzih bizim kafamızda, Hakk'la ilgili bir tenzihimiz yok. Ama biz, Hakk'ı tenzih ediyormuşuz zannediyoruz, aslında kendimizi tenzih etmemiz gerekiyor. Mesela, yılan birisini ısırıyor; Allah bu fiili yapmaz, böyle bir eksiklik yapmaz, Allah'ı bundan tenzih ederiz deniyor. O zaman, yılan başka bir varlık verdin, başka bir Allah'ın olması gerekir. İşte bu, en büyük şirk. Şöyle bir hikâye anlatırlar:

Dergahın birinde, şeyh efendi, talebelerine her şey Kakk'tır, nereye baksanız O'nu görürsünüz, O'ndan başkası yok, evvel-âhir O'dur gibi tevhide manalarda konuşmuş. Ertesi gün, dervişlerden biri; çayırlara, ormanlara çıkayım, çiçekleri, Allah'ın şununatını seyredelim demiş. Derken, otların arasından bir yılan çıkıyor, işte bu da Hakk'tır demiş. Hemen yanına gidip, seveyim demiş, elini başına uzatınca yılan elini sokmuş, eli şişmiş. Ertesi gün şeyh efendinin dikkatini çekiyor, dervişin eli sarılı, ne olduğunu sorunca yılan soktu diyor. Nasıl olduğunu sorunca da isteksizce, efendim siz her şey Hakk'tır, her şeyde Hakk vardır demiştiniz, ben de Hakk'tır diye yılanı sevmek istedim diyor.

Şeyh efendi, "Oğlum, Hakk Hakk'lığını yapacaktır yani yılan yılanlığını yapacaktır. Kemalini öyle gösterecektir" diyor. Daha evvel bu bilgiyi bilmediği veya yanlış bildiği, hakikatiyle idrâk edemediği, doğruluk payı olduğu ama tahakkukunda yanlışlık yaptığı hadisede, işte buradan kendisini tenzih etmesi lâzımdır. "Ben yanlış müşahede ettim" diye. Orada, elini oraya koymaması gerekiyor, yani tedbirini alması gerekiyordu. Kendini tenzih etmesi gerektiğinin farkında değil, öteki tenzihi de kaldırmış ortadan, farkında değil. Orada, ismi olarak var, fiili olarak var, o şekilde. Mesela, sokakta hasta bir köpek görürüz, ortada dolaşiyor. Onu tenzih ederiz Hakk'ın zatından değil mi? Fiil âleminden baktığımız zaman. Ama, hakikat âleminden baktığımız zaman, o tenzihi tenzih etmemiz gerekir. Çünkü o zaman, ona başka bir kimlik, başka bir varlık vermiş oluyoruz. Şirk koşmuş oluyoruz. Daha büyük suç işlenmiş oluyoruz. İyi niyetimizden, Hakk'ı böyle vasıflara büründüremediğimizden, orada tenzih ediyoruz. Ama güzel bir kuş veya bir kelebek gördüğümüz zaman; "Hakk'ın zihuru burada ne güzel" diye onu kabulleniyoruz. Kendimize hoş gelen şeyi güzel kabul ediyor, hoş gelmeyen şeyi tenzih ediyoruz.

Durum yukarıda anlatıldığı gibi olunca; elimizde: Yapma bir TENZİH kalır...

Bu tenzihin manası, bize göre şudur:

— Kendisine nisbet edilmesi mümkün olan her şeyin hükmünden çıkarılması ve tenzih edilmesi...

Yüce Hak için zatına bağlanacak bir benzer yoktur ki; ondan tenzih edilmesi gereksin... Esasen, zati kendi özünden münezzehtir... Onun bu münezzehe oluşu, kibriya sıfatının iktizasıdır...

Bu TENZİH ki, onun zatının iktizasıdır: İtibar edilen durumların hangisinde olursa olsun; tecelli yolu ile zuhur edip meydana geldiği yerlerin hangisinde olursa olsun; değişmez...

Şöyle ki:

a) Teşbih yolu ile gelebilir...

Bu teşbihi, Resullullah S.A. efendimizin şu hadis-i şerifinde bulabiliriz:

— «Rabbımı, taze bir delikanlı suretinde gördüm...»

b) Tenzih yolu ile gelebilir...

c) Bu tenzihi, Resullullah S.A. efendimizin şu hadis-i şerifinde bulabiliriz:

— «Nuranî bir varlıktır; onu görüyorum...»

Her iki halde de, TENZİH durumu değişmez...

Durum yukarıda anlatıldığı gibi olunca; elimizde: Yapma bir TENZİH kalır...

Bu tenzihin manası, bize göre şudur:

- **Kendisine nisbet edilmesi mümkün olan her şeyin hükmünden çıkarılması ve tenzih edilmesi...** Yani, ef'al mertebesinde yaptığımız tenzihlerin hepsinin, tenzihinin yenilenmesi ve o hükümlerinden çıkarılması için, tenzih edilmesi lâzımdır deniyor. Ef'al mertebesi itibarıyla. Genelde yapılan tenzihin hakikatini idrâk ettikten sonra, onlarda tenzih gerekir diyor. Muhtelif varlıkta, istenen veya istenmeyen şekilde yani mahlukat üzerinde, Hakk'ı tenzih ederken; "Şu vasıfta değil, bu vasıfta değildir, âlemlerin ötesindedir" diye, böylece düşünülen tenzihten, tenzih etmemiz gerekiyor ki, gerçek tenzihe ulaşalım.

Yüce Hak için zatına bağlanacak bir benzer yoktur ki; ondan tenzih edilmesi gereksin... İşte bak, tenzih düştü. Tenzih diye bir şey yok aslında diyor. **Esasen, zati kendi özünden münezzehtir... Onun bu münezzehe oluşu, kibriya sıfatının iktizasıdır...** Tenzih, bir mertebe, oraya ulaşmaya kadar, bir mertebe. O mertebeyi idrâk ettikten sonra, tenzih de düştü, kalmadı. Yani, tenzih etmeye gerek kalmadı. Bir benzeri olması lazım ki, ondan tenzih edesin; "o olmaz, bu olmaz" diye. Ona uygun hiç bir varlık olmadığından, neyini tenzih edeceksin. Tenzih gerektirecek bir oluşum yok ortada. Tenzih etmek için mutlak onun ayarında, benzeri bir şey olması lâzım ki; "ona göre, buna göre" diyesin. Bunun dışındaki, bireysel yaptığımız tenzihlerin, aslında

hiç birisinin hakikatte gereği yok, gerçeği de yok. Yani aslında, tenzih mertebesi diye bir merteye yoktur.

Beşeriyetin meydana çıkardığı bir yöndür, bu tenzih yönü. Hakikati itibariyle bir benzeri olacak ki tenzih edilsin. Tenzihle, bu âlemin dışına atmış oluyoruz. Böyle bir şey yok. Ama buraya gelinceye kadar, bu tenzih oluşumuna ihtiyaç vardır, daha yukarılarını iyice anlayabilmek için. Eğer bu tenzih bilgisini bilmemiş olsa insan, Cenâb-ı Hakk'ı gerçek yönüyle anlaması mümkün değildir. Evvelâ genel olarak bir tevhid, kelami tevhid, sonra tenzih yani ötelere atma, sonra teşbih yani ötelere tekrar buraya indirmek, ondan sonra tenzihi ve teşbihi ortadan kaldırmak yani tevhid etmek ki Muhammedi olmaktır. Bunlar, tabi yolda görülecek olan sahalardır. İstanbul'a giderken, Silivri'ye uğradıktan sonra, tekrar; "Ben Silivri'ye gideceğim" diye bir konumun olur mu? Silivri'ye gelinceye kadar Silivri, Silivri'dir, Çorlu Çorlu'dur. Geçtikten sonra, Çorlu bitti, Silivri bitti. Orada tenzih bitti işte artık, o yolu geçtikten sonra. Ama oraya gelinceye kadar tabi bunlar vardır. Uluhiyette de tenzih var ve tenzih sonu Ahadiyete dayanıyor, inniyetine dayanıyor.

Esasen zatı kendi özünden münezzehtir... Onun bu münezzehe oluşu, kibriya sıfatının iktizasıdır... Kibriya: Kendi asaletiyle mutlak olan varlık demek. Yani başkasından asalet almayan, kendi asaletiyle var olan. Uluhiyette de var tabi daha henüz bunlar. Çünkü varlıklar, Uluhiyetten kaynağını alıyorlar, Uluhiyette sıfatlar var. Sıfat mertebesinde de daha konuşulabilir, zatının tenzihi yapılır, sıfat mertebesinde sıfatlardan tenzih edilir. Şah-ı Nakşibendi hazretlerinin hakkında bazı kimseler, söylentiler çıkarmışlar; "Ne gururlu, ne kibirli insan, kimseye bakmaz, kimseye selâm vermez" gibi... O kendi âlemindeyken, dışarıdan bakanlar, onu gururlu, kibirli bir insan zannetmişler. Bu, Onun kulağına gidiyor, demiş ki; "Bizdeki kibir değil, kibriyadır." Yani, Allah'ın asaletidir, özüdür, şuanatıdır demiştir.

Lübb'ül Lübb'ün başında bir hadis anlatılır: "Allah-ı Teala hazretleri, cemal ve kemalinden azamet ve kibriya perdesini kaldırarak, cennet ehline tecelli edecek." diyor. "Ben sizin en âlâ Rabb'inizim" diye tecelli edecek, Cennet ehli, "Asla, sen bizim Rabb'imiz değilsin" diye, bu tecelliye inkar edecek, ancak çok az bir kimse secde edecek bu tecelliye diyor. İkinci, üçüncü defa da yine cennet ehlinin az bir kısmı secde yapacaklar, üçüncü defadan sonra, "Rabb'inizle sizin aranızda bir anlaşma, işaret var mı? diyecek, onlar da "Evet" diyecekler ve o zaman, cennet ehlinin hayallerinde var ettikleri Rabb'ları itibariyle, her birerlerine ayrı ayrı tecelli ettiğinde onlar "Evet" diyecekler ve o vakit secde edecekler.

Tenzih ve teşbihin hakikati orada ortaya çıkacak, bu hadis-i şerife göre. Cenab-ı Hakk, onlara azamet ve kibriya perdesini zatından kaldırarak, yani mahlukattan bir siluet şeklinde yani teşbih mertebesinde onlara gözükecek. İşte daha evvelce, Cenab-ı Hakk'ın bu âlemlerdeki varlığını, bütün mevcudatın özünün, hakikatinin O olduğunu idrâk etmeyen kimseler, tenzih mertebesinde, yani ötelere olan bir Allah'a

yönelmiş olan kimseler, teşbih mertebesinden Hakk'ın zuhurunu inkar edeceklerdir.

Bu ilmi, Uluhiyet ilmini, yani Allah'ın zâtını, teşbih mertebesinde de zuhuru olduğunu, tenzih mertebesi itibariyle yaşadıkları için, teşbihi bilemediklerinden yani Museviyetin zahiri yönüyle, İseviyetin hakikatini idrâk edemediklerinden; "Hayır" diyecekler. Neden? Tenzih mertebesinden bakarak yani Allah'a yakıştıramayacaklar o halleri, tenzih ettikleri için. Cenab-ı Hakk onlara kendi anlayışları itibariyle olan tenzihi tecellisini yapacak. Teşbih tecellisini yaptı çünkü Canab-ı Hakk'ı, kabullenmediler. Çünkü, o mertebesini bilmiyorlar. Hayallerindeki tenzihi şeklinde tecelli edince, "Beli" diyecekler, "Sen bizim Rabb'imizsin". Kime diyecekler? Gerçek olan Rabb'ül Erbaba değil, kendi Rabb'larına, Rabb-ı Has'larına secde etmiş olacaklar, gerçek Allah'a değil. Gerçi, o Rabb-ı Has'ları da Allah'ın dışında bir varlık değil ama, zat mertebesi itibariyle olan Allah değil, hayal mertebesi itibariyle kendi Rabb'larına yönelmiş olacaklar.

Bu TENZİH ki, onun zatının iktizasıdır: İtibar edilen durumların hangisinde olursa olsun; tecelli yolu ile zuhur edip meydana geldiği yerlerin hangisinde olursa olsun; değişmez...

Şöyle ki:

a) Teşbih yolu ile gelebilir... Hadiste olduğu gibi.

Bu teşbihi, Resullullah S.A. efendimizin şu hadis-i şerifinde bulabiliriz:

- «***Rabbımı, taze bir delikanlı suretinde gördüm...***» Bu hadis-i şerifi, daha önce de zahir- batın hukukunda vermişti.

b) Tenzih yolu ile gelebilir...

Bu tenzihi, Resullullah S.A. efendimizin şu hadis-i şerifinde bulabiliriz:

- «***Nuranî bir varlıktır; onu görüyorum...***» Bakın; Nuranî, maddî bir ifadesi yok. Yukarıdaki teşbihle geldi, teşbihi tenzihle geldi, burada da tenzihle geldi. Neden? Çünkü teşbih olacak bir hadise yok. Nur, nurun teşbihi olmaz.

Her iki halde de, TENZİH durumu değişmez...

Bu TENZİH, bir başka yönü ile: Zatî bir TENZİH olur... Bu oluş, onun için gerekli bir hükümdür...

Tıpkı: Bir sıfatın kendisi ile, sıfat almışa bağlanış lüzumu gibi...

Bu, bir tecelli makamıdır ki: Onun hak ettiği şekilde olur... Zatından zatına olur... Ve... kadim TENZİH durumu ile bu, öyle bir şeydir ki: Söz hakkı ancak onundur... Başkası onun durumunu bilemez...

Çünkü: İsimlerinde, sıfatlarında, zatında, zuhur yerlerinde ve tecellilerinde münferid bir varlıktır... Onun münferid oluşu, sonradan

yaratılmışlara nazaran, kadim bir varlığa sahip oluşudur... Hiçbir şekilde, sonradan yaratılmışlara bağlanan şeylerle bir bağlantısı yoktur...

Yüce Hakkın TENZİH'î, halka bağlı tenzihlerden hiç birine benzemez... Onun teşbihi de, bu manayadır...

Daha önce de, anlatıldığı gibi, o: Zatında, kadim sıfatında münferiddir...

Bu TENZİH, bir başka yönü ile: Zatî bir TENZİH olur... Bu oluş, onun için gerekli bir hükümdür...

Tipki: Bir sıfatın kendisi ile, sıfat almışa bağlantı lüzumu gibi...

Bu, bir tecelli makamıdır ki: Onun hak ettiği şekilde olur... Zatından zatına olur... Ve... kadim TENZİH durumu ile bu, öyle bir şeydir ki: Söz hakkı ancak onundur... Başkası onun durumunu bilemez...Demin dedik ya; tenzih artık kalkıyor, tenzih edecek bir şey bulamıyorsun. İşte" Başkası onun durumunu bilemez."

Çünkü: İsimlerinde, sıfatlarında, zatında, zuhur yerlerinde ve tecellilerinde münferid bir varlıktır... Yani, her mertebede ferdi olarak zuhur etmekte, değişik olarak zuhur etmekte. **Onun münferid oluşu, sonradan yaratılmışlara nazaran, kadim bir varlığa sahip oluşudur... Hiçbir şekilde, sonradan yaratılmışlara bağlanan şeylerle bir bağlantısı yoktur...** Yani, zatının.

Yüce Hakkın TENZİH'î yani zati tenzihi, halka bağlı tenzihlerden hiç birine benzemez... Yani, "şundan tenzih ederim, bundan tenzih ederim" dediğimiz genel tenzih, kadim tenzihi bu tenzihlere benzemez. **Onun teşbihi de, bu manayadır...**

Daha önce de, anlatıldığı gibi, o: Zatında, kadim sıfatında münferiddir...

Bazı zatlar, şöyle demişlerdir:

— TENZİH, senin kendi mahallini temizlemendir... Hakka aitbir şey değildir...

Bunda murad edilen mana:

— Durum halka ait bir tenzihtir... Çünkü, karşısında benzeri olan şeyler vardır... Kendisini sarabilir...

Cümlesi ile anlatılabilir...

Bu durumda, kul için TENZİH şöyle olur: Hakkın sıfatlarından biri ile sıfatlandığı zaman, kendi mahallini, temizlemiş olur... İlâhî bir TENZİH yolu ile, gelen noksanlardan yana temizlenir...

Ne var ki, bu TENZİK sonunda; yine Hakkın olur.. Kulun sonradan olduğunu vehmettiği noksan saydığı vasıfları silinince, baki kalan Hak

olur... Eşsiz, ortaksız durumunda TENZİH'î nasıl idi ise... şimdi de öyle kalır...

Çünkü orada, halk için, bir kıpırdama durumu, varlık gösterme durumu kapalıdır...

Bu durumda, mahluktan kasdım, bu TENZİH işinde mahluk yüzünün görünmeyişidir... O TENZİH'teki yüz teklik sıfatı ile Hakkındır...

Ama kendi zatında nasıl haklı ise... öyledir...

İşaret etmek istediğimiz manayı anlamaya çalış...

Bazı zatlar, şöyle demişlerdir:

- **TENZİH, senin kendi mahallini temizlemendir... Hakka ait bir şey değildir...** Demin dediğimiz mesele burada açık olarak meydana çıktı. Tenzih sende, yani Hakk'ta yapacağın bir tenzih yoktur, Hakk'a karşı yahut Hakk itibariyle, neyi tenzih edeceksin? O'nu tenzih ettiğin zaman, zaten açık olarak senin cehlin ortaya çıkar. Onda eksiklikler bulmuş olursun, tenzih etmek suretiyle yüceltiyorum derken eksiltmiş olursun.

Bunda murad edilen mana:

- **Durum halka ait bir tenzihtir... Çünkü, karşısında benzeri olan şeyler vardır...** Yani, halkın karşısında, kendine benzer şeyler vardır. **Kendisini sarabilir...** Karşısında kendi benzerleri vardır, o benzerlerinin ihatası altına, hükmü altına girebilir, ondan tenzih etmeli kendisini deniyor.

Cümlesi ile anlatılabilir...

Bu durumda, kul için TENZİH şöyle olur: Hakkın sıfatlarından biri ile sıfatlandığı zaman , kendi mahallini, temizlemiş olur... Yani kendindeki basar sıfatı, Hakk'ın basiretine dönüştüğü zaman, kendindeki kelâm sıfatı, Hakk'ın kelâmına dönüştüğü zaman, kendini tenzih etmiş, münezzeh olmuş yani temizlemiş olur, noksanlıktan arı olur. Bunu bütün varlığımıza şamil tuttuğumuzda, kendi varlığımızı dahi kendiliklerimizden, kendi varlığımızdan temizlediğimiz zaman tenzih etmiş oluruz. Neden? Çünkü, bizdeki beşeri vasıfları Hakk'ani vasıflarla değiştirmiş oluruz. Noksan sıfatlardan münezzeh olması böyle. Noksan sıfatlardan biz, münezzeh olmuş oluruz. Yani, tenzih Hakk'a ait bir şey değildir, kula ait bir şeydir. **İlâhî bir TENZİH yolu ile, gelen noksanlardan yana temizlenir...** Hakk'ın sıfatları ile sıfatlandığı zaman bu, kendisine ilahi yoldan gelen bir tamamlanma olur, bu noksanlardan yana temizlenir.

Ne var ki, bu TENZİH sonunda; yine Hakkın olur.. Kulun sonradan olduğunu vehmettiği noksan saydığı vasıfları silinince, baki kalan Hak olur... Onun da yine kendi zatında tenzihine ihtiyacı yoktur. Ve bakın, tenzih atlıyor yani tenzihin geçilmesi gerekiyor. **Eşsiz, ortaksız durumunda TENZİH'î nasıl idi ise... şimdi de öyle kalır...**

Çünkü orada, halk için, bir kıpırdama durumu, varlık gösterme

durumu kapalıdır...

Bu durumda, mahluktan kasdım, bu TENZİH işinde mahluk yüzünün görünmeyişidir... Hakk'ın varlığında bütün mahlukatı kaldırdığın zaman, yani mahlukatı mahlukatlık yönüyle kaldırdığın zaman, mahlukat kalkmaz, mahluku sen mahluk gördüğün zaman mahluktur, o mahlukatını kaldırdığın zaman, "tenzih işinde mahluk yüzünün görünmeyişidir". O zaman artık tenzih işinde mahluk yüzü görünmez. **O TENZİH'teki yüz teklik sıfatı ile Hakkındır...**

Ama kendi zatında nasıl haklı ise... öyledir...

İşaret etmek istediğimiz manayı anlamaya çalış...

Burada önemli bir noktaya işaret edeceğim...

Gerek bu kitabımda; gerekse diğer eserlerimde...

— Bu iş Hakka aittir... O ada, halkın nasibi yoktur...

Yahut:

— Bu, halka mahsustur... Hakka bağlanamaz...

Şeklinde sana anlattığım cümlelerden muradım:

— İsim ve müsemma ile ilgilidir... İsmi kendisi ile, onunla ad alan şey...

Demektir... Zatla ilgisi yoktur...

Bunu da böyle bilesin; diye söyledim...

Zat meselesine gelince... O, hem Hak yüzünü, hem de halk yüzünü kendine döndürmüştür...

Hak sıfatında ise... Hakka ait şeyler bulunur... Halkta ise... halka ait olan işler bulunur...

Zat, bir beka üzeredir... Onun bekası da, zatı neyi gerektiriyorsa... o şekildedir... Hem de, katıksız olarak...

Karışıklık, Hak ve halk durumunda olur... Ama iki yüzden birinde, diğerinin hükmü zâhir olunca; birbirini ifna edemez... Her ikisinin de hükmü geçerli olur...

Bu mananın daha açık beyanı, teşbih babında geçecektir... Yüce zatın cevher ve araz olmadığı anlatılacaktır...

*Ey cevher, iki araza ikamet olan;
Ey bir, ikiliği kendi hükmüne alan...*

*Üstün güzellikleri topladın bir oldun;
Muhtelif olsa da sensin zıdları alan...*

O güzellikteki birlik ancak senindir;

Kemal onun için tam oldu, yoktur noksan...

*İster zâhir ol, istersen batın ol yine;
Senin hakkın olmuştur yücelikten sübhan...*

*Münezzeh, mukaddes ve daima yücedir;
Hadisten geçip ceberutta aziz olan...*

*Mahluk ancak, bir benzerini idrâk eder;
Yüce Haktır, kâinattan münezzeh olan...*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
BİSMİLLÂHİR RAHMÂNİR RAHÎM
TEŞBİH

ONBİRİNCİ BÖLÜM TEŞBİH

Îlâhî TEŞBİH cemel suretinden ibarettir... Cemal-i Îlâhî için manalar vardır... Bu manalar, Îlâhî isimler ve sıfatlardır...

Aynı şekilde, cemal-i ilâhî için suretler de vardır... Bu suretler ise... üstte anlatılan manaların tecellilerinden ibarettir...

Bu tecelliler ise... dıştan görülüp tutulan şeylerle; akıl yolu ile anlaşılan şeyler üzerine gelenlerdir... Dıştan gelenler için, Resulullah S.A. efendimizin:

— «Rabbımı taze bir delikanlı suretinde gördüm...»

Hadis-i şerifini misal olarak gösterebiliriz...

Akıl yolu ile anlaşılan şeyler için:

— «Ben, kulumun sandığı gibiyim; beni istediği gibi sanabilir...»

Manasına gelen kudsî hadisi gösterebiliriz...

NOT= Lügat ma'nâsı ile TEŞBİH.

<http://www.cokbilgi.com/yazi/tesbih-benzetme-sanati-edebi-sanatlar/>

Sözü daha etkili duruma getirmek için aralarında ilgi bulunan iki unsurdan güçsüzü olanı güçlü olana benzetmektir. Aralarında türlü yönlerden benzerlik ilgisi bulunan iki şeyden, **benzerlik** bakımından güçsüz durumda olanı daha üstün olana benzetmektir.

ONBİRİNCİ BÖLÜM

TEŞBİH

İlâhî TEŞBİH cemal suretinden ibarettir... Yani, bütün varlıklarda "Feeynema tevellü fesemme vechullah" (2/115) ifadesinde, bütün varlıklarda ilahi cemali seyretmek mümkündür. İşte bu, ilâhî cemalin teşbihi. **Cemal-i İlâhî için manalar vardır... Bu manalar, İlâhî isimler ve sıfatlardır...**

Aynı şekilde, cemal-i ilâhî için suretler de vardır... Bu suretler

ise... üstte anlatılan manaların tecellilerinden ibarettir... Yani bütün varlıkta, Allah'ın esmalarının, isimlerinin ve sıfatlarının zuhurda olduğunu ve bütün bunların da ilâhî cemalden başka bir şey olmadığını düşündüğümüzde ilâhî teşbih yapmış oluyoruz.

Bu tecelliler ise... dıştan görülüp tutulan şeylerle; akıl yolu ile anlaşılan şeyler üzerine gelenlerdir... Dıştan gelenler için, Resulullah S.A. efendimizin:

- «**Rabbımı taze bir delikanlı suretinde gördüm...**» Demin de ondan bahsetti, bu teşbih yani benzetme. Daha evvelki sohbetlerde de geçtiği gibi bu, "Rabbımı taze bir delikanlı suretinde gördüm" demek, batında olan Hakkı, zahirde halk olarak müşahade etmek. Batında, zahiri müşahade etmek. "Rabbımı yani manayı yani batını delikanlı suretinde gördüm" demek. Hak'ta halkı müşahade etmek ve bu da teşbihten başka bir şey değildir. Halkı, Hak'ta müşahade etmek. Hakkı halkta müşahade etmek, teşbihten başka bir şey değildir.

Hadis-i şerifini misal olarak gösterebiliriz...

Akıl yolu ile anlaşılan şeyler için:

- «**Ben, kulumun sandığı gibiyim; beni istediği gibi sanabilir...**» "Ben kulumun zannına göreyim"

Manasına gelen kudsî hadisi gösterebiliriz...

Zanlar, zâhiren "hüsnu zan/güzel zan" ve "sui zan/kötü zan" olmak üzere ikiye ayrılırlar. Ayrıca ilmi olarakta Allah (c.c.) hakkında birçok çeşitleri vardır. Bunlar gerek tenzihi ve gerek teşbihi olarakta ayrılabilirler. İşte kişinin ilmi veya hayali Allah anlayışı nasıl ise kişinin kendi zannında olan ve yöneldiği Allah'ı/Rabb-ı ona göre o zannettiği ve kendi kendine suret verip tasarladığı Rabb'ıdır. Bu Halide bazı hususlarda tenzih, bazı hususlarda teşbih etmek suretiyle itikad etmiş olduğu bir Rabb'ı hükmünü oluşturmuş olur.

Ancak irfan ehli herhangi bir Allah anlayışında onu aklında ve zahir müşahadesinde evvelâ tenzih edip sonra teşbih edip ve bunları toplayıp tevhid ettiğinde gerçek Halıkını bu dünyanın verdiği anlayış imkânları itibari ile müşahade etmiş olur. Bu dünyanın yaşantısı ve imkânları itibari ile mutlak Allah-ı ne tenzih ne teşbih ve nede tevhid ile anlamak mümkün değildir. En ileri derece de idrak edilmiş ancak teşbih ve kıyas yönüyledir ki, zihinde oluşan kıyasi bilgi ile Allah'ın hakikatlerini kısmen de olsa anlamaya çalışmak mümkün olabilmektedir.

Diyamet Meali:

(3/7) *O, sana Kitab'ı indirendir. Onun (Kur'an'ın) bazı âyetleri muhkemdir, onlar kitabın anasıdır. Diğerleri de müteşabihdir. Kalplerinde bir eğrilik olanlar, fitne çıkarmak ve onun olmadık yorumlarını yapmak için müteşabih âyetlerinin ardına düşerler. Oysa onun gerçek manasını ancak Allah bilir. İlimde derinleşmiş olanlar, "Ona inandık, hepsi Rabbimiz katındandır" derler. (Bu inceliği) ancak akıl/kapı sahipleri düşünüp anlar.*

Yukarıda bahsi geçen âyet-i kerîme "**teşbih**" hakikati üzere bizlere çok büyük yol ve saha göstermektedir. Hakikatleri, gerçek hakikatleri üzere anlayabilmemiz için aklımızın kıyas ve benzetmelere ihtiyacı vardır.

Ancak bu sahanın âyet-i kerîmenin ikazı üzerine tehlikelerinin de olduğu belirtilmektedir. Muhkem âyetler, bahsinin bir çok yorumları vardır, bizce muhkem âyetler Allah'ın (c.c.) Zâtından bahseden âyetlerdir. "**Müteşabih**" olanlar ise onun zatını sıfatlarını ve isimlerini kıyas yolu ile anlayışlarımızın kolaylaştırılması için yapılan tariflerdir.

Ayrıca Kur'ân-ı Kerîmin geldiği senelerde daha henüz ilmi ve teknolojik varlıkları ortaya çıkmamış olan araç ve gereçlerin misaller halinde bildirilmesi de ilmi **teşbih** âyetleridir, bunlar zamanı geldikçe teknoloji ilmi ile ortaya çıktıkları zaman **müteşabihlikten** muhkemliğe geçmiş olmaktadır.

Meselâ eabil kuşlarının, ebrehenin askerlerine attıkları cehennem taşları gibi ki, bu günkü her türlü hava savaş araçlarını temsil etmektedir.

Diğer taraftan Süleyman (a.s.) "yukarıdan görürüm" ifadesi ile "Hüdhüd" kuşu her birerlerimizin ceplerinde günde sayısı belli olmayacak kadar çok ötmektedirler.

"*Kalplerinde eğrilik olanlar,*" bunları nefsi ve beşeri menfaatleri için kendilerine menfaat sağlayacak şekilde yorumlamaya çalışırlar. Bu da onların aleyhine çok büyük mes'uliyet sahibi olmalarına sebep olur.

"*Oysa onun gerçek manasını ancak Allah bilir.*"

Bazı hususlar her ne kadar teşbihatla izah ediliyor olsa da bu dünya yaşantısında görüp bilmediğimiz şeyleri, gerçek varlıklarını şekil ve suretleri ile tam olarak bilmemiz mümkün değildir. Ancak teşbih/benzetme yolu ile aklımızda geçici bir suret ile onlara bilgi cihetinden yaklaşmamız mümkün olabilmektedir.

"*İlimde derinleşmiş olanlar,Ona inandık, hepsi Rabbimiz katındandır*"

Bunlar Ehli sünnet olan Ulema-i zahirin olan kimselerdir. Fazla üzerlerinde durmayıp, sadece zahir ifadeleri ile yetinen kimselerdir.

(Bu inceliği) "**teşbihat**" ancak, "ulül el bab" *akıl/kapı sahipleri düşünüp anlar.*

Bir kimsenin gerçek İlâhi **teşbihat** yapabilmesi için ancak bu sahada

bilgi sahibi olması lâzımdır. Bu saha ise esmâ-i İlâhiyye ve sıfat-ı İlâhiyyeler sahasıdır. Her isim ve sıfat Zâti hakikatlere girmek için birer kapıdır. Âdem (a.s.) e öğretilen isimler onun şahsında, bütün Âdem nesline, asılları batınları itibariyle, bünyelerine kolye dizileri gibi asılmıştır. Ancak kişinin bânının da kaldığı için onun bundan haberi yoktur, haberi olması için bu sahanın eğitimini alması lâzımdır ki, kişinin gizli hazinesinde olan, bu kimlik değerleri ortaya çıkabilsin ve faaliyete geçebilsin.

İşte kişi bunları idrak ettiğinde kendinde bulduğu bu hakikatleri kıyas ve **teşbihan** yaşamaya başlar. İşte bu kimseler "**Ulul elbab**" zümresinden olanlardır. İşte bu kimselerin yapmış olduğu teşbihat yorumları en isabetli yorumlardır ki, bunların başlıcalarından biride, Allah ondan razı olsun. Bu kitabın yazarı (Abdul kerim Cili) Hz. Dir.

Suret olarak anlattığımız bu tecellilerden murad; TEŞBÎH'tir...

Şüphesiz, zuhurunda cemal sureti ile görülmektedir... Ancak, tenzih babından da, hakkı ne ise onu alır...

Yüce Allah'ın, daha önce tenzih hakkını tesbit ettiğin gibi, aynı şekilde TEŞBÎH hakkını da vermen gerekir...

Suret olarak anlattığımız bu tecellilerden murad; TEŞBÎH'tir...

"Ben kulumun zannına göreyim" dediği zaman, bir bakıma bu tenzih ifadesini de belirtmekte, ama zannına göreyim dediğinde, o zannında da bir hayali bir suret düşündüğünden işte o suret, yani tahtının üstünde düşündüğü bir Allah sureti olabilir zannında, işte o hayali suret, teşbihtir ve, benzetme yollu bir anlayıştır.

Şüphesiz, zuhurunda cemal sureti ile görülmektedir... Ancak,

tenzih babından da, hakkı ne ise onu alır... Bir bakıma orada teşbih ederken, bir bakıma tenzih de etmekte. Hayalinde yani maddesiz, lâtif görmesinde tenzih vardır, maddeye benzetmesinde ise teşbih vardır.

Yüce Allah'ın, daha önce tenzih hakkını tesbit ettiğin gibi, aynı

şekilde TEŞBÎH hakkını da vermen gerekir... Bir bakıma, baktığın bir mertebede, tenzihi de bulman, teşbihi de bulman gerekir deniyor.

Burada TEŞBÎH üzerinde biraz duralım...

Yüce Allah için yapılan TEŞBÎH, anlaşılacağı gibi; tenzihin tersidir...

İşbu TEŞBÎH, gözle görülen bir şeydir.

Ne var ki, bu manayı, ehlullahtan ancak kemal derecesini bulanlar müşahede eder... Bunların dışında kalan iman sahiplerine gelince, sözümüzün manasını idrâk edemezler... Ancak, yüce Allah'ın

güzelliğine ve cemaline ait suretlerin iktizasına göre, taklid yollu bir îmana sahip olurlar...

Burada TEŞBİH üzerinde biraz duralım...

Yüce Allah için yapılan TEŞBİH, anlaşılacağı gibi; tenzihin tersidir...

İşbu TEŞBİH, gözle görülen bir şeydir. Tenzih: Gözle görülmeyen, ötelere atılan. Teşbih ise: Müşahede edilen, gözle görülen bir şeydir.

Ne var ki, bu manayı, ehlullahtan ancak kemal derecesini bulanlar müşahede eder... Bakın, konuştuğumuz mevzular, camiada ve hepimizde olan mevzular ve yaşamaya çalıştığımız şeyler ne kadar yüksek derecelerde olan bir ilimdir. Hz. Âli Kerremallahu vechenin

Dediği gibi, "Görmediğim Allaha ibadet etmem" demesi de bir teşbih mertebesindedir. Yalnız, teşbihin içinde tenzih de vardır, tevhid de vardır, gerçek yaşantısında. "Görmediğime" derken gördüğü eşyayı, Hakk'ın mutlak varlığı olarak görüyor, ki o da, teşbih. "Görmediğime ibadet etmem" derken tenzih yapıyor, "Gördüğüme ibadet ederim" derken teşbih yapıyor. İkisini birden toplayıp, kemal derecesiyle tevhid yapıyor. İşte gerçek ehlullahın hali budur. Bunlar, Muhammedi'yyül meşrep olanlardır.

Ehlullahtan ancak kemal derecesini bulanlar müşahede eder... Bakın, mertebelerimiz nerelere doğru yükselmiş. Tabi bunu, mutlak böyleyiz diye söylemiyorum, oraya doğru yükselmeye çalışıyoruz, hedefimiz nerelerde olmaktır, süflî olarak yerlerde dolaşmak değildir.

Bunların dışında kalan iman sahiplerine gelince, sözümüzün manasını idrâk edemezler...Neden edemezler? Hayata ikili baktıkları için, bu hakikatleri idrâk edemezler. Bu hususlar tevhid ilmi, ariflerin ilmi, gerçek ehlullahın ilmidir.

Diğerleri ise. ***Ancak, yüce Allah'ın güzelliğine ve cemaline ait suretlerin iktizasına göre, taklid yollu bir îmana sahip olurlar...*** İman ehlinin hali, aslında taklidden başka bir şey değildir. İmandan sonra ikân'a geçebilirse, o gerçek, hakiki imana geçmiş olur.

İman, Hak ve kul ikiliğini gerektirir. İkân da ise ikiye yer yoktur, ikiden birinin kalkması gerekmektedir, kalkması gereken ise kulun beşeriyet halidir, kuldaki beşeriyet zannı kalkınca, geriye "venefahtü" (15/29) kalır ki, Hakk'tan başka bir şey değildir. Bu hal idrak edildiğinde işte bu yaşantı "ikân/yakîn" halidir.

İşe bir başka yoldan girelim...

Bu varlıkların suretlerinden her biri, onun güzelliğini gösterir... Bunlara baktığın zaman; tenzih gözü ile bakmaz da, TEŞBİH gözünü

kullanırsan şüphesiz yüce Allah'ın güzelliğini ve cemalini bir yüzden müşahede etmiş olursun...

Şayet, TEŞBİH suretine geçip, onlardaki yüce Allah'ın tenzih durumunu da akıl yolu ile görürsen, işte o zaman: Yüce Allah'ın hem cemalini, hem de celâlini müşahede etmiş olursun... Bu durum, hem TEŞBİH'tir... Hem de, tenzihtir...

Anlatılan manaları şu âyet-i kerîme ile bağlayalım:

— «Ne yana dönerseniz, Allah'ın yüzü oradadır...» (2/115)

Bu âyet-i kerimedeki manayı anladıktan sonra, istersen tenzih et; istersen, TEŞBİH yoluna git... Her halinde sen, onun tecellilerine dalmış durumdasın... Senin için ondan ayrılmanın imkânı yoktur...

Çünkü: Senin senliğin ve onda olanlar, senin kimliğindir; hüviyetindir... Halen de böyledir... Amel ciheti ile de böyledir; mana ciheti ile de...

Hâsılı: Tüm varlığın, onun cemal suretidir...

Halka benzer yönünle kalırsan; onun güzellik suretini müşahede etmiş olursun... Şayet sana tenzih babında bir yol açılırsa, TEŞBİH'in gider.. Onun güzelliğine, cemaline ve manasına suret olursun...

Şayet sana; TEŞBİH'in ve tenzihin ötesinde bir sefer nasib olursa, ikisini de geçmiş olursun; TEŞBİH'in ve tenzihin ötesinde bir makam alırsın...

İşbu makamın adı: ZAT'tır...

Artık her şeyi bırak Öteye geç;

Temiz bulduğunu da kendine seç...

İşe bir başka yoldan girelim...

Bu varlıkların suretlerinden her biri, onun güzelliğini gösterir... Bunlara baktığın zaman; tenzih gözü ile bakmaz da, TEŞBİH gözünü kullanırsan şüphesiz yüce Allah'ın güzelliğini ve cemalini bir yüzden müşahede etmiş olursun... Ötelere ait olmadığını, Hakkın vechinin burada mevcut olduğunu bilir ve bu varlıklardan müşahede edersen teşbih yönlü bakmış olursun.

Şayet, TEŞBİH suretine geçip, onlardaki yüce Allah'ın tenzih durumunu da akıl yolu ile görürsen, işte o zaman: Yüce Allah'ın hem cemalini, hem de celâlini müşahede etmiş olursun... Bu durum, hem TEŞBİH'tir... Hem de, tenzihtir... Suretlerine baktığın zaman, teşbih edersin. Ama suretlerindeki zatı müşahede ettiğin zaman, tenzih edersin. Yani aynı görüntü içerisinde, hem teşbih hem tenzih etmiş olursun. Neden? Sende İslamiyet ilmi olduğu için. Museviyet ilmi olsa, sadece tenzih edersin, başka bir şey yapamazsın. İseviyet ilmi

olsa, sadece teşbih edersen, başka bir şey yapamazsın. Ama Muhammediyet ilmi olduğundan, hem tenzih hem teşbih ve sonunda da tevhid etmiş olursunki, gerçek anlayış ve idrakte budur.

Anlatılan manaları şu âyet-i kerîme ile bağlayalım:

- «**Ne yana dönerseniz, Allah'ın yüzü oradadır...» (2/115)**
"Lillahil maşrıki vel mağribi" yani "Doğu ve batı Allah'ındır." "Feeynema tuvellu fesemme vechullah" yani "Nereye bakarsanız Hakk'ın vechi oradadır." "İnnalaha vasiun alim" yani "Allah ilmi ve varlığı ile de her şeyi kaplamıştır."

Bu âyet-i kerimedeki manayı anladıktan sonra, istersen tenzih et; istersen, TEŞBİH yoluna git... Her halinde sen, onun tecellilerine dalmış durumdasın... Senin için ondan ayrılmanın imkânı yoktur... Bu hakikati idrâk edersen, artık bunun dışında âleme bakışın değişmez, aslı üzere olur. Âleme bakışın, senin hayalindeki bakışın olmaz, gerçeği üzere olur. Senin için o tecelliden ayrılmanın imkânı yoktur. Çünkü başka yolun yoktur. Ancak bu yaşantıya çok dikkat edilmesi lâzım gelmektedir. Bu yaşantı zaman, zaman kişinin üstünde mutlak olarak yaşansa da, her zaman olmaması gerekmektedir, çünkü içinde yaşanılan dünyanın herkes gibi beşeriyeti ile dünyaca yaşanması da gerekmektedir. Bu iki halin birbirine karıştırılmadan yani tenzih ve teşbih hakikatleri ile birlikte yaşanması lâzımdır ki, zâhir yaşantımıza bir zarar vermesin. İşte gerçek irfan ehli hem zâhirini hem bâtınını itidal üzere yaşayan kimsedir, ve bu hakikatlerle, yani hem halkıyyetini ve hemde Hakkıyyetini birlikte yaşaması o halin kemâlidir. O nun bu halini dışarıdan idrak edemeyen kimseler kendileri gibi o halde yaşayan irfan ehlini de bigâne bir şeyden habersiz zannederler, çünkü yaşantısında kendilerinin dışında bir halinin olmadığını görürler ve kendileri gibi zannederler. Ve yanlarında yaşadığı halde irfan ehlinin halinden haberleri bile olmaz.

Çünkü: Senin senliğin ve onda olanlar, senin kimliğindir; hüviyetindir...

Hakikatin itibari ile beşeri kimliğinden geçtikten sonra varlığın Hakk'ın "ente/sen" dediği senin gerçek kimliğindir. Beşeriyetin ise senin hayali "benlik" kimliğidir, bu ise ef'al/zâhir mertebesi itibari ile geçerli hayali olan, fakad aslında hiç olmayan kimliğidir.

Halen de böyledir... Amel ciheti ile de böyledir; mana ciheti ile de... Bu halleri idrak edenler hakikatleri ile yaşarlar idrak sahibi olmayanlar ise kendilerindeki hayal ve zanları ile yaşadıklarından bunlardan gerçekleri yönünden istifade edemezler.

Hâsılı: Tüm varlığın, onun cemal suretidir...

Kişi bu hali idrak etse de, etmese de, bütün varlığı Hakk'ın Cemâl suretinin görüntüsüdür. Ancak kendini tanıyamayan kimse ise, kendi gaffeti itibari ile bunları zaman, zaman Celâl olarak yaşar. Bu şekilde de kendi varlığında teşbihi, Cemâli ve Celâli olarak yaşamış olur.

Halka benzer yönünle kalırsan; onun güzellik suretini idrak eder müşahede etmiş olursun... Şayet sana tenzih babında bir yol

açılırsa, TEŞBÎH'in gider.. Onun güzelliğine, cemaline ve manasına suret olursun...

Kendindeki Hakk ve halk mertebelerini idrak edip beşeriyetinden sıyrılır ve halkında aslında Hakk olduğunu anlarsan, zahirende onun güzellik hakikatini idrak etmiş olursun. Bu da teşbihtir.

Bu yoldan bu sefer zahir acziyyetine bakarsan o zaman onu bu vasıflardan tenzih edersin.

Şayet sana; TEŞBÎH'in ve tenzihin ötesinde bir sefer nasib olursa, ikisini de geçmiş olursun; TEŞBÎH'in ve tenzihin ötesinde bir makam alırsın...

Bu makam, her iki makamı bünyesinde toplayan "tevhid-i şuhudi" makamıdır ki, Celâl ve Cemâli bir arada yaşamaktır.

İşbu makamın adı: ZAT'tır... Yani, tevhid-i mutlak makamıdır.

Artık her şeyi bırak Öteye geç;

«Allah.» de, sonra bırak. (6/91) Gördüğün âlemde her şeyin Hakk'ın bir isminin zuhuru olduğunu idrak eden kimse için hayatın dedi kodusu onlara bir şey vermediğinden hepsinden uzaklaşıp dünyadan öteye kendi gönül âlemlerine giderler.

Temiz bulduğunu da kendine seç...

Temizden kasıt bu sahada, kirlenmiş benlik ve nefis bilgisinden temizlenmiş düşünce ve tefekkürdür. Okuduğun kitaplardan ve gördüğün manzalardan bunları ayırıp, temizlerini kendine seç.

Şimdi TEŞBÎH'in bir başka şeklini anlatacağız...

Bunu da bilmen lâzımdır...

Yüce Hak için, iki TEŞBÎH yolu vardır:

a) Zatî TEŞBÎH...

Bu TEŞBÎH şekli; dışta görülüp, dokunulan mevcudların suretidir... Hayal âleminde bulunanları da, bu dıştan görülüp dokunulan şeyler arasına kat..

Bunları, böylece; Hakkın zatî varlığı olduğunu TEŞBÎH yollu bil...

b) Vasfî TEŞBÎH...

Bu TEŞBÎH, isimlere bağlı manaların suretleridir... Bunlar, hissî şeylerden de, hayaldekilerden de temizdir...

Bunları da, böylece; Hakkın vasıf yollu TEŞBÎH'i olduğunu bil...

İkinci şıkta anlatılan suretler, zihindedir; akıl yolu ile bilinir... His yolu ile, onlara bir şekil çizilemez... Bir şekil çizildiği zaman, zatî

TEŞBÎH olur... Çünkü, şekillenme, TEŞBÎH durumunun kemal makamıdır... Kemal ise... her şeyden önce zata lâyıktır...

Şimdi TEŞBÎH'in bir başka şeklini anlatacağız...

Bunu da bilmen lâzımdır...

Yüce Hak için, iki TEŞBÎH yolu vardır:

a) Zatî TEŞBÎH...

Bu TEŞBÎH şekli; dışta görülüp, dokunulan mevcudların suretidir... Hayal âleminde bulunanları da, bu dıştan görülüp dokunulan şeyler arasına kat... Yani, melekleri, diğer varlıkları da bunların arasına kat.

Yani ehlullah'ın Allah'ı ef'al mertebesi itibari ile tanıdığı, beş halinden biri olan, "evvelâ eşyayı görür ondan sonra onların varlığında olan Hakk'ı görürüm" hükmü ile anlatılan teşbihi hakikattir.

Bunları, böylece; Hakkın zatî varlığı olduğunu TEŞBÎH yollu bil... Bu ma'nâ ile bakıldığında bahsedilmek istenen tarifi hali arifçe anlaşılabilir olur.

b) Vasfî TEŞBÎH... Vasıf teşbihi. Sıfatlanmış hakikatler ki, ef'al âleminde görüntüye gelmiş olan varlıkların kaynaklarıdır.

Bu TEŞBÎH, isimlere bağlı manaların suretleridir... Bunlar, hissî şeylerden de, hayaldekilerden de temizdir...

Yani daha henüz madde âleminde görüntüye gelmemiş varlıkların lâtif suretleridir.

Bunları da, böylece; Hakkın vasıf yollu TEŞBÎH'i olduğunu bil...

İkinci şıkta anlatılan suretler, zihindedir; akıl yolu ile bilinir... His yolu ile, onlara bir şekil çizilemez... Bir şekil çizildiği zaman, zatî TEŞBÎH olur...

Çünkü, şekillenme, TEŞBÎH durumunun kemal makamıdır... Kemal ise... her şeyden önce zata layıktır...

Vasfî TEŞBÎH üzerinde biraz duralım...

Kalan vasfî TEŞBÎH için, çeşitlerin hiç biri ile, şekillenmek, mümkün değildir... Hatta, misal getirmek sureti ile de, onu şekillendirip, bir cins bulmak imkânsızdır...

Âyetlerle getirilen misal yollu şekilleri, anlatılan mana icabı zata bağlamak icab eder...

Bu manada gelen, âyetteki:

— «Mişkât, misbah, zücade...» (24/35)

Kelime manalarına bir bak...

Bu TEŞBÎH, insanın suretidir... Ve: Zatî TEŞBÎH'tir...

«Mişkât...» (24/35)

Kelimesinden murad: İnsanın sinesidir...

«Zücade...» (24/35)

Kelimesinden murad: İnsanın kalbidir...

– «Misbah...» (24/35)

Kelimesinden murad. İnsanın sırrıdır...

Aynı âyet-i kerimede geçen diğer cümle ve kelimeleri de ele alalım...

Meselâ:

– «Şecere-i mübareke...» (24/35)

Kelimesinden murad: İnsanın gaybe imanıdır.. Gayb ise: Yüce Hakkın halk suretindeki zuhurudur...

Asıl iman ise, gaybe imandır...

– «Zeytune...» (24/35)

Kelimesinden murad, Mutlak hakikattir... Bu, öyle bir hakikattir ki, onun için:

– Her yönü ile Hakka aittir...

Diyemeyiz... Keza onun için:

– Her yönü ile halka aittir...

Şeklinde bir cümle de söylemeyiz... Çünkü: Bu bir iman ağacıdır...

– «Şarkıyye, değildir...» (24/35)

Cümlesinden murad: Mutlak tenzihin gerekli oluşudur... Haliyle, TEŞBİH yönünü buradan atmak gerekir...

– «Garbiyye değildir...» (24/35)

Cümlesinden murad: Tenzihî atmak suretiyle:

– Mutlak TEŞBİH...

Sözünü söylememendir...

Hâsılı: Bu, öyle ince bir iştir ki: TEŞBİH kabuğu ile, tenzih özünden süzülüp gelir...

– «Onun yağı olur ki...» (24/35)

Cümlesinden murad: Kendi yakın halidir...

– «Aydınlatır...» (24/35)

Cümlesinden murad: İnsan nuru ile, yağ zulmetini kaldırmasıdır...

– «Eğer ona dokunacak olsan, ateştir...» (24/35)

Cümlesinden murad: Açıktan ona değmenin, görmenin imkânsızlığıdır...

– «O, nurdur...» (24 /35)

Bu cümleden murad: TEŞBÎH nurudur...

– «Nur üzerinedir...» (24/35)

Cümlesinden murad: İman nurudur... Tenzih nurudur...

Hâsılı: Bu âyet-i kerime:

– «Allah dilediğini nuruna ulaştırır... Allah, insanlar için misal-
ler getirir... Allah her şeyi bilendir...» (24/35)

Cümleleri ile, TEŞBÎH'ini tamamlar...

Bütün bu TEŞBÎH'lerden murad: Zatî TEŞBÎH'tir...

Her ne kadar misal yollu, zâhir olsa dahi... bu misal onun güzel suretlerinden biridir...

Bütün bu misalleri, anlatılan manada nazara almak icab eder...

Meselâ:

– Süt...

Diyelim... Bu süt, rüya âleminde zâhir olduğu zaman, ilme misal olur...

Süt, kendi durumu ile, ilim manasına ait suretlerden biridir.

Bu, böyledir... Zira, her misali, temsil eden bir mümessil vardır...

Gerçekten, geçen misal; onu temsil eden suretlerden biridir... Ancak onu gösterir... Ve onun mana cephesini yüklüdür...

Bu manayı anla...

Vasfî TEŞBÎH üzerinde biraz duralım...

Yukarıda bahsi geçen âyeti kerîmenin tamamını verelim.

Kur'an-ı Kerim Türkçe okunuş:

(24/35) Allâhu nûrus semâvâti vel ard, meselu nûrihî **kemişkâtin** fihâ mısâh, el**mısbâhu** fî **zucâceh**, ezzucâcetu keennehâ **kevke** bun **durriyyuy** yûkadu min **şecerâtin mubâra** ketin **zeytûnetil** lâ **şarkıyyetiv** ve lâ **garbiyyetiv** yekâdu **zeytuhâ** yudû ve lev lem temseshu nâr, nûrun alâ nûr, yehdillâhu linûrihî mey yeşâé', ve yadribullâhul emsâle linnâs, vallâhu bikulli şey'in alîm.

Diyanet Vakfı Meali:

(24/35) Allah, göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da,

batıya da nisbet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur. Onun yağı, neredeyse, kendisine ateş değmese dahi ışık verir. (Bu,) nûr üstüne nûrdur. Allah dilediği kimseyi nûruna eriştirir. Allah insanlara (işte böyle) temsiller getirir. Allah her şeyi bilir.

Yukarıda ki âyetin mealinde de görüldüğü gibi bütün kelimeleri teşbihattan'dır. Bu ma'nâ da bir çok âyet-i kerîme vardır.

Burada biraz durarak, mevzuun daha iyi anlaşılması için, aşağıda ki bazı kelimelerin de lûgat ma'nâlarına bir göz atalım, Vaktimin darlığından, bu kelimelerin lûgat ma'nâlarını lûgatından çıkarıp yazması için kendisine rica ettiğim, Ay... Kızımıza yaptığı çalışması için teşekkür ederim sağ olsun.

(Müteşâbih) (teşbih) (şibih) Bu kelimenin asıl anlamı, açısından olan benzerliktir. Renk, tat, adalet ve zulüm gibi. İster sömüt, ister soyut olsun, aralarında ki benzerlikten dolayı, iki şeyden birinin diğerinden ayırt edilememesidir. Ayette, "*Bu onlara (dünyadakine) benzer olarak verilmiştir. (2/25)*" Kimisi de müteşâbih kelimesini olgunluk ve mükemmellikte benzer diye yorumlamıştır.

Bakara suresi 70 âyette. "Bu inek bize karışık/teşâbehe" geldi. Demişlerdir.

Müteşâbihu'l Kur'an; lâfız veya ma'nâ açısından başkasına benzediğinden, tefsiri müşkül olan Kur'an ifadeleridir. İslâm hukukçuları, müteşâbihi, "zâhiri, kastedilen ma'nâ ya delâlet etmeyen ifadedir" diye tarif etmişlerdir.

(Mişkât) Deliği olmayan oyuk/menfezi olmayan küçük hücre.

(Misbâh) Kendisinden içilen kap, deve için kullanıldığında, sabah oluncaya kadar dizleri üzerine çömelip ayağa kalkmayan deve anlamındadır. Ayrıca lâmbanın konulduğu yer anlamındadır. Lâmba anlamına da geldiğinden yıldızlara ad olmuştur.

(Zücace) Cam, şeffaf taşa denir.

Buraya birde, "derece ve dereke" kelimelerini de alalım.

(Derece) Derece, kat, miktar.

(Dereke) Aşağıya inmek ma'nâsına'dır. Bundan dolayı Cennet dereceleri/Cehennem derekeleri denir.

Ayrıca denizin en dip yerine "derk" denir.

Suya ulaşmak için, başka bir ipin bağlandığı ipe ve bir şeyin ardından insana ulaşan şeye de "dereke" denir.

"Edrâke" ise bir şeyin son noktasına ulaşmak ma'nâ'sında dır.

(97/2) - Ve mâ "**edrâke**" mâ leyletül kadr.

(97/2) Kadir gecesinin (o büyük fazl-u şerefini) sana bildiren nedir?

Kadir (97) Suresinde belirtildiği gibi. Bu tür teşbihatta, "Edrâke" kelimesinin ifade ettiği anlayışa çok ihtiyaç olduğu ortadadır. Bu hâl ise idrak ve irfaniyyetle ve gerçek tevhid bildisi ile anlaşılacak hususlardır.

Bu kısa izahlardan sonra tekrar yolumuza devam edelim.

Kalan vasfî TEŞBİH için, çeşitlerin hiç biri ile, şekillenmek, mümkün değildir... Hatta, misal getirmek sureti ile de, onu şekillendirip, bir cins bulmak imkânsızdır...

Âyetlerle getirilen misal yollu şekilleri, anlatılan mana icabı zata bağlamak icab eder...

Bu manada gelen, âyetteki:

- «**Mişkât, misbah, zücade...**» (24/35) Nur suresi.

Kelime manalarına bir bak...

Bu kelimeleri gerçek ma'nâlarını anlamadan okuyup geçmek metinden hiçbir şey anlamamak demektir. Ancak bir metinde yazarı tarafından mevzuun içine giydirilmiş ma'nâsı varsa o ma'nâ okuyana geçeceğinden o metinden bir huzur duyulur.

Bu TEŞBİH, insanın suretidir... Ve: Zatî TEŞBİH'tir...

Sure-i şerifin bu âyetleri içinde bahsedilen teşbih'ler tümüyle beşer insan heykelinin hakikat-i itibari ile gerçeğini gizemli bir şekilde anlatmaktadır. O nun hakikat-i ise Hakk'ın hakikatinden başka bir şey değildir. Bu teşbihlerle Zât-ı mutlak kendi hakikatini, Zât-ı mukayyet itibari ile insan suretinde anlatmaktadır.

Teşbih kelimesinin aslı olan (**şibih**) kelimesinin sayı ve ma'nâ değerlerine bakalım. Ebced sayı değerleri (şın/300) (be/2) ve (he/5) harflerinden ve sayılarından meydana gelmektedir.

Sayı değerlerini toplarsak, (3+2+5=10) olur ki, "aşere-i kâmile" denir yani, on kemâl sayıdır, tek sayıların bittiği çif ve sonsuz sayı değerlerinin başladığı makamdır. Ayrıca tevhid-i ve kesreti bünyesinde toplamıştır.

(1) olması yönüyle tevhid/vahdet, ve ahadiyyet/tekliğini tenzihtir. (10) olması dolayısı ile de kesrettir/çokluktur ki buda teşbihtir. Ayrıca (10) İseviyyet mertebesidir ki, o sahada "teşbih" sahasıdır. İsâ (a.s.) in hakikatleri ise hep teşbih ile anlatılır.

(Şibih) in harf ma'nâ değerlerine baktığımız zaman, (şın/300) sayı çokluğu itibari ile, kesret âlemindeki her mahalde müşahede sonsuzluğunu, şın harfinin üstündeki üç noktası ile, üç yakîn mertebelerini, ayrıca baş tarafında bulunan üç makamı ile, üç İlâh-i seferi, "1 Hakk'tan halka" "2 halktan Hakk'a" "3 tekrar Hakk'tan halka ancak bu sefer, Hakk olarak dönmektir ki, bu seferi idrak etmiş olan kimseler Hakk ile halkı bünyelerinde birleştirmişlerdir.

İşte bu kimselerin hakikatleri anlattıkları makam, teşbih makamıdır. Ve Hakk'ı burada da görüldüğü gibi insan akıl ve gönüllerine geçişik benzetmelerle anlaşılması daha kolay sahalara olarak izah etmektedirler. Şın'ın ileriye doğru uzanan kapsayıcı kısmı ise, bütün âlemleri kendi bünyesinde ihata ve muhafaza ettiğinin sembolüdür. "Sin" harfi, üstünde noktası olmadığından Kâmil İnsanın, (Yasin) olarak bânını, "şın" harfi ise üstündeki üç nokta/makamı ile, gerçek müşahit/İlâh-i hakikate şahit olan, Kâmil İnsânın zâhiri'dir.

(be/2) ise, "ile" birliktelik makamı olduğundan, kendinden evvelki makam ile kendinden sonraki makama arcılık ettiğinden adeta risalet makamı temsilcisi olmaktadır. Alfebe de birinci harf olan Elifte bulunan İlâh-i hakikatleri oradan alıp "te" olan üçüncü harf makamında ve "ente/sen" e aktarmakta ve böylece bânında olan İlâh-i hakikatler "ente/sen" olarak ortaya/müşahede sahasına çıkmaktadırlar.

(he/5) ise İlâh-i hakikatleri, beş hazret mertebesinde, "hüviyet-i mutlaka" olarak zuhura çıkardığından, ve bunları da "şın" makamında müşahede ettiğinden böylece hakikat-i İlâhiyye "teşbih" anlayışı üzere zâhir olmaktadır.

Bilindiği gibi (he) harfinin yazıda, sonda ve ortada olmak üzere, iki hali vardır. Allah lâzının sonunda da, olduğu gibi tek gözlü, yazıların arasında geldiği zaman iki gözlüdür. Allah lâfzını sonundaki, tek gözlü "he/hu" hüviyet-i mutlakayı, yazı arasında geçen iki gözlü, "he/hu" lar ise, hüviyet-i mukayyede, ve hüviyeti mutlakayı birlikte ifade etmektedirler.

Yani orada mahlûka yer vardır. Allah lâfzının mutlak hakikatinde ise mahlûka yer olmadığından sadece hüviyet-i mutlaka olduğundan "he/hu" lar tek gözlüdür. İşte böylece.

Bu TEŞBİH, insanın suretidir... Ve: Zatî TEŞBİH'tir...

Yukarıda bahsedilen teşbih izahının bir bölümünde, "*aralarında ki benzerlikten dolayı, iki şeyden birinin diğerinden ayırt edilememesidir.*" Deniyor idi.

İşte İblis, Âdem (a.s.) hakkında yapmış olduğu teşbihte, (7/A'RÂF-12: *Allah buyurdu: Ben sana emretmişken seni secde etmekten alıkoyan nedir? (İblis): Ben ondan daha üstünüm. Çünkü beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın, dedi.*)

Bu ifadesiyle Âdem'in bânını/hakikatini tam idrak edemeyip sadece suretine baktığından kendi anlayışına göre bir çamur ateş kıyası/teşbih yaptığından ve bu teşbihinde de hataya düştüğünden kendisi tardedilmişlerden oldu.

(7/13) Allah, "Şimdi in aşağı oradan. Çünkü senin orada büyüklük taslamak haddine değil! Hemen çık! Çünkü sen aşağılıklardansın" dedi.

Yukarıda (**Mişkât**) hakkında lügat ma'nâsı olarak.

(**Mişkât**) *Deliği olmayan oyuk/menfezi olmayan küçük hücre.*

Diye ifade edilmişti.

Diğer yönden aynı zamanda (**sîne**) (A.) .1. **göğüs**. 2.yürek. Demek olduğuda diğer lügatta belirtilmektedir.

«**Mişkât...**» (24/35)

Kelimesinden murad: İnsanın sinesidir...

Göğüs ve sine ise "**sadr**" dır. Burası ise esmâ-i İlâhiyyenin tahtı/oturduğu yerdir. Yani insan da, zuhura çıktığı hayat sahasıdır. Mûsâ peygamber (a.s.) Fir'avn'a giderken bu sahanın açılmasını Cenâb-ı Hakk'tan istemiştir.

(20/25) - *Dedi: ya rab! benim "sadr/göğsüme" genişlik ver.*

Mertebe-i Mûseviyyet tenzih üzere bina edildiğinden, bu saha daha henüz Hakk'ın Zât-î tecellisi ile müşerref olmadığından, bazı isimlerin sıkıntısı ile yaşanmakta idi, bu da bir miktar kabz halini ortaya getiriyor idi, işte bunu fark eden Mûsâ (a.s.) nın duası bu oldu.

Ancak aynı mevzu da, Peygamberimiz başta olmak üzere, Ümmet-i Muhammed için ise.

(94/1) - (Ey Muhammed!) *Senin "sadr/göğsünü" açıp genişletmedik mi?*

İfadesi ile Zât-ı Zülcelâl bu sahaya Zât-i tecellisinin olduğunu açık olarak belirtmektedir.

(**Mişkât**) *Deliği olmayan oyuk/menfezi olmayan küçük hücre.*

Diye ifade edilen ve ümmet-i Muhammed için kapasite olarak çok genişletilen, "**sadr**" İlâh-î tecelligâh'tır. Ancak bu sahanın çok iyi korunması lazımdır, "*Deliği olmayan oyuk*" olarak teşbihen belirtilen bu makamın, tek girişi olduğu anlaşılmaktadır. İşte irfan ehlinin bu girişin başında durup, burasını çok sıkı kontrol altında tutması lâzımdır. Çünkü adeta hayatın yaşam merkezlerinden biridir. Ve oraya sahip olmaya çalışan çok güçler vardır. Orası hangi gücün eline geçerse o beden heykelini o güçler istilâ edip her mahalline sahip olurlar. Ve kendi arzu ve istekleri istikametinde kullanırlar, bu da çok büyük bir kayıp ve vebaldir.

(114/1-6) De ki: "*Cinlerden ve insanlardan; insanların "sadr" göğüslerine vesvese veren sinsî vesvesecinin kötülüğünden, insanların Rabbine, insanların Melik'ine, insanların İlâh'ına sığınırım.*"

İşte yukarıda bahsedilen sure de ve benzerlerinde bu tehlike açık olarak belirtilmektedir. O halde yapılacak şey bu tehlikeyi hemen bertaraf etmek lâzım gelecektir. Bu hususta evvelâ sünneti seniyyeye

uyup, şeraiti Muhammediye üzere hayatımızı sürdürmemiz mutlaka gerekecektir. Bu da yetmez, daha sonra gerçek bir "tevhid" eğitimi ile irfaniyyet yolunda yürüyerek, kişinin taşıdığı yükünün ne olduğunu anlaması gerekecektir. Böylece aslına ulaşip gerçek kimliğini bulmuş ve sadrını dahada genişletmiş olarak, Peygamberimizin lisanından, Cenâb-ı Hakk'ın "*ben yere göğe sığmam mü'min kulumun "sadr/kalbine/gönlüne sığarım"*" dediği "sadrımız"ı uluşturmamız lâzım gelecektir ki.

Bu hâl de, "**elem neşrahleke sadrak**" (94/1) "*biz senin sadr/göğsünü açmadık mı?*" Müjde-i İlâhisinin kendi Zâtından, açık olarak ilân edilmesidir. Yani bu sahanın kendi Zâtına ait olduğunu da açık olarak belirtmektedir.

İşte bir insan kendi sadrını dünyalık şeylerle hayal ve vehimle doldurursa, oraya İlâh-i tecelli olmaz, orası şeytanın ve avanesinin mekânı olur ki, o vücutta onun aleti olup hep dünyalık ve nefsi fiilleri meydana getirir, bu da cehenneme gitmesine sebep olur. Bu hâl ise emanete ihanetliktir. Çünkü o mahal "sadr/göğüs" sahası kişiye Hakk'ın bir emaneti olarak ve kendisinin isimlerinin tecelli ve zuhur mahalli olarak verilmiştir, Oraya emanet olarak konan esma-i İlâhiyyeyi kişi Hakk'ın yolunda kullanmaz ise onları "esma-i nefsiyye" ye döndürmüş ve nefsinin istikametinde kullanmış olduğundan bütün esma-i İlâhiye ahirette kendisinden hesap soracaktır bunun hesabını vermekte kolay bir şey olmasa gerektir.

Eğer bir kimse sadrını/döğsünü ve orada bulunan esma-i İlâhiye yi gerçekten idrak edip Hakk'ın yolunda irfaniyyet ile kullanırsa işte bu yüzden esmâ-i İlâhiye ondan razı olduğundan o kişide "merzı/razı olunmuşlar"dan olmuş olur ki, "*Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön!*" (89/28) hükmünün hakikat-i içine girilmiş olur.

İşte ozaman orada "**Mişkât**" ta ilâh-i nur parlamaya başlar ve bütün beden mülkünü de aydınlarır. İlâh-i tecelli devam ettikçe ve esma-i İlâhiye hakikatleri ile nurlandıkça, "nur üstüne nur" olur.

(Zücade) Cam, şeffaf taşa denir.

Eğer sadr/göğüs, esma-i İlâhiye ile nurlanmış ise o sadrın içinde bulunan kâlp, **(Zücade)** cam gibi şeffaf nur-u İlâh-i ile dolar ve parlamaya başlar.

Eğer sadr/göğüs, esma-i nefsiyye ile doldurulup karartılmış ise işte o sadrın içinde olan kâlp, kâlpikten çıkıp, dünyalık kalp taşa dönüşür. Ve bu kalbe insan kalbi denmez.

«Zücade...» (24/35)

Kelimesinden murad: İnsanın kalbidir...

İşte bu insan esma-i İlâhiye ile dolu olan ve bütün İlâhi tecellilere ayna olan **(Zücade)** bu şekilde gerçek "Halife/İnsan" vasfını alan **İnsanın kalbidir...**

(Misbâh) Kendisinden içilen kap, deve için kullanıldığında, sabah oluncaya kadar dizleri üzerine çömelip ayağa kalkmayan deve anlamındadır. Ayrıca lâmbanın konulduğu yer anlamındadır. Lâmba anlamına da geldiğinden yıldızlara ad olmuştur.

- «**Misbah...**» (24/35)

Kelimesinden murad. İnsanın sırrıdır...

Yukarıda görüldüğü gibi **(Misbâh)**ın bir ifadesi de "lâmbanın konulduğu yer" olarak ifade edilmektedir. Lâmbanın konulduğu yer bir bakıma İnsan varlığının hakikatidir. O'nun içine konan lâmba ise, O'nun ruhu, ışığı ise O'nun nurudur, bütün bunlarda. **İnsanın sırrıdır...**

Aynı âyet-i kerimede geçen diğer cümle ve kelimeleri de ele

alalim... Edison, yirmi sene, Ampulü bulmak için. Kuran-ı Kerim'in burasını okumuş diye rivayet ediyorlar. Nur suresinin bu bölümünü, otuz beşinci ayetini okuduğunu, uzun uzun düşündüğünü ve binlerce element denediğini söylerler. O bir fanustadır, Bir mişkat yani bir lambadadır, oradan zeytinyağı gibi parlamaktadır, yanmaktadır, o da bir oda içerisinde durmaktadır, orada durup ışığını yaymaktadır diye ifade eder. Bu bir teşbih, benzetme yollu, bir hakikati benzetme yollu anlatıyor. Burada iki benzetme vardır; biri insanın hakikati, insanın gönlündeki nur-u ilâhiyi anlatıyor. biri de gaz lambasını, elektrik lâmbalarını anlatıyor. O gün elektrik bilinmediği için, o gün anlattığı şey, yağ kandili idi. Ama neticede teşbih-i bir anlayış ile anlatış idi.

Meselâ:

- «**Şecere-i mübareke...**» (24/35)

Kelimesinden murad: İnsanın gaybe imanıdır.. Gayb ise: Yüce Hakkın halk suretindeki zuhurudur...

Bir bakıma "şecer" den kasıt Âdem neslidir. Bir bakıma Âdem oğlunun birey olarak kendisidir. Ayağa kalkıp kollarını yukarıya doğru kaldırdığında şeklen dahi şecer/ağaç olmaktadır.

Hakikat-i itibari ile ise bütün varlığı âlemleri kaplayan bir şecer/ağaçtır. Ancak bu hakikat iman yolu ile anlaşılır.

Asıl iman ise, gaybe imandır...

Bu husus. **Ellezîne yu'minûne bil ğaybi** (2/3) - *Onlar gaybe inanırlar*, hükmüyle ifade edilmiştir. Buraya kısa bir açıklama getirmek gerekmektedir. "**bil ğaybi**" deki, ifade "gaybı ile iman eder" konumundadır. O'da, kişi kendinde bulunan hayat, nefis, ruh, nur ve duygularını göremediği halde zuhur ve faaliyetlerini müşahede ettiğinden görmediği halde varlıklarını faaliyetleri cihetinden şuhuden, gözleri ile bunları görmediğinden, imanen kabul etmektedir. İşte bu hâl ve yaşantıdan yola çıkarak, kendinde bulduğu bu durumu âlemde de

bulabildiği ve böylece bu hali şuhuden yaşadığından, **Asıl iman ise, bahsi geçtiği şekilde, gaybe imandır...** Bu ise iman ve ikân yaşamının birlikteliğinin kemâlidir. Bu yaşantı ise İrfan ehlinin halidir.

- «Zeytune...» (24/35)

Kelimesinden murad, Mutlak hakikattir...

Zeytine, tane olarak baktığımızda, kesret/çokluktur. Ancak içindeki yağ itibari ile vahdet/birliktir. Tek tek zeytinler sıkıldığı zaman hepsinden çıkan yağ aynıdır ve o yağın içindeki zeytinleri tekrar ayırmak mümkün olmaz.

Bu, öyle bir hakikattir ki, onun için:

- Her yönü ile Hakka aittir... Diyemeyiz...

- Keza onun için: Her yönü ile halka aittir...

Şeklinde bir cümle de söylemeyiz... Çünkü: Bu bir iman ağacıdır...

Zâhir yönü halka ait bâtın yönü ise Hakk'a aittir.

- «Şarkıyye, değildir...» (24/35)

Doğan değildir.

Cümlesinden murad: Mutlak tenzihin gerekli oluşudur... Haliyle, TEŞBÎH yönünü buradan atmak gerekir...

- «Garbiyye değildir...» (24/35)

Ölen değildir.

Cümlesinden murad: Tenzihi atmak suretiyle:

- Mutlak TEŞBÎH...

Sözünü söylememendir...

Hâsılı: Bu, öyle ince bir iştir ki: TEŞBÎH kabuğu ile, tenzih özünden süzülüp gelir...

- «Onun yağı olur ki...» (24/35)

Cümlesinden murad: Kendi yakın halidir...

- «Aydınlatır...» (24/35)

Cümlesinden murad: İnsan nuru ile, yağ zulmetini "beden varlığını" kaldırmasıdır...

- «Eğer ona dokunacak olsan, ateştir...» (24/35)

Cümlesinden murad: Açıktan ona değmenin, görmenin imkânsızlığıdır...

- «O, nurdur...» (24 /35)

Bu cümleden murad: TEŞBÎH nurudur...

- «Nur üzerinedir...» (24/35)

Cümlesinden murad: İman nurudur... Tenzih nurudur...

Hâsılı: Bu âyet-i kerime:

- «Allah dilediğini nuruna ulaştırır... Allah, insanlar için misaller getirir... Allah her şeyi bilendir...» (24/35)

Tabi ki, bu ilahi hadiseler misallerle anlatılacaktır. Başka nasıl anlatılsın? Her peygamber, kendine verilen ilmi, yaşayarak ortaya çıkardı. Bunlar yaşanmamış olsaydı, yani peygamberler bu hayatları yaşamamış olsalardı, o zaman bizim de dünyada olmamız lazımdı. Her birimizin hayatı, bir misal, başkalarına, bizden sonrakilere, en azından kendimize misal, bunları kendi yaşamımızda müşahede ediyoruz. Eğer bu yaşam olmasaydı, biz esma âleminden gelir, cennete veya cehenneme giderdik, o zaman da bizim hiç bir sorumluluğumuz olmazdı. Niye geldik buraya? Ne farkımız var meleklerden? Farkımız, bizatihi bu tecellileri zuhura çıkarmaktır. Bu tecelliyi, Ef'al mertebesini baştan sona inkar etmek olur, bu misalleri kabul etmemek. **"Ve tilkel emsalü nadribuha linnasi leallehüm yetefekkerun":** (59/21) *"Sizlere bunları misaller olarak getirdik. Umulur ki tefekkür eder, düşünürsünüz."*

Cümleleri ile, TEŞBİH'ini tamamlar... Kur'an-ı Kerîm'de iki türlü misal vardır. Bir tanesi; **"Lev enzelna hazel kur'ane ala cebelin..."** (59/21) de olduğu gibi, yani *"Biz size misaller getiririz"*, bu da bir misal, *"Eğer biz Kur'an'ı Kerîm'i, bir dağın üzerine indirseydik, o parçalanır, paramparça olurdu"* Bakın, bu bir misal, ama fiili olmayan, bilgide bir misaldir. *"Eğer şunu dağın üzerine indirseydik!"* Bakın, misal veriyor. Burada da buna benzer bir misal vardır: *"Onun yağı olur ki aydınlatır"* gibi. Bir de bakara suresinde, Musa A.S.'ın ineğinin verdiği hikaye içerisinde de misaller vardır.(2/67) Bu misaller, fiili misaller, diğerleri tasavvuri misallerdir. Fiili tatbikatı olmayan, ama benzetmesi olan misallerdir. Biz de bazı misaller veririz ya; *"Kan kırmızısı"* deriz, işte misal bu. Ama elini kesme misali verdiği zaman, meselâ *"Falan yere gittim, filan bıçak çekti, karnına vurdu, sırtına vurdu"* diye, kan aktı, buradaki fiili kan akıtma, diğeri misali kan yani benzetmedir. Şimdi bunların ikisinin de tenzihleri de vardır teşbihleri de vardır.

Bütün bu TEŞBİH'lerden murad: Zatî TEŞBİH'tir...

Her ne kadar misal yollu, zâhir olsa dahi... bu misal onun güzel suretlerinden biridir...

Bütün bu misalleri, anlatılan manada nazara almak icab eder...

Meselâ:

- Süt...

Diyelim... Bu süt, rüya âleminde zâhir olduğu zaman, ilme misal olur...

Süt, kendi durumu ile, ilim manasına ait suretlerden biridir.

Bu, böyledir... Zira, her misali, temsil eden bir mümessil

vardır...

**Gerçekten, geçen misal; onu temsil eden suretlerden biridir...
Ancak onu gösterir... Ve onun mana cephesini yüklüdür...**

Bu manayı anla...

NETİCE: Mişkât, misbah, zücade, şecere, zeyt, şarkıye olmayışı, garbiye olmayışı, nurlandırması, ateş olması, nur üzerine nur olması... bütün bunlar, manaları ile alındığı zaman: Zata bağlı suretler olur... Bu bağlılık ise... Allah'ın zat cemalinin suretidir...

- «Allah, her şeyi bilir...» (24/35)

Cümlesinden anlaşılan özet mana şudur: Allah, cemalinin manasını bilir...

Bu, böyledir... Çünkü ilim: Alimde bulunan bir ilmin mana cephesidir...

Bunları anla...

Allah... Hak söyler... En güzel bilen de Allah'tır... Bakın, burada da demin bahsettiğimiz gibi, kurgulu bir misal vardır, fiili bir misal yoktur. Evet bunlar, fiil olarak yaşanmış değildir, mişkât, misbah, zücade, şecere, zeyt, şarkıye olmayışı, garbiye olmayışı, düşüncede uygulanan, kurgulanan bir misaller bütünüdür. Bunun fiiliyatta zuhuru yoktur. Ama yine de teşbih olarak, lambadan, camdan, ağaçtan, yağdan bahsedilmektedir.

Bu makamda bir şeyden daha bahsetmek uygun olacaktır ki, o da "gözümüz/gözlerimiz"dir. Yukarıda teşbihen bahsedilen bütün konuların hepsi kendinde bulunmaktadır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİLLÂHİR RAHMÂNİR RAHÎM

FİİLLER TECELLİSİ

ONİKİNCİ BÖLÜM FİİLLER TECELLİSİ

Yüce ve sübhan olan Hakkın; kendi fiillerindeki tecellisi: Bir müşahede makamından ibarettir...

Kul, bu müşahede makamında kudretin eşyada icrasını görür...

Görür ve anlar ki: Onların yürütenini ve durduranı, sübhan olan yüce Hak'tır...

Böylece: Kuldan çıkar gibi görülen fiili, kula değil; yüce Hakka bağlar...

Fiili: Kulda nefyeder; yüce Hak'ta sabit kılar...

Onikinci bölüm fiiller tecellisi

Sohbete başlamadan evvel, küçücük bir bilgi vermek istiyorum. Yukarıya doğru çıkarken yani miraca doğru, mana âlemine doğru çıkarken; tevhid-i ef'al, tevhid-i esma, tevhid-i sıfat, tevhid-i zat diye çalışmalar yapıyordu. Şimdi bu fiiller tecellisi, yani tecellilere gelince, yukarıdan aşağıya doğru; tecelli-i zat, tecelli-i sıfat, tecelli-i esma, tecelli-i ef'al olarak inmemiz gerekiyor. Fiiller tecellisi, diğer ismiyle tecelli-i ef'al, bakalım bize ne oluşumlar gösteriyor, öğretiyor.

Yüce ve sübhan olan Hakkın; kendi fiillerindeki tecellisi: Bir müşahede makamından ibarettir... Şu mevzuyu, gerçekten çok iyi anlamamız gerekiyor. Çünkü bütün âlem fiillerden ve tecellilerden ibarettir. Bütün âlemde gördüğümüz her türlü hal. Gerek insanların, gerek hayvanların, gerek nebatların, gerek madenlerin üzerinde görülen her şey, bir tecelliden ibaret ve bunun ismi de fiil mertebesinde yani hareket mertebesinde olduğu için, fiiller tecellisidir yani son zuhur, en kemalli zuhur manasına'dır. Cenab-ı Hakk'ın en kemalli, en üst seviyede veya en uç seviyedeki tecelli-i ilahiyeleri. Esfel-i Safilin dediğimiz yer, aynı zamanda Ala-yı İlliyyin de, aynı zamanda Mecid-il Aksa, Mukaddes Yer ve işte buradaki tecellilerin hepsi de aslında mukaddes tecellilerdir, yani özü itibarıyla bakıldığı zaman. Tabi, değişik mahallerden değişik şekillerde zuhura çıktığından, biz de onlara şartlanmış kafalarımıza göre baktığımızdan, beşeriyet itibarıyla baktığımızdan, eksiler ve artılar diye birçok değerlendirmede bulunmaktayız. İşte bu değerlendirmelerimizin tam hakkıyla olması gerekiyor ki; nerede gerçekten eksi, nerede kemal, nerede değişik tecelliler var ise, bunları bilmemiz gerekiyor. Bunları bildiğimiz zaman, aslında hayat da bize kolaylaşmış oluyor. Karşımızdaki daha iyi tanımış oluyoruz ve münasebetlerimiz daha rahatlıyor.

Yüce ve sübhan olan Hakkın; kendi fiillerindeki tecellisi: Bir müşahede makamından ibarettir... Yani bütün bu âlemlerde görülen yüce ve sübhan olan Hakk, kendi fiillerinde, kendisi tecelli etmekte.

Kul, bu müşahede makamında kudretin eşyada icrasını görür... Kul, bu müşahede makamında ilahi kudretin eşyada icrasını görür. Eşyadaki icrası değil, eşyada. Eşya: Şey'iyet yani bütün varlık şeyden ibaret. Şey'in çoğulu: Eşya'dır. Eşya dediğimiz, şey manasındadır. İşte kudret, eşyada icrasını görür. Kul bu müşahede makamında, kudretin eşyada icrasını görür. Yani her türlü hareket; en küçüğünden en büyüğüne kadar. Zelzele dediğimiz hareketler dahi, bir sineğin kanadını çırpması dahi, saniyede yüzlerce binlerce defa, hep bu kudretin eşyada icrasıdır. Kul yani abd yani irfan ehli, kemal ehli bunların hepsinin, ilahi kudretin zuhur ve tecellisinden başka bir şey olmadığını idrâk eder.

Görür ve anlar ki: Onların yürüteni ve durduranı, sübhan olan yüce Hak'tır...Mülk suresinde "Üstlerinde olan kuşlara bakmazlar mı ki,

kanatlarını açarlar ve kapayıverirler. Onları Rahmân'dan başkası tutuvermez." (67/19) Şüphe yok ki o, her bir şeyi görücüdür.

Böylece: Kuldan/zuhurdan, çıkar gibi görülen fiili, kula değil; yüce Hakka bağlar... Yani, bütün kullardan çıkan fiili kula değil, Hakk'a bağlar. Çünkü gerçek manada bakıldığı zaman, kul diye bir şey göremez. Kendini göremediğin şeyin, fiilini nereden göreceksin. Kendi olmayan şeyin zaten fiili de olmaz.

Fiili: Kulda nefyeder; yüce Hak'ta sabit kılar... Yani, o gördüğü fiili, kuldan kaldırır." Bu fiil, kulun fiili değildir." diye nefyeder, kaldırır. "O fiili işleyen Hakk'tır, orada tecellidedir." Diye Kul, müşahede ehli olunca Hakk'ta sabit kılar. Bu görüş herkese göre değildir, âlem kitabını okuyana göredir. Diğerleri istedikleri gibi düşünsünler, aslında onları zaten bu konular ilgilendirmiyor. Bizi ilgilendiren, bu varlığın hakikatidir. Bu varlık nasıl çalışıyor? Nerden, ne şekilde yönetiliyor? Bize lâzım olan odur. Kim, ne derse desin, nasıl düşünürse düşünsün kendileri bilir.

Anlatılan müşahede makamında: Güç, kuvvet ve irade alınmıştır... Bu anlatılan, fiiller tecellisinin bu makamında. Fiiller tecellisinin, birçok makamı vardır. Bu makamda güç ve irade alınmıştır, varlıklardan alınmıştır. Çünkü, güç, irade ve kudret Hakk'tadır.

Bu müşahede makamında; insanların durumu, bazı çeşitlere ayrılır... Onlar arasında; aşağıda sıraladığımız çeşitler vardır:

1 - Bu müşahede makamında olanlar, önce yüce Hakkın İradesine şahid olurlar... Sonra da fiilini müşahede ederler... Çünkü, irade olmayınca fiil olmuyor. Evvela burada Hakk'ın iradesi vardır, ki ondan sonra bu fiil ortaya çıkıyor derler.

FİİLLER TECELLİSİ babında, en üstün müşahede makamı burasıdır... Önce yüce Hakk'ın iradesine şahid olurlar, sonra da fiilini müşahede ederler. Lübb'ül Lübb'ün en sonun da vardı, beş müşahede hali diye belirtilen, bir tanesi de budur.

...Ve bu müşahede makamında, kuldan: Güç yetirmek, iş yapmak, bir şeyi arzu gibi şeyler tamamen kalkar... Kendinden çıkan fiillerin hepsi, Hakk'ın fiili olarak tecelli eder. Kendi iradesi tamamen ortadan kalkar. Bu müşahede makamında olandan. Artık, fiil babına girdiğinden, fiil tecellisi dediğimizde bütün fiillerin hepsi içine giriyor. Ama fiilleri birbirinden ayırdığın zaman, tabi bunların öncelikleri vardır, namaz da bunlardan bir tanesidir. Burada bilmemiz lazım gelen şey, herhangi bir yaptığımız fiilde, kişi bu mertebedeysen, yani Hakikat-i İlahiyeyi müşahede mertebesindeysen, kendinden güç, irade alınmıştır, orada bizatihi Hakk'ın kendi tecellisi vardır.

2 - Bu müşahede makamında bulunanlar; yüce Hakkın

iradesini müşahede ederler... Ama şu yoldan: Mahlukatta tasarruflarını, bu tasarrufların da yüce Hakkın saltanat kudreti altında hüküm yürüttüklerini müşahede ederek... Müşahede, biraz daha uzaklaşıyor. Yukarıdaki, mutlak irade, kulun iradesini kaldırdı. Yukarıda, hiç bir şey düşünmeden, tamamen kendi varlığından çıkarak, hepsinin Hakk'ın gücü ve kudreti içerisinde olduğunu düşünmekte. Burada biraz daha geri; **Mahlukatta tasarruflarını, bu tasarrufların da yüce Hakkın saltanat kudreti altında hüküm yürüttüklerini müşahede ederek...**

3 - Bu makamda bulunanlar, bir fiilin çıkışı anında emri kuldan görür; sonra Hakka bağlar... Emir: İş demektir. Fiilin çıkışı anında işi, kuldan görür, yani fiilin çıkış emrini. "Kul kendi kendine emretti de, kul bu işi yaptı." der sonra, Hakk'a bağlar. "Kulun kulluğu yoktur, kuldan gördüm ama Hakk'tanmış." der. Bakın hep, biraz biraz uzaklaşıyor. Görüş değişiyor, biraz daha uzaklaşıyor yani. Artık kulun kendi varlığı devreye giriyor. İlkinde, varlığı hiç devrede yoktu. Kulun hiç kimliği yoktu. Yavaş yavaş benlik oluşuyor. **Bu makamda bulunanlar, bir fiilin çıkışı anında emri kuldan görür;** Yani, senden bir fiil çıktı, bu fiilin ilk çıktığı anda bunu senden bilir, ama sonra; "Hakk'ın fiilidir, senin kanalınla çıkardı" der. Yani sana senlik verir, kimlik verir, bireysel halini görür.

4 — *Bu makamda bulunan kimseler ise... fiili çıkışından sonra mahlukattan görür...*

Bu makamda kalan müşahede ehli üzerinde biraz duralım...

Şöyle ki:

a) Elde etmiş olduğu bu müşahede, kendi dışında kalan birinde olursa, makbuldür...

b) Bu müşahedesini, kendisinde kalırsa... o zaman makbul olmaz... Meğer ki, şeriatın ahkâmına hali uygun ola... Aksi halde bu müşahedesini kendisine teslim edilemez...

Bu müşahede makamında bulunan kimse: Yüce Hakkın, kendisine iradesini müşahedeyi nasib ettikten sonra... fiilin kendisinden çıkışından önce, çıkışı anında; yüce Hakkın tasarrufunu kendisinde müşahede eden gibi olamaz... Böyle olmayınca, ona müşahedesini tam teslim edemeyiz... Kendisinden: Şeriatın dış ahkâmına uygun hal talep ederiz...

Bu talebimizde aradığımızı, onda doğru bulursak: Yüce Allah'la arasındaki işte, ihlâs sahibidir...

Burada, fiilin, mahlukattan çıkışından sonra, İlâhî kudretin geçerli olduğunu müşahede eden kimse için:

— Müşahedesini, teslim ederiz; veya müşahedesini teslim edemeyiz...

Şeklinde söylediğimiz sözün, faydası vardır... Şöyle ki:

– Onun müşahedesini teslim edemeyiz...

Diyoruz... Zira, kaderi kendisine bir dayanak bilir; emre ve nehye aykırı harekette bulunur... Halbuki, her ikisine de sahip olması lâzımdır. Şayet ona, emre ve nehye aykırı hareket ettiği halde, müşahedesini teslim edersek: Şeriatın zahirî emirlerini tatbik edemeyiz... Halbuki şeriatın tecavüzü babında ondan bir şey çıkarsa, haddini bildirmemiz; hakkını yerine getirmemiz gerekir...

Çünkü bu durum, Allah'ın bizi bağlayan hükümleri arasında sayılır... O şahıs ise... emre, nehye aykırı hareket etmekle, bağlı olduğu Allah'ın hükümlerinden birini işlemiştir...

Bu icra işini, tecelli yerinin iktizası saymak gerekir... O tecellinin iktiza ettiği hükmü yerine getirmemiz icab eder...

Zira, o yerine getirilmesi gereken hüküm, Allah'ın hakkıdır. Bize düşen de, onun hakkını yerine getirmektir... Kitabında bize emrettiği için, kendisine asi olana haddini bildirmemiz gerekir...

– Müşahedesini kendisine teslim ederiz...

Sözümüzün ifade ettiği durum ise... karşısındakinin durumunu bilmeyişidir... O, kendisi ile Allah arasındadır... Müşahedesini ikrar eder; kalır... Daha ötesini, incelemek onun için zordur...

Bu müşahede makamı sahibi üzerinde kısa bir açıklama yapacağım... Özellikle: Fiilin çıkışından sonra, ilâhi kudretin geçerli olduğunu müşahede edene, bu müşahedesini teslim edemeyiz... Meğer ki, başkasında müşahede ede... Kendisine; kitaba, sünnete uyanı teslim ederiz...

Böyle dememin özet manası şudur: Ta ki, kendisi için; kitaba ve sünnete uymayan bir hali kabul etmeye...

Sebebine gelince: Aynı şeyi zındıklar da yapıyor... Bir masiyeti işliyorlar; işledikten sonra da;

– *Bu iş, Allah'ın iradesi, kudreti ve fiili ile oldu... Benîm bunda bir şeyim yok... Bu, bir makamdır...*

Derler...

4 - Bu makamda bulunan kimseler ise... fiili çıkışından sonra mahlukattan görür... Bakın, daha da uzaklaşıyor.

Bu makamda kalan müşahede ehli üzerinde biraz duralım...

Şöyle ki:

a) Elde etmiş olduğu bu müşahede, kendi dışında kalan birinde olursa, makbuldür... Yani fiili çıkışından sonra mahlukatta görür. Burada da başka bir kemalat vardır. Fiil özde Hakk'ındır ama kuldan çıktığı için kula bağlanır diyor. Bu da bir başka görüş halidir, ve bunları da bilmek lâzımdır.

Elde etmiş olduğu bu müşahede, kendi dışında kalan birinde olursa, makbuldür... Bu düşünceyi kendisinde değil de, başkasında görürse onun için makbuldür diyor. Şurada, yeri gelmişken yuvarlak bir şey söyleyelim; her ne mertebede olursak olalım, o mertebenin de aslını bildiğimiz halde yaşayalım. Mesela, birinci mertebede, birinci müşahedede olduğu gibi; kendinde, bütün varlığın oluşumunu Hakk'ın oluşumu olarak bildi. Ama kendinden eksi bir fiil çıktı. Bu eksi fiil kendinden çıktığı halde, yani kendi sebep olmadan kendinden çıktığı halde yani Hakk'ın bir tecellisi olarak kendinden çıktığı halde, bu "Hakk'tandır" dememesi lâzımdır. İradesi ile bunu bilsin, ama lisanıyla, dışarıya "*Bu Hakk'tandır*" demesin. Çünkü nezaket kurallarına uymak gerek. Bilsin, ama dışarıya intikalinde edep hali için. "*Bu Hakk'tandır*" demesin. Herhangi bir dışarıdan çıkan kötü fiili görürse, yorum yapmadan, "*Bu Hakk'ın fiilidir desin.*" Kişiyi görmeden, orada mazurdur ve yerli yerince olur. Aynı şeyi kendine hak kabul etmesin.

İşte tasavvufta en çok ayağın kaydığı yer burasıdır, bu tür hallerdir. Karşıda bir eksi fiil müşahede ettin, ama bizim kafamızda var ki, ortada Allah'ın gücünden başka hiçbir güç yoktur. O fiili işleyen, O'dur, ama eksi ama artı. Biz onun eksiliğini, artılığını karıştırmadan, sadece onu bir tecelli ve fiil olarak düşünmeliyiz. Eksi ve artı madde âleminde yaşayan insanların kendi aralarındaki değerlendirmelerine göre oluşur. O mertebeyi aşmışsan, "*Fiil Hakk'ındır*" eksi, artı değerlendirmesi yapmadan. Meselâ; biri hırsız, çalışıyor, diğeri gani, veriyor. Birbirinden ayırmadan, bu ikisi de Hakk'ın fiilidir diye bakarak. Ama, bunu karşıda gördüğün zaman diyeceksin. Kendinde bunu nasıl tatbik edeceksin? Kendinde ganiliği tatbik edeceksin, hırsızlığı, eksiliği tatbik etmeyeceksin.

Bunu korunmak için, nefsinde tatbik etmeyeceksin. İşte bu, fiiller tecellisinin genel yorumudur. Fiillerin hepsi Allah'tandır diyeceksin, ama kötü olarak yorumlamadan. Ama kendin tatbik etmeyeceksin. Yani, karşıdaki gördüğün hakkı, kendine tanımayacaksın. Sen müşahedende böyle olacaksın, karşıdaki onu kötü görüyorsa ona, "Evet, bu fiil kötü " diye de söyleyeceksin, onun mertebesinden konuşacaksın. İslam'ın en mühim hali, her meseleyi kendi mertebesinde tahakkuk ettirmektir, kendi mertebesinde idrak etmektir. Farklı mertebeden kişilerle tartışmayı ortadan kaldırmak için, eğer onda kabiliyet varsa, başka bir zaman onu yukarıya doğru çekmeye çalışacaksın. İşte bu ona, rahmetin, şefaatin, şevkatidir. Yani, dışarıda gördüğümüz her şeyi hoş göreceğiz; Hakk'ın fiilidir diye, eksi dahi olsa, bizi ilgilendirmediği sürece tabi, ama o fiili kendimize hoş görmeyeceğiz, şeriat ne dediyse, biz onu tatbik edeceğiz.

Bundan daha güzel bir hayat düsturu da olamaz. Hem kendimizi koruma bakımından, hem karşı tarafı suçlamamak bakımından. Eksi fiilin bizden olanı da Hakk'tandır. Yalnız, eksiye işleye işleye, "Hakk'tandır" hükmü sonra nefsimizden olur, nefs sahiplenir onu, tabiileşir ve o kişinin mertebesi düşer, farkında bile olmaz. İşte tevhid ehlinin bazılarının süfliyata düşmesinin sebebi bu hallerdir. Evvela "Hakk'ani olarak ben bu fiili işliyorum, bana kim karışır?" diye bunu devam ettirmeye başladığında, bu kendisinde devamlılık arz etmeye başladığından,

nefsaniyetine kaptırmış, nefsanî benliği ile yapmış oluyor, o tarafa dönüşüyor. Tehlikesi budur. Onun için, kendisine hak görmemesi. Kendisinden çıkan fiil de Hakk'ın fiilidir. Ama kendisi Hakk müşahedesinde ise. Değil de bunu sadece lisanen öğrenmişse, "Ben de Hakk'ım", "O da Hakk", "Her şey Hakk" derse, işte o zaman, ensesine tokadı yer.

b) Bu müşahedesini, kendisinde kalırsa... o zaman makbul olmaz... Meğer ki, şeriatın ahkâmına hali uygun ola... Aksi halde bu müşahedesini kendisine teslim edilemez...

Bu müşahede makamında bulunan kimse: Yüce Hakkın, kendisine iradesini müşahedeyi nasib ettikten sonra... fiilin kendisinden çıkışından önce, çıkışı anında; yüce Hakkın tasarrufunu kendisinde müşahede eden gibi olamaz... Böyle olmayınca, ona müşahedesini tam teslim edemeyiz... Kendisinden: Şeriatın dış ahkâmına uygun hal talep ederiz...

Bu talebimizde aradığımızı, onda doğru bulursak: Yüce Allah'la

arasındaki işte, ihlâs sahibidir... Yani kendi varlığı var, bu müşahede sahibinde ama ihlâsla yapıyor bu işini, iyi halleriyle yapıyor yani o şekilde tecelli ediyordur..

Burada, fiilin, mahlukattan çıkışından sonra, İlâhî kudretin geçerli olduğunu müşahede eden kimse için:

- Müşahedesini, teslim ederiz; veya müşahedesini teslim edemeyiz...

Şeklinde söylediğimiz sözün, faydası vardır... Şöyle ki:

- Onun müşahedesini teslim edemeyiz... Yani bir kişi, iki türlü müşahede ediyor: Birisi, fiilini yapıyor, fiilini işledikten sonra Hakk'ın tecellisi diyor. Bunu bir kısmını yani sözün bir kısmını teslim ederiz, bir kısmını edemeyiz.

Diyoruz... Zira, kaderi kendisine bir dayanak bilir yani kendisinden bir fiil çıkan kimse, tam da bir kemal ehli olmamışsa, bunları belirli bir müşahede ile idrak ediyorsa; **emre ve nehye aykırı harekette bulunur...** "Ne yapayım benim kaderim buymuş, hırsız oldum" gibi, kaderi kendine dayanak bulur. **Halbuki, her ikisine de sahip olması lâzımdır.** Yani eksi ve artı fiillere sahip olması lâzımdır diyor. **Şayet ona, emre ve nehye aykırı hareket ettiği halde, müşahedesini teslim edersek** yani bu müşaheden doğrudur dersek, yaptığı müşahede yerindedir, senden çıkan fiil eksidir ama Hakk'ın fiili olduğundan müşaheden yerindedir dersek:

Şeriatın zahirî emirlerini tatbik edemeyiz... Şeriate aykırı bir fiil çıktı kendinden, biz de onu tasdik ettik, "Sen tecelli itibariyle bunu böyle yaptın" diye o zaman, şeriat hukuku bozulur, şeriatı tatbik edemeyiz. **Halbuki şeriatın tecavüzü babında ondan bir şey çıkarsa, haddini bildirmemiz; hakkını yerine getirmemiz gerekir...** Karşıdan bir fiilin çıktığını gördük, ama gören kişinin ve görülen kişinin de mertebeleri bu

işin içerisine giriyor ayrıca; Gören kişi hangi mertebede? Görülen kişi hangi mertebededir? Çıkan fiili nasıl değerlendireceksin? Allah'ın fiili mi diyeceksin? Kulun fiili mi diyeceksin? Eğer gören, bütün bunları idrak etmiş de kemal sahibiyse, o kişinin yerini tesbit eder, bulunduğu yerden ona hükmeder. Eğer gören, ef'al mertebesinden meseleye bakıyorsa yani şeriat mertebesinden bakıyorsa, o zaman şeriat mertebesi ne ise, onun hakkında onu düşünecektir. Ama ehl-i kemaldir, yaptığı iş kendinden değildir, ama onu kendinden görür, kendinden gördüğü için, mertebesi gereği onu suçlandırır veya cezalandırır. Ama fiili gören kimse, bütün tecellileri idrak etmişse, o da kendi nefsinden o fiili yapmışsa, onu cezalandırır, yani ceza hükmünü verir. Ama hem gören, hem görülen ehl-i kemal ise, onlar zaten birbirlerinde Hakk'tan başka bir şey görmezler, bu hali takdir edebiliyorlarsa yapılacak bir iş kalmaz. Hallac-ı Mansur'un "*Enel hakk*" demesi nedeniyle cezalandırılması; bu fiile bakanlar, fiil âleminde, şeriat mertebesinden, madde mertebesinden baktıkları için orada suç teşkil ediyor.

O, Hakk dediği halde, işte o mertebe onu affetmiyor. Bakın mertebelerin hukuku da ne kadar yerli yerince, kesindir. Her mertebenin hukuku böyledir. Şeriat mertebesi, "*Enel Hakk*" dediği için kesiyor. Allah'lık iddia etti deniyor. Çünkü o mertebede, uluhiyet idraki mümkün değildir, orada kulluk mertebesi vardır, orada uluhiyet mertebesi yoktur, orada tenzih vardır. Allah orada ötelindedir. Kim olursa olsun, peygamber için dahi böyle o mertebede söz geçerli. Şeriat mertebesindeki kişi "Ben yaptım" derse, kötü fiilin cezası, iyi fiilin mükafatı gerekiyor. Çünkü kendisini ben olarak biliyor, ben yaptım diyor. Halbuki irfan ehli, onun Hakk olduğunu biliyor, ama yine de cezayı veriyor. Neden? Çünkü o, kendinin Hakk olduğunu bilmiyor. Fiili yapan, kendinin Hakk olduğunu bilmiyor. Fiili yapanın mertebesine göre hüküm tayin edileceğinden, onun üst makamdan irfan ehli tarafından bilinmesi, o cezayı kaldırmıyor. Fiilin çıktığı kişinin aklının mertebesi mühim ki, zaten aklına göre o, değer kazanıyor.

Çünkü bu durum, Allah'ın bizi bağlayan hükümleri arasında sayılır... O şahıs ise... emre, nehye aykırı hareket etmekle, bağlı olduğu Allah'ın hükümlerinden birini işlemiştir... Eksiye eksi, emirse emir, nehiyse nehiy yani karşılığı ne ise onu görecektir; mükafat veya mücazat olarak.

Bu icra işini, tecelli yerinin iktizası saymak gerekir... O tecellinin iktiza ettiği hükmü yerine getirmemiz icab eder... Gereken hükmü yerine getirmemiz icab eder.

Zira, o yerine getirilmesi gereken hüküm, Allah'ın hakkıdır. Bize düşen de, onun hakkını yerine getirmektir... Kitabında bize emrettiği için, kendisine asi olana haddini bildirmemiz gerekir...

- Müşahedesini kendisine teslim ederiz...

Sözümüzün ifade ettiği durum ise... karşısındakinin durumunu bilmeyişidir... O, kendisi ile Allah arasındadır... Müşahedesini ikrar eder; kalır... Daha ötesini, incelemek onun için zordur... Karşımızdakinin bir fiili oldu, onu değerlendireceğiz. Ama onun

durumunu bilmiyoruz, onun için onun üstünde de yorum yapmayız diyor. Yaptığı fiil kendisi ile Allah arasındadır.

Bu müşahede makamı sahibi üzerinde kısa bir açıklama yapacağım... Özellikle: Fiilin çıkışından sonra yani birisinden veya bir varlıktan bir fiil çıktıktan sonra, ***ilâhi kudretin geçerli olduğunu müşahede edene , bu müşahedesini teslim edemeyiz... Meğer ki, başkasında müşahede ede... Bir müşahedeyi, başkasında kendisi müşahede ede. Kendisine; kitaba, sünnete uyanı teslim ederiz...*** Yani kitaba, sünnete uyan müşaheden doğrudur diyor, müşahedesini teslim ederiz demekle. Başkasında olursa, ilahi kudretin geçerli olduğunu müşahede ederiz. Sen müşahedeyi seyrettiğin yerde, oradan çıkıyorsa müşahede, kur'an'a, sünnete, şeriata uyuyorsa o müşahedesi, doğrudur diye teslim ederiz diyor.

Böyle dememin özet manası şudur: Ta ki, kendisi için; kitaba ve sünnete uymayan bir hali kabul etmeye... Demin söylediğimiz hadise de işte budur.

Sebebine gelince: Aynı şeyi zındıklar da yapıyor... Bir masiyeti işliyorlar; işledikten sonra da;

- Bu iş, Allah'ın iradesi, kudreti ve fiili ile oldu... Benim bunda

bir şeyim yok... Gibi sözler tamamen nefsi emmârenin ilmi yönden bozgunculuğudur. Bu saha çok kaygandır ve nefsin bu türlü vesveselerine kesinlikle aldanmamak lâzımdır. Kişinin bilgisi ne kadar artarsa o bilgiyi nefiste bilir çünkü ondan bu bilgileri saklamak mümkün değildir. Bilgin birinin bilgisi arttıkça nefside bu bilgiden haberdar olur ve hilesini o bilgi düzeyinden kıyaslarla yaparak men edilen şeyleri kendisine yapılabilir haller olarak ikna ederek yaptırır ve onu farkında olmadan bulunduğu yerden aşağılara düşürür. O kişide bayağı büyük iş yaptım zanneder. Bu halden kurtulmanın tek yolu İrfani bir eğitim almak ve sünneti seniyyeden uzaklaşmamaktır.

Bu, bir makamdır...Derler... Bakın, böylece kendi nefsi tarafından İdatılıyordur da, farkında bile değildir.

Terzi Baba bu tür kimselerle çok karşılaştı, Allah (c.c.) muhafaza buyursun. Onlardan bazılarıyla bir vesile ile görüştüğümüzde, bazıları yüzümüze karşı, bazıları da arkamızdan, "*bu daha halâ namazmı kılıyor*" diye alay ettiklerini duymuşumdur. Canları sağ olsunlar kendileri bilirler.

5 - Bu makamda bulunan, yüce Allah'ın fiilini müşahede eder... Kendi yaptığı fiiline bağlı görür... Böyle olunca, nefesine eğer itaat ediyorsa:

- İtaat eden...

Adı verilir... Eğer asi geliyorsa:

- Asi...

Adı verilir...

Bu kimse, itaat halinde de, isyan halinde de; güç, kuvvet ve irade sahibi değildir... Bunlar kendisinden alınmıştır...

Bu halde olan kimseler "fenâfillâh" mertebesinde olan kimselerdir. Ancak burada fazla durulmaması gerekir çünkü çok tehlikeli bir sahadır.

6 — *Bu makamda bulunan kimse, kendi fiilini göremez; ancak yüce Allah'ın fiilini görür...*

Hiç bir işi, kendine bağlayamaz... Dolayısı ile;

— *İtaat eden...*

Olduğunu söyleyemez... Aynı şekilde; isyan işinde ise:

— *Asi...*

Olduğunu söyleyemez...

Bu kimsenin müşahede makamı cümlesinden misal yollu şöyle anlatabiliriz... Diyelim ki:

— *Onlardan biri seninle oturur; yemek yer... Sonra:*

— *Hiç bir şey yemedim...*

Diye, yemin eder... Aynı şekilde, seninle oturur, içer; sonra:

— *Hiç bir şey içmedim*

Diye yemin eder... Yemin ettiği halde; yemin etmemiş olur...

Bu makamın sahibi: Allah katında iyilerden ve doğrulardandır...

Bu makamda bir incelik vardır ki: Onu, ancak müşahede yolu ile tadanlar bilir; bir de aynen bu makama çıkanlar...

6 - Bu makamda bulunan kimse, kendi fiilini göremez; ancak

yüce Allah'ın fiilini görür... Neden? Çünkü kendini göremez. Kendini göremeyince fiilini de göremez.

Hiç bir işi, kendine bağlayamaz... Ben yaptım diyemez. ***Dolayısı ile; - İtaat eden...***

Olduğunu söyleyemez... Aynı şekilde; isyan işinde ise:

- Asi...Olduğunu söyleyemez... Herhangi bir fiil yapıyor ama o, kendinde değil artık, varlığından geçmiş. İşlediği fiil itaat ise yani şariat hükümleri dahilindeyse, "Ben bunu işledim" diyemez yani "İyilik yaptım" diyemez. İsyân fiili çıkmış ise kendisinden yine "Ben bunu yaptım" diyemez. Kendinde değildir çünkü. Dışarıdan isyan gibi görünen fiil, yine dışarıdan itaat gibi görünen fiili kendisine bağlayamaz, bilmez çünkü kendisini. İşte burası, bir bakıma "Melâmet" denilen yerdir. Şeriata aykırı gelmiş olanlar veya şariat dahilindekiler çıkmışsa. Ama bu çok nazik bir nokta ve gelinmesi oldukça zor ve tehlikeli bir noktadır. Neyzen Tevfik'in

dediği gibi burası biraz serdengeçtilerin yeridir;

**"Serserinin, aşkınla düştüm meye,
nasıl girdin şu elimdeki neye,
hem seversin beni Neyzen'im diye,
hem de âleme rüsvay edersin"**

diyor bakın. Kendinden bir şey yok, ne yapıyorsan, sen yapıyorsun bende diyor. Serserinin, yani başım, ser vermişim yani senin başımdaki tecellin ile, senin bendeki tecellin ile aşka düştüm diyor. Mey bir çalgı ve içki kadehine de mey diyorlar. İçki ama buradaki aşığın dediği gibi, "*Bizi angur suyu sarhoş etmez*" diyor yani üzüm suyu bizi sarhoş etmez. "*Biz ezeli sarhoşlardanız*" diyor. O sarhoşluk biraz misallendirilir ya, o sarhoşluk değil aslında. Elinde yine kadeh var ama aslında o kadeh değil, o kadeh misal elinde. O kadeh, bedenini sarhoş yapıyor, ama ilahi kadeh, ruhunu sarhoş, mest yapmış. Başındaki, ruhundaki mestlikten, bedendeki fiziksel görüntü, tecelli oluşmuş. Aslında, hiç dışarıdaki, elindeki kadehin ilgisi yok onunla. Ama ilahi tecelli, o kadeh şeklinde suretleniyor. İşte onlardan çıkan fiil, gitse namaz da kılsa kendi fiili değil, gitse herhangi bir şey de yapsa kendi fiili değildir.

Hz. Şems de aynen böyle yaşıyormuş işte. "Biz, derbeder insanlarız, tekkelerde, camilerde oturamayız. Biz, hanlarda, hamamlarda otururuz, vakit geçiririz" diyor. "Süfliyat gibi görünen yerlerde vakit geçiririz" diyor. Onu anlayamadılar işte. Mevlânâ Hazretlerinin kendi şahsi yolu bu değil, ondan bu sırları öğrendi ama tatbik etmedi. Hz. Şems'in yolu, melâmet hali. Melâmet halinin de aşılması gerekiyor. Bakın bu bir tecelli, bir sürü tecelliden bir tecelli bu, mutlak makam değil, buranın aşılması lâzımdır. Kişinin, kendi şahsiyetine tekrar dönüşmesi lâzımdır. O zamanki şahsiyetine dönüşmesi, kendi şahsiyeti ile değil, ilahi şahsiyeti ile birlikte ve şeriat ahkâmına uyar bir şekilde hayatını sürdürmesidir. İşte bunlar, melâmetten sonra gelen ferdiyyet hükmünde olan kimseler. Vitriyetiyle birlikte ferdiyyet hükmünde olan kimseler. Mâlametin çok üstünde olan bir haldir, bu bahsettiğimiz hal ki, en kemalli hâl işte budur. Varis-i Muhammedi bunlardır; dışları şeriat ile süslenmiş, içleri de ilâhi varlığın mutlak tecellisi ile süslenmiş, güçlenmiştir. Bunları tanımak çok güçtür. Melâmiyi tanırsın. Gerçi, onları da ayırmak zordur. İki hırpaniyi yanyana getir, birisi nefis sarhoşu mu? Birisi ilahi sarhoş mu? Karşıdan baktığında pek anlayamazsın. Ama biraz dokunur, konuşturursan, ilahi sarhoş o zaman anlaşılır.

Bu kimsenin müşahede makamı cümlesinden misal yollu şöyle anlatabiliriz... Diyelim ki:

- Onlardan biri seninle oturur; yemek yer... Sonra:

- Hiç bir şey yemedim...

Diye, yemin eder... Aynı şekilde, seninle oturur, içer; sonra:

- Hiç bir şey içmedim...

Diye yemin eder... Yemin ettiği halde; yemin etmemiş olur...

Çünkü kendisinde değil. Kendisi yok ortada ki, ne yemini olsun, ne yemek yemiş hali olsun ne yememiş hali olsun kendisi ortada yoktur.

Bu makamın sahibi: Allah katında iyilerden ve doğrular-dandır...

Bu makamda bir incelik vardır ki: Onu, ancak müşahede yolu ile tadanlar bilir; bir de aynen bu makama çıkanlar...

Bu halde olan kimselere uyulmaz kendilerine has yaşantıları vardır cemiyet dışındadırlar ve ne sözleri ne halleri kıyas olmaz ve sözleri ile amel edilmez.

7 - Bu müşahede makamındakiler, Allah'ın fiilini başkası ile görür... Kendisine tahsis edilen bir müşahede hali yoktur... Kendisinde görmez, karşıda görür, başkasında, başkasıyla görür.

8 - Bu müşahede makamındakiler, Allah'ın fiilini kendisinde görür; başkasında onu müşahede edemez...

Müşahede makamı olarak, burası üsttekinden daha yüksektir...Şurada mühim bir mesele var. Bu müşahede makamını İseviyet mertebesi gibi de düşünebiliriz, az da olsa. Yani İsa (as)'ın müşahedesini diye de düşünebiliriz. ***Bu müşahede makamındakiler, Allah'ın fiilini kendisinde görür; başkasında onu müşahede edemez...*** İşte ilk defa bu işi icad eden yani ilk defa bu sırrı yani kendi varlığında Allah'ın fiilini, hatta bunu biz şimdi İsa (a.s.) için biraz daha ileriye götürelim; Allah'ın Fiilini, ismini, sıfatını, zatını müşahede eden külli olarak, İsa (a.s.) İşte ruhullah bunun için, Allah'ın ruhunun kendinde mevcudiyetini, Allah'ın bizatihi kendinde var olduğunu idrâk etmesi. O yüzden, "*Baba oğul biz biriz, ben babadan geldim*" gibi sözler bunun ifadesi, o günkü izahı.

Allah'ın fiilini kendisinde görür ama bu oluşumu başkasında göremedi, mertebesi itibarıyla. Sadece kendinde bunu müşahede etti. Ama, ondan evvel bu müşahedeyi yapan kimse yoktu. Hep Allah'ı ötelerde gösterdi Museviyet mertebesinde, o güne kadar gelen bütün bilgiler. İlk defa teşbihe indiren yani yeryüzüne indiren yani bir varlık üzerinde zati tecellinin olduğu, zaten insanın gayesi oydu, işte bu sır, ilk İsa (a.s.)'da ortaya çıktı. O mertebeden bildirildi. İsa (a.s.)'ın diğer peygamberlere üstünlüğü buradandır. Ama, gelelim ümmet-i Muhammed'e; bakın orada teslis yani üçlü Allah var, yani Baba, oğul ve kutsal ruh. Üçlü bir idrâk var. Bu üçlü irâki, sadece kendisinde gördü İsa (a.s.) Ama, üç olarak gördü, üçlü bir anlayışla gördü. İslamiyet, bunu ikili anlayışa indirdi, zahiri itibarıyla. Yani şeriat ve tarikat mertebesi itibarıyla ikiye indirdi. Hakikat ve marifet mertebesi itibarıyla de teke indirdi, bütün âlemde. Nasıl? Üç olarak İseviyet'in izah ettiği Allah'ı ikiye yani; bir Allah var. bir de kul var. hükmüne indirdi. Bütün âlemde var olan, mevcut olan bir Allah var, bir de Allah'ı idrâk eden kul var diye ikiye, imana indirdi yani. İseviyet üçlü, teslis var. Zahirde, bunu ikiye indirdi, imana indirdi. Şeriat ve tarikat mertebesi itibarıyla böyle çünkü

yine orada da tenzih vardır, zahirinde. Ama bizim dinimizin aslı, müşahede dini olduğundan, daha başında; "Eşhedü" müşahede dini olduğundan, İsa (a.s.)'ın kendinde müşahede ettiği hakikati, bütün varlıkta görmeyi getirdi Muhammed (a.s.) vasıtasıyla Cenab-ı Allah. İsa (a.s.), müjdesini verdi; "Benden sonra Ahmed isminde bir peygamber gelecek" diye. Ahmed, Ahadiyet mertebesini getirecekti çünkü. Ahad'ın ortasına bir "Mim" kondu, ismi Ahmed oldu. Allah'ın fiilini sadece kendisinde gören İsa (a.s.) ve Hz. Resulullah'ın ümmeti ise, bütün bu varlıkta Allah'ın fiillerinin cümlesini müşahede etti ve kendi zatını da müşahede etti. Bunu Efendimiz bize, "*Bana bakan Hakk'ı görür*" diye evvelâ kendisinde zati tecellisini, "*Feynema tuvellu fesemme vechullah*": (2/115) "*Nereye bakarsanız bakın Allah'ın vechi oradadır*" diye de ümmetine bu sırrı açtı. Yani bütün âlemde hakkın varlığının müşahede-sini açtı.

9 - Bu müşahede makamında bulunan kimse, Allah'ın kendisine gelen fiil tecellisini taatlerde görür... İsyan hallerinde kudretinde geçerli olduğunu müşahede edemez... Kendinden çıkan güzel işlerde Allah'ın fiilidir der, isyan halindeki fiillerin kendinden çıktığını görür, onları Hakk'ta müşahede edemez.

Bu makamın sahibi: FİLLER TECELLİSİ ciheti ile taat işlerinde Allah ile beraberdir...

İsyanlar yolu ile gelen fiil tecellisini, Allah ona kapamıştır... Yani onu nefesine bağlar, Allah'a bağlamaz, edeben.

Bu ise, ona bir rahmettir... Ta ki, masiyet: Kendisinde vuku bulmamış ola... Cenab-ı Hakk ona rahmetinden, masiyet fiillerinin tecellisini ettirmez, etse de nefesine bağlar.

Ne var ki, bu tek yönlü müşahede o kimsenin zayıflığına işarettir... Cenâb-ı Hakk-ı sadece Cemâli isimleri yönünden tamısı sureti ile dir.

Eğer gücü olsaydı; masiyet işlerinde de, yüce Allah'ın fiil tecellisini müşahede ederdi... Tıpkı: Taat işlerinde müşahede ettiği gibi... Yani Celâli isimleri ile de Rabb-inı müşahede etmiş olurdu.

Görürdü ve şeriatın dış emirlerini korurdu...

Celâli isimlerin suretleri ve nefsin bozunculuğu ile mücadele ederek hayatını sünneti seniyye üzere korurdu.

10 - Bu makamda bulunan, ancak masiyetler babında Hakkın fiil tecellisi gelir... Bu ise, onun için bir iptilâdır... Bu iptilâ ise, ona taatı müşahede ettiremez... Deminkinin tam tersi oldu burada.

Hali anlatıldığı gibi olan kimse iki, şekilde görülür:

a) Bir kimse vardır; yüce Allah ona taat yolunu kapamıştır... Ne var ki, itaat ehli olmayı sever... Ama masiyeti itaatten önce işler...

Böyle olunca, ona yüce Allah taat yolunu kapar; masiyet yolunu açar. Hakkı onda müşahede etsin, diye... onda kemal-i ilâhî böyle hasıl olsun diye...

Hali anlatıldığı gibi olan kimsenin taata dönmesi mümkündür... Masiyeti bırakabilir...

**b) Bir kimse vardır; tamamen isyana dalmıştır... İşbu hale:
- İstidrac...**

Tabir edilir... Hak yolu bu kimseye kapalıdır... Böyle olunca: Masiyete devam eder durur...

Böyle bir halden Allah'a sığınırız...

11 - Bu makamın sahibi, hem isyan hem de taat makamındadır... Bazen öyle, bazen da böyle...

Şu şiir o kimsenin halini güzel anlatır:

Eğer Necd'e gidersen, ben de gelirim peşinden;

Eğer Gavr'e gidersen ben de göçerim peşinden... Necd ve Gavr denen iki yer varmış. Oraya da buraya da gidersen yani iki zıd yere de gidersen arkandan gelirim gibi, yani her iki şeyi de işlerim gibi.

12 - Bu makamda olan kimsenin durumu, ilâhî fiillerde duraksızdır...

Kendisine hakim olamaz... Masiyete doğru gider...

Halini bildiği için; ağlar, sızlar, mahzun olur ve Allah-ü Teâlâ'dan bağışlanmasını ister...

...Ve diler ki, masiyet çıkışlarında kudretin cereyanından kendisini koruya...

Bu hal, onun doğruluğuna delildir... Müşahedesinin temizliğine işarettir... Kendisine hükm olunan şehvet duygularından da kurtulacağını gösterir...

Görüldüğü gibi açık olan ifadelerdir, başka izah gerektirmiyor.

13 - Bu makam sahibi, durum itibarı ile; yukarıda anlatılan gibi olmasına rağmen sızlamaz, mahzun olmaz, korunmasını da istemez...

Kudret cereyanı altında sakin durur... Hiç bir şekilde ondan yüzünü çevirmez...

Bu halinde kendisinde bir ıstırap da görülmez...

Onun bu hali, bu müşahede makamındaki keşfinin kuvvetine delildir.

Nefsinin vesveselerinden emin olduğu takdirde; üstte anlatılan kimseden makam itibarı ile daha üstündür...

14 - Yüce Allah, bu makamda bulunan kimsenin masiyetini, taata çevirir... Neden? Çünkü,

Bu kimse, kudret cereyanını; isyanlarda ve diğer hallerde görür... Yani kendi üzerinde Allah'ın kudretini ve cereyanını, faaliyetini isyanlarda ve diğer hallerde görür. **Aynı şekilde, masiyet icrasında da, yüce Allah'ı müşahede eder...** Masiyeti işlerken, yüce Allah'ın, kendisinde bunu yaptığını müşahede eder. **Bu müşahede içindir ki: O işlediği masiyeti, Allah taat yazar...** O masiyetin, Hakk'tan çıktığını yani kendi nefsinden çıkmadığını gördüğü için Allah onu taat yazar yani iyilik yazar. **Masiyet İsmi onun üzerinde yürümez...** Masiyet fiilini işlediği halde yani kendisinden masiyet fiili çıktığı halde daha doğrusu, Allah'ın cereyanıyla bunu yaptığını fark ettiğinden, Allah'ın, onu imtihan için belki orada onu yaptığından ve bunu müşahede ettiğinden, o günah işini sevap hükmüne geçirir, sevap yazar diyor. Neden? İdrâkinden çünkü.

Masiyet olarak bir fiil gözükmüyor, bir hırsızlık, bir yanlışlık, bir iş gözükmüyor. Ama o işi, kendinde olmadan yaptığı için ve etrafa da bu yüzden biraz rezil olduğu için, ama elinde olmadan bu rezalet kendisine geldiği için, o masiyet olarak çıkar, taat olarak yazıyor. Çünkü orada Hakk'a itaat etmiş oluyor. Ama bunun çok iyi bilinmesi lâzımdır. Acaba kendinden mi? Nefsinden mi yapıyor? Bunun için, kimsenin fiili üzerinde durmamak lâzımdır. Şu şunu yaptı, bu bunu yaptı, çünkü iç bünyedeki kaynağı nedir o işin? Muharriki yani onu harekete geçiren nedir? İki türlü harekete geçiyor. Bazen şeytanın iğvasıyla yapar, durduramaz, o masiyettir.

Ama hakk'ın dilemesiyle de o fiil ondan çıkar. Onu imtihan etmek için, karşısındakini imtihan etmek için de çıkar o fiil ondan. O, biliyorsa ki bu nefsimden, şeytandan değil, Hakk'tandır, onu bildiği için o masiyet, ona taat olarak yazılır. Çünkü çevre onu bilmediği için, taşlanır o masiyet fiilinden dolayı. Taşlandığı için, o masiyet ona taat yazılır. Masiyeti işlemek elinde değil, durduramaz. Orada Hakk onu işliyor. Hakk bir şeye ""Ol" desin de olmasın, imkanı mı var? "Kün" dediği zaman, "Feyekün" hemen olur. Artık orda masiyet, taat işi de zaten düşünülmez.

Ancak bu hususlar kıyasi olacak fiiller değildir. Ölçü alınacak işlerde değildir ayrıca özenilecek durum ve yaşantılarda değildir. Çok ender rastlanılacak kişiye özel hallerdir, uzak durmakta yarar vardır. Bu hususa ilim ve yaşam cambazlığı diyelim çok tehlikeli bir oyundur.

(Euzü bike minke/senden sana sığınırız.)

15 - Bu makamda bulunan için, masiyetin kendisi taat olur...

Sebebi: Allah'ın iradesine muvafakatıdır... Allah'ın iradesine uyduğu için. Allah dilerse ondan eşkiyalık yaptırır, dilerse irfaniyet yaptırır, güzel işler çıkartır. Allah emrettiği için. Allah'ın emrine uyduğu için, kendisinden fiil kötü olarak da çıksa, itaat olarak yazılır diyor. Bizler o fiili işleyene kötü gözle baktığımız, onu kötü zannettiğimiz için, bu zannımızın karşılığında mükafat olarak ona taat yazılıyor. Tabi bize de karşılığı. Bu nedenle, hiç bir zaman, kötü zanda bulunmayın deniyor. Zan ile hareket etmeyin. Zaten kısas şudur; yorum yok. Hadiseler üzerinde yorumsuz olacağız. Sadece seyredip geçeceğiz. Yorum, bizi hataya düşürür. Neden? O yorumu beşeriyetimizden yapıyoruzdur. Hakikatimizden baksak, zaten orada hiç bir şey göremeyiz, hiç bir şey sorun olmaz. İrfaniyetle baktığımız zaman zaten sorun yoktur, beşeriyetimizle baktığımız zaman da yorum yoktur. Suç, zan altında kalmamak için. **Bu makamda bulunan için, masiyetin kendisi taat olur... Sebebi: Allah'ın iradesine muvafakatıdır...** Dışarıdaki insanlar, onu kötü de görseler, Allah'ın iradesini tatbik ettiği için, masiyet itaat yazılır diyor. **İsterse, onun bu muvafakatı: Kendisine verilen emrin dışında bir şeyle olsun...**

Durum böyle olunca, bu müşahede makamınca kul:

a) Emir ciheti ile asidir... Yani şeriat mertebesi itibariyle, "Yapma", "Etme" emir ve nehiy cihetiyle asidir.

b) Yüce Allah'ın iradesine uyarlığı dolayısı ile, taat ehlidir... İtaat ehlidir.

Mutidir...

Bu makam sahibinin durumu şöyledir:

a) Fiilin vukuundan önce, yüce Hakkın iradesini müşahede etmiştir. Böyle olunca, o hataya:

- Allah'ın iradesine muvafıktır... Kendisinden bir hata çıkıyor ama, Allah'ın iradesine muvafık bir hata çıkıyor. O zaman o hata değil, itaat olmuş oluyor. Buna bir misal verelim; Hz. Rasulullah ile Hz. Ali efendimizin hayatından. Sıcak bir ramazan günü, aleyhisselatu vessalam efendimiz mescitte oturuyor. Derken sahabeden bir kimse geliyor, efendimiz ona "*Şuradaki karpuzu kes de yiyelim*" diyor. O da "Efendim, ramazan değil mi?" diyor. Efendimiz, "Sahi, unutmuşum" diyor. Daha sonra gelen başka iki sahabeden de karpuzu kesmesini istiyor, ama onlar da Ramazanda olduklarını hatırlatıyorlar efendimize ve o da "Haklısınız, unutmuşum" diye cevaplıyor. Bir müddet sonra, Hz. Ali efendimiz geliyor. "*Ya Ali, şurada bir karpuz var, kes de yiyelim*" diyor. Hz. Ali hemen karpuzu kesip, "*Buyrun efendim*" diyor. Bu sefer Efendimiz, "*Ya Ali Ramazanda değil miyiz?*" diyor. Hz. Ali efendimiz de, Ramazan olsa ne olur ki efendim? Siz Ramazanı "*tut dediniz tuttuk, ye diyorsunuz yiyoruz*" diyor. Masiyet gibi görülen şey, tam itaat. Emre değil, zata itaat ediyor. Baştan bir emir var; Ramazanda oruç yemenin, altmış bir gün cezası var, o karpuzu yemenin altmış bir gün cezası var orada. Ama, o hükmün sahibi diyor ona, "Ye" diye. Yemez ise isyan olurdu orada. Ötekiler farkında olmadan isyan ettiler, Hz. Resulullah'ın

zatına isyan ettiler. Emrine uydular, zatına asi oldular. Ama o, emrini yani fiili masiyet hükmüne getirdi, ama zatına uydu.

Böyle bir hikaye daha vardır, yeri gelmişken onu da anlatıvereyim. Gazneli Mahmut adındaki padişahın köyden getirdiği ve himayesine aldığı, çok muhabbet duyduğu bir delikanlı varmış. Delikanlı, saraydaki işleri bittiğinde, odasına kapanır, kapısını kilitler, kimse ile görüşmez, içeride oturmuş. Zamanla, padişahın etrafındakiler, delikanlı ile padişah arasındaki muhabbeti çekemez hale geliyorlar. Kötülük olsun diye, padişaha gidip delikanlının her gece odasına kapanıp parasını, mücevherini sayıp istiflediğini söylüyorlar. Gazneli Mahmut, "*Odasına kapandığı zaman bana haber verin*" diyor. Delikanlı odasına kapandığı vakit, Gazneli Mahmut ve yanındaki adamları kapıyı kırıp içeri giriyorlar. Bakıyorlar ki, delikanlı üzerindeki kaftanı çıkartmış, köyden geldiği günkü elbiselerini giymiş ve seccadesine kapanmış, "*Ya rabbi, beni affeyle, kullarına kulluk ediyorum, sana kulluk edemiyorum, vaktim olmuyor*" diye gözü yaşlı niyazda buluyorlar onu. Arıyorlar, para, pul da yok, tabi şikâyet edenler mahçup oluyorlar.

Ertesi gün padişah, bütün saray erkanının toplanmasını istiyor ve bir gösteri yapılacağını duyuruyor. Vezirler, kumandanlar vs. sıraya giriyor, en arkada da o delikanlı. Ortada bir masa var, üzeri örtülü. Örtüyü kaldırın diyor padişah, bakıyorlar sarayın en nadide elması ve yanında bir çekiç duruyor. "Ey vezirim, al çekici kır şu elması" diyor Gazneli Mahmut. Vezir, "Efendim bunu kırmasak daha iyi olur, atlar, arabalar alır, ticaret yaparız" diyor. Padişah, "Haklısın" deyip ona bir hil'at veriyor. Diğer vezire "Sen kır" diyor, o da "Efendim, askerlerimizi giydiririz, kırmayalım" diyor. O da bir hil'at kazanıyor. Böylelikle, kimse elması kırmaya yanaşmadan, hil'at kazanarak kenara çekiliyor. En son delikanlıya sıra geliyor. Padişah ona "Elması kır" der demez, delikanlı elması kırıyor. Herkes, delikanlıya saldırıp, "O değerli elması nasıl kırarsın?" diyorlar. Gazneli Mahmut, "Durun bakalım" diyor. "Sorun bakalım neden kırdı? Ona göre cezalandırırız" diyor. Sonra delikanlıya dönüp soruyor, "Neden kırdın?" Delikanlı, "Efendim, onu kırmasaydım sizin sözünüzü kırmış olacaktım. Sizin zatınız mı daha kıymetli? Yoksa bir taş parçası mı?" diyor.

O kadar kişi farkında olmadan, padişahın sözüne akıl yürütmek suretiyle asi oldular. O ise, itaat ehli oldu. İşlediği masiyet olmasına rağmen. Padişahın sözü, o elmastan misli misli kıymetli. Çünkü orda zatı var. Zatını mı tercih edersin? Yoksa, maddiyattan basit bir şeyi mi? Ötekiler, bu hakikatin farkında olmadıklarından, maddi, nefsi menfaati öne aldılar ama onu padişahı kırdılar yani padişaha asi oldular. Tecellilerin bazıları böyle oluyor ki, bunlar böylece yaşanmış işte. ***Filin vukuundan önce, yüce Hakkın iradesini müşahede etmiştir.*** Bak, padişahın iradesini müşahede ediyor, padişah "Yap" diyor. Peygamber "Kes" diyor. Dinlemese, bu sefer peygambere ve padişaha asi olacak. Onun için, onu yapmamak için, masiyeti işliyor o zaman da o, masiyet hükmüne geçmiyor. Bunu bilerek yapıyor. ***Böyle olunca, o hataya:***

- ***Allah'ın iradesine muvafıktır...Denir...*** Biri peygamberin iradesine muvafık, biri de padişahın iradesine muvafık yapılan o fiile.

Başka bir şey denmez...

Böyle ki oldu: O fiildeki veya kendisindeki İlâhî kudretin akışını seyretmek kalır; bir de, yüce Hakkın yaptığı değişikliğe girmek... Yani o değişik halini idrâk etmek. Yine yukarıda da belirtildiği gibi bu haller çok ender olan hallerdendir, kıyas olacak davranış ve tatbikatlardan değildir istismara çok açık yaşam halleridir.

16 - Bu makamda bulunan, iptilâ içindedir...

İster şeriat yönünden bakılsın; isterse hakikat yönünden görülsün... Yüce Allah'ın bu makamda bulunana tecellisi, zem edilen cinstir...

Yüce Allah, bu kimseye; hüsrana tecellisini müşahede ettirir; bu müşahede ettiğini de, onda meydana getirir...

O kul dahi, kendisinin hüsranda olduğunu bilir; görür...

Bu hal ise... o kulun, yüce Hakkın zuhurundan, kendisine kalan müşahede hükmünün bir iktizasıdır...

Evet... o işte kendisine düşen budur...

Şu şiir bu manada güzeldir...

Dedi ki:

- Şikâyeti bırak, dağın yüceliğinden;

Onda hep sabra çalış, gel belâların üstesinden...

Dedim ki:

- Beni bırak, Zeynep neye çağırды başka;

Hüsranıma götüren yoldan, bir de hep dertlisinden...

Ondan nasibim gerçek olan ancak çirkinliğidir;

Ama şikâyetim hiç değil onun çirkinliğinden... Misal veriyor, Zeynep isminde bir kadın; çirkin ama ona güzel görünüyor. İşte o çirkinliği benim helâkime sebep oldu. Ama razıyım ben buna diyor. Kendisinden çıkan çirkin fiilleri bile kabulleniyor. Neden? Çünkü Hakk'ın tecellisinin o yönde olduğunu idrâk etmiş. Kemalâtı öyle görmüş.

Bu hallerde yukarıda bahsedildiği genel çok özeldir genele ölçü olmaz.

Yukarıda anlatılan makam üzerine bir hikâyeye nakledelim...

Velilerden biri makamı yukarıda anlatılan gibi olan gayb ehli bir zatla buluştu...

Halini gördü ve şöyle dedi:

- Ey velî, Allah ile edep usulüne riayet etsen... böylece, zâhirî durumunu da, korumuş olursun... İç bünyede velî ama dışından da

masiyet çıkıyor. **Sonra da onda selâmeti dilesen... Kendini onun işini talebe bırakmasan senin için daha iyi olur...**

Bunun üzerine o zat şu cevabı verdi:

- **Bu dediklerini ona söyledim...** Senin tavsiyelerini Rabb'ıma söyledim diyor.

Ey efendim... bu benim onun iradesine uymamdır. O, benden böyle diliyor, ben de onun iradesine uyuyorum diyor.

Acaba, edeple: Hüsrân libasına bürünmem; isyan üzüntülerini takınsam mı iyidir?.. Yoksa onun arzusuna muvafakat ederek, zatın isim libasını mı giysem?..

Evet... hangisi iyidir?..

Düşün ki: Onun arzusu dışında bir şey olmuyor...

Bunun üzerine, o tavsiyeci zat:

- **Yolun açık olsun...**

Dedi ve ayrılıp gitti... Dilediğin gibi yap dedi.

Üstte anlatılan makam için, söylenecekler bitmedi...

Şunu bilesin ki: Sözü geçen tecelli makamında bulunanlara; makam itibarı ile büyük, makamları yüce olmasına rağmen, işin özünden mahcup durumdadırlar... Yani dedi ya, bazı makamlar hakkında bu makam, ondan daha üstündür gibilerde. Bir iki yerde geçti. Bu makamlar birbirlerinden bazıları daha üstün olmalarına rağmen, ama özünden mahcup, perdelidirler diyor, iç âleminden perdelidir. **Hak'tan yana kaybettikleri; bulduklarından daha fazladır...**

Gerçek ilerleme masiyet üzerine değil hasenat üzerinedir ve bu gelişme/ilerleme sonsuzdur.

Bu bölümü bağlarken, şunu arz edelim ki: Yüce Hakkın fiillerdeki tecellisi; isimlerindeki, sıfatlarındaki tecellisine perdedir... Yani fiilleri gördüğümüz zaman, isimler perdelenmiş oluyor, isimleri göremiyoruz. Bundan sonraki derslerimizde, fiili gördüğümüzde, bu fiilin bir isim tarafından, Allah'ın zatına bağlı bir isim tarafından meydana getirildiğini gördüğümüzde, o perdeyi de aşmış olacağız inşaAllah. Âlemde ne kadar varlık varsa, o kadar değişik fiiller tecellisi vardır. Bütün bu âlem fiillerden ibaret olduğuna göre ve her an "Külle yevmin hüve fi şen" (55/29)de olduğuna göre, her an değişik bir fiille tecelli olduğuna göre, demek ki burada yazılanlar, bu tecellilerin daha henüz milyarda, trilyonda biri. O kadar çok değişik insan beyin kafası, o kadar çok insan kapasitesi, o kadar çok değişik insan karakteri ve yapısı, o kadar değişik insan terkibi, o kadar değişik hayvanların mahalli, yaşantısı, nebatların, madenlerin yaşantısı bunların hepsi fiiller tecellisi içerisinde. BU kadar geniş bir tecelli alanının, bu kadar kısa bir şekilde anlatılarak bitirilmesi mümkün değildir. Ancak ana hatlarıyla, bir kişi

şeriat mertebesinde iken fiillere nasıl bakacak? Tarikat mertebesinde iken fiillere nasıl bakacak? Hakikat ve marifet mertebelerinde ise nasıl bakacak? Veya karşısındaki bu mertebelerde ise nasıl görecektir?

İşte, bu fiiller mertebesindeki yaşantıyı idrâk etmeye çalışan kimse, Aşağı yukarı dünyanın dengesini kurmuş durumda olur. Yaşantısında da genel olarak bilgi sahibi olmuş olur. Kısaca toparlayalım; şeriat mertebesinde baktığı zaman kişi, bütün bu âlemdeki fiilleri Hakk'ın fiilleri değil, kulların ve mahlukun ve varlığın fiilleri olarak görür. Tarikat mertebesinde bakan kişi, bütün bu âlemdeki fiillerin yine mahluktan kaynaklandığını görür, ancak bakışı şeriat bakışından biraz daha ileridedir ve âlemdeki varlıklara daha muhabbetle bakar. "*Yaradılanı sev, yaradandan ötürü*" hükmüyle bakar. Ama hakikat mertebesindeki kişilerin, bütün bu âlemdeki fiillere bakışı; ilahi varlığın, başta kendinde olmak üzere bütün bu âlemlerde Hakk'ın tecellisini, zuhurunu görür. Burada anlatılanlar genelde bu bakış içerisinden, yani hakikat mertebesi içerisindedir, ama marifet mertebesi içerisinden bütün bu âlemlere ve fiillere bakan kimse, daha ileriye giderek, bütün fiillerin bizatihi ilahi zatın kendi fiilleri olduğunu görür. Bunu biraz daha ileriye götürürse ilahi zatı kendi varlığında müşahede ederse ve "Bütün fiiller benim fiillerim" der geçer ve doğru da söyler.

FİİLLER TECELLİSİ üzerinde bu kadar durmamız yeter... İçine dalsak, çoktur...

Bu kitapta maksadım, ortalama bahistir... Ne uzun, ne de kısa...

Allah... Hak söyler...

Bu yola hidayeti nasib eden Allah'tır...

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİLLÂHİR RAHMÂNİR RAHÎM

İSİMLER TECELLİSİ

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM İSİMLER TECELLİSİ

Şanı yüce olan Allah, isimleri içinden bir isimle; kulları arasından birine tecelli ederse; O ismin saçılan nurları altında, o erir... biter... Bu anlatılanlar çok özel hallerdir.

Böyle olunca: Hakkı çağırdığın zaman, sana o nurlar altında eriyen kul cevabını verir...

İSİMLER TECELLİSİ babında ilk müşahede makamı: Yüce Allah'ın kuluna, mevcut ismiyle tecelli etmesidir...

İşbu isim, mutlak yoldan kula verilir...

Mevcut, isminden daha üstünü; yüce Allah'ın kuluna: Vahid ismi ile yaptığı tecellidir...

Vahid, isminden daha üstünü; Yüce Allah'ın kuluna: Allah ismi ile yaptığı tecellidir...

Allah ismi tecellisine nail olan bir kulun varlığı erir; biter... Dağı un ufak olur...

Allah ismi Tecellisine mazhar olan bir kul için; yüce Allah, hakikat turuna şu nidayı yapar:

— «Gerçekten ben Allah'ım...» (20/14)

Bundan sonradır ki, kuldaki kulluk ismi kalkar... Onun için Allah ismi sabit kalır...

Durum böyle olunca, sen:

— Ya Allah...

Dediğin zaman, o kul sana:

— Buyur, söyle; çağrına geldim...

Diye cevap verir...

İSİMLER TECELLİSİ babında ilk müşahede makamı: ***Yüce Allah'ın kuluna, mevcut ismiyle tecelli etmesidir...*** Yani ona, varlık vermesidir, vücud vermesidir. Cenab-ı Hakk'ın insanlara ilk tecellisi, mevcut ismiyle, vücud ismiyle. "Vecede": Buldu manasına. "Vecde geldi" derler bu, "Mevcud oldu" demektir. İlâhi hakikat, o varlıkta mevcud oldu demektir. Hani zikir yaparken bazen insan değişik hallere girer; orada işte yeni bir oluşum vücud buldu demektir. Daha evvelce mevcud olmayan şey, orada mevcudiyete geçti demektir.

Zât-ı vacibü'l vücûdun, insanlarda en büyük tecellisi isimleri yönüyle olmaktadır. **Ve alleme Âdemel esma-e küllehe.** (2/31) "ve âdeme bütün isimleri talim ettirdi/öğretti" de, belirtildiği gibi diğer halkedilmişlerden Âdem'in üstünlüğü bu esma-i İlâhiye mazharı olmasındandır. İsimler tecellisinin esma-i cem'iyeye olarak en geniş tecelli mahalli Âdemiyet mertebesidir.

İşbu isim, mutlak yoldan kula verilir... Mutlak yoldan demek; kulun varlığı var kabul edilerek verilir. Her kulun belirli bir ismi has'ı vardır, bu da onun rabb-ı has'ıdır ki, kul bunu başlarda bilemez daha sonraki irfan eğitimi ile rabb-ı kemdisine yollardan fısıldarsa o zaman bilir.

Mevcut, isminden daha üstünü; yüce Allah'ın kuluna: Vahid ismi ile yaptığı tecellidir... Vahit bilindiği gibi bir demektir. O kuluna

başkasına yapmadığı özel bir tecelli ile tecelli eder demektir. Aslında bu hal bütün kul mertebelerinde de geçerlidir.

Vahid, isminden daha üstünü; Yüce Allah'ın kuluna: Allah ismi ile yaptığı tecellidir... Bu tecelli ise Cami bir tecelli olduğundan bütün esma-i İlâhiyyenin o suretten zuhuru olduğudur. Ancak bu Allah cami ismi zat tecellisi asaleten kemâli ile tek "İnsân-ı Kâmil" olan Muhammed Mustafa (s.a.v.) Efendimize aittir diğer varislerinde ise vekâleten olmaktadır.

Allah ismi tecellisine nail olan bir kulun varlığı erir; biter... Dağı un ufak olur... Mevcud, vücud dağı un ufak olur.

Allah ismi Tecellisine mazhar olan bir kul için; yüce Allah, hakikat turuna Hakikat Tur-u Sinası'na yani gönül/sine hakikat dağına **şu nidayı yapar:**

- «**Gerçekten ben Allah'ım...**» (20/14) Ta Ha suresinde Musa (a.s.)'a yapılan hitaptır bu. "**İnni enallahu lâ ilâhe illâ ene fa'budni**" yani: "**Muhakkak ben Allah'ım, benden başka ilah yoktur ve bana ibadet et**" demek suretiyle. Aynı zamanda bu ayet de zat mertebesinden zuhur eden bir ayettir. Matlai, yani zuhur yeri zati, zat mertebesidir. Kuran-ı Kerim'in dört zuhur mahalli var denilmişti; zahiri, batını, haddi yani sınırı ve matlai yani doğuş yeri, kaynağı. İşte bunun doğuş yeri zat mertebesidir.

Bundan sonradır ki yani bu tecelli-i ilâhiye senin gönül dağına vurduğu zaman, gönül Tur-u Sina'na geldiği zaman, Musa (a.s.)'a Tur-u Sina'da geldi ya bu hakikat, işte buna Eymen Vadisi diyorlar. Oraya uğramadan bir yere gidilmiyor zaten , **kuldaki kulluk ismi kalkar** yani zati tecelli geldiği zaman kula, kulun kulluk ismi, vasfı, vücudu, mevcudiyeti kalkar. İşte Musa (a.s.)'a bundan sonra yapılan hitapta ne dedi? "Ya rabbi bana kendini göster de seni göreyim. Bu kadar yakından sesini duyuyorum" Allah, "**len terani**" (7/143) " Sen beni göremezsın" dedi. "Beni görmek istiyorsan şu dağa bak" Dağa tecelli ettiği anda dağ, un ufak oldu yani Musa (a.s.)'ın nefis dağı paramparça oldu ve düştü bayıldı, kendinden bir şey kalmadı. Aslında "Düştü, bayıldı" dendiği zaman bile o ifade, misalle verilmiş bir ifadedir. Maddi yönden verilen bir ifadedir. Varlığı kalmadı ortada ki, düşüp bayılması nasıl olsun? Ama zahiri ifadeye göre Musa (a.s.) hayalde yaşadığı için, Musa düştü, bayıldı. Çünkü bu şekilde ancak izah edilebiliyor, baygınlık hali. Yoksa, " Yok oldu" demesi lâzım gelecektir. Yok olunca da ortadan oyuncu, mahal kalkmış oluyor, görevli kalkmış oluyor, o zaman iş, oyun bitiyor. Musa (a.s.)'a bu tecelli geldiği zaman, onun Tur Dağı yok oldu gitti. Kuldaki kulluk ismi kalktı. Peki ne oldu o zaman? ... **Onun için Allah ismi sabit kalır...**

Durum böyle olunca, yani kulluk ismi kalkınca, Allah ismi orada sabit kalınca; gerçekten zaten her şeyde Allah ismi sabittir, ama batındadır. Mevcud ismi zahirde, mahluk ismi zahirde. Allah ismi sana tecelli ettiğinde, mevcud ve varlık ismi, benlik bireysellik ismin, sendeki herhangi bir isim ise; kulluk ismi genel ifadesidir, onu ortadan kaldırdıktan sonra Allah ismi orada sabit kaldı. Zaten sabitti ama ortaya

çıktı. Misal; etrafı kağıtla sarılı, çok güzel bir madeni eşya var. Bir alev verdin, etrafından kağıdı yaktın. Aslı sabit kaldı, kağıdı ambalajdı zaten. İşte bizde kulluk ismi, ambalajdır. Ama biz kulluk ismini zuhura çıkaramazsak eğer bu dünyada, ambalaj isim bizim gerçek ismimiz olarak kalır ve ahirette de o isimle çağırılırız. Bu da farklılığın, farkıyetin, Allah'tan uzaklığın en büyük suçu olur, en büyük ızdırabı olur. Bir daha da onun dışına çıkmak mümkün olmaz. Çünkü, ambalajı soyma yeri burasıdır.

Durum böyle olunca, sen:

- Ya Allah...

Dediğin zaman, o kul sana: Yani ambalajı soyulmuş kul sana, kendisinde Allah ismi sabit kaldığından, kendisini artık diğer isimle vasfedemediğinden!

- Buyur, söyle; çağırına geldim... Diye cevap verir...

Kendi bireysel ismi kalktıktan sonra, sabit olan, kendisinde baki olan, zaten baki olan Allah ismi ortaya gelir, yani şuura gelir diyelim. Kim? Allah diye çağırır o, cevap verir, "Sana geldim" diye. Ve de gelen de Hakk'ın ta kendisidir. O elbise içinde diyelim, Allah tamamıyla gelir diye yanlış anlaşılmasın. Herhangi bir musluğa gidip o musluktan içtiğimiz su, depodaki suyun aynı değil midir? Ama depodaki suyun tamamı değildir. İşte karıştırdığımız noktalardan birisi de budur. Musluktan biraz su akınca, musluk kadar haddimizi bilmemiz lazım gelirken, depo kadar hayalleşmeye çalışıyoruz. Orası da hakikatin şartlanmasına giriyor. Nasıl tarikatta şartlanma var, tariakta kayıtlar var, orada da vahdetle kayıtlanmak oluyor, birlikle kayıt altına girmek oluyor. Halbuki orada kişi, artık hiç bir kaydın altına girmez.

Sözü geçen kul, anlatılan makamdan öteye geçer, manevî halinde tam bir kuvvet bulursa... yani: Kendi mevhum benliğinden geçerse... bu geçişten sonra; yüce Allah, isminde ona tam bir beka hali verir...

İşte o zaman? O kulu çağırana cevap veren, bizzat yüce Allah olur... Burada çok mühim bir mesele vardır, ne dedi: ***Kendi mevhum benliğinden geçerse...*** Bunu ilmen yakîn olarak alırsa, sadece yani ilim olarak alırsa, aynel ve hakkel yakîne geçiremezse o kul, zaman içerisinde burada şartlanmaya girer yani tevhid, vahdet şartlanmasına girer, orada daralır, sıkışır o mertebede, bunu mevhum olan varlığına aktarır, tekrardan hayaline aktarır yani nefsanîyetine aktarır. Nefsanî olarak bunu kullanmaya başlar. Birçok kişilerin ayağının kaydığı yer burasıdır. Çok kaygandır, basamazsın. Basman için, müşahede ehli veya önden giden veya arkadan gelen birinin mutlaka seni dengelemesi lâzımdır, oradan geçirinceye kadar. Ta ki, bu sende beka haline ulaşınca kadar, bakî hale gelinceye kadar yani. Bu seyirde bazıların farkına varmadan düştükleri bir haldir bu, ne yazık ki. Kendi varlıklarında hayalî olan şeyi, aslî olarak zannederek kendilerini müstagni zannederler. İstigna sahibi olduklarını yani gani olduklarını zannederler.

Oysa nefsanîyetlerine en büyük kayışı yaparlar. Bu, tarihte çok görülen bir hadisedir. Bizim yolumuzun tehlikeleri budur. Aslında tehlike yoktur, statüye uyulduğu takdirde. Statünün dışına çıkınca tabi her türlü tehlike vardır. Kendi başlarına yol almaya kalkışınca, sahralarda, vahalarda kaybolup giderler.

Böyle bir durumda sen:

- Ya Muhammed...

Diye çağırırsan... bizzat sana cevap veren:

- Buyur, söyle; çağırına geldim...

Cümlesi ile Allah olur... Yani, Allah ismi tecellisinde olan bir kimse için de, "Ya Muhammed" desen, çağırırsan, yine o sana gelir, "Buyur, çağırına uyudum, geldim" der diyor. O zaman biz Hakk'a "Ya Allah", "Ya Muhammed" dediğimiz zaman, biz amir onlar memur olmuş oluyor. Bakın ne kadar nezaket sahibi onlar. "Ya Muhammed" dediğimiz zaman biz amir oluyoruz "Gel" diyoruz, o ise uyan yani memur oluyor. Niye uyuyor? Kul ister bunu bilerek, yaşayarak ister hayalinden söylesin. Ama Cenab-ı Hakk'ın orada, batınında zati Allah esmasının tecellisi olduğu için Allah, Allah'a geliyor. Kul hükmü altında, kendi kendine gelmiş oluyor. Bunu, talep eden kişi biliyorsa buna "Lika" deniyor, "Mülaki" deniyor. Hakk'a ulaşma deniyor. Bilmiyorsa, tenzih, "Subhan Allah": "Ya Rabbi Sen yücesin" diye dışarıdan gelen sadece kelâmî bir oluşum. Tabi onda da büyük bir huzur oluşuyor, "Ya Rabbi" dediğin zaman. Bilsen de bilmesen de büyük bir rahatlığa kavuşuyorsun. İşte bunu bilen ayn, bilinen gayr olmuş oluyor.

Kul, manevî gücünde terakkiye devam ederse; yüce Hak ona:

Rahman ismi ile tecelli eder... Allah ismiyle tecelli etti, kendi mevhum varlığından, beşeriyetinden geçti, ilâhî hakikati kendi bünyesinde ortaya çıkardı. Sonra, manevî gücünde terakkiye devam ederse; Allah isminden daha üstün terakki mi var? Terakki değil bu aslında, nüzül. Nüzül ama terakki olan bir nüzüldür. Neden? Rahman ismi eğer bir kişiye tecelli ederse, kendindeki bu bilgiyi de aktarma yolu kendisinde açılır. "**Er-Rahman allemel Kur'an**" (55/1-2) hakikati kendisinde açılmış olur. O zaman Allah ismi yalnızca kendine tecellide iken, onu yansıtmaya başlaması, Rahmaniyyetinin ortaya çıkması ki bu, bireysel tecellinin üstünde bir tecellidir. Çünkü, çevreye fayda sağlayacak olduğundan o, daha faydalı olur. Ama ilk Allah isminin tecellisi olmadan, bu tecelli olmaz. onun için demişler; "İnsan-ı Kamil, kendisinde Rahmaniyyet tecellisi olduğundan zahir ve batın halka rahmettir". Çevresindekiler bunu bilseler de bilmeseler de bir şeyi değiştirmiyor.

Kul, manevî takati nisbetinde terakkiye devam ederse; yüce Hak ona: Rabb ismi ile tecelli eder... Yani hep bu mertebeleri verir ona manasında, oraların ilmini verir.

Kul, manevî gücünde terakkiye devam ederse; yüce Hak ona: Kadir ismi ile tecelli eder... Kudretinin zuhura çıkması, melikiyet yani mülk âleminde ilim ile ve kudret ile tecelli eder, destekler yani. Kadiriyyet, kudret ile destekler onu diyor. İşte ismiyle müsemma; Gavsül azam A.Kadir Geylani Hz.'nin en belirgin vasfı, kendisinde Kadir isminin diğer isimlerin hepsinden üstte olmasıdır. Muhyiddin Arabi Hz.'nin Alim isminin üstte olması, ilim isminin yani. Kadir ismi, Muhyiddin Arabi Hz.'de yok değil, onda da vardır. Onun kadiriyyeti ilimdeki kudretinin ortaya çıkmasıdır. Ama Gavsül azam Hz'de de ilim kudreti mutlaka vardır, onun Risale-i Gavsüye isimli küçük risalesi var muhteşem. Bir ömür boyu, bir satırını anlamak için gereklidir. Biraz mübalağalı gibi oldu ama mübalağa değil. Yalnız, Abdülkadir Geylani Hz.'de fiziki kudret daha bariz meydandadır. Muhyiddin Arabi Hz.'de ilmi kudret çok bariz meydanda. Yukarıda söylendi ya, Melik ismiyle olan tecelli, melik, mülk ismindeki kudreti Abdülkadir Geylani Hz.'de daha üstündür.

Onun üstünde daha bir varlık yoktur. Gösterdiği bütün kerametler o kadar çok ki! şöhreti bu yüzden çok fazladır. Abdülkadir Geylani Hz.'nin tanınması, Melikiyyet mertebesindeki kudretinden, gösterdiği kerametlerin çokluğundan, madde mertebesindeki gücündendir. Ama bunun yanında, Muhyiddin Arabi Hz.'nin ifadesi;" *Beni satırlarımın aralarındaki manalarda arayın, kabrimde aramayın*" diyor. Kitaplarımın satırlarının içindeki manalarda arayın diyor. Ne kadar mühim bir mesele. O zaman, onun kitaplarını o gözle okumamız lâzım geliyor, o anlayışla, o idrakle. Yani onu buluncaya kadar, o satırları tekrar etmek gerekiyor, ta ki ona ulaşsın, özüne ulaşsın.

Abdülkadir Geylani hazretleri, "*Bana tabi olanlar kıyamete kadar benden yardım alacaktır. Nerede çağırırsalar ben yetişirim onlara*" diyor. Neden? Kudret tecellisi vardır, kadiriyyet tecellisi vardır, fiili kudret tecellisi vardır. Muhyiddin Arabi Hz.'de ise, nerede ilmi yönden bir sıkıntı olsa, onun kitaplarında ve ona yöneldiğin zaman aşağı yukarı, bulman mutlak, ama araştırmasını bilersen tabi, ve o açılım varsa. Çünkü onu, anlamak ayrı bir ihtisas işidir. Çünkü ilmi, ayrı bir mertebededir, en az hakikat ve marifet mertebesinde. O'nun kitaplarında Şeriat, tarikat yoktur. Yani bu mevzular yoktur. Hakikat ve marifet mertebelerinden mevzular vardır. İşte kişinin oraya ulaşmış olması lâzım ki, onun deryasında, onun satırları arasında, dalgaları arasında gezebilesin ve o dalgalardan bir şeyler alabilsin ve gemisi de ayrıca o dalgalara dayanabilsin. Oraya dayanmak kolay iş değildir. Küçük tekneyle onun deryasında yüzülmez. Orada yüzecek tek tekne Muhammedi teknesidir. İşte biz, bu tekneyi, ilahiyat denizinde yüzen bu tekneyi, Muhammedi teknesine dönüştürürsek burada rahat dolaşırız.

Yukarıda anlatılan isimlerden herhangi bir isimle, Cenab-ı Hakın tecellisi: Tertib sırasına göre, biri öncekinden değerlidir...

Çünkü, tafsil yolundan tecelli olmaktadır... Tafsil yolundan gelen tecelli ise, icmal yolu ile olan tecelliden daha azizdir...

Meselâ:

Yüce Hakkın, rahman ismi ile kuluna tecellisi; Allah ismindeki icmal zuhurundan tafsilidir...

Yüce Hakkın rabb ismi ile kuluna tecellisi Rahman, ismindeki icmal zuhurundan tafsilidir...

Yüce Hakkın melik ismi ile kuluna tecellisi: Rabb ismindeki icmal zuhurundan tafsilidir...

Yüce Hakkın alim ismi ile kuluna tecellisi: Melik ismindeki icmal zuhurundan tafsilidir...

Diğer isimleri de bu şekilde kıyas edebilirsin...

Ancak, zata bağlanan tecellileri; bu kıyasın dışında tutmak icab eder...

Çünkü: Yüce Allah'ın zatı, anlatılan mertebelerden bir mertebenin hükmü ile, özüne tecelli edince... özel durumların da üstünde;

umumî ve şümullü bir durum hâsıl olur...

İşte, o zaman: Rahman ismi, Rabb isminin üstüne çıkar... Her ikisinden üstün olan da Allah'tır...

Bu manayı anla...

Çünkü bu manalar, yukarıda sözü geçen isimlere bağlı tecellilerin başka yönüdür...

Yukarıda anlatılan isimlerden herhangi bir isimle, Cenab-ı Hakkın tecellisi: Tertib sırasına göre, biri öncekinden değerlidir... Son gelen bir öndekinden değerlidir diyor.

Çünkü, tafsil yolundan tecelli olmaktadır... Tafsil yolundan gelen tecelli ise, icmal yolu ile olan tecelliden daha azizdir... Rahman, Rahim, Melik, Alim, Kadir tecellisi dedi. Son gelen, bir üstteki tecelliden daha değerlidir diyor. Halbuki, Melik ismiyle Rahman ismi bir değil. Rahman ismi aslında daha değerli, Melik ismi onun tecellisi. Ama, Rabb'da ve Melik'te ve Alim'de ve Kadir'de tafsilat tecellisi vardır, Rahman'da icmal, cümle, toplu tecelli vardır. Tafsil tecellisi toplu tecelliden daha değerlidir diyor. Tabi ki, Rahman toplu tecellisi olmadan, tafsil tecellileri olmaz. Çünkü bu tecelliler zaten Rahman'ın içinde, Rahman olmadan bunlar olmaz. Ama, faaliyete çıkışta, çevreye izahta tafsil tecellileri daha değerlidir diyor.

Meselâ:

Yüce Hakkın, rahman ismi ile kuluna tecellisi; Allah ismindeki icmal zuhurundan tafsilidir... Allah toplu olarak zuhur eder, ama Rahman isminde belirli oluşumlar ile zuhur eder.

Yüce Hakkın rabb ismi ile kuluna tecellisi Rahman, ismindeki icmal zuhurundan tafsilidir...

Yüce Hakkın melik ismi ile kuluna tecellisi: Rabb ismindeki icmal zuhurundan tafsildir...

Yüce Hakkın alim ismi ile kuluna tecellisi: Melik ismindeki icmal zuhurundan tafsildir...

Diğer isimleri de bu şekilde kıyas edebilirsin...

Ancak, zata bağlanan tecellileri; bu kıyasın dışında tutmak icab eder... Allah, Rahman, Vahid, Ahad yani zati isimlere bağlanan tecellileri, bu kıyasın dışında tutmak icab eder diyor.

Çünkü: Yüce Allah'ın zatı, anlatılan mertebelerden bir mertebenin hükmü ile, özüne tecelli edince... özel durumların da üstünde; umumî ve şümullü bir durum hâsıl olur... Şunu demek istiyor; Cenab-ı Hakk sana Rabb İsmiyle, Melik ismiyle veya Alim ismiyle tecelli ettiğinde eğer isterse sana o Alim ismini tafsilat ilminden sana vermekte ama dilerse, Alim ismiyle birlikte zati tecellisini yapmakta. O zaman verdiği ilim zati mertebeden olduğundan diğer isimden, diğer tecelliden daha üstün olmuş oluyor. İlim tecellisi; şeriat ilmi, tarikat ilmi, hakikat ilmi, marifet ilmi vardır. Alim tecellisi şeriat ilmi mertebesinden olabilir sana. Ama Allah ismiyle birlikte gelirse Alim tecellisi, o zaman sana zati ilimden vermiş olur ki, hem icmal hem tafsil olmuş olur. Bu tecelli hepsinden üstün olur.

İşte, o zaman: Rahman ismi, Rabb isminin üstüne çıkar... Sana bir rububiyet tecellisi gelmişse, Rabb, terbiye tecellisi gelmişse, bu sadece Rabb ismi ağırlıklı olarak gelebilir, bir de Rahman ismiyle birlikte gelebilir. İşte o zaman, Rahman ismi, daha üstün olur. **Her ikisinden üstün olan da Allah'tır...**

Bu manayı anla...

Çünkü bu manalar, yukarıda sözü geçen isimlere bağlı tecellilerin başka yönüdür... Diyelim ki, biri inişte kullanılan sistem, biri de çıkışta kullanılan sistem. Her ne kadar demin izah edilen sıralamada son gelen bir evvelkinden üstün sayılır ise de bu, bunu ilk yaşadığın zaman böyledir. Onu ayıralım. Rahmaniyet tecellisi oldu, toplu olarak. Ondan sonra Rahim tecellisine dönüştü, sende bir gelişme oldu, Rabb tecellisine, Rububiyet tecellisine bir gelişme oldu, tafsilde gelişme oldu. Rabb, Rububiyet tecellisi, melikiyet tecellisine dönüştü yine bir tafsil oldu. Melikiyet, Alim tecellisine yine bir tecelli oldu ve Kadir tecellisine ve diğer esmalara dönüştü ve hep açılım oldu. Bu sistem artık oluştu. Bu sistem oluşuktan sonra, o varlığa gelecek herhangi bir zati isim tecellisi, bunların hepsinin üstünde olur. Çünkü, sistem değişti. İlk tecelli ile toplu olarak geldi, ama bu mertebeleri yaşayarak, idrak eden kulda tafsilat açıldığından, herhangi bir esmanın tesirindeyken Rahman esması, Rabb esması, Allah esması orada tecelli ettiği zaman, tafsil ve cem ile birlikte tecelli etmekte. Yani bulunduğu mertebenin hem tafsili, hem de cem'i yani toplu tecellisi birlikte gelmektedir. O zaman Allah ismi önde, diğer isimler onun gölgesinde kalmakta. Yukarıdan itibaren geldiğinde her tecelli, diğerlerini gölgede bırakmış olmaktadır. Ama bunu öğrendikten, bildikten sonra, Allah esması, işte evvelki sayfada okuduğumuz; "*Biri sana Allah dediği zaman, ona bakar*" demesi, bu

tecellinin kemalinden bahsetmektedir.

**Kul, öz hakikati olan isimlere bağı bu tecellilerde zata varır...
İşte, o zaman; bütün isimleri kendi özünde talep eder... Onun
bu talebi, emr-i vaki gibi bir durum alır...**

**Tıpkı: İsmi, kendisi ile isim verileni talep ettiği gibi... Bundan
sonradır ki, o kulun ünsiyet kuşu şenlenir** yani yakınlık, muhabbet
kuşu... **Mukaddes üslubu ile şöyle dillenir:**

**Adı söylenirse, cevap verenim Leylâdan yana;
Ben çağırılırsam, Leylâ cevap verir benden yana...**

**Bu hiç olamaz, ancak bir ruh oluşumuzdan başka;
Sadece cisimler değişiyor, çok şaşılır buna...**

**Bir şahıs gibidir, iki ismi vardır, zatı tektir;
Hangi yönden nida edilse zata; kavuşur ona...**

**Zatım onun zatıdır, ismim dahi onun ismidir;
Halim onunla müttahid (birlikte) olur, gariblik bir yana...**

**Gerçekte ikimiz dahi, zata bağı bir değiliz;
Ancak, seven sevgilinin özü, sebep sevgi buna...**

**İSİMLER TECELLİSİ, bahsinde önemli bir nokta vardır... Ki o:
Kendisine tecelli gelen kimsenin, ismi göremeyişi, onu müşahede
edemeyişidir... Bu durumda o: Ancak, zatı müşahede eder...
Lâkin, o isimde, ayırd edilen sultanlığını bilir... Bilir ki: Allah ile
oluşu; kendisinde tecelli gösteren isimlerledir...**

Ve... zata varan yolunu, o ismin delâleti ile çıkarır...

**Meselâ: O isimle bilir ki, kendisi: Allah'tır... Yahut:
Rahmandır... Yahut: Alimdir...**

Bu misaller çoğaltılabilir... Hemen hepsi, aynı kıyasa göredir...

**Hangi ismin tecellisindeyse... kendisine hâkim olan o isimdir...
Zattan yana müşahedesini de o kadardır...**

İSİMLER TECELLİSİ üzerine insanların durumu değişiktir...

**Kendi istidadlarına, kabiliyetlerine göre, çeşit çeşit hallere
girerler...**

**Burada, onlardan bir kısmını anlatacağız... İsimlerin hemen
hepsini sayma yolu kapalıdır... Cenab-ı Hakk'ın bütün isimlerini
saymak mümkün değildir diyor.**

Kaldı ki: Her isimde, tecelli eden yüce Hak olmasına rağmen,

insanlar muhtelifdir... Değişiktir...

Kendileri, anlatıldığı şekilde, değişik olduğu gibi; yüce Hakka vüsul yolları da değişiktir...

O yolların da hepsini anlatmamız zordur...

Benim burada anlatacağım; yüce Allah'ın, sülûküm esnasında bana gösterdikleridir... Başımdan geçenlerdir...

Aslına bakılırsa, eserimde; hikâye yollu başkalarından naklettiğim ve kendi halimden anlattığım şeylerin hemen hepsi aynıdır...

Yaşadığım şeylerdir... Yaşamadığım halleri yazmadım...

Hâsılı: Anlattıklarımın hemen hepsi, yüce Allah'ın bana açtığı kadardır...

Özellikle bunlar, ona seyrim ve keşif, ayan yolundan ona yol aldığım zamana raslayan hallerdir...

Bu hususu da, böyle naklettikten sonra, esas mevzua dönelim...

— İSİMLER TECELLİSİ üzerine insanların durumu değişiktir...

Demıştik... Şimdi bu değişik durumları anlatmaya geçelim...

1 - KADİM...

Bazılarına, yüce Hak, bu KADİM ismi yönünden tecelli eder...

Bu tecellide yol alan kimsenin durumu şudur; Yüce Hak o kimseye kendi oluşunu, keşif yolundan açar... Bu keşif sayesinde, o kimseye: Halkı yaratmadan önce, kendisinin ilminde mevcut olduğunu anlatır...

Bunu biraz açalım...

O kimse, Allah'ın ilminde var oluşu ile, var olmuştur... Yüce Hakkın ilmi ise... Kendi varlığının var oluşu ile vardır...

Yüce Allah ise: KADİM'dir... Böyle ki oldu; ilim de: KADİM'dir...

Malum ise... ilimden çıkar; yine ilme bağlanır.. Böyle olunca, yine: KADİM, vâsıfına bürünür...

Biraz daha açalım...

İlmin ilim olması, ancak malumun olmasına bağlıdır... Malum ise, âlim birine:

— Âlimlik, bilginlik...

İsmi veren bir kelimedir...

Şimdi, cümleleri toplayalım...

Bu itibara göre: İlâhî ilimde, varlıkların KADİM olması lâzım gelir...

Bu KADİM vasfını alan kulun dönüş yeri ise... yüce ve sübhan olan Hakk olduğu böylece kesinleşmiş olur...

İşbu dönüş, onun KADİM ismi tecellisi suretiyle olur...

NETİCE: Yüce Allah, zatının İlâhî KADİM İsminden bir kula tecelli ihsan edince, onun sonradan yaratılmış, hadis bir şey olma durumu kalkar... Allah ile KADİM kalır; kendi geçici varlığından yana yok olur...

- İSİMLER TECELLİSİ üzerine insanların durumu değişiktir...

Demiştik... Şimdi bu değişik durumları anlatmaya geçelim...

Oraya geçmeden, zaman zaman mevzu oluyor ya; Kur'an-ı Karîm'den, hadislerden sonra gelen, İslâm'ın en ileri derecede irfan kitaplarından birisi veya birincisi, onun arkasından Muhyiddin Arabi Hz.'lerinin kitapları gelir, onun arkasından da diğer evliyaullahın ve alimlerin kitapları gelir. Ama şeriat ehli bunlara pek itibar etmezler. Sadece kur'an, hadis, fıkıh kitaplarını sıralarlar. Tabi ki fıkıh kitapları da çok değerli kitaplardır. Onlar ancak, fiziksel yaşantımızı düzenlerler, bunlar ise uluhiyet seyrimizi düzenlerler. Birisi sırat-müstakim üzere devamlılığı sağlar, bunlar ise sıratullah, mirac yolları. Birinci, başta gelen kitaptır. Ben böyle bir kitaba rastlamadım bir daha. Bu kitabı okumak için kişinin ya çok hızlı gitmesi lâzımdır, ve yahut anlayabilmesi için en az on senelik tasavvuf eğitimi alması lâzımdır, sadece yaşayabilmesi için yavaş yavaş. Anlamak da yeterli değildir. Ama yavaş yavaş da olsa, onu anlamaya, içindekini yaşamaya gayret edelim.

Gayret bizden, lütuf Cenab-ı Hakk'tan olsun. Ve bu zat-ı alilere sonsuz şükranlarımızı bildirelim ki, bizlere böyle bir miras bırakmışlar. Allah onlardan gani gani razı olsun. Bireysel yönüyle razı olsun ki, bu belirli yol olmuş bir niyazdır. Bir başka ifadeyle izah edersek, bura da Allah'ın Alîm isminin tecellisi olduğundan, bizzat Allah'ın Alîm ismiyle yazılmıştır dersek daha gerçekçi olur. Başka türlü de zaten, kul aklından bunların çıkması mümkün değildir. Bakın bu, İslâm'ın güzelliklerinden bir güzelliştir; kendi varlıkları uluhiyet mertebesine çıkmış oldukları halde, kendileriyle bunları perdelemişlerdir, kulluklarını ön plâna çıkarmışlardır İslâm büyükleri. Böyle bir iddialarda bulunmamışlardır. Ama ne yazık ki Batılılar, bugün ellerinde bulunan, aslının ne olduğu çok tartışılır olan o İncilleri, Allah'ın yazdığını, İncil olduğunu söylemekte. Halbuki onlar, bizdeki hadislerden çok daha şüpheli şeylerdir. Bu kelimeyle, hadisler şüphelidir demek istemiyorum. Onlar diyorlar; Hz.Peygamberin vefatından, daha çok seneler sonra toplandı bunlar, uydurmadır, yanlışır gibilerden. Bu İncil dedikleri şeyler de aynı yoldan geçmişlerdir. Dört sene, sekiz sene, on iki sene, kırk, elli sene, altmış sene sonra yazılmıştır. Buna nasıl İncil dersiniz. Ama onlar, Allah yazdı iddiasındadırlar. Şu kitap, o bulunan kitabın hesap edilmeyecek kadar fevkinde olan bir kitaptır. Yani onların Kitab-ı Mukaddes dedikleri kitabın çok üstündedir, bütün haliyle zati hakikatleri ortaya koyan bir kitaptır, onlarınkinde bir sürü hikayeler, tevatürler vardır. Tabi İncil'in, Tevrat'ın aslına, özüne hürmetimiz sonsuzdur, onlara diyeceğimiz bir şey yoktur.

Kitab-ı mukaddes binyediyüz sene içerisinde. Kırk kişi tarafından

düzenlenmiş Bunların bazıları peygamber, bazıları din büyüğü kendilerine göre. Bir zamanlar İsa (a.s.) hakkında bazı İsevilerle konuşuyorken onlar dedilerki, kitab-ı mukaddesi kırk kişi yazmış! Dedim ki; " *Kırk kişi olmuş, bir kişiyi daha ilâve ediverin yani Hz. Peygamberi de ilâve edin kırk bir olsun.*" Hiç cevap yok.

Allah selâmet versin onlara da cümlemize de, biz yolumuza devam edelim. Bizi zaten ilgilendirmiyor da onların yaptıkları, biz kendi yolumuzu alalım. Kendi yelkenimizi, muhabbet rüzgârıyla doldurup, Hakk'ın ilahiyat denizinde seyrimize devam edelim. Arkada kalan kalır, yetişen yetişir. Ne diyorlar; "*Alan aldı, kalan kaldı.*"

1 - KADİM... Kadim: Ezeli demek, kıdem sahibi demek.

Bazılarına, yüce Hak, bu KADİM ismi yönünden tecelli eder...

Cenab-ı Hakk bütün isimleriyle birlikte tecelli etmekte, burada Kadim ismi yönünden tecelli eder demesi; daha ağırlıklı olarak, yüzdesi daha fazla olarak Kadim isminden tecelli eder diyor.

Bu tecellide yol alan kimsenin durumu şudur; Yani Kadim ismi bir insan üzerinde tecelli ediyorsa o, orada yol alan kimsenin durumu. "*Yol alan kimse*" diyor. Eğer yoldaysa kişi, yolda hep aynı direğin altında duruyorsa, o yolcu da zannetse kendisini, eşyasıyla, yüküyle, her şeyiyle orada olsa, ama bir adım atmıyorsa ona; namzed denir ama yolcu denmez. Yolcu demek, ismi üzerinde; yol ehli demektir. Bu yol, zahirde, ayakla yürüyerek, arabayla, uçakla, vasıtayla ama, batın âlemde; ruhaniyetine, özüne, içine, hakikatine doğru, ilmi olarak ilerleme. Müşahedeli ilim, sadece lâfzi değil, müşahedeli, yaşayarak, görerek ve ne olduğunu anlayarak gidilen bir ilim, bir yoldur. İşte tarikat, yol dedikleri hakikat budur. Yolda gidenin, kendi durumunun ne olduğunu yaklaşık olarak, az-çok bilmesi gerekiyor. Nasıl ki, yola çıkan insan, eğer o yolu biliyorsa, "*Ben yolun şu kilometresindeyim, şu yokuşundayım*" diyor. Mesela, "*Silivri'ye geldim*" diyor. Hangi güzergâhtaysa orasını yaklaşık olarak biliyordur.

Yüce Hak o kimseye kendi oluşunu, keşif yolundan açar... Yani kendisini tanımayı açar kendisine. Yani kendi aslının kaynaklarının nerede olduğunu, nereden kaynaklandığını, nereden geldiğini. Ben, falan kişiden doğma, Ayşe'den olma, vb. Tamam ama bunun, etin, kemiğin anası o. Ruhun nereden oldu? Sende bir şuur var. Şuurun nereden oldu? Bir kimlik var özünde, o nereden oldu? İşte, "***keşif yolundan açar...***" Nasıl açar keşif yolundan? Cenab-ı Hakk beynimizi yarıp da oradan bir pencere açıp da dışarısını gösterecek değil. Keşif, müşahede demek; işte bu şekilde, bu mevzularla ilgili sohbetlerde ve bu mevzularla ilgili kitaplarda araştırma yaparak, yavaş yavaş kendini müşahedeli tanımaya başlayarak. Keşif yolu dediği budur. Eğer, burada bir talep varsa Cenab-ı Hakk, tutunmak istediği ipi ona uzatır. Hz. Ebubekir'in rüyasında gördüğü ve tabir etmeye çalıştığı ip gibi. O ipe kim tutunursa, yukarıya çıkar. Yukarıya çıktıkça sahası genişler, keşfi açılır. Derler ya, "*Keşfim açıldı, şuraya geldim.*" Bir tepeye, bir ağaca çıkarsınız, " Ne kadar rahatladım, ufukum açıldı" dersiniz. Bu açılımlardan bahsedilir, fiziksel dahi olsa. Yükseldikçe görüş sahası artıyor, işte keşif bu. Ama bu keşif, tabi ki, çalışmayınca olmaz. A. Kadir Geylani Hz.'leri Risale-i Gavsiye'de.

"Mücahede olmamanın müşahede olmaz" diyor.

Müşahede: Şahit olmak, keşifin açılması demek. Keşif ehli olmak demek. Yoksa, "Gözümün önünde şunlar açıldı, bunlar açıldı" diye yapılan konuşmalar, tarikat düzeyinde konuşulan, hayali şeylerdir. Hayali derken tabi çok basit bir mertebede söylemek istemiyorum. Bize, hayali, "Şöyle olmuş, böyle olmuş", "Muş"lardan kurtulup da " Böyle oldu, böyledir" diye, gerçek bilgi ile yaşanan bir ilim gerek. İşte kişinin tarikat mertebesinde kalmasının sebeplerinden birisi bu. Hayallere dalmak. "O uçtu, bu kaçtı, benim şeyhim şöyle oldu, geçmişte böyle oldu" daha çok geçmişte kalmak o. Onun için, "Geçmişle geri kalma, müstakbele hem dalma" diyorlar. Gelecek için de hayal kurmaya gerek yok. Bize lâzım olan hal. Halde yaşayan kişi zaten müşahede ehlidir. Bir şeyleri bilse de bilmese de halde yaşayan kişi, müşahede ehlinin namzedidir en azından. Çünkü kendini tutmuş demektir. "Geçen geçmiştir, gelecek ise müphemdir. Nasibinde olan şu geçmekteki demdir" demiştir Niyazi Mısri Hz.'leri. Ne kadar da güzel demişler.

Bunun bir adım daha ilerisi, "Geçmişle geri kalma, müstakbele hem dalma, an ile dahi olma." diyor. Bunun da bir ilerisi, "halin hükmü altına girmemek." Ne demek bu? Ne tür tecelli gelirse gelsin zahirden, onun altında kalmamak, tesirsiz olması veya geçse de başını eğip üstünden, rüzgâr buğday tarlasının üzerinden nasıl geçer, yaş buğdaylar? Hepsi boyunlarını eğler, bukerler ama rüzgâr geçtikten sonra yine kendi asaletlerini alırlar. İşte bu halin hükmü altında kalmıyor. Ama bir sel, bir yağmur geliyor, o tarla basılıyor yere, bakın halin hükmü altına girdiler. Tabi insan da her şeyin altından hemen kalkacak değil. Bir hal gelir, hemen insanı yere vurur. Öyle haller gelir, sert tecelliler olur. Ama, herhangi bir kimse bir ay kalıyorsa o hükmün altında o kişi, bir saat kalır, iki saat kalır, daha çabuk toparlar kendini. Altında kalmamak mümkün değil tabi ama, dozu birisinde çok daha fazla ağır darbe yapar, birisinde eğer başını geçer gider. Bu yazılar, müşahedeyle yazılan, tatbikatlı yazılar olduğu için, toplama yazılar, onun bunun fikirlerini alıp, bir araya getirip derlenen yazılar olmadığından, yaşanan yazılar olduğundan kişiyi, o yaşantıya götürürler. Çünkü kaynağı oradadır.

Bu keşif sayesinde, o kimseye: Halkı yaratmadan önce (halkı zuhura getirmeden önce, halkı var etmeden önce diyelim biz ona), **kendisinin ilminde mevcut olduğunu anlatır...** Kadim ismi tecelli ediyorsa, o Kadim ismi, o kişiye keşif yolundan, kendisinin bütün bu varlık daha meydanda yok iken var olduğunu anlatır diyor. Bakın, ne diyoruz hep sohbetlerimizde? Dayandığımız yer neresi? Nerede var oldu insanın kaynağı? Ahadiyetin inniyetinde. İşte Kadim, o demek. Şimdi bu, hangi kaynaktan olduğunu belirtmekte, Kadim: kıdem demek, ezeli demek, mukaddem, bundan çok evvel demek. İnsan ve Kur'an, Ahadiyet mertebesinde, Cenab-ı Hakk Ama'iyetten Ahadiyete tenezzül ettiğinde iki özelliği meydana çıktı, birisi hüviyeti, diğeri inniyeti. İnniyetinden, insan ve Kur'an'ın kaynağı, işte bizim kadimimiz oraya dayanıyor. Yani biz, üç yaşında, beş yaşında, seksen yaşında insanlar değiliz. Bu, et- kemiğin yaşıdır. Bizim yaşımız belli değildir, çünkü kadimiz. Daha mahlukat yok iken, insan-ı kâmil, insan vardı, Hz. Resulullah vardı. Hani diyor ya; "Bütün peygamberler benim varlığımdan var oldu, mü'minler de benim

nurumdan var oldu." İşte bakın bizim kaynağımız ta oraya dayanıyor. Biz oraya ulaşamazsak, aslımıza ulaşamamış oluruz. Mevlana Hz.'lerinin; "*Beni kamışlıktan kestiler, gözüm başım deldiler*" dediği bu. Sıla-i rahim dedikleri de işte budur. Aslında kadim, sıla-i rahimden de ileride, sıla-i rahim ruhlar âlemidir.

Burası, ilmi oluşunun da ilerisindedir, Allah'ın zatında olan hadisedir. Uluhiyet mertebesinden de ileride ahadiyettedir.. Uluhiyet mertebesinde ilmi varlıklar, Allah'ın varlığında ilmi olarak vardır. Allah'ın varlığında toplu olarak vardı, sıfat mertebesinde ilmi varlıklar şekillenmeye başladı ama esma mertebesinde yani melekut mertebesinde de kristalleşti, ruhani olarak varlıklar ortaya çıkmaya başladı, ef'al, fiil âleminde, mülk âleminde de fiziksel olarak ortaya çıktı. İnsan da diğer varlıklar da. Bakın üç satırlık şey insanı nerelere götürüyor. İşte miraç budur, ilmi miraç budur. Aynı zamanda ilmi derken, ilmin içinde her şey olduğundan; ruhaniyeti de maddesi de olduğundan, hem de fiziksel miraç hükmüne de girmektedir.

Bunu biraz açalım...

O kimse, Allah'ın ilminde var oluşu ile, var olmuştur... Bizim kaynağımız, anne- babanın sırtında, zahrında'dan çok evvel bizim varlığımız vardı. Orası bize çok yakın, anne-babanın sırtında olmak bize çok yakın bir tarihtir. Ama bizim aslımız kadim yani ezele dayanıyor. Ama bunu kim anlıyor? Kadim tecellisi olan insanlar ancak anlayabiliyor. Kadim tecellisi bu hakikati açıyor . Kadim ismiyle tecelli eden kimseye Cenab-ı Hakk, bu hakikati açar. Yani o kişi bilir ki, bütün bu mevcudat halk olunmazdan evvel kendisi, Allah'ın ilminde, ilm-i ilâhîde, ilmi varlık olarak var olduğunu bilir. Oradaki yaşantısını bilmez de ama, var olduğunu bilir. Ama bunun oluşması için de o çevreyi temizlemek gerekiyor. Kadim esmasının tecellisine mahal hazırlamak gerekiyor. İşte o da, mücahede ile oluyor. Bu yaptığımız şeylerin hepsi mücahede. Kesinlikle hiç bir maddi menfaat gözetmeden, hepimiz özel olarak Hakk muhabbeti, Hakk ilmi için gayret sarfetmeye çalışıyoruz.. işte bu, bir mücahede, bir çalışmadır. Herkes, bir yerlerden geliyor, yakıt masrafı var, vakit kaybı var, mücadele var, günün yorgunluğu var, istirahat etmek var iken, bunların hepsi terk ediliyor. Neden? Bu işler mücahede gerektirdiği için. Bunlar yapılmadıktan sonra da müşahede olmuyor. "*Mücahede olmadan müşahede olmaz*" denmiştir.

Yüce Hakkın ilmi ise... Kendi varlığının var oluşu ile vardır... Yani, Allah'ın varlığıyla vardır kendi ilmi. Diğer mahlukat da Allah'ın varlığındaki ilminde vardır. İlim de kendi zatında vardır. Ne oluyor neticede? Allah'a dayanıyoruz.

Yüce Allah ise: KADİM'dir... Bakın, zatına geçti şimdi. Evvela isim iken, Kadim'in sahibine geçti oradan. ***Böyle ki oldu; ilim de: KADİM'dir...*** Allah'ın ilmi de kadimdir. Allah ile birlikte olduktan sonra kadimdir.

Malum ise... ilimden çıkar; İlim de maluma tabi, ama neticede malum da ilime tabidir. İlim olmazsa malum olmaz. Ama malum olmazsa ilim ortaya çıkmaz, batında kalır. İşte, malum ortaya çıkmazsa, Cenab-ı

Hakk'ın Kadim esması da faaliyete geçmez. Kadim esması da kendi zatından ayrı, kıdeminden, ezeliyetinden ayrı bir şey olmadığına göre, malumda zuhura çıkan da kendinden gayrı, kıdeminden, kadiminden gayrı bir şey değildir.

Malum ise... ilimden çıkar; yine ilme bağlanır.. Böyle olunca, yine: KADİM, vafına bürünür... Her ne kadar zuhura çıktığında sen ona halk da desen, malum da desen, ilme bağlı olduğundan, malum da ilme tabi olduğundan diğer yönüyle, ilim maluma tabi, tecellide. Yani esma mertebesi, Melik mertebesine muhtaç, mülk mertebesine ihtiyacı vardır. Neden? ona bağlı, oraya çıkması için mülke bağlıdır. Ruhaniyetimiz, bizim vücudumuza bağlıdır. Vücudumuz olmasa, ruhaniyetimiz gözükmeyecektir. Ama ruhaniyetimiz olmasa, vücudumuz, mevcudiyetimiz olmayacaktır. Her ne kadar biz, görüntüde mevcut olarak halk ismini alıyorsak da, aslında Hakk'a bağlı olduğumuzdan ismimiz Hakk'tır. Yine dönüş orayadır. **"ve ilâllahi turcaul umur"** dediği bu. **"İnna lillahi ve inna ileyhi raciun"** (2/156) dediği bu. **"Bütün işler ona dönecektir, bütün yapılan her şey ona dönecektir"** dediği budur. Her şey aslına dönecektir, Hakk'a dönecektir. Burada tabi, günahkar vs. gibi bir çok sorular akla gelir, onlarla işimiz yok. Onlar çok aşağıda kalan, bireysel fark âleminde kalan şeylerdir. Aslında onlarda tesirinde buldukları rabb-ı hasları itibari ile gaflet halinde Hakk'a döndürüleceklerdir. Biz, tevhid ehli, vahdet ehli olarak meselelere bakmaya çalışıyoruz. Kesret halinde düşünenler, kendi hesaplarını kendileri yapsınlar. Ama tevhid ehlinin, bütün varlık Hakk'ın varlığından başka bir şey değildir diye bilmesi, kesret ehliyle ilgili bir şey değildir, kesret ehlini ilgilendirmiyor. Onlar yine kendilerinin ayrı varlıklar olduğunu biliyorlar ve o kanaatte oluyorlar. Bu bilgi onu değiştirmiyor.

Yani, bizim bilmemiz, onları hak yapmıyor, onu anlatmak istiyorum. Onlar yine yaratılmış mahluk, halk edilmiş mahluk ismiyle birlikte yaşıyorlar. Değerlendirme; kişinin beynindeki değer yargıları hangi mertebede ise, neredeyse kendi odur, o mertebede yaşıyordur. O kendini, kesret âleminde mahluk olarak görüyorsa o, mahluktur. Ne diyorlar;

**"Bir şeye mahluk gözüyle bakıyorsan ol, mahluk olur.
Hakk gözüyle bak ki sırrı yezdan ondadır."**

Sen buna mahluk gözüyle bakarsan, mahluktur. Ama Hakk gözüyle bakarsan, Hakk'ın tecellisi olarak bakarsan, Hakk'ın ta kendisidir. Bunları çok iyi anlamak lâzımdır. İşte, birçok kimseler, biz vahdet ehliyiz, tevhid ehliyiz dedikleri halde, bu ayrıntılardan haberleri olmadığı için, **"Her şey Hakk'tır. Şu Hakk'tır, bu Hakk'tır."** deyip geçerler ama bu sefer, putperes yaparlar milleti, putlaştırırlar yani. Hangi yönden Hakk'tır? Hangi yönden halktır? Bunları ayrılması, bilinmesi gerekli ki, her şeyin kendi mertebesinde ki hakkı verilmesi gereklidir. Şimdi bu ifadeye göre, özümüz itibariyle biz, Hakk'ın ta kendileriyiz. İster esmer vatandaş, ister sarhoş, isterse dünyanın en adi adamı olsun. Özü olarak Hakk'tır. Biz onun özüne kesinlikle müdahale edemeyiz, özü hakkında kesinlikle konuşamayız. Ama fiiliyatı hakkında yorum yaparsın; bu fiili yanlıştır, katildir, şudur, budur dersin. Tabi onun da çok değişik ifadeleri vardır,

ayrı konudur. Yani, eleştirirsen fiilini eleştirirsin, özünü eleştiremezsin mümkün değildir. Çünkü özünü kendi meydana getirmiş değildir. En adi, bayağı insan dahi olsa hürmet etmemiz gereklidir, Afrika'nın en ücra köşesinde, yamyam dahi olsa, ona hürmet etmemiz, en değerli bir varlık olarak hürmet etmemiz gereklidir.

Ama fiili hakkında, şöyle deriz, böyle deriz, o konu ayrıdır. Karşımıza gelen bir kimse, sana küfretse, hatta Hakk'a küfretse bile, etsin, o kendini ilgilendirir. Bizim, onun özüne bakarak, onun hakikatine bakarak hareket etmemiz gereklidir, fiiline göre değil. Ruhların, ayân-ı sabitelerinde, programlarında onlara ait bütün bilgiler yüklenmiş vaziyettedir. İlim maluma tabi, malumla biliniyor. Malum: Bilinen demek ya, biliniyor yani görüntüye geliyor. Şu cesetlerimiz olmasa, biz mana olarak ortalardayız ve zıp zıp zıplarız, kimse kimseyi görmez, kimse kimseyle konuşamaz, iletişim de sağlanmaz. İletişim sağlamak için bir organa ihtiyaç vardır; dil ve lisan, nefes. İşte bu beden bunu sağlıyor, bu bizim aracımızdır. Çocukta da olsa bu durum aynıdır. Çocuk buluğa ermemiştir, buluğa ermek iki türdür; birisi fiziksel, diğeri akılda. İşte buna rüşt diyorlar, reşid dedikleri budur. Fiziksel olarak reşid olmuş ama aklen reşid olmamış kişiler, tasavvufta yani hakikat ehli nazarında çocukturlar. Akıl baliğ değildirler. Akıl baliğ olması için rüşt, raşid ismi de buradan kaynaklanmaktadır. Rüşte ermiş manasınadır. Akıl baliğ ne demek? Nasıl anlayacağız? Bireysel manada okuduğunu, dinlediğini anlaması idrâk etmesidir.

Gerçek manada rüşte ermek: Kendi hakikatine ulaşmak demektir. Rahmani, ruhani, ilmî olarak "vuslat, marifettir" demişlerdir. Kendi aslına ulaştığı zaman yani ruhani olarak Hakk'a ulaştığı zaman, gurbet, firak, farklılık ortadan kalktığı zaman rüşte ermiş olunmaktadır. Kendini Hakk ile birlikte, Tüm, külli olarak varlığını keşfettiğinde, kendi hakikatine şahit olduğunda işte bu rüşdtür; "**Ve eşhedeüm alâ enfüsihim**" (7/172) "ve nefisleri üzerine şahit oldular" ki, orada kendilerinde Allah'tan başka bir varlık yoktur. Gerçek mükellef de bunlardır. Cuma namazının farziyeti de hakikatte bunlardır, cem makamında olanlardır. Ancak onların varlığında da geneledir.

Malum ise... ilimden çıkar; yine ilme bağlanır.. Böyle olunca, yine: KADİM, vasfına bürünür... Kişi kendi Hakk'aniyetini idrâk ettiği zaman, zaten kadim oldu, kıdemli oldu gitti sayılır.

Biraz daha açılalım...

İlmin ilim olması, ancak malumun olmasına bağlıdır... Malum ise, âlim birine:

- Âlimlik, bilginlik...

İsmi veren bir kelimedir... Malum ise, âlim olan birine bağlı. Âlim olacak ki malumu bilebilsin, idrâk edebilsin.

Şimdi, cümleleri toplayalım...

Bu itibara göre: İlâhî ilimde, varlıkların KADİM olması lâzım gelir...

Bu KADİM vasfını alan kulun dönüş yeri ise... "İşler Allah'a dönücüdür" yüce ve sübhan olan Hakk olduğu böylece kesinleşmiş olur...

İşbu dönüş, onun KADİM ismi tecellisi suretiyle olur... Bu manayı en geniş şekilde anlayan, anlatan, vasıflandıran isim Kadim ismi, ezel ismidir. Eğer Kadim ismi olmasa oraya ulaşılamaz. Ezelden gelmese, ezele ulaşamaz. Yani kaynaktan geldiği için kaynağa ulaşır. Bir nehir düşünelim; bir kaynaktaki ucu var, bir de toplandığı bittiği göldeki ucu vardır, barajdaki ucu vardır. İşte oradaki su, kendisinin kaynaktan çıktığını idrâk ettiği anda Kadim hükmüne girer ve o zaman da rüşte erer. Eğer kaynağın farkında olmaz ise, içinde bulunduğu yerin çevresi, içindeki balıkla, suyla çebredeki çiçekle uğraşıyorsa onda Kadim hükmü ortaya çıkmaz. kendini tanıyamaz, sadece oradaki su zanneder.

NETİCE: Yüce Allah, zatının İlâhî KADİM İsminden bir kula tecelli ihsan edince, onun sonradan yaratılmış, hadis bir şey olma durumu kalkar... Sonradan artık o var olmuş birisi olmaz. O durum kalkar ortadan. ***Allah ile KADİM kalır; kendi geçici varlığından yana yok olur...*** Evvelce kendini, bireysel bir varlık olarak var zannediyordu, "Ben şuyum. buyum" diye, işte bu hüküm onun üstünden gider, Kadim ve Allah ismi kendisinde baki kalır. Bunu anladığı zaman kendi bünyesinde herkes "Enel Hakk" diyebilir. Bazılarında bunun vuruntusu kendinde kalır, muhafaza eder, bazıları muhafaza edemez dışarıya döker, o zaman da sırrı ifşa ettiği için sonucuna katlanır. Yalnız bu cesed olarak değil bu söylediklerimiz. Bu cesed hadistir, hadis olacak yerine gidecektir. Biz hadis olmayan kadim tarafımızdan bahsediyoruz.

2 - H A K...

Bazılarına yüce Allah, bu HAK ismi cihetinden tecelli eder... İsimler tecellisi deniyor.

Bu tecelli yoluna giren kimsenin durumu şudur:

Yüce Allah, o kimseye keşif yolu İle; şu âyet-i kerimede işaret edilen hakikatinin sırrını açar:

- «Yeri, semaları ve bu ikisi arasında bulunanları Hak olarak yarattık...» (46/3) "Hakk olarak halk ettik" Yarattık diyor ama onu kullanmıyoruz biliyorsunuz. Tabi bir genel manada semavat ve arzı halk etmesi vardır, bir de bireysel, kişinin kendi varlığında ki halkiyyeti vardır. Yer bizim bedenimiz, sema da gönül âlemimizdir. Hani Aleyhisselatu vesselam Efendimizin söylediği kudsî hadiste, "Yere göğe sığmam, mü'min kulumun gönlüne sığarım" dediği, bu sema işte, bizdeki semadır. Bu sema o kadar geniş ki, Kadim ve ezeli olduğundan insanda tecellisi mevcuttur. Bu ikisi arasında olanları yani yer ve gök arasında olanları da Hakk olarak halk etti. bunun dışında da zaten hiç bir şey yoktur. Yer ve gök arası başka bir mekân yoktur. İşte bu da nefes-i Rahmani, Rahman'ın nefesiyle meydana getirilen varlıklar, bütün gök yüzünde, semada var olan nefes-i Rahmani'nin zuhurlarıdır.

İşbu Hak tecellisi, o kula geldikten sonradır ki: Ondaki halk

vasfı yok olur...

Böyle olunca o: Mukaddes bir zat kalır; münezzehten sıfatlar halini alır... Yani, ortada Allah'ın zatı kalır. O kişi yine ortadadır, görünürde değişen bir şey yoktur. Suret ve şekil olarak değişen bir şey yoktur. Bakın ne kadar ince, bir kelimenin veya bir kaç kelimenin bilinmesiyle veya bir mevzu'un, bir kaç mevzu'un bilinmesiyle, yani kendini tanıma ilmi yoluyla bilinmesinde, kendinde ne kadar muazzam değişiklikler meydana gelmektedir. Aslında değişiklik diye de bir şey yoktur. Kendi aslına rücu vardır. Onların hepsi sende zaten mevcuttur. Mevcudun ortaya çıkması için ne yapıyor? Sana bir kapıyı açıyor, gönlünü açıyor, "Bak burada neler varmış?" diye bildiriyor. Yahut kapının içinde dolapta neler varmış? Diye bildiriyor. Bu radyo burada bin sene de dursa, anahtarını açıp, kullanılmasını bilmezsek, "Nedir bu ?" diye bakar dururuz. Konuşmaz, bir şey söylemez. Ama anahtarını açıp ayarlarını yapmaya başladığımız zaman bütün dünya ile irtibatın olur. İşte bu nedir? Bilinç. İnsanın cehlini idrâk etmesi için, onun karşılığı olan ilmi alması lâzımdır. Cehil ile ilim karşılıklı. Hangi mertebede cehlini idrâk ediyorsa böylece o mertebedeki hakikatini idrâk etmiş oluyor. Cehalet gidecek ki hakikati gelsin yerine.

3 - VAHİD...

Bazılarına da, yüce Allah, bu VAHİD ismi cihetinden tecelli eder...

Yolu, bu tecelliden geçen kimseye; yüce Allah, bu âlemin sınırlarını aşırır...

Haliyle bu: O kula nasib ettiği keşif yolundan olur...

Bu tecelliye uğrayan kimseye, yüce Allah zatından görünür... yani kendisinde müşahede eder Vahid ismini. Teklik ismini.

Tipki: Dalga'nın denizden görünüşü gibi... Dalga olmazsa denizde, "Süt liman" diyorlar, "Çarşaf gibi" diyorlar. Müşahede edilecek bir şey yok. Ama hafif bir tecelli geldiğinde, rüzgâr tecellisi geldiğinde dalgalanma başladığında o dalga hadis, sonradan olma, hadis, hadiseler demektir. İşte biz de vücut olarak hadis olduğumuzdan, yani belirli bir zaman, mekân içerisinde meydana geldiğimizden, bunlar hadis sayılır. İşte bunlar, birer dalga hükmündedir. Bu dalgaya baktığın zaman, eğer bu dalga olmasa kendini müşahede edemezsin. Dalgayı gördüğün zaman, dalgadan denizi müşahede etmen mümkün olur. Dalga köpük demek. İkisi birlikte. Ahadiyet mertebesinde, sonra dalgaların bittiğini, sükûnet denizinde olduğunu anlarsın, denizin tamamı olursun. Artık dalgalıktan kurtulmuş olursun.

Böyle bir müşahede makamına varan kul: Yüce Hakkın zuhurunu, sayılarla tesbit edilen mahlukattan VAHİD hükmü ile görür... Bütün sayıları toplayarak yani çoklukları kendinde toplayarak, tek olarak görür.

İşbu görüş anındadır ki, dağı yıkılır... Yani dalgası kalmaz artık,

benlik dağı yıkılır. daha önce kendi nefsanîyetinde var zannettiği Cebel-i Tûr, Cebel-i Hira yıkılır. **Sözü sayha olur...** "Ah" olur sözü artık, başka bir şey diyemez, lisanı konuşamaz.

VAHİD olan yüce ve sübhan Allah'ın birliğinde vahdeti bulur...

Onun gözünde yaratılmışlar yok olur... Bütün birlere, bireylere baktığı zaman, o bireylerin birde tek, bir tekin her varlıkta te tek müşahede ettiğini ama toplu olarak yani birin orada tek tek müşahede ettiğini anlar. Böylece ortada mahlukat kalmaz. Tek tek görür ama hepsinde onun bir isminin zuhuru olduğunu yani tek'in zuhurları olduğunu anlar. Bir mısır koçanı alınca eline o mısır koçanını bilirsin ki tek koçandır. Ama mısır koçanı ufalandıktan sonra, tanelerini yere yaydıktan sonra, bilmezsen o mısırın nereden olduğunu, her bir taneyi tane olarak görürsün. Ama bunun idrâkinde olan, mısır koçanını tanıyan kimse yahut nar meyvesini tanıyan kimse, taneleri gördüğü zaman, nar olduğunu ya da mısır koçanından olduğunu bilir, onların bir bütün olduğunu bilir. Birlerden yani vahid'den, tüm Vahid'i idrâk eder. Tafsilde icmâli görüyor yani tafsil gibi görünenin aslına icmâl/toplu olduğunu bilir.

Yüce Hak ise, ezel sahibi olarak baki kalır...

4 – K U D D Ü S...

Kullarından bazısına, yüce ve sübhan olan Allah; bu KUDDÛS ismi ile tecelli eder... Mukaddes, kudsiyet hükmüyle tecelli ederse.

Bu tecelliye erdikten sonra; onun için bir keşif yolu açılır... Bu Kuddüs ismi, kendisinde bir keşif yolu açar. Kuddüs ve Subbuh isimleri neyin kaynağıdır? Meleklerin kaynağı, zuhur, varlık sebepleri. Diyorlar ya; "Biz seni takdis ediyoruz, yüceltiyoruz, tesbih ediyoruz." /2/30) Bir bakıma kişinin hayali ve vehmi hali üzerinden alınmış, meleki halleri baki kalmış hükmünde olmuş olur. Ama melekten daha üstün bir hakikatle.

İşbu keşif yolunda ise:

- «Ona ruhumdan üfledim...» (15/29)

Âyet-i kerimesindeki mana sırrı kendisine açılır... "Venefahtü fihi min ruhi" hakikati onda ortaya çıkar. Anlarki kendinde Hakk'ın ruhundan başka bir şey yoktur.

O kula, şu mana öğretilir:

- Yüce Allah'ın ruhu onun özüdür; başkası değil... Yani "Ona ruhumdan üfledim" (15/29) hakikati, Allah'ın ruhu, o tecelli edilen kişinin hakikati olur. Zaten öyledir de bu ona keşif olur. Müşahede âleminde bu hakikatin sırrı ona açılmış olur, keşif dediği o. Keşif, zaten mevcut olan şeyi müşahede etmesi kişinin. Yok olan bir şeyi keşfetmek zaten söz konusu olmaz. Ama bizim bünyemizde mevcut ama gizli olan şeyin açığa çıkması bizim keşfimizdir. Zaten olmasa, bedende olmasa bir şeyi nasıl keşfedeceksin, varlıkta da olmasa bir şeyi nasıl keşfedeceksin. Aslında buna keşif denmesi; şuhud, şiddetli vuruşundan. Yoksa bu, aynı zamanda ilim demektir. Ama orada ilim konuşulmuyor, şehid, müşahede

söz konusu oluyor. Neden? Çünkü o sırrın hakikati şiddetle zuhura çıktığından ve sende büyük değişiklik meydana getirdiğinden, şehid, müşahede hükmü ortaya gelmiş oluyor.

İşte, yüce Allah'ın ruhu onun özüdür. Kim ki, "*Vene fahtü fihi min ruhi*" (15/29) ayetini okudu da geçti, orada Allah'ın ruhu yok. Kelâmı var tahakkuku yok. Allah'ın ruhu yok değil, var ama batınında kaldığı için hükümsüz, faaliyete çıkmadığı için hükümsüz durumdadır. Hükümsüz olduğuna göre de yok hükmündedir. Kur'an okumanın sırlarından bir tanesi bu; okuduğun ayetin özüne nüfuz edebilmen, neyi okuduğunu bilmen lâzımdır. Bunu anlayabilmen için de Kur'an-ı Kerim'in Rabb'casını, AA, Elifi bir tarafa çekerek, Harf-i nidasını bırakarak, Rabb'casını okumak gerekiyor. Rabb'casını okumadıkça anlaşılması mümkün olmuyor. Sadece bir ses, savt, lâfız olarak gelip geçiyor. "*Venefahtü fihi min ruhi*" gelip geçtik, okuduk. Ama onu dinleyen kaç kişi varsa, onu dinleyen, her dinleyende o ayetin tecellisi başka, müşahedesi başka türlü, ilmi, zuhuru başka türlü olmaktadır.

Kim ki bunu kendi bünyesinde ciddi olarak araştırma yapıyor, ciddi olarak ilgileniyor ve onu duyduğu zaman ciddiye alıyor, işte o ciddiyeti neticesinde mevzuun içerisindeki hakikatiyle daha ciddi olarak ilgilenmiş oluyor. Ciddi olarak ilgilendiğinde o ruh, onda o ciddiyette zuhura çıkmış oluyor. Vuruntusu ortaya çıkmış oluyor. Bu da bir disiplin işte, dervişlik disiplin demek, bu ciddiyet, bu disiplin neticesinde Allah'ın ruhu, onda o berrelikte, o genişlikte, o şiddette ve o canlılıkta hayata geçmiş oluyor ve o kul biliyor ki, kendisinde Allah'ın ruhundan başka, Allah'ın özünden başka bir şey yoktur. İşte o zaman ne oluyor? "**Cael Hakk'a ve zehkal batıl**". (17/81) Batıl nedir? Kişinin hayalinde kurguladığı yaşamdır. Hakikat onun yerine geçtiği zaman, "*Hakk geldi, batıl izale oldu, gitti*" hükmünde oluyor. Yüce Allah'ın ruhu , onun özüdür, başkası değil yani bunun ötesinde başka bir şey yoktur.

Yüce Allah'ın ruhu ise... her yönüyle: Münezzehtir; mukaddestir... Kuddüs ismi, insana mukaddesiyyet kazandırıyor. Venefahtü'nün hakikatini idrâk ettiğinde, kendisinde Allah'ın ruhunun varlığını idrâk ettiğinde, artık kendinden bir şey kalmadığından, yüce Allah'ın ruhu zaten Kuddüs ve mukaddestir.

İşte... bu KUDDÛS ismi ile, o kula tecelli ettiği andadır ki; bu âleme ait olan noksanlar onda yok olur... O zaman tenzih kalkar ortadan, tenzih etmene gerek kalmaz. Çünkü tenzih, noksan idrâkin neticesinde meydana gelmekte ve Allah'a noksanlık isnadından meydana gelmektedir. Allah'ın ruhunu, sen hakikatinde olarak idrâk ettiğin zaman, O, mutlak olarak sende tecellide olduğu zaman, Kuddusiyyet ve mukaddeslik ortaya geldiğinden, burada bir noksanlık düşünülmemeyeceğine göre, burada ki tenzih mertebesi düşmüş oluyor. Ancak oradaki tenzih; Tenzih-i Kadîm tenzihi kalmış oluyor, beşeri tenzih düşmüş oluyor. Tenzih-i Kadîm, hakikati üzere her zaman mevcuttur, ama o da Ama'iyet mertebesi itibariyle, Zâtının hakikati üzere, Zat-ı Mutlak'ta olan bir tenzihtir. Zat-ı Mukayyet'te olan tenzihe gerek kalmıyor, o düşüyor. Çünkü mukayyette de bütün kemaliyle mevcuttur. **bu âleme ait olan noksanlar onda yok olur...** Aslında, bu cümleyi de incelemek lazım. Bu

âlemde noksan diye bir şey yok. Her şey kendi kemalinde, her şey kendi var oluş kemalinde. Bazı şeyleri bazı şeylere göre üstün veya altında diye değerlendirmemiz bizim, hayalimizden ortaya gelmiş oluyor. İşte bu hayalimizden tenzih etmemiz gerekiyor. Hem kendimizi, hem Rabb'ımızı bu hayalimizden temizlememiz gerekiyor.

Ama sendeki hakikatin, Sendeki mukaddes isminin, Kuddüs isminin tecellisi olduğunu anladığında, sende artık bu âlemden bir şey kalmadığından, âlem hakkında eksi, artı diye bir şey kalmadığından, sen artık Kuddüs isminin tesirinde olduğundan mukaddes bir varlık olmuş oluyorsun. Olmuş oluyorsun değil, aslında bu cümlelerin de izaha ihtiyacı vardır; aslında var olanı idrâk etmiş oluyorsun, anlıyorsun. Yoksa hakikatimiz itibari ile bizim varlığımız, noksan, eksik sonradan olma bir varlık değildir. Özümüzde mevcut. Mesela, şu tüp yanıyor değil mi? Elimizde kibrit olmasa, anahtar olmasa, sistem olmasa bu ortaya çıkmaz. Ama sistemi çalıştırıp bir kıvılcımı başlatmak suretiyle bu tüp sonuna kadar, tükeninceye kadar yanabiliyor. Bunun içerisindekini bilmeden, bu soba eksik, şu yanmadı, etmedi demek, tenzih etmek demek, noksanlıktan tenzih etmek demek. Ama o sistemi bilip yaktıktan sonra, yanıyor zaten, faaliyetin neyini tenzih edeceksin. Isıtacaksa ısıtıyor, yemek pişirecekse pişiriyor, görevini yerine getiriyor. Bu tabi Allah ile misallendirilecek bir şey değildir, ama daha kolay anlaşılması için misal olsun diye ifade ediyor.

Allah ile baki kalır; Kuddüs ismi, mukaddesiyet kendisine tecelli ettiği zaman, beşeriyeti ortadan kalktığından Allah ile baki kalır. "**Venefahtü fihi min ruhi**" (15/29) rastgele söylenen, lâf olsun diye söylenen bir şey değil ki, işin gerçeği bu. Eğer bu, böyle ise, sen zâten Allah ilesin. **bütün bu hadiselerden ve arzî şeylerden yana münezzeh olarak...** Tabi bu cümleyi, bu bölümü bir şeriat ehline okursan, bunu kabullenmesi o anlayışı ile mümkün değildir. Ama onun kabullenmesi veya kabullenmemesi bir şeyi değiştirmiyor. Sonradan o da tenzih mertebesini idrâk ederek, Hakk'ın varlığını idrâk ederek bunun böyle olduğunu kabul eder. Eğer etmiyorsa, Allah'ın hakkındaki gerçek bilgisi hiç yoktur, eğer varsa o da yanlışdır deriz .

5 - Z Â H İ R...

Yüce ve sübhan olan yüce Allah, kullarından bazılarına da; bu ZAHİR ismi ile tecelli eder... Kadim ismi ile başladı, diğer isimler olarak devam ediyor. Bu isimler, her kişide ayrı ayrı tecelli ediyormuş gibi zannediliyor devamında, okunuşunda. Bazı insanda Kadim ismi ile, bazı insanda Kuddüs ismi ile, bazı insanda Zahir ismi ile tek tek tecelli ediyormuş gibi zannediliyor ama her insana bütün isimleriyle tecelli etmekte. Ancak şu farkla; bazı insanda Kadim ismi daha ağırlıklı, bazı insanda Kuddüs ismi, bazı insanda Batın, bazı insanda Zahir ismi daha ağırlıklı olmakta. Bir ismin hakikatini idrâk eden kişi diğer isimlerin de benzer yollardan hakikatini idrâk eder. Bir çift ayakkabı yapmasını bilen insanda, bütün ayakkabıları yapma kudreti vardır. Biraz uğraşır, tecrübe kazanır yapar. Yani kırk bir numara ayakkabıyı yapan insan, kırk ikiyi de kırk üçü de yapar. Gerektiğinde hanım ayakkabısı da asker postalı da

yapar, küçük bir uğraşmayla. Mühim olan bir tanesini yapmak. Çünkü bir sistemi var onun. İşte bir Esmâ-i İlahiyenin hakikatini ve çalışma şeklini, hayata duhul oluş şeklini idrâk ederse kişi, aynı yollardan geçerek, nisbi olarak diğer esmaların da kendisindeki zuhurunu idrâk edebilir.

Bu ZAHİR ismi cihetinden tecelli alan kula: Bu keşif âleminin içinde; nur-u ilâhî'nin sırrı açılır...

Bu açılışta, kendisine bir marifet yolu gözükür...

İşbu marifet yoluna girdiği anda, anlar ki: O ZAHİR olan Allah'tır... Bütün âlemdeki varlığın zahirde Zahir ismiyle zuhurda olan Allah olduğunu idrâk eder.

Yine bu tecelli anında, yüce Allah ikinci bir tecelliyi yapar...

İşbu bu tecelli anında dahi anlar ki, ZÂHİR OLAN kendisidir... Neden? Bakın işte burada Kuddüs ismi gereklidir. Kuddüs isminin kendisinde tecellisi olmasa, zahir olanın kendisi olduğunu idrâk edemez. Venefahtünün idrâkiyle kudsiyetini anlar, o zaman zahir olanın da o mukaddesiyet yönünden kendisi olduğunu anlar.

Böyle olunca, kul kaybolur... Yüce Hakk'ın batın âlemlerinde; fena yolu ile gizlenir... Yani kulun kulluğu gizlenir, oradan kul ismi düşer yerinde Hakk ismi kalır.

Yüce Hakk'ın varlık zuhurunda yaratılma durumu gider; kalmaz... Bu âlemde artık yaratma, zuhur tecelli diye bu kelimelere de ihtiyaç kalmaz. Hakikat âleminde tecelli diye de, zuhur diye de bir şey söz konusu değildir. Bunlara gerek yok ki zaten. Allah'sa Allah, çıkmışsa çıkmış, kapanmışsa kapanmıştır. Zuhur etti, çıktı, tecelli etti... bunlar hep oraya yaklaşmaya çalışılan, orayı anlatmaya çalışılan, faydalı olan kelimelerdir. Birden bire, "*Bütün varlık Allah*" dersin, O zaman "*Kullar nerede?*" sorusu çıkacaktır. Ama kulları, her şeyi kaldırdıktan sonra, nerede, kim tecelli edecek? Tecelli eden kim? Tecelli edilen kim? Hepsi, bütün varlık "*Lâ ilâh*" ise tecelli kelimesi de düşüyor, bırakın yaratmayı. Yaratmanın zaten ortada ismi yok. Tecelli de düşüyor, zuhur da düşüyor. Kendi kendinin, kendi kendinde görünmesinden başka bir şey değildir bu âlem. Yaratma: Biliyorsunuz bu kelimeyi kullanmıyoruz ama, şeriat tarikat mertebesinde kullanılıyor. Yaratmanın hakikati ortaya gelir, zuhur ve tecelli olur. Zaten kendiliğinden çıkmış olur bu ortaya. O zaman ne oluyor? Bakın şimdi, Cenab-ı Hakk bir kula Zahir ismiyle tecelli ettiğinde, kendi Batın, kul Zahir olur. Allah batında, kul zahirde olur. Ama Cenab-ı Hakk kuluna Batın ismiyle tecelli ettiğinde, kulu gaflet ehli olarak bırakır, tabi Batın ismi arif olanda başka türlü, gafilde başka türlü tecelli eder. Ama Batın isminde, Allah zahir, kul batındır. Zahir ismi tecellisinde ise, kul zahir, Allah batına geçer. Kulu yafta gibi öne sürer. Diğer şekliyle, kulu geriye alır, kendisi zahir olur. "**Vel evvelü vel ahirü ve zahirü vel batın**" (57/3) hükmüyle Zahir ismini ortaya çıkarır.

6 - B A T I N...

Yüce ve sübhan olana Hak, bazı kullarına da, bu BATIN ismi ile tecelli eder...

Bu tecelliye nail olan kulun keşif yolu şudur:

- Eşya...

Adı verilen her şeyin kıyamı, yüce Allah iledir...

Yüce Allah, işbu keşfi, kendisi o eşyanın batını olduğunu kula bildirmek için yapar...

Bu arada bir başka tecelli daha olur; yüce Allah BATIN ismi yüzünden zat tecellisini yapar...

Böyle olunca, o kulun zuhuru, Hakkın nuru ile kaim olur...

Yüce Hak ise, o kula BATIN olur... Kendisi dahi, yüce Hak için zâhir olan bir varlık olur...

6 - B A T I N...

Yüce ve sübhan olana Hak, bazı kullarına da, bu BATIN ismi ile tecelli eder...

Aslında Zül celâl hazretleri bütün kullarına, Bâtın ismi ile de tecelli eder ancak kullarının çoğunluğu araştırma yapmadıkları için bunun farkına varmazlar, bu sebepten idrak olarak kendilerinde ki bu sahaya erişemedikleri için kendileri bakımından bân ismi bânlarında kalır, ve onlar için büyük bir kayıptır. Araştırmacı olan tahkik ehli kuları ise, bunun farkına vararak, araştırmalarının neticesinde kendi bânlarının Hakk'ın bân ismi tecellisinden başka bir şey olmadığını anlarlar ve ismin kendilerinde zuhurda olduğu sürelerde o kulu tanımanın imkânı yoktur, çünkü kendini bân ismi perdeleyip bânına geçmiştir. Zâhirde olan görünür tarafı onun bânından hiçbir haber vermez kendisini zâhir perdesiyle gizlemiştir. Bunların halk arasında tanınmaları mümkün olmaz.

Bu tecelliye nail olan kulun keşif yolu şudur:

- Eşya... Adı verilen her şeyin kıyamı, yüce Allah iledir...

Eşya denilen bütün bu âlemin, bütün bu varlığın kıyamı, var oluşu, ayakta duruşu Allah iledir. Zâhiren ne ism verilirse verilsin o eşyanın hakikat-i/bâtını, Allah-ın Bâtın isminin zuhurundan başka bir şey değildir. Ancak insanlar o varlıkları suret olarak gördüklerine göre birer isim vermiş olduklarından bu isimler onların gerçek halleri imiş gibi olarak zannedilmişlerdir. İşte bu isimler o varlıklara sonradan verildiklerinden bu isimleri itibari ile şey'iyet, aldıkları isimleri ile vasfedilir olmuşlardır. İşte bu hâlde, onların gerçek varlıklarına perde olmuş ve asılları itibari ile hakikatleri bân da bân ismi ile kalmıştır. Ve onların gerçek kıyamı kendi kendilerinden değil Hakkın onlarda bânında kalıp zâhir ismi ile zuhura geldiklerinden hakikatleri olan bân ismi bânlarında kalıp avamdan gizlenmiştir. Hakikat ehli için ise bu husus

onlara gizli değildir.

Yüce Allah, işbu keşfi, kendisi o eşyanın batını olduğunu kula bildirmek için yapar... Efendimiz (s.a.v.)'in " *Ya rabbi, bana eşyanın hakikatini bildir*" diye ettiği dua, işte burasıyla da ilgilidir. Bu hakikat-i idrak etmek bâtını keramet ve hazzın en büyüklerindedir. Ancak ehli zâhir surette, fiil de kerameti arar, bu ise pek özenilecek bir saha değildir. Kişinin kendi aslını ve hakikatini bu yolla idrak ettiğinde kendisi içi dünyanın en büyük hadiselerinden birine şahit olmuş ve kendinde ki Hakk'ı müşahede etmiş olur ki, bu halin değer ve kıymetini anlatmaya beşer akli aciz kalır.

Bu arada bir başka tecelli daha olur; yüce Allah BATIN ismi yüzünden zat tecellisini yapar... O eşya denilen şeyin, Batın ismiyle Hakk'ın varlığından başka bir şey olmadığını anlamış olursun, ama bu eşya, Allah'tır denilemez. Gerçi Bâtın ismi de hakikat-i yönünden Zâtının ismi olan Allah'a bağlıdır ancak. Allah ismini kullanmadan, Batın ismini kullanmak gereklidir. Bu eşya, şey'iyet Allah'tır denildiği zaman, bu çok büyük bir yanlış olur. Çünkü şu gördüğümüz varlık Allah değil, bir esmasının zuhuru durumunda, tecellisi durumundadır. Böyle olunca o kulun zuhuru, Hakk'ın nuru ile kaim, yerinde duran olur artık, sabitleşir kendini muhafaza ettiği sürece bir tarafa gitmez.

Böyle olunca, o kulun zuhuru, Hakkın nuru ile kaim olur...

Yüce Hak ise, o kula BATIN olur... Kul burada zahiri Halk batın-ı Hakk olan kul olur. **Kendisi dahi, yüce Hak için zâhir olan bir varlık olur...** Kul zahir, Hakk batın olur diyor. "**İnna lillahi**" (2/156) bakın, "*Muhakkak ki biz Allah içiniz*" Ne oluyor o zaman? Kul ortadan kalkmış oluyor, Hakk zahir, kul batın olmuş oluyor. Bunun tam tersi de, onun varlığını Hakk ortaya getirdiği için, Hakk onda batın, kul zahirde oluyor.

İşte bu Zât-i hakikatler Kur'an' dandır, gerçek Kur'an okumakta bunlardır. Kıymetli kardeşim, Kur'an-ını sadece sevap kazanmak için okuma, birazda kendini kazanmak içi oku, sevap kazanmak başka şeydir. Kendini kazanmak başka şeydir. İkisi de çok hayırlıdır ancak sevap kazanmak bire on, yirmi, sayılıdır. Kendini kazanmanın ise, bir an-ı "**hayrun min elfi şehri**" (97/3) dir. "*Bin aydan hayırlıdır*. Bu ise (83) sene küsür aya bedel olmaktadır. Bu hakikatler ile kendine dön ki, Zâhir bâtın Hakk'ı kendinde bulasında ötelere aramaktan kurtulasın.

7 - ALLAH...

Kullarından bazılarına, sübhan olan yüce Hak: ALLAH ismi ile tecelli eder...

İşbu tecellide, açılan yolların bir sınırı yoktur; kul, Allah kapsamına girer, bütün tecellilere mazhar olur...

Bu mana, daha önce de anlatılmıştır...

Bu tecelliye nail olan kul için, belli bir yol çizilemez... Çünkü: ALLAH tecellisi, zuhur yerlerinde daima değişik şekil alır... Bu, onun ihtiva ettiği mananın bir icabıdır...

İşbu değişikliği ise, zuhur yerlerinin; o tecelliyi kabul etme yönünden, değişik mizaçlarına ve kabiliyetlerine bağlamak lâzım gelir...

Yüce ve sübhan olan Hak, kuluna: ALLAH isminden tecelli ettiği zaman o kul, kendi nefsinden yana fena bulur...

Böyle olunca, kendisinden gaye: ALLAH olur... Onda ve onun için...

Bundan sonra, o kulun varlığı; zaman hadiselerine bağlanma köleliğinden kurtulur... Bu kâinat bağları ile bağlılık durumu, kalkar; çözülür...

İşbu durumlardan sonradır ki, o kul;

a) Tek zat olur...

b) Sıfatlarda tek olur...

c) Analar ne? babalar ne? hiç birini tanımaz olur...

Durum ki anlatıldığı gibi oldu:

a) ALLAH'ı zikreden kimse; o kulu zikreder...

b) ALLAH'a bakan kimse, o kula bakmış olur...

İşte... bütün bu olanlardan sonradır ki: Hal dili garib ve acib yoldan söyle terennüm etmeye başlar:

*Sevgilim, beni yok etti; oldu vekil benden yana;
Evet... gaye olaraktan, aynen yokum ondan yana...*

*Ben o oldum, o dahi ben oldu, artık kimse yoktur;
Bu tek varlık içinde onunla çekişmekten yana...*

*Onunla onda oldum, hitap vasfı yok aramızda;
Evvel böyledik, yine öyleyiz gelecektekenden yana...*

*Evet... nefis kalktı ortadan, akıl da uçup gitti;
Uyandım uykumdan, muhtaç değilim uykudan yana...*

*Hakkı, bana aynen hakikatim olarak gösterdi;
Benim say, güzel alında ne varsa ışıktan yana...*

*Cemalime cilâ vurdum da aynaları süsledim;
Ta ki çıksın ne varsa, kemal baskılarından yana...*

*Onun vasıfları hep vasfım, zatı dahi zatimdir;
Onun huyları benim, cemalde parlamadan yana...*

*İsmim gerçekten ismidir, hatta zatına isimdir;
İsim, evsaf benim; ne varsa bağlılarından yana...*

7 - ALLAH...

Kullarından bazılarına, sübhan olan yüce Hak: ALLAH ismi ile

tecelli eder...

İşbu tecellide, açılan yolların bir sınırı yoktur; kul, Allah kapsamına girer, bütün tecellilere mazhar olur... Neden? Çünkü, Allah ismi cami Zat isimi olduğundan, bütün isimleri bünyesinde topladığından, yeri geldikçe Allah ismi tecellisinde olan kimse nereye, ne şekilde gerekiyorsa o isimle tecelli eder, zuhur eder. Gerek karşıtlarına, gerek yaşadığı çevre içerisinde ne gerekiyorsa o isimle tecelli eder. Çünkü bütün isimler kendisinde, Allah isminin kapsamındadır.

Bu mana, daha önce de anlatılmıştır...

Bu tecelliye nail olan kul için, belli bir yol çizilemez... Çünkü: ALLAH tecellisi, zuhur yerlerinde daima değişik şekil alır... Halin ve oluşumun gereği itibarıyla. **Bu, onun ihtiva ettiği mananın bir icabıdır...** Kendisinde bulunan genel bir kapasitenin gereğidir, bir şeye tabi olmaz, nerede, ne gerekiyorsa onun hakkını verir.

İşbu değişikliği ise, zuhur yerlerinin; o tecelliye kabul etme yönünden, değişik mizaçlarına ve kabiliyetlerine bağlamak lâzım gelir...

Yüce ve sübhan olan Hak, kuluna: ALLAH isminden tecelli ettiği zaman o kul, kendi nefsinden yana fena bulur... Kendi nefsi kalmaz.

Böyle olunca, kendisinden gaye: ALLAH olur... Onda ve onun için...

Bundan sonra, o kulun varlığı; zaman hadiselerine bağlanma köleliğinden kurtulur... Allah ismi zuhur edince. **Bu kâinat bağları ile bağıllık durumu, kalkar; çözülür...**

İşbu durumlardan sonradır ki, o kul;

a) Tek zat olur...

b) Sıfatlarda tek olur...

c) Analar ne? babalar ne? hiç birini tanımaz olur...

Durum ki anlatıldığı gibi oldu:

a) ALLAH'ı zikreden kimse; o kulu zikreder...

b) ALLAH'a bakan kimse, o kula bakmış olur...

İşte... bütün bu olanlardan sonradır ki: Hal dili garib ve acib yoldan şöyle terennüm etmeye başlar: Hz. Resulullah'ın "**Men reani fekat reel Hakk**" dediği yer işte burasıdır; "**Bana bakan Hakk'ı görür**" dediği hâdise budur, burada onu bir başka şekilde söylemiştir. **ALLAH'ı zikreden kimse; o kulu zikreder...** Allah ismini kim giyinmiş ise, Allah dediği zaman o kulu zikreder.

ALLAH'a bakan kimse, o kula bakmış olur... "**Bana bakan Hakk'ı görür**" dediği aynı hadisedir. O kula bakan kimse, Allah'a bakmış olur. Ramazanlarda teravihler de selâm araların da, Salavat-ı şerife okunuyor ya.

İşte birisi de böyle bir ramazan gecesin de namaz aralarında hiç okumuyormuş, susuyormuş. Yanındaki ona dirsek atıp, " *Herkes Salâvat-ı şerife getiriyor, sen de getirsene*" demiş. O da. " *Zâten Bana getiriyorlar Benim getirmeme gerek yok, ben dinleyiciyim*" diye cevap vermiş.

Ancak bu husus tehlikeli bir husustur, bu işin taklid-i olmaz taklid edenlerin felâh-ı kurtuluşu olmaz. Açık olarak peygamberlik iddiasında bulunmaktır. Bu hale ancak "fenâfirrusul," makamına ulaşanların üzerinde oluşacak sadece ilmi, irfani, ve şuhudi bir konudur, şu veya bu şekilde dile getirilmesi bile bu makama nezaketsizlik olur.

İşte bu da aynı hadisedir. O, risalet mertebesinde, bu uluhiyet mertebesinde söylenmiştir. Burada Zâhir ismi yönünden bir hadiseye dikkat çekmemiz gerekiyor; Abdülkadir Geylani Hz.'lerinin kerametlerinin çok olması, bu esmaya dayanıyor. Hz. Allah'ın, Zâhir esmasıyla onda şiddetli zuhuru olduğundan, o da kerametlerini zâhir olarak Hakk tarafından böyle göstermekte. Zâhir esması ağırlıklı olduğundan, zâhirdeki kudreti çok daha fazla ortaya çıkmış oluyor. Tabi Allah esmasıyla birlikte ama, Zâhir esmasının çok şiddetli olmasından. Muhyiddin Arabi Hz.'lerinde ise Bâtın ve alîm isminin şiddetinden. O da kendini gizlemiş oluyor. İkisinin de özellikleri bundandır.

Sevgilim, beni yok etti; oldu vekil benden yana; Beni yok etti, benim vekilim oldu, yerime kaim oldu.

Evet... gaye olarak, aynen yokum ondan yana...

Ben o oldum, o dahi ben oldu, artık kimse yoktur;

Bu tek varlık içinde onunla çekişmekten yana... Kul kalmadı, Rabb kalmadı. Kiminle çekişecek?

Onunla onda oldum, hitap vasfı yok aramızda;

Evvel böyledik, yine öyleyiz gelecektekenden yana...

Evet... nefis kalktı ortadan, akıl da uçup gitti;

Uyandım uykumdan, muhtaç değilim uykudan yana...

Hakkı, bana aynen hakikatim olarak gösterdi;

Benim say, güzel alında ne varsa ışıktan yana...

Cemalime cilâ vurdum da aynaları süsledim;

Ta ki çıksın ne varsa, kemal baskılarından yana...

Onun vasıfları hep vasmım, zatı dahi zatımdır;

Onun huyları benim, cemalde parlamadan yana...

İsmim gerçekten ismidir, hatta zatına isimdir;

İsim, evsaf benim; ne varsa bağlılardan yana...

Yukarıda ki satırları açıklmaya gerek olmayacak kadar açık olduğu görülüyor. Gerçekten güzel yazılmış Cenâb-ı Hakk faydalandırın

İnşallah.

8 - R A H M A N...

Yüce ve sübhan olan Hak, kullarından bazılarına: RAHMAN ismi cihetinden tecelli eder...

Bu tecelliye ulaşma yolu biraz dolaşıktır... Şöyle ki: Yüce ve sübhan olan Hak, kuluna Allah ismi yönünden tecelli ettiği zaman, zatını onun için delil kılar... Ve en yüksek mertebesine ulaştırır...

İşbu yüce mertebe cümle güzel vasıfları kapsamına alır... Bütün varlıklara da sirayeti vardır...

Kul, anlatılan yoldan geçtikten sonradır ki: RAHMAN tecellisine erer... Buradaki tecelli, tamamen zatî bir tecellidir...

Bu tecelliye nail olan kulun şanına: Cümle ilâhî isimler, isim isim iner...

Bu inen isimleri, o kul devamlı olarak alır... Haliyle onun bu alış, yüce Hakk'ın zatından kendisine verilen nur olur...

Bu isimlerin en sonunda, Rabb ismi gelir...

Kul, bu ismin tecellisini kabul ettikten, kabiliyetine göre yüce Hak da ona Rabb ismi ile tecelli ettikten sonra:

— Esma-i nefsiye...

Adı verilen isimler, gelmeğe başlar... Bu ad altındaki isimler, kulla yüce Hak'ta müşterektir.. Ve Rabb ismi sultanlığı altındadır...

Bu isimler: Alim, kadir vb. isimlerdir...

Bu tecelli tamamlanınca, o kula; Melik ismi tecellisi gelir...

O kulun kabiliyetinde bu tecelliye kabul etme durumu var ise, yüce Hak da, ona bu tecelliye yaparsa... kemal durumları ile, kula isimlerin hemen hepsi gelir...

Taa, kayyum ismine kadar...

Yüce Allah o kula hak olarak; kayyum ismini de tecelli yolu ile verirse... artık onun işi isim tecellilerinde bitmiş olur...

... Ve, bundan sonra, sıfatlar tecellisine geçer...

8 - R A H M A N...

Yüce ve sübhan olan Hak, kullarından bazılarına: RAHMAN ismi cihetinden tecelli eder... Nefes-i Rahmani deniyor ya buna. Rahman ismiyle tecelli ettiğinde, o kulda Rahman isminin hakikati ortaya çıkmış olur. Nefes-i Rahmani yani nasıl ki Rahman esması, bütün bu fezaya tenfih, nefh edildiyse feza genişliğinde, bütün varlıkların zuhuruna bir mahal teşkil etmişse, kişinin de gönül âlemine Rahman tecellisi, Nefha-yı İlahiye geldiği zaman, O Nefha-yı İlahiyenin tesiriyle

onun gönlü de çok geniş açılımlara sebep olur ve kendi varlığında bütün âlemdeki varlıkların yaşamı ortaya çıkmaya başlar..

Bu tecelliye ulaşma yolu biraz dolaşıktır... Şöyle ki: Yüce ve sübhan olan Hak, kuluna Allah ismi yönünden tecelli ettiği zaman, zatını onun için delil kılar... Ve en yüksek mertebesine ulaştırır... Allah, kendi zatını bu hadiseye delil kılar diyor. Allah ismi, bilindiği gibi İsm-i Zat, Cemius sıfat. Yani Zatının ismi, ve sıfatlarının toplamıdır, onu demek istiyor. Yani Allah, kendi zatını o tecelliye delil kılar.

İşbu yüce mertebe cümle güzel vasıfları kapsamına alır... Bütün varlıklara da sirayeti vardır... Bakın burada bir sır daha açıklanmış oluyor. Kötü vasıflar var da güzelleri kapsamına alır demek değil. Burada biraz izah farkı var. Şunu demek istiyor; artık kötü vasıflar diye bir vasıf, vasıflıktan çıkar. Çünkü, kötü vasıf dediğimiz şeyler bizim hayalimizde, bireylere göre, göreceli kötülüktür. Mesela, balığa göre arz yani yer kötüdür, hava kötüdür. Ama kuşa göre hava hayat kaynağıdır. Aynı şekilde, kuşa göre su kötüdür, ama balığa hayat vermektedir. Demek ki kötülük, göreceli olarak bilinen, yaşanan, anlatılan birşeydir.

cümle güzel vasıfları kapsamına alır derken, cümle vasıfları güzelleştirerek kapsamına alır. Güzele döndürerek kapsamına alır. Daha evvel de bahsedildiği gibi. O zaman burada tenzih de kalkmış olur. Çünkü tenzih, noksanlıktan tenzih edilme, tenzih-i beşeri. Bütün noksan sıfatları ortadan kaldırdıktan sonra, noksan diye bir şeyin olmadığını, noksanlığın göreceli olduğunu anladığın zaman, o yapmak istediğin tenzihe de ihtiyaç kalmaz. Cümle varlıkları güzel vasıflandırarak yahut vasıflarını güzele döndürerek, bütün hepsini kapsamına alır. Bütün varlıklara da bunun sirayeti vardır. Tabi ki vardır. "**Venefahtü fihî min ruhi**" (15/29) den sonra, Nefes-i Rahmani'nin Rahman'dan kaynaklanan bir alt yapı ile bütün varlığa ulaşması, Nefes-i Rahmani'nin ulaşması, ne yapıyor o? Bütün varlıklara hakikatinin gerektirdiği ihtiyacını vermesi. Bu da güzellikten başka bir şey değildir. Kendi varlığında, kendi hakikatide güzellikten başka bir şey değildir ve bütün varlıklara da sirayeti vardır, tesiri vardır. Buna, Siryan-ı Zati de diyorlar. Zati cereyan, Zati sereyan, siryan, tesirdir. Tesir ulaşma yayılma düzenleme ilâhi varlıkla ortaya çıkma varolma kimlik almadır.

Kul, anlatılan yoldan geçtikten sonradır ki: RAHMAN tecellisine erer... Buradaki tecelli, tamamen zatî bir tecellidir... Çünkü Rahmaniyet, Uluhiyet'ten kaynağını almakta. Dolayısıyla Rahmani tecelli, aynı zamanda Zat tecellisidir.

Bu tecelliye nail olan kulun şanına: Cümle ilâhî isimler, isim isim iner... Bu tecelli kapsamında olan kula, bu isimler isim isim iner. Yani o her ismin safahatını idrâk eder. ve bunu karşı tarafa veya varlığa da tenfis edebilir, nefha edebilir, verebilir. Bu isimlerin hakikatlerini karşı tarafta da yaşatabilir. Nereden bu da? Zati tecellisi kendisinde olmasından dolayıdır.

Bu inen isimleri, o kul devamlı olarak alır... Haliyle onun bu alışı, yüce Hakk'ın zatından kendisine verilen nur olur...

Bu isimlerin en sonunda, Rabb ismi gelir... Yani, terbiye edicilik vasfı gelir. Rabb ismi bir kişide, bir yerde tecelli etmedikçe, mürebbiye olması mümkün değildir, hiç mümkün değildir. Ve bu en sonunda kendinin de çalışmaları ve eğitim aldığı yerinde, bu husiyette olmasından dolayı bu isim de kendisinde tecelli eder.

İşte gerçek ma'nâ da eğitimciler bu Rab/mürebbiye terbiye edicilik haline ulaşanlar ancak gerçek İlâh-i eğitimcilik, Mürşitlik Âriflik yapabilirler diğerleri ise, sadece zâhiren eğitici olan kimselerdir, gönül âleminde haberdar değildirler. Beşeri benlik kalıplarından çıkabilmiş değildirler, verdikleri eğitimde sadece zâhiri fıkhi eğitimidir. Daha ileriye gönül âlemi hakikatlerine ulaşamadıkları için eğitimleri çok sathidir. Gerçek bâtinî eğitimciler ise bahsi geçen Rububiyet tecellisi kendilerinde vaki olduktan sonra, yaptıkları eğitim İlâhî eğitim sınıfına giren eğitimidir. Gerçek Mürşit ve âriflerde bunlardır.

Kul, bu ismin tecellisini kabul ettikten, kabiliyetine göre yüce Hak da ona Rabb ismi ile tecelli ettikten sonra: Evvela Rabb ismini kendisinin kabullenebilmesi gerekiyor, yani kendinde ona bir mahal ayırması, hazırlaması gerekiyor. Yaptığımız bütün bu çalışmalar, Rububiyet ismine bir tecelligâh, tecelli yeri, mahal hazırlamak. Hepimiz, atölye, imalâthane ne demek biliyoruz. İşte gönlümüzde, Rabb ismine bir imalathane hazırlamamız gerekiyor ki o Rabb ismi, dilediği Esma-i İlahiyeyi orada oluştursun, mamul hale getirsin ve takdim etsin, karşı tarafa nakletsin diye, orada bir yer hazırlaması gerekiyor. İşte Rububiyet tecellisi dediği bu haldir.

Kul, bu ismin tecellisini kabul ettikten, kabiliyetine göre Kendisindeki, ayan-ı sabitedeki kabiliyetine göre. Yalnız kabiliyetimizin derecesinin ne olduğunu bilmediğimiz için, kendimize en yüksek kabiliyetin verilmiş olduğunu zan ve kabul ederek, çalışmalarımızı buna göre yürütmemiz gerekiyor. Eğer çalışmalarımızı gevşek tutarsak, kabiliyet bize verildiği halde, bunu ortaya çıkaramamış oluruz. Bu da bize çok büyük zarar verir. Ama samimi olarak çalışmamızın neticesinde kabiliyetimize ulaşmışsak, zaten bizden istenen de odur. **"Lâ yükellullahu nefsen illa vüs'aha"** (2/286) *"Allah hiç bir kimseye gücünün yeteçeğinden başkasını yüklemez."* Onun üstünden sorumlu olmayız. Ama kabiliyetimiz gerçekten sonuna kadar var ise de, biz onu gafletimizden çalıştıramadıysak, Rabb isminin tahakkukuna bir mahal hazırlayamamışsak, o Rabb ismi bize gelir, ancak orada çalışma sahası bulamaz, yani atölyeyi bulamaz ise, gider başkasının tecellisine destek olur, yine boşta kalmaz. Ne olur bu sefer? Kardeşinden, bir başka kardeşine hisse kalmış olur. Ama oraya verilen hisse, o kişinin suçundan olmuştur, diğerinin de iyi halinden oraya verilmiştir. Nasıl bir tahsisat yapılıyor değil mi? Bir bütçe tahsisatı yapılıyor? Bakıyorsunuz bir müteahhite ayrılmış bir para var, o müteahhit onu gereğince çalıştırmıyor, ve iptal ediliyor.

Sonra bir başka müteahhite veya mevcut müteahhite o işteki iyi halinden, güveninden dolayı ona veriliyor. İşte bu kader-i muallakta oluşan bir hadiseye dönüşüyor. Kader-i mutlakda değil, muallakta olan. O zaman, buradaki eksi, o kula kader-i mutlak hükmüyle, kendi suçuyla

yazılmış oluyor. Çünkü eksi bir tahakkuk olduğundan, o eksi tahakkukun kendi eksikliğinden, yani kendi ilgisizliğinden kaynaklandığı için ona, o suç yazılıyor. Bir babanın iki oğlu vardır, birer milyon lira vermişse, beş yüzünü şuraya, beş yüzünü şuraya harcayacaksın diye. Biri, o bir milyon lirayı babasının istemediği yere harcıyor. Tabi ki ona eksi yazılıyor. Bu sefer baba ne yapıyor? Öteki çocuğa iki milyon lira veriyor. Senin kontrolünde, buna beş yüzünü ver, nereye harcayacağını bilsin. Fazlası yine onda kalmış oluyor. Babası tabi ona güvenerek veriyor.

Kul, bu ismin tecellisini kabul ettikten sonra. Tecellisini kabul etmesi için yer hazırlaması lazım evvela. Ve o tecellinin gelmesi için o yer gerekli. o yer hazırlanmazsa tecelli gelmez zaten. Misafirin yerini hazırlamazsan, misafir gelir bakar, dolaşır, yer yok burada, iş yok der, ilgi de yok der, iltifat da yok misafire, bir daha misafir gelmez oraya. İşte tecelli etmez ona, yer hazırlanmadığı için. **kabiliyetine göre yüce Hak da ona Rabb ismi ile tecelli ettikten sonra** yani bütün bu hakikatler yerine geldikten sonra,

- Esmâ-i nefsiye...

Adı verilen isimler, gelmeğe başlar... Nefsi isimler. Nefsi isimlerden kasıt; müşahede isimleri, madde âleminde faaliyette olan isimler. **Bu ad altındaki isimler, kulla yüce Hak'ta müşterektir.. Ve Rabb ismi sultanlığı altındadır...** Nefsi isimler, eğitimle ilgili, rububiyetle ilgili bütün isimler Rabb ismi kontrolündedir. Onların baş öğretmeni, Rabb ismidir.

Ancak burada bir şeye dikkat çekmemiz gerekiyor. Nefsi isimler, diye bahsedilen husus iki türdür.

Birincisi, kişi Esmâ-i İlâhiyyeyi kendine mâl ederek bunlar benimdir, diye şuur altı düşüncesinde bunlara sahip olur, ve bu İlâh-i isimleri nefsi emmâresi istikametinde, tamamen kendi dünyevi çıkarları için kullandığında, bu isimler "**beşeri, Esmâ-i nefsiyye**" olmuşlardır ancak bu hale bunları kişi kendi varlığında kendi getirdiği için, bu isimler asli hallerinden ayrılmış olduğundan, o kişiden ebedi olarak razı olmazlar.

Bu da onların ebedi hüsrânlarına sebep olur, ve onlar hiçbir zaman razı olunmuş/merzi haline ulaşamadıkları gibi kendilerine emanet edilen esmâ-i İlâyeleri, beşeri nefisleri menfaatleri istikametinde, kullandıklarından ve bu isimler de onlara emanet verilmiş olduğundan, böylece de emanete ihanet etmiş olmaktadırlar, bu hususa ise. (8/58) "*Allah hainleri sevmez.*" Hükmü açık ve muhakkaktır.

İkincisine gelince bu ise yukarıda bahsedilen hallerin durumudur ki, bütün hakikatlerin kaynağı olan, "Nefsül emir" deki ilâh-i isimler sahasıdır. İşte bu hakikatler içerisinde kullanılan ve kişinin kendine mâl etmediği ve onları sadece Hakk'ın rızası ve hakikat-i istikametinde kullanmaya çalıştığından bu yönü ile bu isimler ondan razı olmaktadırlar.

Bu hâl ise onların "merzi/razı olunmuş" lardan olmasını sağlar ki, ebedi sadettir.

Bu isimler: Alim, kadir vb. isimlerdir... Hakk ile kulda bu isimler müşterektir. Cenab-ı Hakk'ın ne kadar ismi var ise, hepsi bizde

mevcuttur. Zati ve sıfati isimler de müşterektir, ancak onları kullanabilirsek sahiplenebiliyoruz. Demin bahsettiği gibi, Kadim ismi, Kuddüs ismi, Kadir ismi gibi. Onları tahakkuk ettirebilirsek sahipleniyoruz, onlar bizde tahakkuk ediyor. Rabb ismi sultanlığında olan isimler, hakk'ta da vardır, kulda da vardır. Onları Hakk'ın izin verdiği sürece müşterek kullanıyoruz. Kulun da eğitimi vardır, Rabb'in da eğitimi vardır. Rabb ismi bir kulda tecelli ettiği zaman, bu hadiseler onda daha geniş mahiyette, ma'nâda zuhura çıkmaktadır. Bu haller ve yaşantılar irfani eğitim gerektiren Zât-i hallerdir.

Bu tecelli tamamlanınca, o kula; Melik ismi tecellisi gelir... Mülk sahipliği.

O kulun kabiliyetinde bu tecelliyi kabul etme durumu var ise, yüce Hak da, ona bu tecelliyi yaparsa... kemal durumları ile, kula isimlerin hemen hepsi gelir... Zaten, Rabb ismiyle Melik ismi bir yerde olduktan sonra, o arada faaliyette olan bütün isimler de onda tahakkuk eder, gelir.

Taa, kayyum ismine kadar...

Yüce Allah o kula hak olarak; kayyum ismini de tecelli yolu ile verirse... artık onun işi isim tecellilerinde bitmiş olur... Bu ne demektir? Kıyam edici, artık baki olucu, Hakk'ta Hakk ile Hakk olarak baki olmasıdır. Kayyum, bizim derslerimizde de vardır. Nefis mertebelerinden sonra, Ya Hayy, Ya Kayyum, Ya Kahhar. Tabi oradaki Kayyum esmasının Tecellisi biraz daha başkadır, buradakinin daha başkadır. Oradaki Kayyum ismi, kendi hakikatinde, beşeriyetindeki kadîm, kaimliğindir. Buradaki ise genele yaygın olan bir kayyumiyet, kaimliktir. **Yüce Allah o kula hak olarak;** Bakın, Allah olarak değil de Hakk olarak. **kayyum ismini de tecelli yolu ile verirse... artık onun işi isim tecellilerinde bitmiş olur...**

... Ve, bundan sonra, sıfatlar tecellisine geçer... Buraları, sıfat tecellilerinin başlangıcı, bakabillaha yönelmedir.

Vaktimiz olduğu sürece bundan sonraki kitabımızda sırası ile devam etmeye çalışacağız.

Gayret bizden muvaffakiyet Haktandır.

Bu kitabımızı da tamama erdirdiği için Rabb'ımıza şükrederiz.

Necdet Ardıç Terzi Baba. Tekirdağ. (04/06/2017)

Terzi Baba Baskısı olan kitaplar.

1. Necdet Divanı:
2. Hacc Divanı:
3. İrfan Mektebi, Hakk Yolu'nun Seyr defteri:
4. Lübb'ül Lübb Özün Özü, (Osmanlıca'dan çeviri):
5. Salât- Namaz ve Ezan-ı muhammedi'de Bazı hakikatler: "İngilizce, İspanyolca"
6. İslâm'da Mübarek Geceler, bayramlar ve Hakikatleri: (Fransızca)
7. İslâm, İmân, İhsân, İkân, (Cibril Hadîs'i):
8. Tuhfetu'l Uşşâkiyye, (Osmanlıca'dan çeviri):
9. Sûre-i Rahmân ve Rahmâniyyet:
10. Kelime-i Tevhid, değişik yönleriyle:
11. Vâhy ve Cebrâil:
12. Terzi Baba (1) ve Necm Sûresi:
13. (13) On üç ve Hakikat-i İlâhiyye:
14. İrfan mektebi, "Hakk yolu"nun seyr defteri ve şerhi
15. 6 Pey- (1) Hz. Âdem Safiyyullah (a.s.)
16. Divân (3)
19. Sûre-i Feth ve fethin hakikat-i.
21. 6 Pey-(2) Hz. Nûh Neciyyullah: (a.s.)
22. Sûre-i Yûsuf ve dervişlik:
24. 6 Pey-(3) Hz. İbrâhîm Halîlûllah: (a.s.)
35. Fâtiha Sûresi:
39. Terzi Baba: (2)
41. İnci tezgâhı:
49. 36-Yâ'sîn, Sûresi:
59. 6 Pey-(4) Hz. Mûsâ Kelîlmullah: (a.s.)
60. 6 Pey-(5) Hz. İsâ Rûhullah: (a.s.)
61. 6 Pey-(6) Hz. Muhammed: (s.a.v.)
67. 067-Mülk Sûresi:
- 91-Terzi Baba (7) Biismi has "Selâm" (13)
- 95- Terzi Baba-(8) (19/53)
- 96- 41-Fussilet Sûresi.

Terzi Baba kitapları sıra listesi

KAYNAKÇA

1. KÛR'ÂN VE HADİS :
2. VEHB : Hakk'ın hibe yoluyla verdiği ilim.
3. KESB : Çalışılarak kazanılan ilim.
4. NAKİL : Muhtelif eserlerden, Mesnevi'i şerif, İnsân-ı Kâmil, Fusûsu'l Hikem ve sohbetlemizden müşahede ile toplanan ilim.

(Gönülden Esintiler)

1. Necdet Divanı:
2. Hacc Divanı:
3. İrfan Mektebi, Hakk Yolu'nun Seyr defteri:
4. Lübb'ül Lübb Özün Özü, (Osmanlıca'dan çeviri):
5. Salât- Namaz ve Ezan-ı muhammedi'de Bazı hakikatler: "İngilizce, İspanyolca"
6. İslâm'da Mübarek Geceler, bayramlar ve Hakikatleri: (Fransızca)
7. İslâm, İmân, İhsân, İkân, (Cibril Hadîs'i):
8. Tuhfetu'l Uşşâkiyye, (Osmanlıca'dan çeviri):
9. Sûre-i Rahmân ve Rahmâniyyet:
10. Kelime-i Tevhid, değişik yönleriyle:
11. Vâhy ve Cebrâil:
12. Terzi Baba (1) ve Necm Sûresi:
13. (13) On üç ve Hakikat-i İlâhiyye:
14. İrfan mektebi, "Hakk yolu"nun seyr defteri ve şerhi
15. 6 Pey- (1) Hz. Âdem Safiyyullah (a.s.)
16. Divân (3)
17. Kevkeb. Kayan yıldızlar.
18. Peygamberimizi rû'ya-da görmek.
19. Sûre-i Feth ve fethin hakikat-i.
20. Terzi Baba Umre (2009)
21. 6 Pey-(2) Hz. Nûh Neciyyullah: (a.s.)
22. Sûre-i Yûsuf ve dervişlik:
23. Değmez dosyası:
24. 6 Pey-(3) Hz. İbrâhîm Halîlûllah: (a.s.)
25. -1-Köle ve incir dosyası:
26. Bir zuhûrât'ın düşündürdükleri:
27. -2-Genç ve elmas dosyası:
28. Kûr'ân'da Tesbîh ve Zikr:
29. Karınca, Neml Sûresi:
30. Meryem Sûresi:
31. Kehf Sûresi:
32. 3-Terzi Baba İstişare dosyası:
33. Terzi Baba Umre dosyası: (2010)
34. -3-Bakara dosyası:
35. Fâtiha Sûresi:
36. Bakara Sûresi:
37. Necm Sûresi:
38. İsrâ Sûresi:
39. Terzi Baba: (2)
40. Âl-i İmrân Sûresi:
41. İnci tezgâhı:
42. 4-Nisâ Sûresi:

43. 5-Mâide Sûresi:
44. 7-A'raf Sûresi:
45. 14-İbrâhîm Sûresi:
46. İngilizce, Salât-Namaz:
47. İspanyolca, Salât-Namaz:
48. Fransızca İrfan mektebi:
49. 36-Yâ'sîn, Sûresi:
50. 76-İnsân, Sûresi:
51. 81-Tekvir, Sûresi:
52. 89-Fecr, Sûresi:
53. Hazmi Tura:
54. 95-Beled-Tîn, Sûresi:
55. 28- Kasas, Sûresi:
56. İrfan-Mek-Şer-Fransızca-Baba:
57. 20-TÂ HÂ Sûresi:
58. Mirat-ül-İrfan-ve-şerhi:
59. 6 Pey-(4) Hz. Mûsâ Kelîmullah: (a.s.)
60. 6 Pey-(5) Hz. İsâ Rûhullah: (a.s.)
61. 6 Pey-(6) Hz. Muhammed: (s.a.v.)
62. -4-Bir ressam hikâyesi:
63. İnci mercan tezgâhı
64. Ölüm hakkında:
65. Reşhett'an bölümler:
66. Risâle-i Gavsîyye:
67. 067-Mülk Sûresi:
68. 1-Namaz Sûrereleri:
69. 2-Namaz Sûrereleri:
70. Yahova Şahitleri:
71. Mü-Geceler-Fran-les-nuits:
72. İman bahsi:
73. Celâl cemâl Celâl:
74. 2012 Umre dosyası:
75. Gülşen-i Râz şerhi:
76. -5-Doğdular, yaşadılar hikâyesi:
77. Aşk ve muhabbet yolu:
78. A'yân-ı sâbite. Kazâ ve kader:
- 79- Terzi Baba-(4) İstişare dosyası.
- 80- Terzi Baba-(5) İstişare dosyası.
- 81- Hayal vâdîsî'nin çıkmaz sokakları:
- 82- Mektuplarda yolculuk-M.Nusret-Tura.
- 83- 2013 Umre dosyası.
- 84- Nusret Tura-Vecizeler ve ata sözleri.
- 85- Nusret Tura-Tasavvufta aşk ve gönül.
- 86- Terzi Baba-(6) İstişare dosyası.
- 87- Terzi Baba-İlâhiler derleme.
- 88- Nusret Tura-Divanı.
- 89- 6-Her şey merkezinde hikâyesi.
- 90- İnsân-ı Kâmil A.K.C. Cild (1-kitap-1) şerhi.
- 91- Terzi Baba (7) Biismi has "Selâm" (13)
- 92- İnsân-ı Kâmil A.K.C. Cild (2) şerhi.

- 93- 7. İngilizce. İslâm, İmân, İhsân, İkân, (Cibril Hadîs'i):
 94- Mescid-i Dırrar-Kubbet-ul Kara.
 95- Terzi Baba-(8) (19/53)
 96- 41-Fussilet Sûresi.
 97- 2015 Umre dosyası.
 98- Solan bahçenin kuruyan gülleri.
 99- Terzi Baba-(9) İstişare dosyası.
 100-14-İrfan mektebi ve şerhi-İspanyolca.
 101- Bosna Hersek dosyası.
 102-The SCHOOL OF WISDOM (irfan mektebi)
 103-terzi Baba yüksek lisans tezi.
 104-Hacc Umre ve hakikatleri.
 105-Cemo ve Farko.
 106-(2016) Umre dosyası.
 107-Vahy ve Cebrâîl- (Fransızca)
 108-Tezi Baba ile ilgili zuhuratlar.
 109-terzi Baba tasavvufi izahlar.
 110-19-53-Şeker risalesi.
 111-Lübb-ül Lübb-Özün özü ve şerhi.
 112-Bir kardeşin soruları ve cevapları
 113- İnsân-ı Kâmil A.K.C. Cild (1-kitap-2) şerhi.
 114- İnsân-ı Kâmil A.K.C. Cild (1-kitap-3) şerhi.
 115- İnsân-ı Kâmil A.K.C. Cild (1-kitap-4) şerhi.

Altı peygamber serisi:

- 1-15. 6 Pey-(1) Hz. Âdem Safiyyullah (a.s.)
 2-21. 6 Pey-(2) Hz. Nûh Neciyyullah: (a.s.)
 3-24. 6 Pey-(3) Hz. İbrâhîm Hafîlûllah: (a.s.)
 4-59. 6 Pey-(4) Hz. Mûsâ Kelîlmullah: (a.s.)
 5-60. 6 Pey-(5) Hz. Îsâ Rûhullah: (a.s.)
 6-61. 6 Pey-(6) Hz. Muhammed: (s.a.v.)

Terzi Baba kitapları serisi:

- 1-12- Terzi Baba-(1)
 2-39- Terzi Baba-(2)
 3-32- Terzi Baba-(3) İstişare dosyası.
 4-79- Terzi Baba-(4) İstişare dosyası.
 5-80- Terzi Baba-(5) İstişare dosyası.
 6-86- Terzi Baba-(6) İstişare dosyası.
 7-91- Terzi Baba (7) Biismi has "Selâm" (13)
 8-95-Terzi Baba-(8) (19/53)
 9-99- Terzi Baba-(9) İstişare dosyası.
 10-103-Terzi baba yüksek lisans tezi.
 11-108-Tezi Baba ile ilgili zuhuratlar.
 12-109-terzi Baba tasavvufi izahlar.
 13-110-19-53-Şeker risalesi.

Bir hikâye birçok yorum serisi.

- 1-25 -Köle ve incir dosyası:
- 2-27 -Genç ve elmas dosyası:
- 3-34 -Bakara dosyası:
- 4-61-Bir ressam hikâyesi:
- 5-76-Doğdular, yaşadılar hikâyesi:
- 6-89-Her şey merkezinde hikâyesi.

Dîvanlar serisi:

- 1-1-Necdet Divanı:
- 2-2-Hacc Divanı:
- 3-16-Divân (3)
- 4-87-Terzi Baba-İlâhiler derleme.
- 5-88-Nusret Tura-Divanı.

İbretlik dosyalar serisi.

- 1-17-kevkeb-kayan yıldızlar.
- 2-23-İbretlik değmez dosyası.
- 3-73-Celâl Cemâl Celâl "hayalî Kamer'in hayal vâdîsi"
- 4-81-Hayal vadisinin çıkmaz sokakları.
- 5-93-Mescid-i dırar/Kubbet-ul kara.
- 6-98-Solan bahçenin/kuruyan gülleri.
- 7-105-Cemo ve Farko.
- 8-112-Bir kardeşin soruları ve cevapları.

Umre dosyaları serisi

- 1-2. Hacc Divanı:
- 2-20. Terzi Baba Umre (2009)
- 3-33. Terzi Baba Umre dosyası: (2010)
- 4-74. 2012 Umre dosyası:
- 5-83- 2013 Umre dosyası.
- 6-97- 2015 Umre dosyası.
- 7-106-(2016) Umre dosyası.
- 8-104-Hacc Umre ve hakikatleri.

Diğer dillere çevrilen Terzi Baba kitapları serisi

- 1-5. Salât- Namaz ve Ezan-ı muhammedi'de Bazı hakikatler: "İngilizce, İspanyolca"
- 2- 6. İslâm'da Mübarek Geceler, bayramlar ve Hakikatleri: (Fransızca)
- 3-46. İngilizce, Salât-Namaz:
- 4-47. İspanyolca, Salât-Namaz:
- 5-48. Fransızca İrfan mektebi:
- 6-71. Mü-Geceler-Fran-les-nuits:
- 7-93- 7. İngilizce. İslâm, İmân, İhsân, İkân, (Cibril Hadîs'i):

8-100-14-İrfan mektebi ve şerhi-İspanyolca.
9-107-Vahy ve Cebrâîl- (Fransızca)

Mektuplar ve zuhuratlar serisi:

Terzi Baba İnternet dosyaları:

Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar.
1-2- 3- 4- 5- 6- 7- 8- 9- 10-

Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar.
11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-

Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar .
21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-

Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar.
31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-

Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar.
41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-

Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar.
51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-

Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar.
61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-

Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar.
71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-

Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar.
81-82-83-84-85-86-

Kitaplar devam ediyor şu an Yekün= (115+86=201)

